MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1901.

Trohet mot dig själf till döden
och mot Sverge först och sist!
CARL VILHELM AUGUST STRANDBERG.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1903.

Gåfvor till Nordiska museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress *Nordiska museet*, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet å Lejonslätten eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan vara af vikt, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

För dem, som ej närmare känna museets plan, bör anmärkas, att det samma är ämnadt att belysa *alla* samhällsklassers lif, således icke endast allmogens, och att därföre med nöje äfven föremål emottagas, som afse borgerskapet eller ståndspersonsklasserna öfver hufvud, äfvensom minnen efter framlidna utmärkta personer, som i olika riktningar främjat vårt fosterlands utveckling och ära.

Erinras bör ock, att, ehuru samlingarna äro i några afseenden tämligen fullständiga, förefinnas i många andra stora luckor, som böra fyllas. Hvad exempelvis allmogeafdelningen angår, kan museet af det forna lifvet i flere af våra bygder ännu gifva endast en alt för svag och ofullkomlig bild.

Då erfarenheten gifvit vid handen, att många låta afhålla sig från att till museet insända föremål, emedan de föreställa sig, att flere exemplar där redan förut finnas af de samma, må här framhållas, dels att likartade föremål dock ofta äro så skiljaktiga, att denna skilnad bör åskådliggöras, dels att många exemplar i flerfaldiga afseenden underlätta forskningen och möjliggöra säkra slutsatser. Den ofta hörda anmärkningen om ett öfverflödigt antal exemplar har altså sin grund i en bristande insikt om, hvad frågan här gäller, och bör därföre på det kraftigaste motarbetas, då hon utan tvifvel hindrar museet att fylla sin uppgift.

☞ Ledamöter af Samfundet för Nordiska museets främjande, bosatta i hufvudstaden, kunna mot erläggande af halfva boklådspriset erhålla **Meddelanden från Nordiska museet 1901** genom museets expedition.

Artur Hazelius.

A. Dahllöf. Foto.

Fotograv. Gen. Stab. Lit. Anst.

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1901.

Troket mot dig själf till döden
och mot Sverge först och sist!
CARL VILHELM AUGUST STRANDBERG.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1903.

REDAKTION:

JOHN BÖTTIGER.

GUNNAR HAZELIUS. VISEN LEWIN.

1.

Artur Hazelius.

Dr Artur Hazelius, fosterlandsvännen, de hugstora tankarnas, viljans och handlingens man, slutade sitt lif den 27 maj 1901.

Hans kraftiga personlighet, som aldrig kände någon människofruktan, egde den hjärtats glöd, som vann människors kärlek. Helt offrande sig själf för sitt verk, kräfde han äfven offer af andra. Hans ofta fordringsfulla ord afväpnade genom sin värme och stämmans sällsynt välljudande tonfall den betänksammes invändningar. Hans orubbliga tro på framgången, medvetandet om vunnen seger öfver de största svårigheter skänkte åt hans drag och åt den till växten icke höga gestaltens hållning något af bjudande trots, af storhet och öfverman, som tvingade till beundran och hängifvenhet. Det rika, tillbakastrukna håret, som under senare år börjat att från mörkt skifta i silfver, den mäktiga, något sluttande pannan, den stålgrå, på en gång genomträngande och milda blicken, läpparna, som under hvila höllos tätt slutna, den fina, men ganska breda näsan och den korta, starkt rundade hakan gåfvo honom utseendet af okuflig energi i förening med ädelhet och godhet.

Lefvande helt för sitt arbete, älskande allt, som därmed hörde till sammans, kände han ej annat nöje än mödans och skapandets. Hörde han prisande ord, fann han icke i dem en personlig utmärkelse, men han ansåg dem såsom ett skyldigt erkännande åt det verk, som var hans. Hårdt dömde han en hvar, som ej hade öppet

öga för detta verks betydelse. Den brist på förståelse han mötte, i början ej sällan i form af smälek och löje, eggade honom till nya ansträngningar för att öfverbevisa och nedtysta genom de idéers seger, för hvilka han stred. Sakliga motskäl, framlagda af intresse för hans fosterländska företag, gjorde han gärna till föremål för sin begrundan. Dock var hans blick i allmänhet så säker, att hvad han under dess ledning utstakat, sällan på grund af andras inkast behöfde väsentligen rubbas. Den envishet, som mången hos honom trodde sig finna, berodde sålunda i de flesta fall på en fast, af erfarenheten styrkt öfvertygelse om riktigheten af de slutsatser, till hvilka han efter mogen eftertanke kommit. Han lät sig aldrig ledas af hugskott, egna eller andras. Målet stod ständigt klart för hans öga, om han också understundom för att närma sig det samma måste söka vägar, som syntes i viss mån främmande. Hade hans företag egt ett starkare ekonomiskt underlag, kunde han undvikit steg, som en mera estetisk eller museifackmässig kritik kanske någon gång ej fullt förstod eller till och med såg med mindre gillande. Men hällre än att lämna sitt höga syfte ouppnådt använde han hjälpmedel, som andra skulle försmått såsom under sakens värdighet. Äfven häri ligger ett drag af mod och storhet.

Under sina senare år drog han sig nästan fullständigt undan umgänget med andra än dem, som med honom samarbetade. Han föreföll därför mången nästan människoskygg, mottog ej gärna besök och besökte ej häller någon. Sina förhandlingar med utomstående dref han hälst utan personligt sammanträffande. Denna vana hade hufvudsakligen ingifvits honom af nödvändigheten att spara tid, men kanske bidrog därtill ej oväsentligt det obehag han i andras sällskap erfor af en nervös ansiktsåkomma, sammanhängande med en viss öfveransträngning af ögonen.

»Käre broder», var den tilltalsformel han gärna brukade. Telefonen bar ofta dessa ord med det vinnande tonfallet under sena aftnar till vänner och hjälpare. Själf gjorde han större delen af förnatten till sin bästa arbetstid, vare sig han vid skrifbordet uppsatte sina talrika föreskrifter och meddelanden till de underlydande, eller under öppen himmel bland Skansens furor uttänkte sina planer.

Här kan ej vara i fråga att uttömmande skildra Artur Hazelius' personlighet och verk. Men i några få allmänna drag må hans lifsutveckling och omfattningen af hans verksamhet antydas på dessa blad, som inleda Nordiska museets handlingar för det år, då museets skapare gick ur tiden.

Vidhjärtadt var hans arbete till bevarande af minnena från flydda tiders lif, betydelsefullt nu och för kommande släktled hvad han gjort för återuppväckande och höjande af fosterlandskänslan. Tacksamhet följer honom. Hans namn hör till de ljusaste i folkets häfder.

1. Artur Hazelius' födelsehem, huset nr 45 Surbrunsgatan.

Född den 30 november 1833 i Stockholm, i det tvåvånings trähus, som nu bär nr 45 vid Surbrunsgatan, var Artur Hazelius ett hufvudstadsbarn; men han härstammade så väl på fädernet som mödernet från norrländska släkter. Hans föräldrar voro dåvarande

kaptenen, sedermera generalmajoren Johan August Hazelius och dennes hustru Lovisa Svanberg, bördig från Ångermanland. Medlemmar af fädernesläkten, som utgått ur den gamla svenska bondeklassen, hade i oafbruten följd mellan åren 1672 och 1816 suttit såsom präster i Bergsjö och dess annexförsamling Hassela i Helsingland. Från sistnämda socken togs namnet Hazelius, hvilket fördes nedåt landet, då en af de lärde kyrkoherdarnes söner öfvergaf deras väg och i slutet af 1700-talet nedsatte sig i hufvudstaden såsom handelsman. Denne, som delvis genom gifte förvärfvade en betydande förmögenhet, blef fader till förenämde Johan August Hazelius, hvilken i arf erhöll fädernas olika ståndsegenskaper i rikaste mått. Bondens sega kraft, prästens odlade sinne och borgarens praktiska förstånd förenades i honom med militärens spänstighet och ledande förmåga. Såsom topograf genomvandrade han många af rikets landskap från Skåne till Norrbotten och vann härunder en liflig kärlek till land och folk. Vid sidan af krigstjänsten verkade han flitigt såsom politiker, tidningsredaktör och läroboksförfattare. Liflig till sinnet, lätt uppbrusande, fordringsfull och ytterligt energisk stred han oförskräckt för sina åsikter. Fosterlandets väl var alltid hans mål. För dess ära kämpade han i tal och skrift.

Artur Hazelius egde i mycket sin faders egenskaper. Denne utöfvade ock å honom ett afgörande inflytande. Varmhjärtad, rättrådig och oförfärad ingöt han i sonen samma frihet från partifördomar, små intressen och byråkratism, samma fosterländska, klarsynta entusiasm och obetvingliga viljekraft, som voro så utmärkande för honom själf. Af modern, en varmt religiös kvinna af ett blidt och kärleksfullt väsen, fick sonen i arf det mjuka och känsliga draget, som gjorde elden och hänförelsen i hans kraft så mycket mer vinnande.

Från det äkta svenska hem, hvari Artur Hazelius uppväxte, medförde han förutsättningarna för sin blifvande utveckling och storartade verksamhet. Tidigt lärde han att älska svensk natur och svenskt folklif. Såsom gosse tillbragte han flere år vid Hannäs i Tjust i en »nästan idealisk svensk natur», och redan under skol-

åren gjorde han långa vandringar i nordsvenska bygder. Under dessa färder med ränsel på ryggen och staf i handen tog vandraren in i prästgårdarna och i böndernas hem, samspråkade med folket och deltog i dess lif. Härunder fäste sig i hans sinne många intryck, som sedermera kom att lända hans verk till nytta. När han blifvit student och i Uppsala upptagit studierna, hufvudsakligen i nordiska språk, utsträcktes hans vandringar äfven utom fädernes-landets gränser. Synnerligen starkt och djupt påverkades han af den skandinaviska rörelsen och den fasta öfvertygelsen, som då utbildades hos honom, om den nära samhörigheten mellan Nordens folk satte i hög grad sin prägel på hela hans följande verksamhet. De stora studentmötenas tid var inne, och när bröder från Norge, Danmark och Finland samlades i Stockholm, funno de i Artur Hazelius' fädernehem under hans värdskap det hjärtligaste mottagande. Det hände, när fadern, den gamle generalen, vände hem sent om kvällen i tanke, att alt hans hus hvilade, ljus strålade ur hvarje fönster, dansmusiken ljöd och mängder af glada studenter fylde salar och gemak, där de turvis fingo föra husets döttrar i valsen. För lifvet varade de vänskapsband Artur Hazelius sålunda i tidiga år knöt med grannländernas ungdom. Genom resor i Norge och Danmark underhöllos förbindelserna och vidgades vänkretsen på samma gång, som hans inblick i brödrafolkens säregna karaktär samt kännedomen om deras lifsutveckling, seder och åskådningssätt alt mer ökades.

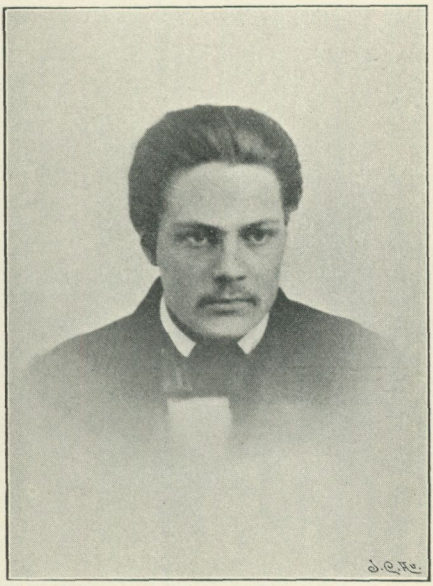

2. Artur Hazelius som student.

Efter afslutade studier i Uppsala önskade han själf kvarstanna vid universitetet för att där under en akademisk bana få fullfölja sina vetenskapliga intressen. Men han afstod härifrån för att tillmötesgå sin fader, som ansåg en praktisk verksamhet långt lyckligare och sundare än det teoretiserande arbetet i en liten afskild stad sådan som Uppsala då var. Artur Hazelius blef sålunda skolman och bosatte sig i hufvudstaden, där han snart som maka hemförde sin trolofvade, Sofia Grafström, dotter till kyrkoherden i Ume, skalden A. A. Grafström i dennes gifte med en af biskop Franzéns döttrar.

3. Artur Hazelius i slutet af 1860-talet.

Hazelius tog med energi itu med skolans uppgifter. I synnerhet lade han sig vinn om att väcka lärjungarnas intresse för det svenska språkets adel, för dess sunda utveckling och dess frigörande från vanställande utländska lån. Denna hans kärlek till språket i förening med hans allmänna fosterländska anläggning dref honom att egna mycken tid åt utgifvande af god folkläsning, särskildt för barn, samt att söka verka för krafvet att en ny bibelöfversättning finge en språklig form, som vore verkligt svensk, folkligt klar och tillika sann i bibelkritiskt hänseende.

Såsom sekreterare vid nordiska rättstafningsmötet i Stockholm år 1869 åtog han sig att utarbeta en redogörelse för de reformer inom det svenska stafningssättet, som mötet förordat. Den korta redogörelsen växte ut till en självständig, djupgående undersökning af den svenska rättstafningens grunder; och detta verk, som gaf uppslaget till den ännu pågående nystafningsrörelsen, anses altjämt som ett i sitt slag klassiskt arbete.

För att odeladt kunna egna sig åt dessa vetenskapliga sträfvanden och åt literär verksamhet hade Artur Hazelius år 1868 tagit afsked från den lektorsbefattning vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, hvilken han sedan år 1864 innehaft. Mycket arbete egnade han efter faderns död år 1871 åt genomgåendet och ordnandet af dennes efterlämnade papper samt åt förberedandet af en full-

ständig upplaga af hans skrifter; men däraf blef intet, då planerna vid denna tid fingo en annan riktning.

Under sina resor ute i bygderna, särskildt under en resa i Dalarna, hade nämligen Artur Hazelius fått ett alt starkare intryck af huru nödvändigt ett raskt och kraftigt ingripande vore, om det skulle kunna lyckas att rädda de ute i landet ännu befintliga minnena från fordom, hvilka nu såsom knappast någonsin förr syntes på väg att fullständigt utplånas.

Den verksamhet, han sålunda påbörjade och som sedan med så stor framgång fullföljdes, afsåg då efter hans egen utsago att blifva ett »efter en mera omfattande plan anlagdt räddningsarbete». Denna tanke, att man borde skynda att bärga så mycket som möjligt af alt det, som kunde kasta ljus öfver huru våra förfäder lefvat, för att härigenom gagna vetenskapen och befästa känslan af vår folkliga samhörighet, tvang honom in på en till synes helt ny bana. Och denna räddningstanke gaf äfven åt hela hans senare verksamhet en karakteristisk prägel. Han visade sig alltid tacksam för hvad som erbjöds honom, och måste han afböja något, skedde det på ett sätt, som uppmuntrade gifvaren eller säljaren att snart återkomma med andra för samlingarna lämpade skatter. Stod det och vägde, om ett föremål borde mottagas eller ej, föredrog han vanligen att söka förvärfva det samma, i tanke att det vore bättre att få för mycket än för litet.

Hvart än hans vägar förde honom, alltid och allestädes hade han sin uppmärksamhet riktad på möjligheten af något lämpligt förvärf. Kom han som gäst i den enskildes hus, dröjde det ej länge, innan familjens gömda, obeaktade reliker och minnen letades fram, granskades och till större eller mindre del stannade i den nitiske och oemotståndlige samlarens händer. Där gifmildheten icke kunde anlitas, måste kassan träda emellan. Under de första åren, då »museet» ännu var inrymdt i Hazelius' och hans unga makas hem, där bindmössor, skråkistor och allahanda redskap började hopa sig, måste ofta nog de ganska knappa hushållspenningarna släppas till för inköpet af någon raritet. Den tillämnade nya rocken eller vinterkappan fick bli ogjord för att samlingarna skulle kunna ökas

med något allmogekonstens alster. Redan från början måste sålunda Hazelius för sin skapelse vidkännas personliga uppoffringar, som jämte mödorna troget delades af hans hustru, så länge det förunnades honom att ega henne vid sin sida. Hennes tidiga död, redan år 1874, stälde honom ensam med en späd son och kom honom att hängifva sig åt arbetet med en ifver, som icke visste af rast eller ro. Tidigt trädde andras hjälpsamhet till hans sida; och ej minst beundransvärd blef framdeles hans förmåga att af denna hjälpsamhet locka ständigt nya, ständigt större tillskott, alt under det han i samlingarna helt insatte den förmögenhet, som efter föräldrarnes död tillföll honom.

Från det egna hemmet öfverflyttade Hazelius sina hastigt växande samlingar först till några små af honom hyrda rum vid Kungsbacken, där den första anspråkslösa utställningen egde rum, och därifrån redan i början af år 1873 till den s. k. södra paviljongen, nr 71 vid Drottninggatan. Här började han genast utföra den plan, som enligt hans öfvertygelse »mer och mer måste vinna efterföljd i andra stora etnografiska och kulturhistoriska museer». För att föremålen måtte väcka större intresse, säger han, borde man se dem i deras användning, se bohagen i själfva stugorna, se huru dräkterna buros. Hela folklifsbilder borde framställas, hvarigenom ett lifligt intryck kunde vinnas af befolkningens lynne och seder. Enligt den sålunda uttalade principen anordnades de första interiörerna. Allmogeafdelningen ansåg Hazelius såsom det nybildade museets hufvudafdelning. Det rent folkliga elementet utgjorde dess utgångspunkt. Men planen vidgades alt mera. Skråtiden, handtverkarnes och de högre ståndens lif rycktes med inom ramen, och snart voro äfven grannländerna, främst Finland, Norge, Danmark och Island, representerade i den »Skandinavisk-etnografiska samlingen», såsom den till en början benämdes. År 1880 utbyttes namnet mot »Nordiska museet».

Nya lokaler anskaffades; men redan hade samlingarna vuxit till den grad, att behofvet af en egen verklig museibyggnad alt mer gjorde sig gällande. Redan år 1876 lyckades Hazelius åvägabringa ett upprop, undertecknadt af ett stort antal ansedde män, manande

till insamling för uppförande af en sådan byggnad. Basarer anordnades, och den allmänna offervilligheten visade sig glädjande stor. Den 17 april 1882 erhölls Kungl. Maj:ts upplåtelse af den s. k. Lejonslätten å K. Djurgården till en byggnad för museet. Denna byggnad borde enligt Hazelius' mening blifva sådan, att ett besök däri skulle bibringa en stark och mäktig stämning och således i sin mån verka fosterländskt väckande. Den skulle innefatta en väldig hall af den största kyrkas dimensioner. Han såg denna hall fri och vid med luftiga perspektiv inramad af de färgrika allmogebilderna, af utsikter från de nordiska landens skönaste näjder. Han hörde sånger ljuda till firande af fäderneslandets stora minnen, han såg en entusiastisk ungdom samlad där inne under de hvita fanorna kring kung Göstas stod. När han talade om dessa framtidsdrömmar, brann i hans blick en egendomlig eld af på en gång hänförelse, stolthet och trots. Han visste, att hans dröm betydde strid, att han måste bryta fördomar och trångsinne, men också att segern skulle blifva hans.

Under täta resor i utlandet studerade han där hvad dess främsta museiinstitutioner hade att lära, men ingenstädes kände han sig fullt tillfredsställd. Han tänkte äfven i detta fall en stormans tankar, och den plan han så småningom efter mycket öfvervägande och efter långa öfverläggningar med arkitekter och konstnärer lät utarbeta, bär ock vitne därom. Sedan byggnadsmedlen år 1888 nått ett belopp af något öfver 400,000 kronor, tog byggnadsarbetet sin början och har sedermera med större eller mindre fart bedrifvits, alltid, så länge Artur Hazelius lefde, under hans personliga tillsyn. Själf fick han aldrig se någon del af byggnaden fullt färdig; men de rikliga medel, som inflöto genom det för ändamålet anordnade lotteriet, gåfvo honom under hans sista år den trygga förvissningen, att hans väldiga samlingar inom en nära framtid skulle erhålla ett hem sådant, som hans stolta drömmar velat.

Hazelius' starka och skapande ande kräfde dock ett större verksamhetsfält än det, som samlingarnas inordnande enbart i denna byggnad af sandsten och marmor kunde erbjuda.

Redan i slutet af 1870-talet torde hos honom den genialiska tanken att bilda ett friluftsmuseum hafva vaknat.[1] De anordnade interiörerna ledde honom till öfvertygelsen att äfven själfva de typiska byggnader, som i det verkliga lifvet utgjorde höljet kring inomhusbilderna, borde utställas såsom museiföremål. Men sådant kunde icke lämpligen ske inom murarna af ett palats. Minnena från hans vandringar i landet, synerna från förr af folkets idoga möda eller i lek och dans bland de rätta omgifningarna af oförfalskad natur fordrade, för att i bild riktigt återgifvas, en öppen himmel med vindar och skimrande skyar, fordrade skogar och lunder, fält och klippor. De fordrade närvaron af betande hjordar, af vallarens lurlåtar.

En afton vid den tid, som nämdes, när kring Hazelius i en sluten familjekrets talet dröjde vid mångfalden af dragkistor, mjölkbyttor, lokor och selpinnar i museets samlingar, och någon skämtande anmärkte, att sådana saker dock egentligen hörde bäst hemma i verkliga stugor, stall och ladugårdskättar, satt Hazelius tyst ett ögonblick. Sedan lyfte han blicken, som flammade till, och hastigt sade han: »Det är just så, det skall bli. Vi skola skaffa mark och bygga både stuga och ladugård».

Några år gingo. Den vaknade tanken arbetade sig fram alt klarare. Från år 1885 började inköpen och förberedelserna för de blifvande allmogehusen. Det första jordförvärfvet, Framnäsområdet, var en gåfva år 1890. Därefter följde inköp efter inköp, till dess Skansens vidd genom Tivoliområdets inläggande däri under Hazelius' sista lefnadsdagar afrundades.

På utvecklingen af friluftsmuseet samlades under senare år Hazelius' största intresse. Där skulle folklifvet framställas i lefvande drag, den nordiska djurvärlden så vidt möjligt representeras och

[1] Att Artur Hazelius redan tidigt umgicks med planer att söka som del af sitt museum återuppföra äldre byggnader framgår bland mycket annat af ett uttalande i ett bref till amanuensen P. G. Vistrand, dagtecknadt den 3 juli 1880. Han skrifver där: »*Präktig nyhet om Torpastugan!* Hon får ej glömmas. Ni skall gärna få bli byggmästare för denna, liksom Bondeson för Hallandstugan och R. Arpi för Islandstugan o. s. v. Haf detta i minne! och aktgif på de minsta småsaker, som angå henne!» — I samband härmed må äfven erinras om, att Morastugan inköptes redan 1885, ehuru hon först 1891 kom att flyttas till Skansen.

äfven alla växter från åker och äng, från hage och vildmark företrädas. Här kräfdes hans mångskiftande begåfning för att gifva Skansen en konstnärlig helhetsprägel. Här funnos utrymmen för hans vetenskapliga bildning och hans rika kännedom om folkets lefnadssätt och seder att göra sig gällande. Och hans fina natursinne, som uppodlats under ungdomsårens färder ute i bygderna, kom här till sin rätt. Med aktsam hand och en alltid vaken blick för naturens skönhet omskapade han de vanvårdade skogssluttningarna kring Djurgårdsbergets krön till en fager park. Med plastisk blick och ovanlig organisationsförmåga förstod han att använda hvarje punkt af området till det lämpligaste ändamålet, att snabt, utan stora åthäfvor och många ord, planlägga och leda arbetena så, att alt syntes enkelt, nästan af sig självt åstadkommet, samhörigt med den omgifvande naturen.

Själf uttänkte han och ordnade de lefvande historiska och folkliga bilderna. Han lät konungar och hjältar från förgångna tider visa sig med riddare och svenner på fosterlandets stora minnesdagar; han kallade kyrkofurstarne fram att skrida under baldakinen bland rökelsemoln och sånger. Gamla melodier från halft förgätna instrument lät han väcka till lif, åldriga dansar, ännu lekta allenast i undangömda bygder om lördagskvällarna i logen, förde han fram att med glädje beskådas och läras af hufvudstadens ungdom.

Outtröttlig var hans möda, beundransvärda hennes resultat. Hvart steg framåt fordrade strid mot ekonomiska trångmål. Aldrig var han dock rädd för att medel skulle tryta. Han trodde på sin lyckas stjärna och sin saks framgång. Med rätta gaf han till svar, när någon mot en ny plan gjorde invändningar om den ekonomiska risken: »Penningar? Skulle jag väntat på sådana, innan jag gått till verket, hvad hade då blifvit gjordt? Jag dör bort, kanske mina planer med mig; men pengar finnas alltid i världen.» Detta är stolta ord, präglade af mäktig självkänsla. Men för deras sanning måste invändningarna tystna.

Såsom belysande Skansens tidigaste utveckling och särskildt vitnande om den skarpa blick för Skansens betydelse och framtidsmöjligheter, som ända från första stunden utmärkte Hazelius, må

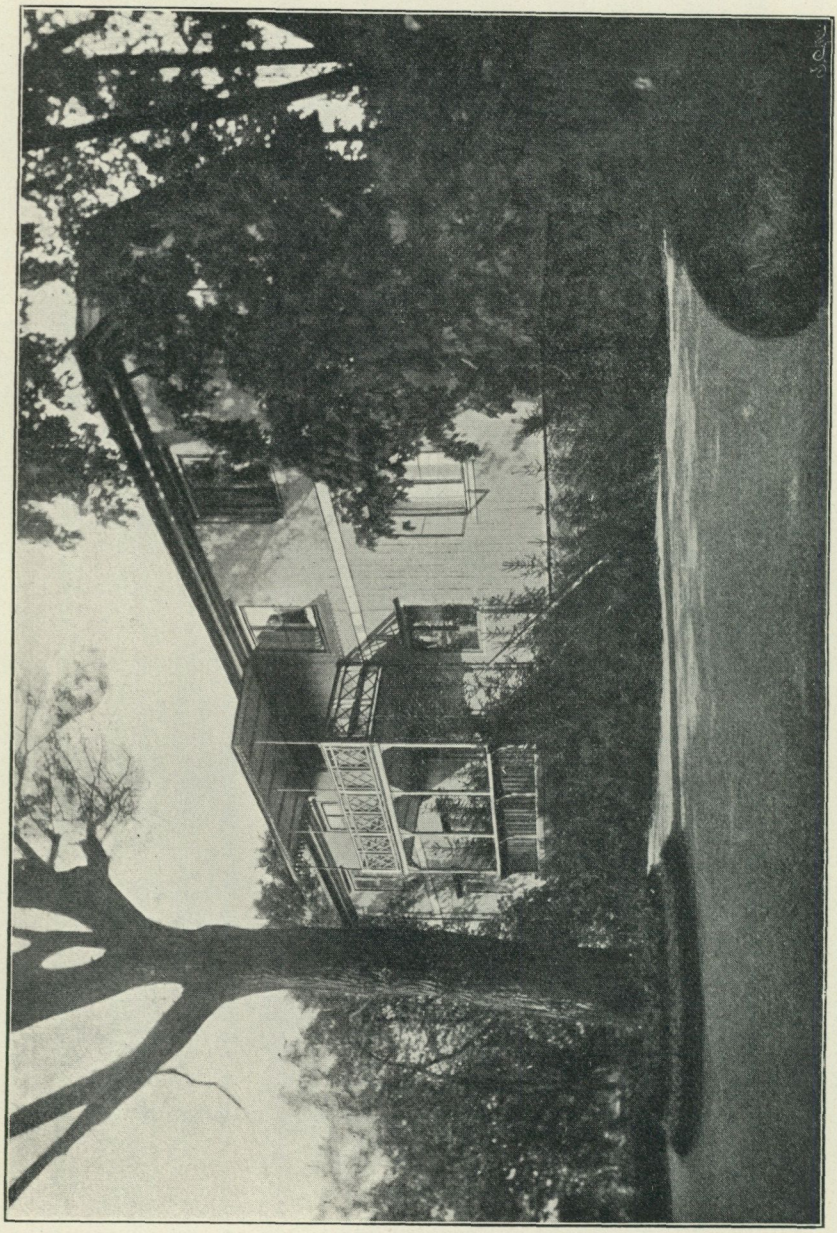

4. Artur Hazelius' bostad (»Gula huset») å Skansen.

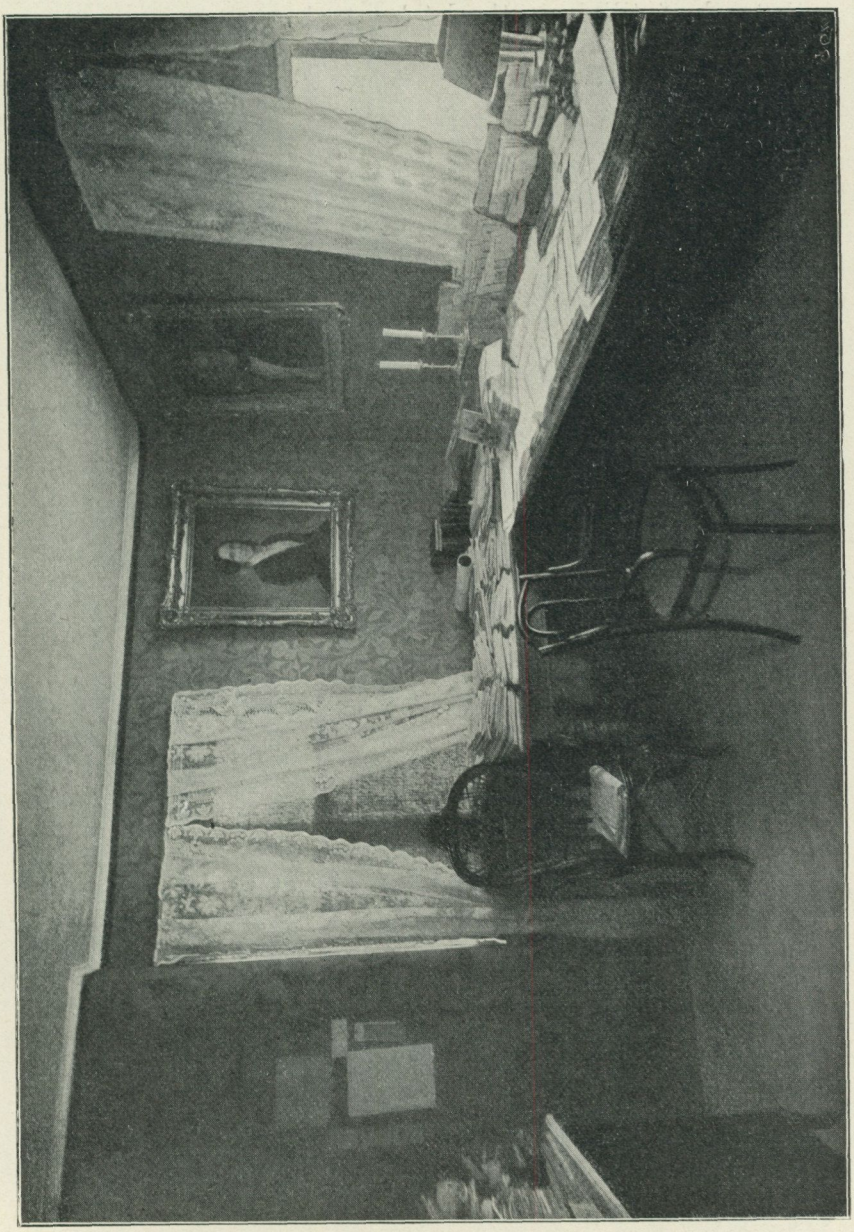

5. Artur Hazelius' arbetsrum i Vaktstugan å Skansen.

följande utdrag medtagas ur bref, som Hazelius under åren 1891 och 1892 skref till en i utlandet bosatt, honom nära stående vän.

— — — — »Faktum är emellertid, att jag icke heller i år har *ett enda* öre att köpa för, ja *ej ett öre* till museets underhåll och vård, utöfver hvad jag kan tigga samman.

Har *** skrifvit om »Skansen»? Det är en stor tanke, det påstår jag själf. Skall berätta dig att jag i dag skrifvit till **** för att få de 25,000 kr., om hvilka jag i går öfverenskom med Chr. Hammer, och hvilka jag måste skaffa till månadens slut. Jag är beredd att sätta mig själf i sticket för summan. Vi *måste* ha Skansen. *En hel liten stad* af gamla byggnader skulle växa upp på den herrligt belägna tomten.» (16 jan. 91.)

— — — — »Skansen» är emellertid en sak, som tillhör »min lifsgärning». Det ligger en omätlig vikt vid dess förvärfvande, ty ovisst är, om någon efter mig gör sig den mödan att söka utföra den plan, jag i fråga om den samma utkastat, och som för museet innebär fröet till en storartad utveckling och för Stockholm en utomordentlig ekonomisk fördel.

Men om det går, det är en annan sak. Så lätt skall jag ej släppa taget.» — — — — — — — — — (7 febr. 91.)

— — — — »Hvad säger du, om jag berättar dig, att jag nu köpt Skansen af Hammer. 25,000 kronor! Jag ångrar det ej ett ögonblick. Det är en betydelsefull tilldragelse i museets lif.» — — — — — — — — — (12 mars 91.)

— — — — »I går fick jag upplåtelsebref å Skansen. Alt således klart. Jag är själaglad däröfver. På betalningen ämnar jag ej tänka, eller åtminstone ej oroa mig däröfver — förr än i december, då nästa inbetalning skall ske, om jag ej dessförinnan finner en donator för summan.

Skansens förvärfvande är en viktig station på vägen. Läget är helt enkelt *idealiskt*. Redan i vår skola väl en fyra stugor upptimras. Tre har jag redan bestämt och en har hitkommit.

Kanske söker jag i sommar anordna ett helt lappläger med lappfamilj och renar (lefvande förstås).

Planering skall börja i dagarna. Jag har nyss fått löfte af en man i *** om 1,000 kr. för en stuga och Scholanders soaré hoppas jag skall ge det samma.

Mycket mera behöfves förstås!» — — — — — (19 april 91.)

— — — — »Skansen» är och blir enligt min öfvertygelse ett mästergrepp och gör mig dagligen glädje, *trots* det att planering m. m. nu hvarje vecka kräfver hundratals kronor, dem jag med stort besvär måste upplåna. — *Ingen förlagsgifvare!* Förfärliga dessa stockholmare! Men kom och se!

Ryggåsstugan från Bleking och hackstugan från Orsa ha hitkommit, grunden är lagd till den förra.» — -- — — (11 juni 91.)

— — — — »I slutet af juni hade jag ytterst svåra dagar — en vådlig penningebrist.

Skansen äter 3 till 400 kronor i veckan blott för arbetarna. Men jag ångrar mig ej ett ögonblick.

Men svårt som sagdt med penningar, helst så många penningegifvare äro borta. Och bidrag vankas ytterst sparsamt. — — —

4 byggnader äro nu under arbete där ute. Snart skall du få en notis om dem.» — — — — — — — — — — — (19 juli 91.)

— — — — »Kanske är du missnöjd med mitt Belvedereköp? Vore du här, skulle du finna det vara en mästerkupp, trots den stora börda jag ytterligare åtagit mig. Jag har en stark förtröstan, att det skall gå — och du vet att tro kan försätta berg.

Nu gäller att skaffa penningar både till Skansen, Belvedere, byggnader och samlingarna m. m. Jag har i år skrapat samman öfver 25,000 kronor — och det är ju ej så illa i dessa usla tider.

Och så tänker jag förverkliga stockholmarnes önskemål sedan 20 år till baka. Jag tänker lägga en zoologisk trädgård i Belvedereparken (35 tunnland), men *endast* nordiska djur. Du häpnar kanske, men det är ej så farligt. Tanken har slagit lifligt an, fast jag ännu ej låtit den komma till prässen. En liten vacker renhjord ha vi redan samt svanar, gäss, ankor och getter.

Excelsior!

Och Skansen skall bli en grufva. Med Skansen skola vi taga stockholmarne.

Var ej rädd för den zoologiska trädgården! Alt skall gå försiktigt(!) Blott nordiska djur, som vi mest skola få till skänks. (18 dec. 91.)

»Det bedröfvar mig, att du ser mina förehafvanden i så mörk dager. Minns du, huru rädd du var för Skansen? Och dock är Skansen säkert en af mina bästa tankar och artar sig att bli en guldgrufva.

Och hvad har ett panoptikon att göra med våra anläggningar? Då jag ej hinner i bref utveckla mina planer, skall jag i stället sända dig en uppsats af G. af Geijerstam i Wåhlins tidskrift »Ord och bild». På honom har Skansen gjort intrycket af en stor »folklig dikt, omsatt i realiteter». Just det intryck jag ville gifva.

Jag har ej gått de gamla museivägarna, utan till en viss grad brutit nya.

Oroa dig ej för den zoologiska trädgården! Du skulle se våra renar — huru de trifvas i snöyran *och huru de illustrera lapparnas lif*. Där har du i själfva verket sakernas innebörd. Land och folk är och har varit Nordiska museets uppgift — och djurvärlden är här af stor betydelse. Se dock det storslagna i tanken och tala ej om panoptikonbilder. — — — — — — — — — — — — — — — —

En alldeles ovanlig stämning *för* Skansen har här synts rådande. Möjligen söka några af de museimän, som alltid sett mig med oblida ögon, att vrida mina planer på sned, för att få tillfälle till anmärkningar. Det rör mig ej synnerligen.» — — (6 jan. 92.)

Artur Hazelius' intresse var aldrig enbart museimannens. Det var fosterlandet han ytterst ville genom sitt verk gagna. Han ville höja och stärka nationalkänslan, lära vårt folk dess samhörighet med de öfriga nordiska folken. I alla hans sträfvanden var den drifvande kraften hans önskan att förverkliga detta det Nordiska museets väckarekall.

Framträdande var hans förmåga att i alt sitt arbete, äfven under utförandet och öfvervakandet af skenbart betydelselösa de-

taljer, strängt fasthålla vid de stora bärande grundtankarna. Dock utarbetade han aldrig för sig något genomfördt program, utan städse lät han sina planer utvecklas på ett organiskt sätt under verksamhetens fortgång. Han utmärktes af en sällspordt lycklig förening af lugn, förtröstansfull optimism och klarsynt, nykter verklighetskänsla. Han hade en barnsligt naiv tro på styrkan af de idéer, som besjälade honom, och ville gärna tro på andras goda vilja att för dem arbeta på samma osjälfviska sätt. Men å andra sidan hade han en säker instinkt för hvad som var möjligt att utföra, för hvad som kunde ske genast och hvad som borde uppskjutas till framtiden.

Tack vare sin skarpa blick, sitt klara omdöme och sin sega energi, som aldrig släppte taget trots bekymmer och motigheter, förde han sitt verk igenom till den punkt, att det samma äfven utan hans ledande geni skall af egen inneboende kraft kunna utvecklas alt vidare, tills det mål är nådt, som han med tillförsikt motsåg ännu i stunder, då han anade sitt nära slut.

Vid ett eller annat tillfälle under loppet af 1901 års vår hade Artur Hazelius haft känningar af ett hjärtlidande, som dock troddes af mindre allvarlig art. Ansträngningarna för möjliggörandet af Tivoliområdets inköpande samt den af ifver och intresse ökade nervösa spänningen därvid togo dock på hans krafter. Det därefter följande intensiva arbetet för ett snabt ordnande före den inbrytande sommaren af det nyförvärfvade vidsträckta området torde än ytterligare försvagat hans hälsotillstånd, utan att likväl sådant i det yttre var märkbart.

Pingstdagen hade varit strålande vacker. Häggarna hade slagit ut i blom, narcisser och tulpaner kransade rabatterna, trädens nyutspruckna löf mättade den soliga luften med vårens doft. Artur Hazelius hade för sista gången i lifvet vandrat på Skansens vägar. Aftonen tillbragte han som vanligt med sina expeditionsgöromål. Han granskade programmet för den tillämnade stora vårfesten. Han gick sent till hvila. Nästa morgon, den 27 maj, lyste solen öfver hans gula hus, när döden kom.

Museets nämd, som följande dag sammanträdde, har till protokollet anfört följande ord:

»Sistlidne gårdag, annandag pingst, klockan något före nio på morgonen hade Nordiska museets stiftare och styresman, ledamoten af dess nämd fil. doktor Artur Hazelius af hjärtförlamning hastigt och utan föregående sjukdom aflidit i sin bostad å Skansen. Flaggorna hade hissats å half stång och sorgebudskapet af Skansens klockor burits ut öfver stad och land. Den man, hvars lif slutat, hade med rastlös möda och ihärdig viljekraft i fosterlandets tjänst och till dess ära utfört ett verk, som vunnit samtidens beundran och kärlek. Han hade genom sitt flärdfria väsen, sitt varma och trofasta hjärtelag i förening med en öfverlägsen andlig begåfning kring sig samlat vänner och medhjälpare, som gjort till sin uppgift att i förlitande på hans klara blick följa honom på de vägar, han, efter att städse hafva med samvetsgrannhet pröfvat gifna råd, såsom goda anvisade. Att söka undanrödja mötande svårigheter, bereda medel till fullföljande af hans storslagna planer, att uppmuntra och stödja hade jämte handhafvandet af museets ekonomiska förvaltning varit nämdens hufvudsakliga uppgift. Då nu det smärtsamma budet om styresmannens bortgång träffat nämden, hade denna i känslan af de ökade plikter och det tunga ansvar, som å nämden öfvergått, beslutat att innevarande dag sammanträda för att öfverlägga om de mått och steg, som på grund af dr Hazelii död borde omedelbarligen vidtagas.

Innan förhandlingarna togo sin början, uttryckte nämden till detta protokoll sin djupt kända sorg öfver den oersättliga förlust, som genom dr Hazelii bortgång drabbat nämden, Nordiska museet och Sverges folk. Ständigt skall hans minne lefva. Ständigt skall Nordiska museets nämd sträfva att i hans anda värdigt upprätthålla det stora verk, som var hans ädla, exempellösa lifsgärning.»

Sin uppfattning angående sättet för museets ledning i händelse af styresmannens hastiga frånfälle hade den bortgångne antydt å ett par bland hans papper befintliga anteckningar, hvilka vid samma nämdens sammanträde föredrogos och i den form de af dr Hazelius erhållit intogos i protokollet. De torde vara af den betydelse, att de här förtjäna intagas.

Föreskrifter

hvilka jag önskar skola iakttagas i händelse af mitt frånfälle.

Styresmannabefattningen vid Nordiska museet eller chefskapet öfver hela institutionen lämnas tills vidare obesatt, d. v. s. till dess man funnit en man — oegennyttig, kraftig, varmt intresserad och kunskapsrik — som kan anses lämplig att leda alla den stora anstaltens afdelningar. Under närvarande förhållanden finner jag knapt någon mera lämplig att öfvertaga chefskapet än min son Gunnar Hazelius, redan nu — till dess han slutat sina studier i Uppsala — såsom rådgifvande, sedan möjligen såsom verklig chef. Han torde vara den, som bäst känner museets stiftares planer och som skulle kunna upprätthålla museets traditioner.

Till föreståndare för den konstindustriela afdelningen och afdelningen för de högre ståndеn torde hofintendenten J. Böttiger kallas. Till föreståndare för allmogeafdelningen torde utses amanuensen P. G. Vistrand. Till föreståndare för museets byggnad på Lejonslätten, för Skansens friluftsmuseum med alla dess byggnader och anläggningar — äfven de zoologiska — förordnas tills vidare Gunnar Hazelius, som eger att inhemta råd och upplysningar af arkitekten professor I. G. Clason och arkitekten G. Améen. Till intendent öfver den zoologiska afdelningen E. Hammarstedt. Dock bör — för att så vidt möjligt förebygga brytningar — intendenten öfver den zoologiska afdelningen vara underordnad intendenten öfver Skansens friluftsmuseum, som bör ega bestämmande rätt i ekonomiska frågor, som angå den zoologiska afdelningen och i allmänhet i sådana fall, där de särskilda afdelningarnas intressen synas i någon mån stridiga.

Anläggningarna på Framnäs böra läggas under intendenten öfver Skansen.

Då chef för hela anstalten — styresman — tillsättes, bör han förbinda sig *att ej åtaga sig någon annan befattning, utan helt och*

odeladt egna sig åt sitt nya kall. Däremot bör han kunna på samma gång vara intendent öfver Skansens friluftsmuseum.

Skansen den 19 december 1896.

Artur Hazelius.

Granskadt och berigtigadt den 8 mars 1897.

Artur Hazelius.

Till ofvanstående hade dr Hazelius den $^{12}/_{4}$ 1901 gjort följande tillägg.

Styresmannen har själf den högsta tillsynen öfver museets byggnad på Lejonslätten och alla däri förvarade samlingar liksom öfver Skansens friluftsmuseum och dit hörande byggnader och anläggningar.

Under styresmannen lyda föreståndarne för museets särskilda afdelningar, hvilka tillsättas i den mån, *fullt lämpliga* personer att sköta dessa befattningar finnas. Hit höra den konstindustriela afdelningen jämte afdelningen för de högre ståndeu, hvilka, om det pröfvas lämpligt, förenas i *en* persons hand. Vidare handtverks- och skråafdelningen samt afdelningen för arbetets historia, hvilka böra förestås af en och samma person, som emellertid äfven kan sköta en del andra mindre afdelningar. Ytterligare allmogeafdelningen, hvilken kräfver en särskild föreståndare. Till dessa bör läggas föreståndaren för registratorsafdelningen och för den zoologiska afdelningen på Skansen.

Anses icke fullt lämpliga personer till en eller annan af dessa befattningar finnas, skötas dylika tills vidare af amanuenser.

Erfarenheten bör för öfrigt afgöra, om flere föreståndarebefattningar pröfvas nödiga, men alla böra lyda under styresmannen.

A. Hazelius.

* * *

Huru djup och allmän sorgen var efter den så hastigt bortryckte fosterlandsvännen, därom bar det allmänna deltagandet i jordfästningshögtidligheten tydligt vitnesbörd. Hazelius hade varit en enkel man, som gått sin egen af honom själf utstakade väg fram utan att

se sig åt höger eller venster, och under sin senare lefnad hade han dragit sig undan alt utom sitt arbete å Skansen. Men nu vid hans jordfästning deltogo alla samhällsklasser, och tio tusenden följde honom då med känslor af tacksamhet och vördnad på den sista färden. Man såg den dagen så tydligt, att hans landsmän lärt sig att förstå och värdera det verk han skapat, de fosterländska mål, för hvilka han manligt kämpat, och den osjälfviska kärlek till Nordens land och folk, som städse bestämt hans lif.

Jordfästningen var utsatt till den 4 juni, och denna dag ingick solig och ljus. På morgonen flyttades kistan upp till Orsakullen, där Nordiska museet låtit uppföra ett vackert och kraftigt hvälfdt tempel, fullständigt inklädt i granris. Kring frisen löpte girlander af krusflor med infästa silfverstjärnor, och öfver ingången, dit svartklädda trappor ledde, stodo skrifna Tegnérs ord:

»Tron ej hvad håglösheten hviskar till er:
att striden är för hög för er förmåga
och att den kämpas ut väl er förutan.»

Inne under hvalfvet på den höga katafalken hvilade i ekkistan, som höljdes af en blågul flagga af siden, skänkt af Nordiska museets amanuenser, Artur Hazelius' stoft.

Under förmiddagens lopp, då Skansens hufvudport stod fritt öppen för en hvar, hade talrika människoskaror i tyst allvar vandrat den granrisströdda vägen fram förbi katafalken för att gifva den döde sin afskedshälsning. Högtidlig och värdig var denna, den stora allmänhetens ordlösa hyllning, vitnande om en kärlek och en beundran, som i lika grad genomträngt samhällets alla lager.

För eftermiddagen hade anordnats en sorgehögtid, som skulle ega rum uppe på Skansen, innan dess aflidne herre fördes bort till jordfästningen i Östermalms kyrka. Enkel och flärdlös, blef denna sorgefest under sommarens fria himmel af den mest gripande art. Omkring kl. 5 började särskildt inbjudna samlas på planen framför det gröna templet, medan vägarna därnedanför, så långt utrymmet medgaf, fyldes af de tusenden, som kunnat erhålla inträdeskort.

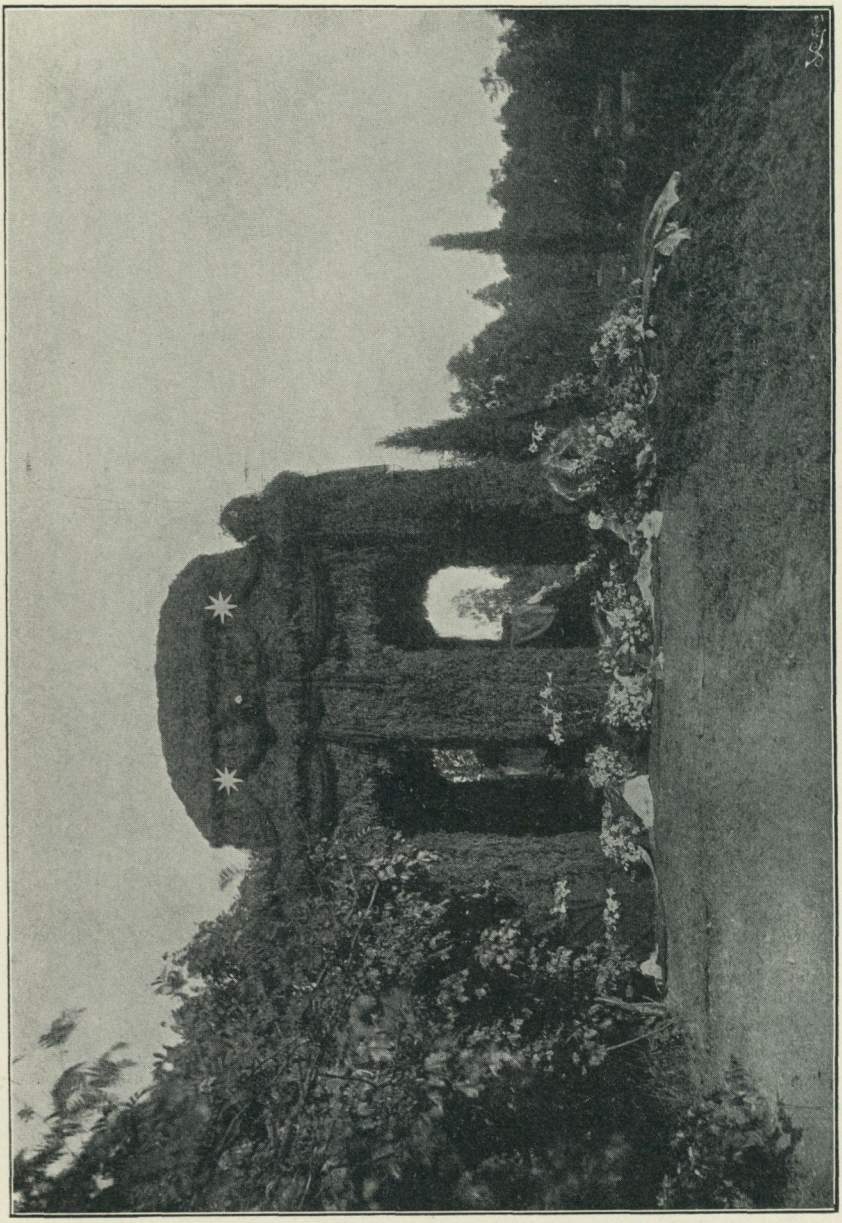

6. Templet på Orsakulien vid sorgehögtiden å Skansen den 4 juni.

Hällestadstapelns stora klocka ringde, och studenterna upptågade, företrädda af florbehängda standar och fanor: Upsala studentkårs, Stockholms och Norrlands nationers samt Stockholms högskolas. Vid sidan af dem stälde Stockholms arbetareförening sitt banér. Omkring kistan höllo tolf rättvikskarlar vakt, och Nordiska museets kullor stodo i vackra sorgdräkter af svart med hvita dok samlade vid sidan af templet. När klockan slog sex, tystnade klocktonerna från Hällestadstapeln och regementsmusiken tog vid. Så ljöd requiem, sjunget af en manskör, och när sången tystnat, trädde professor Oskar Montelius upp till katafalkens fotsteg och talade:

Åter har Sverges folk lidit en oersättlig förlust. Artur Hazelius har ryckts bort midt under sitt rastlösa arbete. Hans stora lifsgärning synes oss nu vara endast halfgjord, liksom den väldiga byggnaden där nere på Lejonslätten står endast halffärdig, detta palats, som blir en af vår stads ståtligaste prydnader, och som skall inrymma en af vårt folks största skatter. Vi sörja ej blott för hans egen utan för vår och sakens skull däröfver, att det Nordiska museets skapare ej fick se sina samlingar inflyttade i den byggnaden. Men lika säkert som vi kunna hoppas, att det Nordiska museets nya hem snart skall stå färdigt, lika säkert kunna vi hoppas, att Artur Hazelius' lifsverk skall fullbordas. Vi hafva så mycket större skäl att hoppas det, som vi veta, att det stora företaget, tack vare hans själfuppoffrande energi, står på säker ekonomisk grund, om än ett kraftigt understöd från allmänhetens sida hädanefter som hittills är nödvändigt.

Det kunde synas öfverflödigt att i dag och på denna plats orda om Artur Hazelius' lifsgärning, ty den är känd af alt Sverges folk, ja den är känd i alla Nordens länder. Men då Nordiska museets styrelse önskat, att några ord nu skulle sägas därom, gör jag det så mycket hällre, som det är ett behof för oss andra arbetare på samma fält att gifva ett offentligt uttryck åt den beundran vi känna för hvad han uträttat, för det öfverlägsna sätt, hvarpå han utfört sitt svåra värf, för den vetenskapliga ande han från första stund visste ingjuta i sitt företag, för den genialitet han visade i stort som i smått.

För några år sedan hörde jag en forskare nästan med förtviflan tala om den oersättliga förlust, som ej blott vetenskapen, utan hela mänskligheten lider hvar gång i den yttersta västern af Nordamerika ett litet folks fädernearfda odling tillintetgöres af den moderna kulturen, innan man, så vidt görligt varit, lyckats i alla enskildheter bevara minnet af, huru det folket lefvat,

hvad det känt och tänkt och trott. Det är Artur Hazelius' stora förtjänst, att han så kraftigt bidragit till att afvända den förlust vi skulle hafva lidit, om den form, vårt folks odling under årtusenden erhållit, skulle hafva tillintetgjorts, innan man så som nu sörjt för att den fortlefde i minnet.

Väl hör Nationalmusei samling af minnen från vår forntid både till de älsta och de i sitt slag rikaste, som finnas i världen. Genom förhållandenas makt måste dock den samlingens tyngdpunkt förläggas så långt till baka i tiden, att man ej kan bilda sig en så klar föreställning om lifvet, särskildt det inre lifvet, under de skedena af vår historia som om lifvet under de sist förflutna århundradena. Men det är dessa sista århundradens minnen, som bilda hufvudmassan i det Nordiska museet. Detta är af så mycket större vikt, som den svenska odlingen just under dessa sista århundraden tagit alldeles nya former, betingade af det moderna Europas kultur. Hade ej Artur Hazelius funnits, skulle vi och än mer de, som komma efter oss, hafva vetat altför litet om lifvet i Sverge för några århundraden, ja några mansåldrar sedan. Det är i sin ordning kännedomen därom, som gjort det möjligt för oss att få en så klar bild, som den vi ega af lifvet i vårt land för årtusenden sedan.

Att det museum Artur Hazelius skapade var afsedt ej endast för det svenska folkets utan för alla de nordiska folkens minnen, var en stor tanke och en riktig tanke. Ty den odling, som vuxit upp på skandinavisk grund, är hufvudsakligen den samma, antingen den kallas svensk eller finsk, norsk eller dansk. Grenarna på ett träd sträcka sig ut åt olika håll, men de utgå från samma stam och bilda till sammans ett helt.

Det var i sista stunden Artur Hazelius kom och kunde börja att samla dessa minnen af forna tiders lif. Några årtionden senare hade det varit för sent. Då hade det ej längre varit möjligt att rädda alt, som nu kunnat räddas, ty i våra dagar utplånas snabbare än någonsin förr spåren af våra folks gamla odling, så olik den nya vi fått i dess ställe.

Med undran spörjer man, hur det varit möjligt för Artur Hazelius att sammanbringa de betydliga penningesummor, som utförandet af hans stora fosterländska plan kräft, summor, som ej blott äro betydliga för våra förhållanden, utan som skulle hafva varit det äfven i vida större och rikare land. Det har varit möjligt endast därigenom, att Sverges folk lika fast trodde på hans oegennytta och hans förmåga att genomföra sin plan, som han trodde på det svenska folkets offervillighet för en stor idé. Tusenden hafva lämnat sina bidrag; mer än en har sedan tackat för att han fått vara med och draga sitt strå till stacken.

Flydda tiders folk hafva åt sina gudar, åt det högsta de kände, byggt praktfulla tempel, af hvilka många trotsat tiderna och ännu i dag vitna om, hvad de folken kunde åstadkomma. Men själfva nöjde sig dessa folk med

enkla boningar, som för länge sedan försvunnit. Artur Hazelius var lik dessa forntidens män. Medan på hans bön millioner offrades åt det, som skulle blifva en vårt folks nationalhelgedom, medan han uppförde en praktbyggnad åt våra fäders minnen, lefde han själf så anspråkslöst som få, i den enkla gammalsvenska stuga här på Skansen, där han för några dagar sedan insomnade i den sista sömnen. För förverkligandet af sin idé offrade han ett tredjedels sekel af oförtröttadt arbete. Hela sin förmögenhet riskerade han, och dess utom iklädde han sig personligen stora ekonomiska förbindelser. Långt ifrån att begära något dyrtidstillägg, afstod han år efter år en stor del af den lön, som oafkortad skulle hafva varit en altför ringa ersättning för hans otroliga möda. Det var dessa förhållanden, som berättigade honom att bedja andra personer om deras hjälp för hans stora sak.

Trots alt hvad han gjort för sitt museum, var han dock de sista åren egentligen icke känd som Nordiska museets skapare. Han kallades, liksom på extrabladen, hvilka förkunnade hans bortgång, »Skansens skapare». Och det med rätta, ty Skansen är den mest genialiska af hans skapelser. Här, där vi nu stå, har genom beröringen af hans snilles trollspö inför våra ögon vuxit upp något, till hvilket ingen förebild fans — och till hvilket intet motstycke finnes.

I Skandinaviskt etnografiska samlingen voro visserligen några rum inredda, hvilka visade oss, huru det inre af forntidens hem tedde sig; men utsidan af dessa hem kunde man där ej lära känna. Här hafva vi för oss hela hemmen, med sin omgifning. Och vi hafva här mycket annat.

Att Skansen blifvit så populär, beror därpå, att den ej blott är en vetenskaplig institution, utan att den har så mycket att direkt säga till hela folket.

Den, som tror, att man ej kan lefva lycklig utan alt det, som i våra dagar anses oundgängligt för hemmets trefnad, häpnar, när han här ser, huru enkelt vårt folk, äfven de bättre lottade af detta folk, i forna tider left, huru mycket de saknat af det, som nu räknas till lifvets nödtorft. Men den, som tillika känner, hvad detta samma folk uträttat i svunna dagar, — äfven i dagar af försakelser och lidanden, som vi lyckligtvis ej kunna göra oss någon föreställning om, — han fylles af beundran öfver att under sådana förhållanden så många stordåd på det fredliga arbetets fält ej mindre än på krigets kunnat utföras.

Det var detta Artur Hazelius ville visa sitt folk. Han ville, att vi af Nordiska museet och Skansen skulle lära oss, i huru hög grad människan kan göra sig oberoende af lifvets små och ogynsamma förhållanden, huru liten rol det materiela behöfver spela i jämförelse med det ideela. Artur Hazelius var idealist. Hade han ej det varit, skulle han aldrig kunnat utföra,

hvad han utfört. Hvad han verkat för idealismen är af den största betydelse i en tid, då dansen kring guldkalfven hotar att blifva vildare än någonsin.

Men Skansen har blifvit något annat och något mera än ett friluftsmuseum. Det har blifvit en andlig kurort för Stockholms invånare och för många andra. På den plats, hvars underbara möjligheter Artur Hazelius' skarpblick upptäckt, hafva vi nu i många år mötts för att mottaga uppfriskande intryck. Hur mången gång hafva vi ej stått här gripna af Skansens egendomliga skönhet vid solnedgången, då den praktfulla himlens röda glans skimrade mellan björkarnas hvita stammar, under det våra vackraste fosterländska sångers toner dallrade i luften? På hur många af vårt folks minnesvärda dagar hafva vi ej, på Artur Hazelius' inbjudning, samlats här för att genom upplifvandet af dessa minnen själfva få kraft att verka för vårt land så som våra fäder verkat.

Talaren vände sig mot kistan och fortsatte:

Till tack för alt hvad du gjort för oss och vårt land, hafva vi velat med dig fira ännu en minnesfest här på Skansen. Ditt öra kan ej längre uppfatta hvad vi säga, men vi hoppas, att din ande ännu sväfvar öfver Skansens fagra höjder. Du ser, hur Sverges folk sörjer dig, som så högt älskat ditt folk och ditt land. Har ditt lifsverk varit underbart och storslaget, så har också ditt folk mött dig med förtroende, beundran och tacksamhet. Du har fått den högsta belöning en man kan få: i det tack, som hela ditt sörjande folk, hög som låg, egnar dig för hvad du uträttat, blandar sig intet missljud. Ditt eftermäle är sådant, som endast sällan faller på en dödligs lott.

Och jag är öfvertygad om, att det eftermälet ej skall lida ändring i framtiden. Du skall äfven för sena släktled stå som typen för en viljestark, oegennyttig, flärdlös man, hvilken älskade ditt folk, och hvilken älskades af detta folk till baka. Man skall minnas dig som en man, hvilken lefde för en stor tanke, och hvilken lefde helt för den.

Du har med kärlek vårdat det svenska folkets minnen. Sverges folk skall kärleksfullt vårda ditt minne.[1]

Efter detta tal uppstämdes »O Gud, som styrer folkens öden», och häruppå framträdde bibliotekarien Harald Wieselgren till templets trappa. Han tecknade i lefvande drag en bild af Hazelius såsom människa och vän:

Hur formas en sådan man som Artur Hazelius? Själf har han som de viktigaste bidragen till sin utveckling framhållit de intressen, som ingifvits honom dels af hans fader, dels af hans hem. Där ha vi altså utgångspunk-

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

terna, den väldige fadern, det sköna hemmet, beläget i det för sin fägring bekanta Tjust. Hos fadern fans mycket af det, som sedan i annan form framträdt hos Artur Hazelius. Det fans mellan Hazelius och hans far ett dubbelt band, som sammanslöt dem: den beundran sonen hyste för fadern och den fasta tro fadern hade till sonen, ett band, som förenade mer än fader och son, förenade Artur Hazelius med hela det svenska folket.

Hazelius kom sent till sin fulla utveckling, men han hade hela sitt lif troget och träget arbetat på den utbildning, som skulle möjliggöra denna. Han fann sig ej häller själf till en början. Först var han skriftställare i fornnordiska språk, sedan lärare, vidare lärare för hela den stora allmänheten genom utgifvandet af folkskrifter. Under tiden var han ständigt ute och såg sig om i naturen, och skulle någon ha nytta af sådana färder, var det Hazelius, som aldrig såg på sin egen nytta. Han blef vän med alla, hvar han färdades fram, i adels- och prästgårdarna, likaväl som i bonde- och torparstugorna. Den sidan af hans väsen förtjänar sin egen belysning, hans vänner och hans ställning till dem.

Ej kan jag tala om något nytt om Hazelius. Han är ju så känd, så uppburen af alt Sverge, att han kan räkna på den största belöningen, den att få svenska folket till arftagare. Och det svenska folket kan ej öfvergifva hans verk, så länge fosterlandssinne, svenskmannasinne ännu finnes kvar i våra bygder.

Ett tack till Hazelius, ett erkännande åt hans många stora förtjänster, hans varma hjärta, hans otroliga arbetsförmåga samt den innerliga och förståelse vinnande kraft, hvarmed han till det svenska folket hviskat: »Lyssna till den furas susning, vid hvars fot du sitter». [1]

Sedan nu Skansens barnkör från skogsbrynet sjungit en rytmisk koral, framträdde deputationer för kårer, sällskap och föreningar samt nedlade minneskransar å fotstegen framför templet. Under tiden hade manskören med dämpade röster uppstämt Geijers »Stilla skuggor breda sig i kvällen», och då sången tystnat, talade pastor primarius dr Håhl stående vid kistans fot minnets ord öfver den döde, som för sina talrika tjänare och underlydande varit ej blott den mest vördade utan ock den mest älskade husbonde. Med ett tack till minnet och nedkallande Guds välsignelse öfver hans verk samlade han slutligen allas tankar i en gemensam bön.

Nu lyfte de tvänne leden af reslige dalamän, af hvilka flere färdats ned från sina aflägsna hem särskildt för detta tillfälle, den

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

flagghöljda kistan, på hvilken endast lågo, jämte en sonens minnesgärd, kransar från kronprinsparet samt från prinsarne Gustaf Adolf och Vilhelm.

Processionen bildade sig. Först tågade efter Flottans musikkår de närvarande studenterna och arbetardeputationen under sina fanor. Sedan följde öfriga kårer. Kullorna och manliga tjänare från Skansen, i samlade grupper, buro de många, från katafalkens trappsteg uppsamlade kransarna.

Sakta bars kistan, följd af den dödes närmaste anhöriga, Nordiska museets nämd, hedersledamöter och tjänstemän m. fl., fram mellan allmänhetens täta led. När kistan fördes ut från Skansens område, ljöd afskedssaluten från batteriet. Kistan lyftes å en väntande svartklädd vagn under ett hvalf af lefvande grönt; och vidare skred tåget in mot staden, öfver Djurgårdsbron och längs Strandvägen. Högtidsstämda, oöfverskådliga människomassor hade samlats på dess väg, flaggor på half stång vajade mellan gatans gröna lindar, från fönster och tak och från hamnens skepp. Sorgmarschen tonade än, när tåget nådde Hedvig Eleonoras kyrka, där jordfästningen skulle försiggå. Här hade infunnit sig kronprinsen samt representanter för konungen och drottningen samt det öfriga konungahuset.

En blandad kör sjöng till orgeln en psalm, hvarefter docenten vid Uppsala universitet J. A. Eklund framträdde till kistan och höll en dödsbetraktelse med ledning af ordet: »Utransaka mig Gud och känn mina tankar.»

Under det att fanorna sänktes, föllo de tre skoflarna mull på kistan. Högtidligt tyst och stilla var det i templet, medan jordfästningens ord uttalades öfver fosterlandsvännen, den af alt vårt folk vördade, som nu vigdes till grafvens ro.

Åter ljöd psalmsång, Gounods »Ave verum» uppstämdes, och sedan en stråkkvartett utfört Rubinsteins »Sferernas harmoni», afslöts högtidligheten med Normans sorgmarsch.

Ute på Skansen skulle griften redas. Under dess furor hade Artur Hazelius älskat att vandra. Där skulle han komma att njuta den långa hvilan efter sitt arbetsfylda lif. Intill dess klippkam-

maren uppe på höjden vid Hällestadstapelns fot kunde mottaga hans stoft, fördes detta att hvila i Östermalms kyrkas grafkapell.

Jordfästningen blef sålunda liksom en värdemätare å det erkännande Sverges folk gaf den bortgångne stormannens lifsgärning. Rättviksbönderna, som trots vårsåddens brådska gåfvo sig af söderut för att visa »doktorn» den sista tjänsten, äro ett uttryck för den folkstämning, som i Nordiska museets skapare såg ej först och främst den geniale museimannen, utan den klarsynte vännen, räddaren och vårdaren af så mycket, som blifvit oss kärt, emedan det bildat den omgifning, inom hvilken vi och de våra, led efter led, vuxit opp; som, ledd af sitt snille och sin fosterlandskärlek, i en typiskt svensk natur gifvit huld och hägn och rätt till minne åt det, som enligt vanlig uppfattning var dömt till vanvård och förstörelse, men som med starka, om än ofta omärkliga länkar knyter oss samman med vår forntid.

Hade Nordiska museets skapare själf fått utse de kransar, som skulle egnas hans minne -- säkert hade han ej kunnat välja någon för honom kärare, än den som bands af hans samtid, då den, åtminstone för en stund, klart insåg, att det folk, som vill ega rätt till framtid, måste grunda den rätten på kärleksfull och offervillig vördnad för det förflutna.

Ty det var kärnpunkten i hans ädla lifsgärning.

Nordiska museets styrelse och tjänstemän.[1]

Styrelse.

Ordförande.

Ej vald.

Styresman.

Ej tillsatt.

Skattmästare.

Byråchefen Viktor Almquist. 1897.[2]

Öfrige ledamöter.

Professor Carl Curman. 1890. Vice ordförande.
Professor Isak Gustaf Clason. 1899.
Ingeniör Claes Gustaf Norström. 1900.
Hofintendenten dr John Böttiger. 1901.

Styrelsens sekreterare.

Fil. licentiat Gunnar Hazelius. 1901.

---

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1901.
[2] Siffrorna angifva det år, då befattningen tillträddes.

Tjänstemän.

Ordinarie amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Hr PER GUSTAF VISTRAND, förestår allmogeafdelningen samt t. v. handtverks- och skråafdelningen. 1875.[1]

Dr JOHN BÖTTIGER, förestår afdelningen för de högre ständen och den konstindustriela afdelningen. 1891.[2]

Hr EDVARD HAMMARSTEDT, registrator, förestår lapska och grönländska afdelningarna samt vapenafdelningen m. m. 1890.

Fröken VISEN LEVIN, förestår biblioteket och arkivet. 1885.

Fröken ANNA LEVIN, leder märknings- och konserveringsarbetena samt biträder vid registreringen. 1886.

Fröken SELMA STRÖM, räkenskapsförare. 1886.

Fröken EMILIA HELLEDAY, vid registreringsarbetet. 1876.

Fröken AGNES LJUNGBERG, förrådsförvaltare och biträdande sekreterare i Samfundet för Nordiska museets främjande. 1881.

Fröken LOUISE HAGBERG, biträdande sekreterare i Samfundet. 1891.

Fröken LOTTEN HAGBERG, biträdande vid biblioteks- och arkivgöromål. 1891.

Fröken GERDA CEDERBLOM, vid registreringsarbetet. 1900.

E. o. amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Fröken HILDA WALLIN, vid klädkammaren. 1885.

Fröken MARIANNE BÄCKSTRÖM, vid märkningsarbetet. 1892.

Fröken ELLEN PLANTHABER, biträdande vid Samfundet m. m. 1893.

Fröken IDA MÖLLER, biträdande räkenskapsförare. 1898.

Fröken GUDRUN BILLER, vid märkningsarbetet. 1899.

Fil. kandidat JOHNNY ROOSVAL, vid afdelningen för de högre ständen och den konstindustriela afdelningen. 1901.

Rustmästare vid museet i staden.

Hr FRANS OSKAR HOLMSTRÖM. 1879.

[1] Siffrorna angifva det år, då personen i fråga antogs i museets tjänst.

[2] Å styrelsens vägnar har intendenten för H. M. konungens konstsamlingar dr JOHN BÖTTIGER under tiden från den 1 okt. till årets slut öfvervakat arbetena i museet i staden och på Lejonslätten.

Vaktmästare vid museet å Lejonslätten.

Hr AUGUST LINDSTEIN. 1899.

T. f. föreståndare för museets afdelningar å Skansen.

Fil. licentiat GUNNAR HAZELIUS. 1901.

Ordinarie amanuenser å Skansen.

Fröken SIGRID MILLRATH, förestår expeditionen och klädkammaren. 1892.

Hr ALARIK BEHM, biträdande föreståndare vid de naturvetenskapliga afdelningarna. 1897.

Fröken HEDVIG BRATT, vid den etnografiska afdelningen m. m. 1899.

E. o. amanuenser å Skansen.

Fröken HEDVIG BOIVIE, räkenskapsförare. 1898.

Fröken ELSA VON SCHWERIN, vid klädkammaren. 1898.

Fru ELIN SJÖSTEDT, f. BOMAN, förrådsförvaltare. 1899.

Fröken GINA BROMAN, biträdande räkenskapsförare. 1900.

Fröken ELSA BROMAN, vid expeditionen. 1900.

Fogde å Skansen.

Ej tillsatt.

Fodermarsk vid zoologiska afdelningen å Skansen.

Hr JOHAN FREDRIK ZETTERGREN. 1896.

Trädgårdsmästare å Skansen.

Hr ANDERS EDVARD SVENSSON. 1892.

Kastellan å Bredablick.

Hr GUSTAF LINDQVIST. 1892.

Museets byggnad å Lejonslätten.

Arkitekt.

Professor Isak Gustaf Clason. 1888.

Biträdande arkitekt.

Arkitekten Fredrik Falkenberg. 1900.

Byggnadskontrollant.

Ingeniör Claes Gustaf Norström. 1891.

Byggmästare.

Hr Håkan Larsson. 1889.

Strödda meddelanden

angående Nordiska museet år 1901.

Styrelse. Styrelsen har under detta år lidit större förluster än någonsin förut sedan museets bildande.

Genom dr Artur Hazelius' bortgång den 27 maj 1901 förlorade styrelsen ej blott sin ständige sekreterare, utan också den kraft, som varit driffjädern i det hela. Den verksamhet museets bortgångne stiftare utvecklat har redan förut i dessa meddelanden[1] i sina hufvuddrag blifvit antydd och behöfver därför ej i detta sammanhang beröras. Den plats han intog står i mer än ett hänseende tom och torde svårligen någonsin kunna på samma sätt fyllas.

Under samma år, som för öfrigt skördade så många af den andliga odlingens stormän inom vårt land, skulle nämden också se ännu en af sina mest verksamme medlemmar ryckas ur sin krets. Med professor Axel Key, som sedan år 1894 varit styrelsens ordförande, förlorade Nordiska museet säkert en af sina mest upplyste och varmaste vänner, hvilken ända sedan nämdens stiftande år 1880 troget stått vid styresmannens sida och ännu från det sjukläger, som under månader fjättrade hans kropp, men ej hans underbart spänstiga ande, med lifligaste intresse följde museets angelägenheter.

Till ledamot i Nordiska museets styrelse efter dr Artur Hazelius valdes vid nämdens sammankomst den 15 juni 1901 intendenten för H. M. konungens konstsamlingar dr John Böttiger. Till styrelsens

[1] Sid. 1 o. f.

7. Axel Key.
F. 1832. D. 1901.

sekreterare hade redan den 28—29 i samma månad fil. kandidat Gunnar Hazelius blifvit antagen.

Tjänstemän och öfrig personal. Med afseende å museets tjänstemän kunna följande förändringar anföras.

Fru Edit von Wedderkop, som sedan år 1893 med nit och skicklighet tjänstgjort som biträdande räkenskapsförare å Skansen, frånträdde på egen begäran den 1 okt. 1901 nämda befattning.

Enligt af styrelsen den 30 sept. 1901 på grund af ändrad arbetsfördelning inom museet fattadt beslut skulle följande e. o. amanuenser från och med årets slut ej vidare uppföras å museets ordinarie stat: fru Hermina Helleday, f. Helleday, fru Amelie Bergman, f. af Klint, fröken Tian Kistner samt biträdande e. o. amanuenserna fröken Helmi Hård af Segerstad och fröken Brita Fleetwood. Af dessa kommer dock fru Hermina Helleday att tills vidare å extra stat kvarstå för afslutande af det arbete med museets hufvudkatalog, med hvilket hon sedan flere år varit sysselsatt.

Till ordinarie amanuens vid Nordiska museet antogs den 19 dec. 1901 e. o. amanuensen fröken Hedvig Bratt.

Till e. o. amanuens vid museet hade nämden den 15 juni 1901 antagit fil. kandidat Johnny Roosval.

Då styrelsen efter doktor Artur Hazelius' död icke ansåg sig kunna finna någon person, som egde de nödvändiga förutsättningarna för att fylla den bortgångnes plats, beslöts att i anslutning till af styresmannen efterlämnade anteckningar från åren 1896—97 och 1901 lämna styresmannaplatsen obesatt samt att museets olika underafdelningar skulle tills vidare skötas af särskilda afdelningsföreståndare.[1]

I öfverensstämmelse härmed förordnades till föreståndare för friluftsmuseet å Skansen fil. kandidat G. Hazelius, till föreståndare för allmogeafdelningen samt för handtverks- och skråafdelningen amanuensen P. G. Vistrand, dock med erinran att den sistnämda afdelningen, så snart sådant kunde ske, komme att ställas under särskild

[1] Se sid. 19 och 20 samt 31 o. f.

föreståndare. Föreståndarplatsen för den konstindustriela afdelningen och afdelningen för de högre ståndens lämnades obesatt, men åtog sig intendenten dr J. Böttiger att såsom förut hafva uppsikt öfver dessa afdelningar, vid hvilka tills vidare e. o. amanuensen J. Roosval skulle tjänstgöra. Till registrator och föreståndare för expeditionsgöromålen i staden utsågs amanuensen E. Hammarstedt.

Amanuensernas tjänstgöringstider voro de samma som förut eller 6—8 timmar dagligen för ordinarie och 6 timmar för extra ordinarie amanuenser. Då löpande göromål vid museet så fordrat, har dock denna tjänstgöringstid af flere amanuenser ytterligare i ej oväsentlig mån utsträckts.

Museets hela personal utgjordes vid slutet af år 1901 af 108 personer, nämligen 1 t. f. föreståndare för Skansen, 14 ordinarie och 11 extra ordinarie amanuenser, 1 rustmästare, 1 fogde, 1 kastellan, 1 husmoder, 14 djurskötare (bland dem stallbetjäningen inräknad), 7 trädgårdsmästare och trädgårdsarbetare, 6 timmerarbetare, 5 stenarbetare, 4 portvakter, 2 nattvakter, 2 maskinister, 3 vaktmästare, 21 kullor och annan kvinlig betjäning samt 14 arbetare för hvarjehanda göromål. Under sommaren, då vakthållningen och öfriga arbeten vid museet kräfde en större arbetspersonal, var hela antalet omkring 155 personer.

Den vid byggnadsarbetet å Lejonslätten använda arbetsstyrkan utgjorde under år 1901, utom arkitekter, kontrollant och byggmästare, i medeltal 83 man.

Resor för museets främjande. I september månad företog amanuensen E. Hammarstedt en resa till södra Gästrikland, hufvudsakligen för att öfvervaka nedtagandet af inredningen i en s. k. nystuga, belägen i Dalen, Valbo socken, om hvilken byggnad han under föregående års färd till dessa trakter erhållit kännedom. Genom brukspatron P. G. Tamms tillmötesgående förmedling öfverlämnades denna inredning — tak, fönster, bonader o. s. v. — af

SÖDERFORS BOLAG till museet som gåfva.[1] Under samma resa förvärfvades en del till bostadsinredning, dräkt o. s. v. hörande föremål från Valbo och Hedesunda socknar.

Museets ombud herr P. Edholm fortsatte under början af året sina samlingsfärder inom Ångermanland; och särskildt inom Småland hopbragte museets ombud konduktör F. J. E. Eneström hvarjehanda föremål, hufvudsakligen tillhörande allmogens dräkter.

Museibyggnaden å Lejonslätten. Af byggnadens södra del blef det yttre under år 1901 färdigt. Arbetet i midtpartiet kunde däremot endast obetydligt fortsättas, enär ritningarna ännu en gång måste omarbetas. Byggnadsverksamheten i sin helhet blef härigenom ganska inskränkt; arbetsstyrkan omfattade sålunda endast 50 intill 105 man eller i medeltal 83 man.

I kansliflygeln å norra sidan utfördes åtskilliga inredningsarbeten, omfattande trappor, vägg- och takpaneler, fasta hyllor och skåp m. m. i amanuens-, verkstads- och uppackningsrummen. För öfrigt inreddes i norra delens jordvåning det stora magasinet, mellanväggar uppsattes å andra galleriet samt åtskilliga väggar försöksvis å första galleriet för utrönande af belysningsförhållanden m. m. Dess utom utfördes tak och väggar af eldfast rabitzputs samt golf af cement i de till studie- och förvaringsrum afsedda vindsvåningarna.

De invändiga arbetena i byggnadens södra del utgjordes af putsning i kaféflygeln och uppmurning samt afputsning af trapporna med pelare, kupor och väggar. Vidare slogos de stora hvalfven med kupor öfver hallen jämte en del andra hvalf, och uppmurningen af hallens södra fondvägg påbörjades.

Arbetet med terrassen och trappan framför byggnaden fortsattes. Det är nu färdigt med undantag af de stora obeliskerna, afsedda att uppställas vid trappan och de till sin form ännu ej bestämda ornerande afslutningarna å rampen mot stora vägen.

[1] Se vidare härom sid. 47.

För museibyggnaden utgafs under året kr. 381,221: 67, så att byggnadskostnaden vid 1901 års slut uppgick till kr. 1,820,536: 81.

I arbetsledningen har från föregående år ingen förändring skett.

Sjätte och sjunde serierna af lotteriet för museibyggnadens fortsättande utgingo under året och lämnade ett synnerligen godt resultat.

Museets byggnadsfond, som under år 1901 ökats med kr. 522,637: 12, utgjorde vid slutet af samma år, sedan utgifterna för året kr. 383,812: 20[1] afdragits, 814,730 kr. 99 öre.

Den sedan år 1888 den 22 okt. arbetande byggnadsnämden, hvars ledamöter ursprungligen utgjorts af professor A. Key, professor M. Isæus (sedermera ersatt af professor C. Curman), professor I. G. Clason samt museets aflidne styresman, fil. doktor A. Hazelius, upplöstes, och dess uppgift öfvertogs af Nordiska museets styrelse.

Enligt styrelsens beslut den 28—29 maj och den 15 juni 1901 uppdrogs åt en för ändamålet tillsatt kommité att uppgöra fullständigt förslag om »huru museets olika afdelningar skulle inordnas i museets nya byggnad, och huru byggnadens utrymme på lämpligaste sätt skulle användas, samt i öfrigt afgifva utlåtande rörande alla de med installationen i museets nya byggnad sammanhängande frågor, hvilka kunde till kommitén af styrelsen hänskjutas».

Till ordförande i denna kommité utsågs professor O. Montelius; till medlemmar intendenten dr J. Böttiger, amanuenserna P. Vistrand och E. Hammarstedt, fil. licentiat G. Hazelius, arkitekten G. Améen, öfverintendenten A. T. Gellerstedt, friherre E. Cederström samt skriftställaren V. von Heidenstam. För öfrigt skulle kommitén ega rätt att med sig adjungera de konstnärliga och vetenskapliga krafter den kunde finna lämpliga. Med anledning häraf inkallades sedermera amanuensen dr B. Salin samt konstnärerna professor J. Kronberg, herrar J. Tirén och G. Pauli.

[1] I denna summa ingår kostnaderna för installationen.

Kommiténs arbeten började under hösten 1901, men afslötos ej förr än påföljande år i april månad. En redogörelse för resultaten af installationskommiténs verksamhet föreligger i en särskildt tryckt publikation [1], hvarför här icke torde vara nödigt att å dessa resultat närmare ingå.

Ekonomiska förhållanden. Det genom beslut vid 1900 års riksdag till 50,000 kr. höjda statsanslaget kunde museet detta år lyfta.

Bland de donationer, som 1901 tillföllo Nordiska museet, må nämnas:

H. M. KONUNGEN behagade i likhet med föregående år öfverlämna en summa af 500 kr.

Till inköp af kommissionslandtmätaren A. Orstadius' jr samling af lapska föremål skänkte konsul G. E. BROMS 2,500 kr. och ingeniör JOHN F. ANDERSON likaså 2,500 kr.

Till Bredablicksfonden inflöto enligt lämnade förbindelser 8,400 kr. Den under året nybildade Tivolifonden, om hvilken mera å sid. 62, erhöll 16,015 kr. Å Artur Hazelius' födelsedag den 30 nov. öfverlämnades till museet af en person, som önskade vara okänd, en summa af 500 kr. till en *Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.* Beloppet skulle förräntas till den 30 nov. 1933 för att sedan användas efter särskildt gifna bestämmelser. Till åstadkommande af ett monument öfver Artur Hazelius lämnades under året af bankdirektör K. WALLENBERG 1,000 kr. samt af ingeniör C. G. NORSTRÖM 10,000 kr.

Vid flere skolor i Stockholm anordnades efter Artur Hazelius' död insamlingar till förmån för hans lifs verk. Sålunda lämnades från ELEVER I WALLINSKA SKOLAN 110 kr., I SÖDERMALMS HÖGRE LÄROANSTALT FÖR FLICKOR 51 kr., I ÅHLINSKA SKOLAN 153 kr., I SANDSTRÖMSKA SKOLAN 25 kr., I STOCKHOLMS NYA SAMSKOLA 37 kr., I SOFI ALMQUISTS SAMSKOLA 100 kr. samt från ELEVER I BRUMMERSKA SKOLAN 200 kr.

[1] *Handlingar rörande installationen i Nordiska museets nya byggnad*, bilagda nämndens protokoll af den 24 april och 6 maj 1902. Stockholm 1902. 8:o.

Å listor, som utlades genom Stockholms Dagblads räkenskapskontor, insamlades kr. 1,769: 25.

Grosshandlaren O. Höglund öfverlämnade till museet 1,500 kr., professor I. G. Clason 1,000 kr., grosshandlaren N. Paton 1,000 kr. och fru A. Philipson, f. Jacobson, 2,000 kr.

Slutligen må äfven här nämnas, att fil. licentiaten Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till museet öfverlämnade en summa af 25,000 kr. att under namn af *Johan August Hazelius' fond* särskildt förvaltas.

För museets skulder hade dr Artur Hazelius under lifstiden med hos honom vanlig oegennytta ensam iklädt sig ansvaret. Efter hans död blef det för styrelsen en oafvislig nödvändighet att på bästa sätt och snarast möjligt ordna denna för museets tillvaro viktiga angelägenhet. Styrelsen beslöt, sedan åtskilliga andra förslag blifvit tagna under ompröfvande, att ingå till Kungl. Maj:t med följande underdåniga framställning:

»Sedan Eders Kungl. Maj:t den 1 juni 1900 nådigst beviljade Nordiska museet tillstånd att för täckande af de förhöjda byggnadskostnaderna anordna ytterligare 2:ne serier af det för anskaffande af medel till uppförande af Nordiska museets nybyggnad å Lejonslätten den 8 februari 1898 beviljade lotteri, har Nordiska museet gjort en oersättlig förlust genom bortgången af den man, dr Artur Hazelius, som skapat detta nationella storverk och med en oförliknelig kraft och självuppoffring åtog sig icke allenast tungan af dess vård och utveckling utan ock iklädde sig personlig ansvarighet för den gäld museet — byggnadsföretaget oräknadt — nödvändigtvis måste komma uti, då museets storartade utveckling kräfde större utgifter än som kunde täckas af de egna medel, hvilka funnos tillgängliga. Denna skuld, som uppkommit af inköp för samlingarna och af en stor del af Skansen samt för utförande af anläggningarne därstädes, uppgår till i rundt tal 300,000 kronor, och huru bekymmersamt det mången gång varit för dr Hazelius att sköta denna skuldbörda, blir det ännu svårare för museets styrelse att utan hans alla hinder besegrande energi, förränta och amortera en sådan skuld, utan hvars

åsamkande museet med Skansen dock för visso icke blifvit, hvad det är.

I denna summa ingår likväl icke inköpssumman för det i år förvärfvade Tivoliområdet, för hvars likviderande en särskild nationalinsamling välvilligt föranstaltats.

Visserligen kan icke på grund af bestämmelserna i dr Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 och aftal med Nordiska museets styrelse af den 22 aug. 1897, hvilka handlingar i afskrift bifogas, större delen af förut nämnda skuld af museet utkräfvas förr än museets tillgångar medgifva dess gäldande, men den drabbar under tiden hans sterbhus, hvilket museets styrelse finner knappast vara värdigt vare sig museet eller den allmänhet d. v. s. fosterlandet, till hvars tjänst museet tillkommit.

Emellertid visar det sig, att allmänhetens intresse för Nordiska museets lotteri för hvarje serie vuxit så, att från det att första serien jämt slutsåldes på tiden från försäljningens början intill dragningen eller något öfver 5 månader, har lottförsäljningen sedan för hvarje serie gått på allt kortare tid, så att den 6:te serien såldes från den 15 december till 1 mars d. å. eller på $2^1/_2$ månad. Den 7:e serien skall dragas den 1 november d. å., och det lider intet tvifvel, att därefter inom den af Eders Kungl. Maj:t för museets lotteri i nådiga brefvet af den 1 juni 1900 utsatta tid eller den 1 juli 1902, således på 8 månader, tvenne serier mycket väl skola kunna hinna genomföras i stället för en, såsom hittills beräknats.

Då det för museets styrelse icke synes tänkbart att på något annat sätt kunna inom en öfverskådlig framtid i sin helhet åstadkomma dessa medel, men de med all säkerhet till största delen eller minst 250,000 kronor skulle kunna vinnas af en ny serie af lotteriet, har museets styrelse under liflig förhoppning att äfven för detta fall få räkna på Eders Kungl. Maj:ts ynnestfulla bevågenhet sett sig tvungen att hos Eders Kungl. Maj:t i djupaste underdånighet hemställa

det täcktes Eders Kungl. Maj:t att medgifva Nordiska museet att för täckande af museets skulder få anordna en nionde lotteriserie å 900,000 kronor samt med alldeles samma bestämmelser

i afseende på antal lotter och vinstbelopp m. m. som i nu redan medgifna serier och med dragning före den 1 juli 1902.»

Sedan Öfverståthållarämbetet i infordradt utlåtande tillstyrkt styrelsens framställning, beviljades den samma genom Kungl. Maj:ts skrifvelse af den 27 sept. 1901.

Museets *inkomster* under 1901 uppgingo till kr. 357,206: 29. *Utgifterna* utgjorde under samma tid kr. 490,817: 82. Häraf belöpte sig på Skansen med Bredablick af inkomsterna kr. 252,581: 77 och af utgifterna kr. 406,074: 02. Att utgiftsumman för Skansen ter sig så högst betydande beror utom på de synnerligen omfattande och dyrbara planeringsarbeten, som nödvändiggjordes af det förutvarande Tivoliområdets förvärfvande, förnämligast därpå, att under detta år slutbetalades skulden för inköpet af nedre Skansen med kr. 40,000 samt att af köpeskillingen för Tivoli erlades 49,000 kr. Äfven den sista återstoden af skulden för inköpet af Bredablick — 7,500 kr. — gäldades detta år.

Förvärf. Bland 1901 års förvärf till museets skilda afdelningar anföras följande, hvilka äro i ett eller annat afseende märkliga.

Till *allmogeafdelningen*. Från Skåne: tre åkdynor, bland dem en i flämsk väfnad med tvänne lejon inom bladkransar, omgifna af strödda tulpaner, nejlikor och andra växtmotiv på svart botten, samt två utförda i rödlakan. Af dessa senare är den ena, som sannolikt förskrifver sig från Skytts härad, dagtecknad 1787 och prydd dels med stiliserade fyrfotadjur i rödt på blå botten, dels med timglas, »tokkar» (tuppar) rosetter m. m. på röd grund; den andra med geometriska mönster, mycket stiliserade mansbilder och s. k. bladstjärnor m. m. i gult, grönt, rödt, blått och brunt. Vidare må nämnas ett par bänkadrätter med brokiga stjärnmönster, väfda i rödlakan, samt en del hvitbroderier, stickningar och knypplingar i för Skåne karakteristiska mönster. Exempelvis må anföras »utskurna» hängband till hufvudklutar (bild 8), manskragar, bröststycken och linningar med broderier och knypplingar, i hvilka »bladstjärnor», tulpaner, »kryckehjärten», »trisseruder» och »trissehjärten»

m. m. bilda mönstren. Denna lilla vackra samling förskrifver sig till större delen från Ingelstads härad och ger en god bild af ingelstadskvinnornas under gångna tider förvånansvärdt högt uppdrifna hemslöjd. Från sistnämda härad har slutligen förvärfvats en så kallad »klocka» eller »engelsk päls» från 1841, d. v. s. en kvinnokjol af rödt saffian och vadmal med vid den samma fastsydt grönt och blått sidenlif utan ärmar.

8. Klutaband
från Ingelstads härad, Skåne.
Omkr. 1/4 af nat. storl.

Från Halland: ett par tvåarmade hängljusstakar af smidt järn med den lodräta hängaren konstruerad så, att afståndet emellan hans ändar kan förlängas eller förkortas och själfva ljushållaren därigenom sänkas eller höjas (bild 9). Båda dessa ljusstakar härstamma från Östra Karups socken och uppgifvas hafva från början tillhört socknens kyrka. Säkert är dock, att liknande belysningsredskap fordom tämligen allmänt förekommit i Sverges bondstugor.

Bland de mera betydande förvärfven från Småland må anföras kjol af hellinne med rostbruna ränder, kjolsäck, kallad »lomme», och

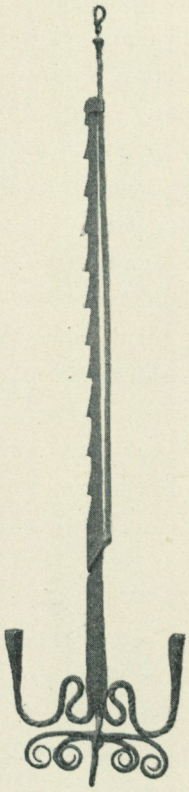

9. Hängljusstake af smidt järn, från Östra Karups socken, Höks härad, Halland. Omkr. 1/10 af nat. storl.

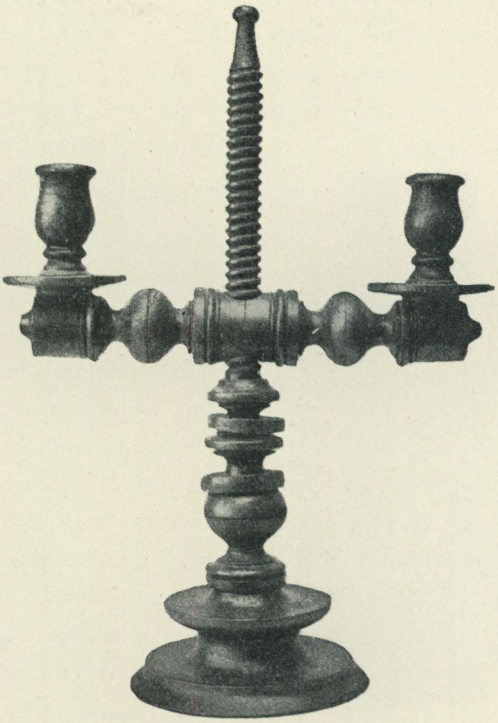

10. Ljusstake af trä, från Östra härad, Småland. Omkr. 1/4 af nat. storl.

skor, tillhörande den folkdräkt, som bars i Östra härad vid 1820-talets midt; »kimma», ett större träkärl, urgröpt ur en alstock och afsedt till förvaring af mjöl, samt en tvåarmad ljusstake (bild 10) af trä, i 1600-talets form. Enligt uppgift voro liknande ljusstakar ännu vid 1840-talet i rätt allmänt bruk och förfärdigades då af spinnrocksvarfvarne.

Från Öland har museet erhållit en brudgumsdräkt, nytjad vid 1800-talets början i Högsrums socken. Förvärfvet var så mycket mer välkommet, som museet hittills icke egt någon mansdräkt från nämda ö.

Från Västergötland märkas: en i det närmaste fullständig kvinnodräkt samt några delar till en mansdräkt, alt från Toarps socken och i förhållande till åldern — kläderna uppgåfvos hafva varit i bruk redan omkring 1790-talet — särdeles väl bibehållet.

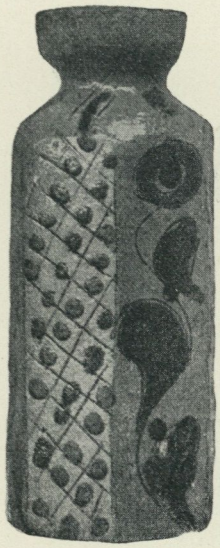

11. Flaska af lergods, från Östergötland. Omkr. 1/3 af nat. storl.

Från Östergötland: en sjukantig lerflaska (bild 11), prydd med målningar i rödt och grönt på gulhvit botten, antagligen från 1600-talets senare del eller början af följande århundrade. Af intresse är äfven en allmogesläde från 1799 samt ett par seldon med bågar — drakhufvud — och egendomliga selknä af trä, sannolikt af samma ålder som släden.

Från Uppland: tre väggmålningar från en bondstuga i Tierps socken, utförda 1824 af Hans Vikström från Hedesunda,[1] samt en gräsplog af gammal konstruktion.

Bland nytillkomna saker från Värmland torde en samling täljstensvikter, som tvifvelsutan tillhört en väfstol med lodrätt ställd varp, kunna räknas till årets intressantare förvärf. Vikterna i fråga påträffades för någon tid sedan vid uppbrytning af en gammal byggnadstomt å hemmanet Gyltnäs i Trankils socken. Vidare har museets dalbydräkt fullständigats med flere vackra plagg, och från Nyeds socken har såsom gåfva lämnats en samling bindmössor af siden i olika färger, en del prydd med vackra tambursömsbroderier.

Från Dalarna: lerfat med en blomstängel och andra växtmotiv i rödbrunt och grönt på gulhvit botten jämte årtalet 1699; en större målad väggpanel till en dalstuga; brudtröja af grönt vadmal, från 1700-talets slut och tillhörande mockfjärdsdräkten; samt slutligen en björnsax och ett med broderier prydt bårtäcke från Vinäs by i Mora socken.

[1] Se sid. 47.

Från Gästrikland: Af Söderfors bolag har genom brukspatron P. G. Tamm såsom gåfva lämnats inredningen till en så kallad nystuga i Valbo socken. Denna inredning utgöres af målade väggbonader, utförda år 1783 af bröderne Hans och Johan Vikström, hvilka under en längre tid voro verksamma i Gästrikland och norra Uppland, rikt dekoreradt tak, fönster med små rutor i blyomfattning, listverk, spislucka m. m. Af särskildt intresse äro väggmålningarna för de dräktbilder (bild 12), som förekomma å dem. Bland märkligare nyförvärf af husgeråd kunna antecknas matbord från medlet af 1700-talet; »mes-smör-krus» eller stämplar af trä, med hvilka bullar af mes-smör sirades; snidad skedhäck för träskedar; pall med säte af älghorn; »bokpall», ett slags pulpet, från 1770, m. m.

12. Detalj af en väggmålning från Valbo socken, Gästrikland. Utförd 1783.
Omkr. 1/9 af nat. storl.

Slutligen har museets samling af gästriklandsdräkter riktats dels med en kvinnodräkt från Hamrånge socken, dels med några mer eller mindre fullständiga dräkter från Hedesunda och Valbo socknar.

Från Helsingland: en kyrkbåt, från Arbrå socken, bygd 1797; flaskformig gnidsten af glas, från Forssa socken, den första museet lyckats erhålla från Norrland; fattigklubba märkt 1841, från Valsta by i Arbrå socken, tvåarmad hängljusstake af trä med ljushållare och pipa af järn, intressant och sällsynt sak, från Järfsö; en kyrksläde eller så kallad »könseåka» af egendomlig form och daterad 1840; vidare en högtidsdräkt för delsbokarl och vackra dräktplagg till en kvinnodräkt, äfven från Delsbo.

Från Jämtland: en samling julbröd af olika slag med intressanta uppgifter rörande de samma.[1] Till denna bygd torde ock kunna hänföras en del museet skänkta lysnings- och bröllopsgratulationer från midten af 1800-talet. De äro målade i vattenfärg och prydda med ymnighetshorn, blommor, kronor och hjärtan jämte en präntad dedikation, bibelspråk eller verser, de senare ur salmboken eller målarens eget förråd. Som prof på dessa gratulationers hållning må anföras följande text, lånad från en af dem:

"Wäl är dem manne ſom en dygdeſam qwinno hafwer, der af lefwer han dubbelt ſå lenge. En god boqwinna är ſinom man en gledie, och giör honom ett roligt lefwernä" m. m. Gratulationen är "af en wänn" till "unga Brudgummen Ärlige och wälförſtändige Johan Fredricsſon Krogmås Samt unga Bruden Ärlige och dygdeſamma Anna Chriſtina Ericsdåtter Refså uti wälmening framgifwen på deras 1:ſta Lyſnings dag den förſta Juni 1851."

Från Ångermanland har museet fått några karakteristiska skåp m. m., hörande till stuginredningen, samt fyra tryckformar, skurna i trä, hvilka tillhört en bondmålare, bosatt i Ullångers socken.

Den lapska afdelningen vann en särdeles värdefull tillökning under året genom inköp af den till öfver 350 nummer uppgående samling, som af kommissionslandtmätaren Axel Orstadius jr hopbragts. Visserligen steg inköpssumman till ett förhållandevis rätt ansenligt belopp, men då detta af åtskilliga mecenater, bland hvilka konsul E. Broms och ingeniör John F. Anderson, till största delen sammansköts, blef inköpet för museet icke synnerligen tyngande.

Bland förvärfven må särskildt framhållas en rik samling silfverpjeser. I denna finnas så väl de vanliga medeltidsartade smyckena som äfven ett och annat dylikt i utpräglad renässansstil. Dyrbarast torde dock några med silfversmycken nästan öfverlastade s. k. kragar vara. Intressanta äro ock dryckeskärlen af silfver, hvilka delvis förete former och drag, som i ålder gå upp emot gränsen af medeltiden och må hända in om denna. Alla dessa silfverarbeten äro emellertid icke lapska i egentligaste mening utan tillverkade af guldsmeder i städerna, om ock efter lapsk smak och lapska kraf.

[1] Jfr E. Hammarstedts uppsats *Såkaka och gullhöna*, sid. 23 o. f. i *Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900*. Stockholm 1902.

Alster af lapsk slöjd äro däremot de till stor del präktiga tennbroderierna, bland hvilka särskildt såsom en sällsynthet må nämnas ett broderi i ett slags klumpsöm, framställande blommor och blad. I sin år 1673 tryckta beskrifning öfver Lappland omtalar J. Scheffer dylika lapska tennbroderier, hvilka emellertid nu äro ytterst ovanliga. Att mönstren till dem lånats från svenskt håll är uppenbart. De typiskt lapska tennbroderierna visa nämligen rent geometriska mönster. — Äfven ett stort antal snidade arbeten i renhorn ingick i samlingen. Vidare må här nämnas några s. k. renstickor, d. v. s. små karfstockar eller snarare karfpinnar, å hvilka genom inskurna nagg protokoll fördes öfver renantalet. Bland dessa befinner sig en, som förts öfver Karl XV:s renhjord. Då nämde konung år 1857 såsom kronprins vistades i Lappland, erhöll han nämligen såsom gåfva af en lapp tvänne renkor. Efter tolf års förlopp steg dessas afkomma, hvilken fortfarande sköttes af lappen-gifvaren, till ett antal af ej mindre än 74 djur. Det är härom den lilla träbiten bär intyg, på samma gång som han är ett minne af att en gång en svensk konung varit renhjordsegare. Slutligen må här ock omtalas en lapsk tingstaf, med hvilken lapparna sammankallats till uppbördsstämma, då skatterna erlades.

Bland förvärf från Norge må påpekas vackra linnebroderier, hufvudsakligen så kallade kvaler och skjortor från Telemarken; liftröja med lifstycke och tre broderade förkläden från Hallingdal samt ett par »åkläden» från början af 1800-talet.

Från Finland: cirkelrunda silfverspännen med spännstorn och gravering, ursprungligen sannolikt från Karelen; samt från den gamla svenskbygden St Jürgen i trakten af Reval ett par dräkter för man och kvinna.

Handtverks- och skråafdelningen. Tillväxten inom denna afdelning har varit jämförelsevis stor och innefattar ett par af de värdefullaste föremål, som under året införlifvats med museets samlingar öfver hufvud taget. F. d. Bryggarämbetets i Stockholm pensionskassa har nämligen genom sin ordförande fabrikören A. Bjurholm öfverlämnat tvänne präktiga dryckeskannor af silfver, hvilka for-

dom tillhört Stockholms bryggarämbete (se bild 13). Kannorna, som båda äro hvar andra fullkomligt lika, äro 25.4 cm. höga; hvarje kanna väger ej mindre än 1,430 gr. Hufvudformen är smalt konisk, påminnande om vissa tyska lerkrusformer, de s. k. »Schnellen»; snåsen prydes af en präktig maskaron i ciseleradt och förgyldt arbete, locket, tumknoppen och det skarpt vinkelböjda handtaget af vackert ciselerade, likaledes förgylda bladornament. På framsidan under snåsen bära båda kannorna följande namn: Daniel Lampa, Cordt Zijrck, Clas Åkerblom, Johan Lampa, Erick Västman, och årtalet 1700. Af dem var Daniel Lampa bryggarålderman i Stockholm och dog i början af 1700-talet; Johan Lampa (f. 1671 † 1748) var den föregåendes kusin och liksom denne bryggarålderman i Stockholm. Båda äro de stamfäder för hvar sin gren af den talrika släkten Lampa. Erik (Larsson) Västman († 1720) var en af Stockholms mest framstående bryggare vid slutet af 1600- och början af 1700-talet samt stamfar för den s. k. Lars-grenen af den vidt utgrenade släkten Westman. — Kannorna bära i botten samma stämplar: Stockholms stads vapen, årsbokstafven M och mästarmärket C.H., hvilka beteckna, att de arbetats af stockholmsguldsmeden Christian Henning år 1700; denne, yngre bror till den mera kände Peter Henning, blef mästare 1692 och dog 1738, men upphörde redan 1716 med utöfningen af sitt yrke. — Utom dessa två synnerligen dyrbara pjeser öfverlämnades från samma gifvare äfven en sparbössa af järn, som tillhört bryggarämbetet.

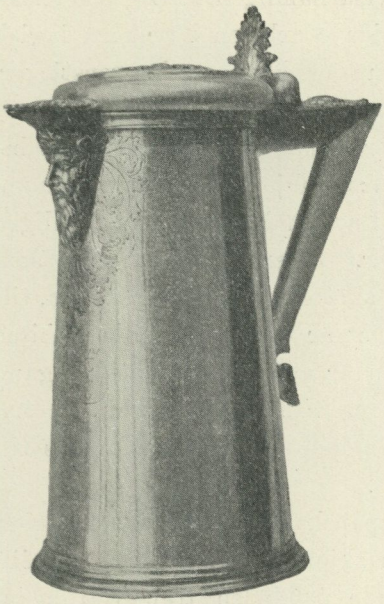

13. Dryckeskanna af silfver från år 1700. Har tillhört Stockholms bryggarämbete. 3/10 af nat. storl.

En annan af hufvudstadens yrkesidkare, fabrikören F. A. Santesson, har såsom deposition till museet öfverlämnat tenngjutarge-

sällernas i Stockholm låda med inneliggande handlingar m. m. Lådan, som är af ek, bär å det med bladornament i trämosaik inlagda locket årtalet 1745. Handlingarna, 10 volymer, samtliga handskrifna i 4:o och 8:o format, omfatta tiden från 1650 till gesällskapets upplösning på 1850-talet. Den sista volymen innehåller en anteckning af den siste tenngjutargesällen, hr F. A. Santesson själf, hvilken antogs till gesäll år 1852. Bland de deponerade föremålen voro äfven tvänne sparbössor af bleck.

Skråafdelningens arkiv har dess utom ökats med några andra handlingar, däribland ett ex. af 1669 års kungl. förordning angående handtverkare i Sverge och Finland i vackert skinnband med Karl XII:s namnchiffer.

Bland öfriga förvärf till denna afdelning må nämnas en sigillstamp med omskrift: »Sockerbagaresocietetens i Norrköping sigill», samt ett större antal stampar och en låda, som tillhört tyska handtverkarämbeten.

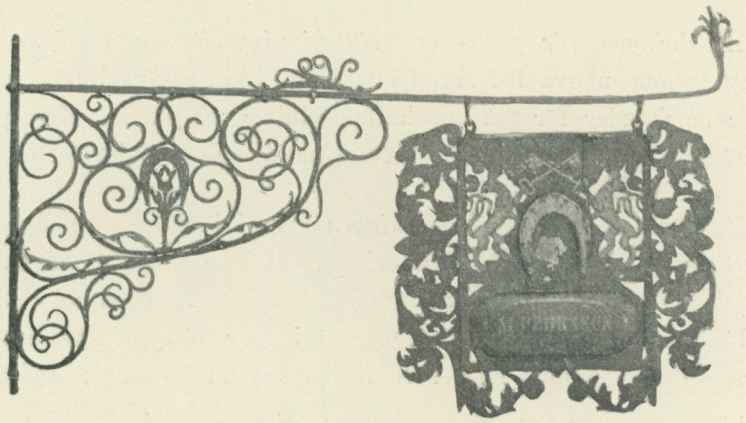

14. Skylt af smidt järn.
Från 1708.
Omkr. 1/25 af nat. storl.

Till *afdelningen för arbetets historia* har inköpts en synnerligen präktig skylt, som haft sin plats å huset nr 51 Roslagstorg. Han består af en lång arm i rikt järnsmide, från hvilken nedhänger en af bladverk omgifven sköld med två nycklar och en hästsko, hållen

af tvänne lejon samt bärande inskriften: »M. Pehrsson, förfärdigad 1708». Skylten har altså tillhört en klensmed med detta namn och utgör ett godt prof på denne handtverkares och hans tids konstskicklighet inom detta område. Se bild 14.

Samlingen af minnen från det gamla Stockholm. Liksom under föregående år varit fallet, har museet alt fortfarande från åtskilliga personer mottagit föremål, som införlifvats med denna samling: så två portar från huset nr 11 Köpmangatan; två portar med öfverstycke från huset nr 26 Nybrohamnen, de senare karakteristiska och vackra prof från 1700-talets senare del, samt några mindre stenornament från Helgeandsholmen och från huset nr 60 Norrlandsgatan. Hit kunna också räknas 4 st. små taflor med utsikter af Stockholm på 1850-talet, målade af Markus Larson, samt tre räkenskapsböcker, »Tiärhåfwets Bro ock Bodhyrors Cassa Räkning» för åren 1784—1847.[1]

Afdelningen för polis- och rättskipningsväsende ökades bland annat genom några föremål från Skara, hvilka särskildt användts under marknader för att uppehålla ordning och skick. Exempelvis må nämnas patrull- och vaktstafvar, hand- och fotbojor m. m.

Förvärfven till *vapenafdelningen* voro i jämförelse med de två nästföregående årens fåtaliga och på det hela taget af mindre betydelse. Bland undantagen intages främsta rummet af ett med Adolf Fredriks namnchiffer och kröningsår försedt praktstandar, hvars duk af dubbel silfverbrokad prydes med påläggsbroderier i

[1] Tjärhofvet eller Tjärhofsholmen kallades fordom den invid Djurgården belägna holme, som nu vanligen nämnes Beckholmen; namnet har afseende på de stora upplag af beck och tjära, som alt sedan 1600-talets midt där hade sin plats. Holmen egdes af ett antal »intressenter», hvilka underhöllo å den samma befintliga byggnader och upplagsbodar, hvilka uthyrdes åt de handlande i hufvudstaden, som gjorde affärer i beck och tjära. De till museet skänkta räkenskapsböckerna hafva afseende på denna uthyrningsrörelse, underhållet af bron eller kajen och bodarna m. m.; de sluta med året 1847, då hela Tjärhofvet såldes till grosshandels- och skeppsrederiernas deputerade, hvilka där anlade två skeppsreparationsdockor. — Med namnet Tjärhofvet betecknades i äldre tider äfven en del af den midt emot Beckholmen, nedanför södra bärgen belägna stranden, hvilken användts för liknande ändamål, nämligen till tjärupplag.

guld och silfver (bild 15). Näst detta må framhållas en fana, hvilken tillhört Stockholms borgerskaps infanteri, samt en dylik, som tillhört Stockholms frivilliga skarpskytteförenings fjärde kompani. Den förra förskrifver sig påtagligen från Gustaf den tredjes tid; den senare har, såsom en å stången af gifvarne anbragt silfverplåt upplyser, användts åren 1861—1881. Bland de egentliga vapenförvärfven må nämnas en bajonett, tveeggad och af tidig konstruktion. Denna, som enligt säljarens uppgift anträffats i en obygd å det inemot Jämtland gränsande norska området, synes vara ett minne från C. G. Armfelts olyckliga återtåg under vintern 1718. Ett jaktgevär, signeradt af David Bars, inköptes, likasom äfven en bakladdningspistol från 1840-talet. Såsom minnen af det gamla indelningsverket tillvaratogos ett par kompanimärken af det slag, som anbragtes å soldattorpen.

Förvärfven inom *afdelningen för de högre ståndens* utgöras företrädesvis af möbler o. dyl. från olika tider. I främsta rummet står en redan förut i museet af dr A. Hazelius deponerad, nu från dennes sterbhus genom fil. lic. Gunnar Hazelius skänkt rokokomöbel med klädsel i »tapisserie de Beauvais». Denna särdeles väl bevarade möbel, som består af soffa, 6 länstolar, 2 taburetter och 1 skärm, är att räkna bland museets allra dyrbaraste föremål. Bland andra förvärf må framhållas en stol af ek från 1600-talets senare del, klädd med skinn, samt tvänne kistor från samma århundrade. Den ena en stor ekkista med präktiga genombrutna järnbeslag, rikt utsirade i löfverksmotiv, den andra öfverklädd med läder och försedd med mässingsbeslag. Från 1600-talets förra del härstammar äfven ett bord med skifferskifva i en ram med marketeriarbete. — Från rokokotiden härröra två st. små miniatyrbyråar, använda som leksaker eller till nipperskrin, numera för öfrigt ganska sällsynta pjeser. Den ena är af mahogni, den andra af alrot med inläggningar af andra träslag. En intressant pjes är en brädspelslåda med rikt marketeriarbete, sign. I·C·E· ST samt försedd med Stockholms snickarämbetes stämpel. Hon är förfärdigad af stockholmssnickaren Johan Conrad Eckstein, som blef mästare 1750 och senare var lä-

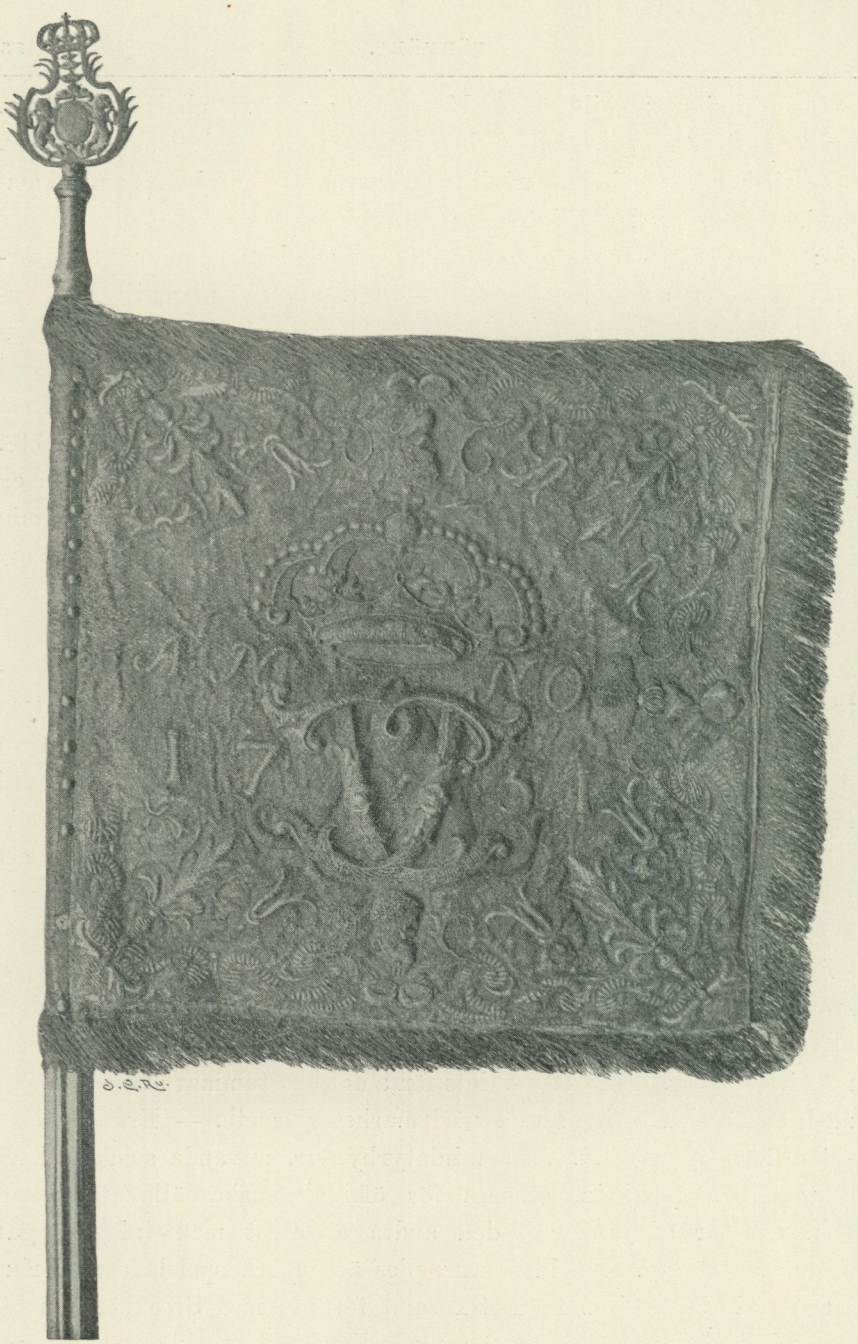

15. Standar från år 1751.
Omkr. 1/6 af nat. storl.

rare åt Georg Haupt,[1] det gustavianska tidehvarfvets förnämste konstsnickare, samt är det enda kända arbetet af denne Haupts lärare. En senare tid, 1800-talets början, tillhöra ett litet vackert sybord (bild 16) af mörk mahogni, med rektangulär skifva på fyra smala svängda ben och under lådan en påse af grönt siden, samt en spegellåda af mahogni med träinläggning och mässingsstafvar. Ett mindre bord med fällskifva från 1800-talets förra hälft är af intresse genom den å en tryckt papperslapp förekommande signaturen: »Målat på Kongl. Hofmålaren och Rådmannen Asplinds Werkstad i Fahlun»; å skifvan äro målade en man och en kvinna i moradräkter samt ett par getter i ett landskap mot mörk bakgrund. En präktig och typisk pjes är till sist en stor eldskärm af mahogni, med broderi från 1800-talets midt; inom en fyrsidig ram med skulpteradt krön och stående på tre fötter är insatt en tafla sydd med silke i korsstygn på stramalj.

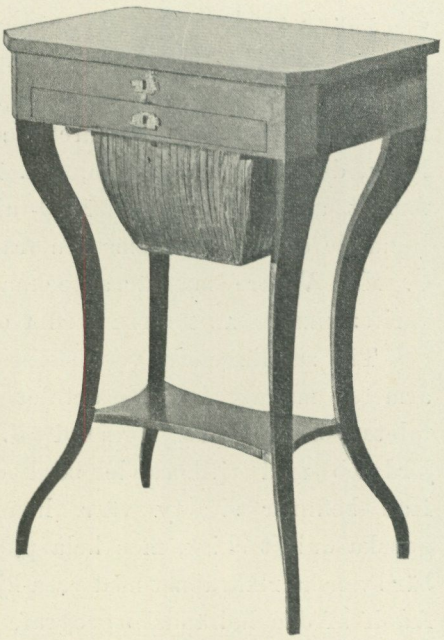

16. Sybord af mahogni.
Från 1800-talets början.
Omkr. 1/10 af nat. storl.

Bland öfriga till denna afdelning hörande föremål må framhållas: en ring af förgyldt silfver från 1500-talet med en framställning af bebådelsen; en nyckel konstrikt arbetad af järn från det adliga v. Björnmarckska grafkoret vid Björnkulla i Skåne samt en signetring med denna ätts vapen. Vidare ett litet vackert etui för skrifsaker, franskt

[1] Se J. Böttiger: *Kungl. hofchatullmakaren och ebenisten Georg Haupt.* En studie till 1700-talets konstslöjdhistoria. S. 11. I *Meddelanden från Svenska slöjdföreningen år 1902.* Stockholm 1901.

arbete från 1700-talets midt af grönt hajskinn innehållande bläckhorn, penna, lineal af silfver samt plån med fyra blad af elfenben, å hvilka några ännu bevarade anteckningar upplysa om den lilla eleganta pjesens forne egare »Mr De Lillienberg me fit present de cette Etuie Le 30 Mars 1757 à Thionville», och å ett annat blad »Fredric Posse a reçu cette etui par Mr de Sköldarme le 2 Mars en 1791 a Rafnäs.» — I detta sammanhang kunna äfven omnämnas ett par kortlekar från 1800-talets början i originaletuier samt en s. k. marotte, 1700-talet, klädd med blågrönt silke och silfvertråd.

Den rika samlingen af ur, urverk och andra tidmätare har ökats med tvänne stycken solvisare af sten, den ena från Stora Tuna i Dalarna, dat. 1693, den andra, dat. 1731; en mindre solvisare i fickurformat af mässing från 1700-talets början samt en väggklocka, liknande de s. k. Polhemsuren från 1700-talets förra hälft, sign. »O. Ö. M.» Vidare må här antecknas en ringklocka af malm, med inskrift: HER IOHAN REUTER SOPHIA CHRISTINA CARLSDOTTER A-O 1701.

Till samlingen af vetenskapliga instrument hafva inkommit: en armerad magnet, bärande årtalet 1660; en liten kompass från 1700-talets senare hälft, signerad »J. G. Kleininger fec.», samt en stor jordglob med tillhörande bord och ställning af trä och mässing. Han befinner sig ty värr, hvad själfva globkartan beträffar, i ganska dåligt skick, men hela pjesen är dock af intresse; globkartan bär svenska riksvapnet med vasa-hjärtsköld och är tillegnad Gustaf II Adolf af den holländske geografen Joannes Jansonius i Amsterdam.

Samlingen af musikinstrument har ökats bland annat med en flygel af valnöt, på smala raka ben med kapitäl i form af förgylda sfinxhufvuden signerad »Jacob Rohman in Breslau» från 1800-talets början, ett mycket typiskt och väl bibehållet arbete i kejsarstil; samt med ett stort valdhorn af mässing, sign. »Mavritz Tåström, Linköping N:o 84. 1765».

Till den keramiska samlingen hafva i likhet med föregående år af åtskilliga personer öfverlämnats hela kakelugnar eller delar af dylika, hvilka varit uppsatta i gamla stockholmshus och slopats vid dessas rifning eller ombyggning. De flesta torde härstamma från svenska fabriker.

Bland öfriga för museet inköpta husgerådssaker från olika tider må särskildt nämnas en järngryta, märkt »E. M. v. H. 1781»; ett strykjärn af malm, märkt »Hellena Kabbea A:o 1748»; samt sex st. knifvar och gafflar af järn med skaft af grönt horn från 1800-

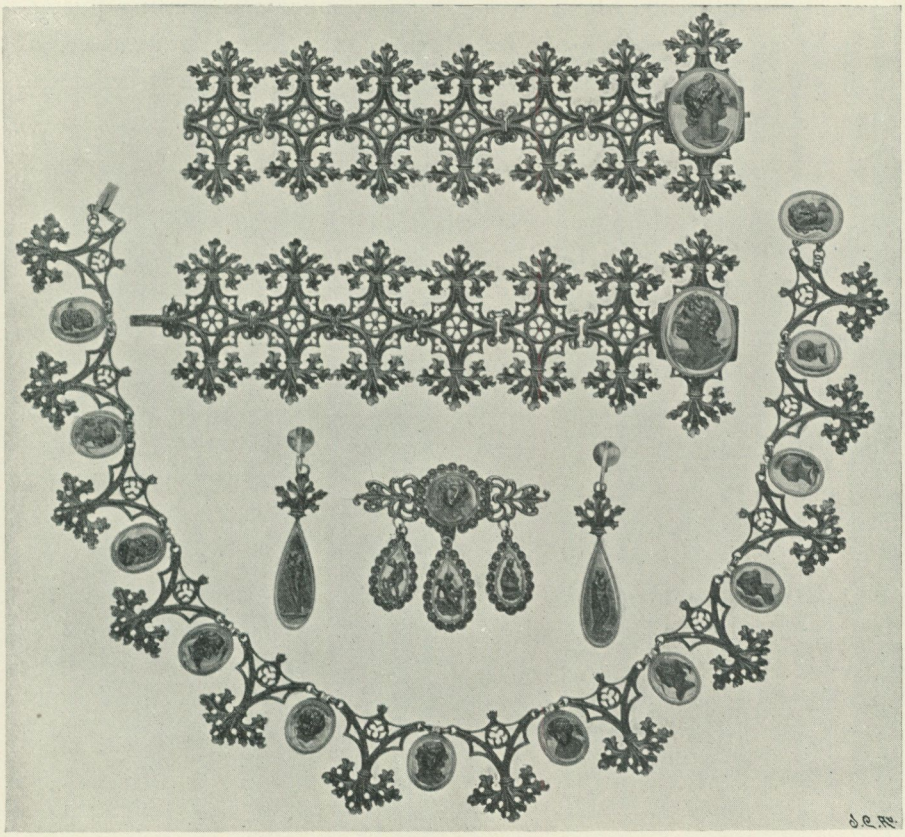

17. Garnityr af järn.
Från början af 1800-talet.
$^2/_5$ af nat. storl.

talets början, hvarjämte såsom gåfva erhållits en stor kopparcistern med underskål, samt tvänne spishällar af gjutjärn, daterade 1673 och 1742.

Bland mera betydande förvärf till dräktsamlingen märkas: ett särdeles elegant parasoll af grönt och hvitt siden med hvit benkrycka från 1850-talet samt ett garnityr, bestående af halsband, två armband, örhängen och brosch i svart genombrutet järnarbete med stålmedaljonger, omfattade af pärllister i guld, början af 1800-talet. Se bild 17. Bland gåfvorna må nämnas: en samling hvarjehanda smycken och två par silkesvantar från 1820-talet samt den af aflidne skådespelaren A. V. Dahlgren hopbragta knappsamlingen, uppgående till öfver 24,000 nummer.

Med *den personhistoriska afdelningen* hafva införlifvats åtskilliga föremål: böcker, diplom, klädespersedlar m. m., som tillhört märkligare svenska män och kvinnor, bland hvilka drottning Josefina, prinsessan Eugenie, bildhuggaren B. E. Fogelberg, skalden Johan Nybom m. fl.

För museet eger särskildt intresse den genom fil. licentiat Gunnar Hazelius öfverlämnade gåfvan af de medaljer, diplom m. m., som doktor Artur Hazelius i lifstiden från in- och utländska samfund erhållit äfvensom ett museets stiftare och hans fader före honom tillhörigt skrifbord.

Tafvelsamlingen har under året mottagit en synnerligen dyrbar gåfva af professor Julius Kronberg, hvilken enligt ett gammalt löfte till dr Artur Hazelius till museet öfverlämnat sin stora målning »Karl XII», sign.» Jvlivs Kronberg, 1893», hvilken bland annat varit utställd å världsutställningen i Chicago 1893. Bland förvärfven i öfrigt märkas trenne såsom kostymbilder intressanta damporträtt från olika perioder af 1700-talet samt ett porträtt af Ebba Brahe, dat. 1639, säkerligen en kopia från 1600-talets slut.

Ökningen inom *gravyr- och porträttsamlingen* har ej häller varit särdeles betydande; den uppgår till 93 nummer, af hvilka 66 st. afdrag af porträttklichéer, som varit publicerade i tidskriften Ord och Bild och af redaktionen skänkts till museet. Bland porträtten äro: ett i akvarell, sign. »L. H. Roos 1814», samt ett porträtt i svartkrita af C. J. Billmark, sign. »à Mme Billmark N. Forsberg Paris 74.»

Som gåfva har därjämte genom fil. lic. GUNNAR HAZELIUS öfverlämnats ett antal af mer än 500 stockar till träsnitt, som utförts till dr Artur Hazelius' tidigare etnografiska arbeten.

Samlingen af mynt och medaljer har ökats endast obetydligt. Ibland förvärfven märkas: en silfvermedalj slagen med anledning af Karl XII:s tronbestigning, graverad af A. Karlsteen, kastpenning vid kröningen, samt tvänne danska medaljer, den ena slagen med anledning af konung Kristian IX:s tronbestigning år 1863, den andra »Medalj for Deltagelse i 1864 Aars Krig».

Nordiska museets *boksamling* ökades under år 1901 med tryckalster af hufvudsakligen arkeologiskt, etnografiskt, historiskt, konstindustrielt, topografiskt och naturvetenskapligt innehåll, hvilka till stor del vunnits genom bytesförbindelse med in- och utländska museer och samfund.

Af under ifrågavarande år erhållna märkligare gåfvor eller bytesförvärf märkes främst den samling böcker, omfattande ämnena etnografi, nordisk språkvetenskap och literatur samt en del tidskriftserier, hvilken tillhört Nordiska museets styresman dr Artur Hazelius och i enlighet med hans i lifstiden uttryckta önskan af fil. licentiat GUNNAR HAZELIUS öfverlämnats som gåfva till museet.

Bland öfriga bokförvärf må nämnas följande: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, udg. af Det kongel. Nordiske Oldskrift-Selskab, 1847—1853. Kjöbenhavn; Svenska skriftprof. H. 1 och 2. Stockholm 1894 och 1900; A. Kretschner: Deutsche Volkstrachten. Leipzig 1899; Berichte über die Verhandlungen der philologisch-historischen Classe der königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. Bd 45—53. Leipzig 1893—1901; Bremisches Jahrbuch, hrsg. von der historischen Gesellschaft des Künstlervereins. Bd 10—19. Bremen 1879—1900; Zeitschrift des Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, red. von K. Schober. Jahrg. 1—5. Brünn 1897—1901; Skånska herregårdar, tecknade af F. Richardt, beskrifna af G. Ljunggren. Bd 1—6. Lund 1853—1861; Dictionnaire

de l'ameublement et de la décoration depuis le XIIIe siècle jusqu'à nos jours par H. Havard. T. 1—4. Paris; Bulletin of the Philosophical Society of Washington. Vol. 1—10. 1874—1887; samt skrifter utgifna under år 1901 af Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique, Brüssel, i 5 bd.

Bland förvärf till *arkivet* äro i främsta rummet att nämna de bref- och handskriftsamlingar, som tillhört fil. doktor Artur Hazelius och hans fader generalmajoren J. A. Hazelius. Dessa samlingar, som i enlighet med museets aflidne styresmans i lifstiden uttryckta önskan som gåfva till museet öfverlämnats af fil. licentiat GUNNAR HAZELIUS, äro afsedda att ingå i museets arkiv som en särskild afdelning, hvilken till minne af släkten Hazelius skall bära namnet *Hazeliska arkivet*. Detta arkiv omfattar trenne väsentligen skilda delar. Där finnes först och främst *A. Hazelius' egen brefsamling*, som innesluter hans brefväxling under Nordiska museets uppkomst- och närmaste utvecklingsår äfvensom mycket af intresse från hans tidigare verksamhet. Arkivets andra stora hufvudafdelning utgöres af *J. A. Hazelius' brefsamling*. Denna innehåller många värderika bidrag till uppfattningen om det politiska lifvet under 1800-talets midt. Utom bref och tillfällighetstryck, som angå general Hazelius, finnes där en sannolikt fullständig samling af dennes ledande artiklar i Svenska Tidningen. Vidare innesluter samma samling en stor mängd högst intressanta, ännu outgifna bref från C. J. L. Almqvist och hans krets, särskildt belysande Manhemsförbundets historia och vistelsen i Värmland. Slutligen omfattar arkivet som en tredje afdelning det *Hazeliska familjearkivet*, en ganska stor samling af tillfällighetstryck och brefserier, som röra äldre medlemmar af den Hazeliska släkten.

Vid öfverlämnandet till museet är, likaledes i öfverensstämmelse med Artur Hazelius' önskan fästadt vilkoret, att fil. licentiat Gunnar Hazelius skall ega att ensam förordna om arkivets ordnande och vård samt att intet därur får utan hans tillstånd offentliggöras.

För öfrigt har arkivet af friherre G. G. B:SON OXENSTIERNA såsom gåfva emottagit en samling handlingar från 1700-talet, som tillhört medlemmar af de friherrliga ätterna Oxenstierna och Leijon-

sköld. Bland dessa handlingar märkas räkningar och kvittenser rörande frih. Åke Oxenstiernas af Eka och Lindö och hans familjs husliga ekonomi i början af 1700-talet, utfärdade af handtverkare och handlande i Stockholm och på landsbygden; vidare en del skrifvelser, boupptecknings och protokollsutdrag angående delning, byte och köp vid arfskiften m. m. inom släkten Leijonsköld, samt strödda handlingar rörande sätesgårdarna Vallhof, Hornö och Bryggholmen i Uppland och Ingelsby i Västergötland. — Dess utom har förvärfvats en samling autografer (28 st.) af framstående svenske män, bland hvilka Johannes Canuti Lenæus († 1669), Svante Banér († 1674), Samuel Åkerhielm († 1768), Carl Christofer Gjörwell († 1811), Sven Nilsson († 1883) m. fl., samt en räkenskapsbok från Sala silfvergrufva för år 1684, folio, pergamentsband.

Hela inköpssumman af föremål, hänförliga till museisamlingarna, uppgick 1901, fraktkostnader inräknade, till 12,593 kr. 20 öre.

Deposition. Såsom deposition har museet fått af fabrikören F. A. Santesson i Stockholm emottaga en gesällåda från 1745, som tillhört Stockholms tenngjutargesällskap, samt två sparbössor och tio band protokolls- och anteckningsböcker, artiklar m. m. för tenngjutargesällerna, omfattande tiden från 1687 till 1800-talets midt. Se för öfrigt härom redogörelsen angående förvärfven till handtverks- och skråafdelningen, hvilken återfinnes å sid. 50.

Skansens utveckling. Skansen vann under 1901 en högst betydande, länge eftersträfvad utvidgning af sitt område.

Efter därom gjord ansökan af museets nämd upplåts genom kungligt beslut af den 23 januari 1901 åt museet ett område omfattande 14,300 kv.-m., beläget sydost om Skansens förutvarande mark och vettande mot Bellmansro. Denna upplåtelse skedde för att bereda Skansen utrymme så väl att uppföra en ny grufutställningsbyggnad i stället för den under föregående år nedrifna som att uppbygga »en landskyrka, tillräckligt stor att lämpliga dagar användas såsom gudstjänstlokal för besökande på Skansen».

Men detta år skulle bringa Skansen ett ännu mer värderikt och glädjande jordförvärf, i det doktor Artur Hazelius några månader före sin död hade tillfredsställelsen att med Nya aktiebolaget Tivoli afsluta en öfverenskommelse, hvarigenom större delen af Tivolis område öfvergick i Nordiska museets ego. Aftalet med Tivolis styrelse träffades den 7 mars och godkändes den 23 i samma månad å bolagets stämma, hvarefter Kungl. Maj:ts stadfästelse å köpet vans den 29 april. Det nya område, som Skansen sålunda erhöll, hade ett ytomfång af 32,852 kv.-m. och omfattade hela den öfre platån med dess storslagna utsikt öfver strömmen och södra bärgen äfvensom den nedre sluttningen ända till Novilla och Alphyddan. Det höga plank, som så länge skymt utsikten på denna sida af Skansen kunde nu nedtagas och en naturlig och vacker gräns sålunda äfven åt detta håll vinnas.

Vid de underhandlingar, som fördes rörande detta köp, har museet att med tacksamhet erkänna det tillmötesgående, som visades af ordföranden i Nya aktiebolaget Tivolis styrelse grosshandlaren A. F. Cavalli-Holmgren. Denne iklädde sig ock jämte dr A. Hazelius och ingeniör C. G. Norström personlig ansvarighet för att de i köpekontraktet fastställda vilkoren skulle blifva af museet uppfylda. Efter dr A. Hazelius' död öfvertogs hans förpliktelse i detta hänseende af fil. lic. Gunnar Hazelius. Köpesumman utgjorde 225,000 kr. Betalningen underlättades i sin mån däraf, att museet fick öfvertaga tvänne obligationslån, utfärdade af Tivolibolaget å sammanlagdt 140,000 kr. Men summan syntes dock betungande för museet, som förut hade ganska stora skulder. Dr Hazelius satte sig emellertid genast i rörelse för att söka skaffa bidrag till det gjorda inköpet. Under den korta tid, som återstod honom att verka, lyckades han ock få omkring 50,000 kr. tecknade till detta ändamål, och något mera tecknades sedermera under sommaren och hösten. Själf hade dr A. Hazelius liksom ingeniör C. G. Norström och konsul R. Bünsow lofvat lämna 5,000 kr., fördelade på 5 år, samt följande personer att under samma tid lämna 1,000 kr.: H. K. H. prins Eugen; fru E. Abramson, f. Gumpert; hotellegaren C. G. Berglind; öfverstekammarjunkaren frih. C. C:son Bonde; fröken Jenny Bonnier;

bokförläggaren K. O. Bonnier; statsminister E. G. Boström; godsegaren F. H. Bünsow; grosshandlaren J. Bäckström; hofintendenten A. Börtzell; grosshandlaren A. F. Cavalli-Holmgren; bankir C. Cervin; bruksegaren M. Falk; grosshandlaren B. A. Danelius; bankdirektör O. Enell; grosshandlaren E. Engvall; grosshandlaren O. Francke; grosshandlaren G. Fris; fru Maria Hazelius, f. Gahn; ingeniör O. Hirsch; grosshandlaren B. Kempe; konsul F. Kempe; konsul E. Lindström; grosshandlaren J. Lundström; professor E. V. Montan; major G. Nyström; kapten C. A. Odelberg; herr Carl v. Platen; grefve Reinhold v. Rosen; byggmästaren J. Sjöquist; grosshandlaren P. Sundström; grosshandlaren E. Sunnerdahl; fru Anna Wallenberg, f. v. Sydow; fru Henriette Kempe, f. Diewel. Ett belopp af 2,000 kr. tecknades af generalmajor O. M. Björnstierna, grosshandlaren Isaak Hirsch samt häradshöfding och fru Axel Weinberg.

Efter dr Artur Hazelius' död utfärdades den 15 juni af representanter för Sverges studerande ungdom ett upprop af följande lydelse:

»Artur Hazelius är död!

Sveriges folk står sörjande vid hans bår.

Mäktigt är det lifsverk hans djupa fosterlandskänsla skapat. Under kamp förde han det fram med fast förtröstan.

Vi undertecknade, representanter för den studerande ungdomen vid Sveriges universitet och högskolor m. fl., våga tro, att våra ord icke skola förklinga ohörda, då vi härmed uppmana Sveriges män och kvinnor, unga och gamla, att som en gärd af tacksamhet mot Hazelius' minne genom subskription insamla bidrag till gäldande af köpesumman för det till Skansen nyförvärfvade Tivoliområdet.

Så skulle från Skansens närmaste framtid de skuggor vika, som voro den hädangångnes sista stora bekymmer.

Den 15 juni 1901.»

Uppropet var undertecknadt af

Per Odelberg, Studentkårens ordförande, Uppsala. Emil Sommarin, Studentkårens ordf., Lund. Israel F:son Holmgren, Medi-

cinska föreningens ordf., Stockholm. Henrik Hesselman, Stockholms högskolas studentförenings ordf. Josua Mjöberg, Göteborgs högskolas studentförenings ordf. Wilhelm Graneli, ordf. i Svenska teknologföreningens 1:a sektion. C. Ramström, ordf. för Svenska folkdansens vänner.

Denna insamling fortsattes äfven följande år. De inflytande medlen insändes till ingeniör C. Ramström, som åtagit sig att förvalta dem samt att redovisa för insamlingens resultat.

Så snart Skansen hade tillträdt det nya från Tivoli förvärfvade området, började genast ett omfattande och dyrbart arbete med detta områdes ordnande till samstämmighet med Skansens förutvarande besittningar. En stor mängd större och mindre byggnader nedrefvos. Af de stentrappor och stenmurar, som å det gamla Tivoli förefunnos till ett öfverflödigt rikt antal, borttogs en stor del och i stället anlades sakta sluttande vägar och gräsmattor. En mycken het matjord inköptes och ditfördes. Träd, särskildt björkar och granar, utplanterades.

Hela det nyförvärfvade Tivoliområdet benämdes *Solliden*. Af de gamla byggnaderna bibehöllos Café Bellevue, som erhöll namnet *Idunshallen*, och Rotundan, nu kallad *Solhem*. Bägge byggnaderna underkastades en genomgående reparation och ommålades i ljusare färger. Idunshallen pryddes med en af fröken L. Rönquist utförd målning. På den nedre delen af Solliden skonades den gamla restauranten, *Tre kronor*, som den nu fick heta, och *Skogshyddan*. Tills vidare fingo äfven kägelbanorna och materialgården vara kvar, ehuru de voro dömda att snart försvinna. Bland de byggnader, som genast nedrefvos, må särskildt nämnas dansbanan och Tivolis sommarteater. Samma öde hade äfven drabbat Skansens lilla teater, som förut stödt sig mot Tivolis plank, men som nu försvunnit på samma gång som detta. I dess ställe anlades mot den höga stenmuren nära Skogshyddan en ny sommarteater efter ritningar af arkitekten G. Améen. Fonden fick utgöras af bärgväggen, kulisser erhöll man genom tvänne små klädloger, och salongen bildades af marken, som sakta sluttar ned emot scenen.

För att förmedla förbindelsen mellan Solliden och det öfriga Skansen anlades utom flere mindre tvänne 17 fot breda vägar, Vasavägen och Sturevägen, den ena förande förbi Fatburen, den andra förbi älghagen och Främmestadskvarnen.

Äfven genom det nya mot Bellmansro belägna området drogs en större väg.

I stället för det höga trästaket, som förut användts, restes som gränsskydd å denna sida ett vackert järnstaket, utfördt efter ritning af arkitekten G. Améen, efter hvars anvisningar äfven en monumental ingång vid körvägen till Bredablick anordnades.

Kring Sollidsdammen uppsattes ett järnstaket i stället för det klumpiga trästaket, som förut omgifvit den samma. Kronhjortshagen, som stödt sig mot gränsplanket vid Tivolisidan, flyttades till en annan plats.

Arbetet med omskapandet af de nyvunna gränsmarkerna hann ej mer än påbörjas under dr Hazelius' tid, men utfördes i så nära anslutning som möjligt till den plan han därför utstakat.

Den tillfälliga grufutställning, som i slutet af år 1900 öppnades på Skansen i ett juveleraren Chr. Hammer tillhörigt förrådshus, måste i slutet af 1901 stängas på grund af husets rifning, och hafva utställningsföremålen tills vidare inhysts i ett för detta ändamål uppfördt skjul bredvid museets nybyggnad å Lejonslätten.

De gamla byggnaderna på Skansen fingo under året en värderik tillökning genom förvärfvet af en norsk stabur, som under maj och juni återuppfördes på Skansen.

Under en af sina första vandringar i Norge hade dr A. Hazelius uppe i ett af Telemarkens dalfören vid gården Vastveit ej långt från Åmotsdal påträffat en stabur af ålderdomlig och säregen typ. De teckningar han från denna tid bevarade af byggnaden och dess yttre och inre utsirning togos fram, när fråga uppstod att åt Skansen förvärfva prof på äldre norsk byggnadskonst.

Sommaren 1900 gjorde doktor Hazelius en studieresa till Telemarken och vandrade då äfven upp till Vastveit för att se, om det gamla loftet stod kvar. Den väggfasta, egendomligt utsirade sängen

var borttagen och förkommen, men i öfrigt befans byggnaden väl bibehållen. Senare på hösten inköpte doktor Hazelius detta loft för Nordiska museets räkning, och efter en lång och besvärlig forsling på släde, båt och järnväg kom det samma våren 1901 till Skansen. En norsk allmogeman, som varit med och märkt ned byggnaden, när han söndertogs i Vastveit, följde med till Skansen och ledde där arbetet med dess återuppförande. Loftet står nu färdigt på bärgshöjden norr om Bredablick och gör med sitt fria läge och sin åldriga byggnadsstil ett präktigt intryck. (Bild 18.) Till det samma för från den stora isbjörnsgrottan nedanför Björnliden en nyanlagd väg, uppkallad efter den om Nordens kulturhistoria högt förtjänte norrmannen Eilert Sundt.

Loftet uppgifves ursprungligen ej ha hvilat på stolpar. Först 1783 skall den då varande egaren Leiul Knudsen ha tagit ned det gamla loftet och satt upp det igen på staburstolpar. Det är väl bygdt, uppfördt af groft, omsorgsfullt biladt rundtimmer. Stolparna, som bära upp svalgången, äro vackert snidade. Dörrbeslagen erbjuda prof på ett synnerligen ålderdomligt smidesarbete. Ofvan den öfre loftsdörren finnes en mängd kors, sannolikt ditsatta för att skydda mot trolldom och onda makter. Inne i loftet synes öfver dörren en mängd knifhugg och märken efter pilspetsar. I Telemarken liksom annorstädes i Norden trodde man fordom, att, när man huggit fast stål ofvan dörren, kunde de onda makterna ej tränga sig in.

Vid detta loft är fäst en gammal sägen, att där fordom ett dråp skall ha blifvit begånget, och man tror, att detta är samma dråp, som finnes omnämdt i ett par pergamentsbref från 1396, hvilka ännu bevaras på gården. Att loftet är så gammalt som från denna tid torde dock knapt vara troligt.

En del norska väfnader och gamla kistor, af hvilka några sedan gammalt tillhörde loftets inredning, ha nu där fått plats.

Minnesringning anordnades på Skansen under detta år efter följande personer: den 7 januari efter professor Oscar Alin, den 11 januari efter författarinnan fru Eva Wigström (Ave), den 21 januari

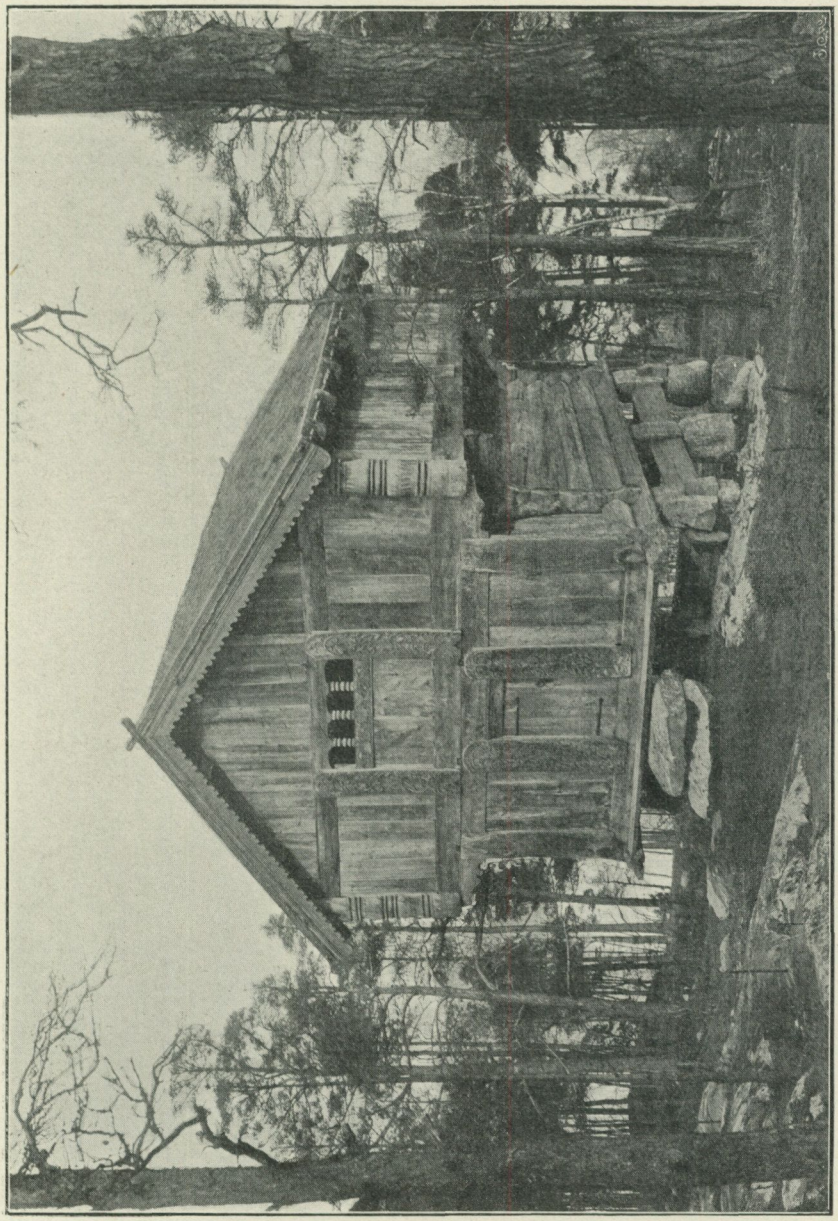

18. Loft från gården Vastveit i Telemarken, Norge.

efter professor Jakob Georg Agardh, den 5 februari efter grefve Albert Ehrensvärd, den 11 februari efter professor Carl Jakob Rossander, den 16 april efter professor Ivar Hallström, den 22 april efter justitierådet Carl Gustaf Hernmarck, den 1 maj efter grefve Arvid Posse, den 4 juni efter fil. doktor Artur Hazelius, den 20 juli efter friherre Johan Nordenfalk, den 21 augusti efter professor Adolf Erik Nordenskiöld, den 26 augusti efter f. d. statsrådet Gunnar Wennerberg, den 20 september efter grosshandlaren Olof Wijk, den 24 oktober efter professor Aug. Malmström. Dess utom egde minnesringning rum å hundraårsdagen af Fredrika Bremers födelse den 17 augusti.

Under året slutbetalades köpeskillingen för Bredablicks torn och det forna Belvedereområdet. Summan af de till Bredablicksfonden erlagda afgifterna uppgick då till 101,470 kr.

Skansens fester m. m. Fasthållande vid sin alt ifrån början föresatta uppgift, har Skansen äfven under år 1901 sökt att genom historiska fester och folkliga nöjen af fosterländsk innebörd väcka och underhålla kärleken till fäderneslandet och dess stora minnen, till de gammalsvenska sedvänjorna och vår allmoges lif.

Året inleddes med nyårsvaka, hvarvid det nya året hälsades med klockringning och fanfarer samt musik från Håsjöstapeln.

I samband med de idrottsfester, som under benämningen »Nordiska spelen» höllos i Stockholm, anordnades på Skansen lördagen den 16 febr. på aftonen en midvintersfest. Under ledning af kapten C. Hellström framställdes härvid historiska bilder från Gustaf Vasas, Gustaf II Adolfs och Karl XII:s tid. På Orsakullen hade därjämte förlagts en fältvakt, bestående af ett femtiotal af Gustaf Adolfs svenska och finska knektar, hvilka tändt en »nying» till skydd mot vinterkölden, och i närheten af Bollnässtugan sökte Karl XII:s drabanter värma sig vid glödgade kulor. Festen afslutades med fyrverkeri och ett större slädparti med förridare, facklor och bloss.

Valborgsmässoaftonen — den 30 april — var såsom vanligt en stor festdag för Skansen, hvilken då besöktes af omkring 22,000

personer. Den skånska folkleken »Slå katten ur tunnan» återupptogs härvid för första gången under året, och vårens ankomst hälsades med de vanliga studentsångerna, utförda af öfver 200 sångare.

Den största af årets sedvanliga festligheter, vårfesten, till hvilken förberedelserna liksom under föregående år pågått under flere månader, blef med anledning af doktor Artur Hazelius' död inställd.

Nationaldagen å Skansen — Gustafsdagen — högtidlighölls emellertid, ehuru enligt ett mera kortfattadt program än under föregående år, då denna dag plägat utgöra afslutningen af Skansens vårfest. Vid Renberget utfördes fosterländska stycken af tvänne musikkårer samt en sångkör, hvarjämte tal höllos dels för konungen af öfverste G. Uggla och dels för fosterlandet och våra stora minnen af direktör Ernst Beckman.

Den senares tal lydde:

Enligt häfdvunnen sed ha vi i dag, på vår älsta nu gällande grundlags födelsedag, samlats här uppe för att hylla fosterlandet. Här är sig allting likt. Bofink och trast slå sin drill i Skansens björk och fur. Fosterländska sånger brusa kring Renbergets fot. Från Mälardrottningen, hvars torn och spiror teckna sig mot aftonhimmeln, ha skaror af tusen och åter tusen vallfärdat hit ut. Alt är sig likt — men nej! Lyssna! En vemodssuck från hela vårt land når i dag hit upp och finner gensvar i hvarje bröst, både hos ung och gammal. *Alt är sig olikt.* Och hvarför? Blott därför att en ende saknas bland alla dessa tusen. En ende, en ensam man, som dröjde här uppe, sedan sorlet tystnat och alla dragit hem till sig, som stundom i djupa tankar vandrade här ända tills morgonsolen färgade österns skyar, han, drömmaren med de höga synerna, handlingens man med järnviljan, Skansens blide husbonde, Artur Hazelius, han, hvilkens hela lif högt ropade till hans folk de ord dem hans försynta läppar så gärna och så bedårande riktade till hans förtrognare vänner: *käre broder.* Och min första önskan för fosterlandet i denna stund är, att vårt folk alt mer och mer må förstå dessa ordens innersta mening. Ty de betydde: käre broder, älska Sverge.

Ingen, jag är viss därpå, förtycker, att jag på detta sätt ställer samman med fosterlandets höga namn namnet på honom, som var en af dess trognaste söner. Artur Hazelius lefde för Sverge. Han stupade på sin post. Saknaden är djup. Sorgen efter honom är landssorg. Men

»ej med klagan skall hans minne firas».

Säkerligen önskar ingen hällre än han, att vår fest i dag skall vara en glädjefest. Det är de fosterländska föresatsernas och de fosterländska för-

hoppningarnas dag — och välönskningarnas för honom, den unge, — sonen, som nu tagit arfvet på sina skuldror. Artur Hazelius' verk har lämnat djupa spår efter sig för den tid, som nu flytt. Men hans bragd pekar framåt mot framtiden.

Jag kallade denna dag en glädjefest. Skansen är ett glädjens hem. Icke ett hem för dåsig eller dålig hvila, utan för ädel lek och fägnad för sinnet. Liksom barnet, som lutar sig öfver sin läxa, måste tidt och ofta slå samman boken och springa ut på lekplatsen för att vinna nya krafter till arbetet, så behöfver ett folk att efter mödorna räta ut lemmarna och söka hvila i förströelse och lek, om det skall bevara sin spänstighet. Sinnets allvar trifves bäst med lynnets glädtighet. Folket är i mycket ett stort barn. Jag tror icke, att de lärde rätt tolka häfderna, om de på folken tillämpa de fyra åldrarnas saga om den ljuslockige gossen, som slutar såsom utbränd gubbe. Ty nya lifsfrön tillföras ju, bäras ju med tidernas böljeslag, nya släkten af ungdom träda in i folkets led. Människovåren är odödlig, om folket lefver ett rätt lif. Dit hör icke minst ädel lek. »Låt mig skrifva nationens sånger och jag sköter icke om hvem som skrifver dess lagar», säges en forntidens siare ha utropat. Att leda nationens lekar står icke så fjärran från att skrifva dess sånger. Den, som lärt sitt folk att ända från barndomen stärka sig med friluftslek, med vackra minnen, med sång och idrott, med naturens skönhet, han har gjort ett stort verk till bevarande af folkets ungdom. Ty som barnet lär, sådan blir mannen. Hvad som bor i barnkammaren och som bäres på barnaläppar, det går in i nationens lifsblod. På den berömde flamländske folkskalden Hendrik Consciences stod har man skrifvit: han lärde sitt folk läsa. Borde icke på minnestaflan öfver alt hvad Artur Hazelius, en folkskald i handling, uträttat, också ristas: han lärde sitt folk leka.

Och må då den nästa önskan vi här för fosterlandet uttala, uttryckas i Dexippos' ord till allherskaren:

»Zeus, gif släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi.»

Gosselynne och mannakraft höra godt samman. Mäktigare stämmor än min ha pekat på Skansens skapare som en förebild i denna kraft. Vilja bryter väg. Han lät icke sin energi breda sig ut likt vatten öfver en grund bädd, han samlade dess kraft. Och hans mod var icke mindre än hans kraft. Han stod icke tvekande framför afgrunden, som öppnade sig för hans fötter. Han tog språnget och kom öfver. Han vågade mycket, därför att hans glada hjältemod icke var anfrätt af självviskhet. Hans ande brann af en kärlek, för hvilken intet var för litet, intet för stort. För honom var lifvets lycka att helt offra sig för lifvets kallelse.

Må vår önskan för Sverge vara att på bemärkta och på undanskymda poster vår andliga värnplikts rullor må räkna alt fler och fler af sådana kärlekens och osjälfviskhetens stridsmän. Då skall i vårt land alt mindre

rum finnas kvar för det rädda småsinne, som intet vågar, och det högfärdiga småsinne, som tror sig självt stort genom en axelryckning, så snart i dessa »onda tider» tal blir om bragd och hänförelse.

Och nu till slut. Vi ha samlats här för att på fosterlandets dag erinras om dess urgamla, grundlagsfästa frihet. Låtom oss aldrig glömma, att denna frihet förverkligas i samma mån som samhällsbyggnaden hvilar jämnt äfven på de båda andra hörnstenarna: jämlikhet och broderskap. I detta stycke kan Skansen sägas hafva en symbolisk betydelse. Ung och gammal, hög och låg, fattig och rik ha här broderligt dragit sitt strå till stacken. Och nu mötas här ute i jämlikhet skilda klasser såsom knappast någon annanstädes i vårt land.

Ja, må vårt fosterland aldrig glömma, att dessa tre stundom missbrukade, med orätt fruktade lösensorden i sig innebära den första och största statsklokheten. Och må fosterlandets tecken, vår svenska fana, som aldrig mer kan fladdra öfver andra slagfält än folkfrihetens, också svaja öfver den valplats, där striden för dessa tre, för frihet, jämlikhet och broderskap, främst skola utkämpas: i hvars och ens hjärta.

Vår svenska fana gul och blå,
i solglans fram för folket gå!
Må mandom lyfta högt din stång,
må kärlek sjunga ljuft din sång,
för fredlig id, för frihetsstrid,
i ärans spår vår fana går,
för segern Gud allsmäktig rår.

Gud bevare fosterlandet! [1]

Midsommaraftonen firades på förut öfligt sätt med majstång, folkdansar och ringlekar af nationalklädd allmoge och ungdom samt midsommarvaka.

Skansens skådebana har, såsom förut omnämts, blifvit förlagd till nedre Solliden å det forna Tivoliområdet. Å denna nya friluftsteater uppfördes under sommarens lopp af amatörer några svenska folklifsbilder. Början gjordes med »Råskellnan», ett folklustspel från Kopparbergs bärgslag af I. Arpi, hvarefter följde »Korp-Kirsti», ett dalaäfventyr af F. Hedberg.

Bellmans minne firades den 26 juli med ett större bellmanståg, hvilket hade att uppvisa många ur Fredmans epistlar kända typer. Å sommarteatern, hvars scen förestälde en trädgård i gustaviansk

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 7 juni 1901.

stil, uppfördes inför konung Gustaf III och drottning Sofia Magdalena med uppvaktning en pantomim, hvarefter några af 1700-talets sirliga danser utfördes af herrar och damer i gustavianska dräkter. Å den bredvid teatern belägna källaren »Gyllene tuppen» drefs samtidigt värdshusrörelse af »Mutter på Tuppen» med tillhjälp af flere personer framställande Bellmansfigurer. Här sjöng Bellman sina visor, ackompagnerande sig på lutan, och en orkester af träinstrument spelade melodier från Gustaf III:s dagar.

Liksom år 1899 anordnades äfven under här ifrågavarande år en höstfest, hvarvid uppfördes samma sagospel som förstnämda år, ehuru med en del förändringar och tillägg.

Med anledning af John Ericsson-monumentets aftäckande i Stockholm den 14 sept. firades å Skansen samma dag på aftonen en fest till minne af den store uppfinnaren. Vid John Ericssons festligt smyckade byst å Orsakullen utförde Allmänna sångföreningen fosterländska sånger, hvarefter bibliotekarien H. Wieselgren höll ett tal till John Ericssons minne.

Den 11 oktober firades Skansens 10-årsjubileum. Den egentliga festen, hvilken var förlagd till aftonen, inleddes med ett tåg af vasaknektar och nationalklädd allmoge, som under musik nedtågade från Bredablick och tog plats kring Orsakullen. Här framträdde teol. dr S. Fries och höll följande tal:

Svenske män och kvinnor!

Vi ha i höstkvällen samlats här uppe på Skansen, dr Artur Hazelius' sköna skapelse och enastående skänk till svenska folket. Vi veta redan hvad vår samvaro här i afton gäller. Vi vilja fira 10-års minnet af Skansens tillvaro. Det kunde väl tyckas, som om ett 10-årsminne icke vore så mycket att fira. Men vi äro säkerligen alla utan undantag lyckliga öfver att det gifvits oss ett tillfälle att, så godt vi det kunna, säga vårt varmaste tack för den gångna tiden och ett lycka till för framtiden.

Ja, jag vågar påstå, att mången tänkande och sakförståndig man, om han ej visste Skansens historia och kände det dådkraftiga snille och den järnhårda energi, som under ett anspråkslöst namn skapat något af det mest storslagna vi ega, skulle förmoda, att vår hyllning i dag till Skansen gälde en fosterländsk och kulturhistorisk lifsgärning, som sett ett halft århundrades tillvaro. Men Skansen är i dag blott 10 år gammal. Hvad säger jag —

gammal! Nej, Skansen är en gosseglad ungdom, som år för år, dag för dag vidgar sig och växer, växer med sina skogsdungar, hagar, gårdar, stugor, tjärnar, bäckar och alla dessa otaliga ting, som vår högt älskade Nord gifver från forntids minnen, från nutids lif och till och med från framtids utvecklingsrika möjlighet.

Skansen är oss kär, emedan den för oss in i vår gångna historia och låter oss med egna ögon i ramen af den verkliga naturen se våra älskade, hädangångna fäders lif i helg och söken, i krig och fred; dessa idoga, redliga, tappra och fromma män och kvinnor, utan hvilka vi icke vore det folk vi nu äro i detta underbart fagra och härliga land, som ännu aldrig kufvats af fiendehand, utan som varit de svears och göters från den tid, som förlorar sig i jordkulornas och offerlundarnas sagonatt, till den dag i dag är.

»Yfs ej af fädrens ära, en hvar har dock blott sin; kan du ej spänna bågen, är han ej din» — det är också den maning Skansen med ett beundransvärdt pedagogiskt åskådningsmaterial inplantar i oss, och jag vågar uttala den meningen, att allas vårt, hela Sverges Skansen har varit en af de mäktigaste häfstängerna att medvetet eller kanske oftast omedvetet höja den fosterländska kärleken till offervillig gärning, att åt kommande släkter bevara hvad vi i verklighet, i saga och i sång fått i arf af hugstora fäder.

Då vi här uppe på bärgen se rundt omkring oss forntid och nutid utbredda i den underbaraste harmoni och samförstånd, tror jag dock ej, att någon i stort sedt ville, att det framfarna skulle manas fram ur det förgångnas graf för att åter få lif och gestalt bland oss. Nej, det är lyckligtvis icke så, att blott det gamla är fosterländskt, stort och skönt. Äfven det nya, det kommande och ofödda, hör oss till, och detta förvärfva vi ej utan att med öppet öga och sinne lära af andra folk och andra förhållanden. Det är icke blott Skansens naturliga läge i vår hufvudstad med dess stora, framåtsträfvande utveckling, som talar härom för oss, utan hvar och en, som närmare beser Skansens sevärdheter i detta ords mest sägande mening, han finner den ena fingervisningen efter den andra för framtidens odling, så vid som utsikten är från Bredablicks tinnar, så djup som fjärdarna vid Skansens stränder, då höstkvällens stjärnor glimma i djupet.

Ja, kära landsmän, då vi beträda Skansen, är det icke, som om vi beträdde ett helgadt område, så heligt, att äfven jordelifvets naturliga fröjder och den oskyldiga glädjen i alla dess former få samklang och harmoni med kyrkspirorna, klockklangen, psalmsången och — grafven; grafven, som snart skall innesluta stoftet af den outtröttliga, älskande själ, som dragit in i evighetens omätliga rike?

Skansens klockor ha sändt honom liksom andra af våra stormän sin sista hälsning — det är *folkets* serafimerringning öfver sina store döde!

Skansen! Vi hälsa dig i dag! Blifve du en symbol af Nordens eviga ungdom, kraft och kärlek!

Stå stark, du forntids, nutids och framtids riddarvakt![1]

Talaren slutade sitt med starkt bifall hälsade tal med utbringandet af ett fyrfaldigt lefve för Skansen.

Musiken stämde upp »Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord», hvarefter tåget drog bort. Festen afslutades med ett fyrverkeri.

Konung Gustaf II Adolfs dödsdag den 6 november högtidlighölls med flaggning och kanonsalut, hvarjämte för dagen lämpliga dikter ur Snoilskys »Svenska bilder» upplästes i Laxbrostugan af fru Nonny Lundberg. Den 30 november, Karl XII:s dödsdag, föredrog löjtnant E. Liljedahl i Laxbrostugan några berättelser ur von Heidenstams »Karolinerna».

Läsaftnar ha för öfrigt under vintermånaderna hållits i Laxbrostugan hvarje vecka, hvarvid alster af Snoilsky, af Wirsén, von Heidenstam, Fröding m. fl. föredragits.

Deltagare i åtskilliga möten hafva under året erhållit tillstånd att å Skansen hålla festliga samkväm. Så anordnades den 12 maj för deltagarne i det Nordiska folkbildningsmötet en större fest med musik, sång af Bellmanskören samt tal af professor O. Montelius och docenten V. Lundström. Äfven flickskolemötet samt internationela hotellegarkongressen förlade en del af sina festligheter till Skansen.

Under sommaren utfördes nästan dagligen folkdansar och ringlekar, hvilkas antal ökades med flere förut ej på Skansen uppförda nummer. Herr V. Bergström har äfven detta år inöfvat och ledt ringlekarna.

Såsom landsmålsberättare uppträdde fortfarande den välbekante »Nergårds Lasse» (herr Sibbe Malmberg) samt »Jan i Seltorp» (herr V. Bergström). Äfven »delsbostintan» (fru Ida Gavell-Blumenthal) medverkade några gånger under sommaren. Som allmogespelmän tjänstgjorde den från föregående år kände nyckelharpospelaren Jonas Skoglund samt fiolspelarne »Skölds Anders», »Erik i Locksta» m. fl.

[1] Efter *Vårt Land* den 12 okt. 1901.

Middags- och aftonkonserter hafva liksom under föregående år gifvits hvarje sön- och helgdag äfvensom alla festdagar af Flottans musikkår. Under sommarmånaderna har dagligen musik utförts af en afdelning af samma kår. För öfrigt hafva förekommit musik och sång af Andra Svea artilleriregementes musikkår, Bellmanskapellet, Stockholms allmänna sångförening samt en dubbelkvartett ur Bellmanskören. Å sön- och helgdagar sjöngos från Håsjöstapeln rytmiska koraler af en härtill särskildt inöfvad barnkör.

Till **Skansens klädkammare** gjordes under år 1901 följande förvärf:

Från 1500-talet: kopior af 16 riddardräkter, 31 borgardräkter, 2 väpnardräkter, 1 pagedräkt, 6 damdräkter, 5 barndräkter, 11 hästbeklädnader, 9 s. k. tvärsadlar samt 50 värjor. Från 1600-talet: kopior af 11 vaktknektsdräkter och 6 bågskyttedräkter från Mora socken i Dalarna. Från 1700-talet: kopior af 6 kavaljers och 10 damdräkter. Från 1800-talet: kopior af 2 herrdräkter samt 2 damdräkter.

Äfven Skansens samling af allmogedräkter riktades under år 1901 med flere nya sådana. De voro från Ljusnarsbergs socken i Västmanland, Dalby socken i Värmland, Rättviks, Boda, Leksands och Orsa socknar i Dalarna, Toarps socken i Västergötland, Unnaryds socken i Småland, Ingelstads härad i Skåne, Delsbo socken i Helsingland samt från Telemarken i Norge.

Antalet föremål, tillhörande Skansens klädkammare, utgjorde vid 1901 års slut 5,367, fördelade på 2,763 nummer.

De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen. Hvad beträffar utvecklingen af dessa afdelningar under år 1901 må följande här nämnas.

Den *zoologiska afdelningen* på Skansen har äfven under detta år utvecklats i flere hänseenden, hvarjämte den samma haft att glädja sig åt allmänhetens oförminskade intresse.

En vacker uppmuntran erhöll den zoologiska trädgården genom Kungl. Vetenskapsakademiens bifall till en af Nordiska museets styrelse gjord ansökan om erhållande af räntorna af den Grillska donationen, hvilken detta år uppnått ett belopp af 45,000 kr. Vid sitt sammanträde den 13 november medgaf nämligen akademien, att den ränta, som för 1901 komme att upplöpa å fondens behållning vid 1900 års slut, finge i början af 1902 öfverlämnas till Nordiska museet att för dess zoologiska afdelning uteslutande nytjas; att sedermera den vid hvarje års slut befintliga räntan finge tills vidare och så länge akademien funne Skansens zoologiska trädgård uppfylla ändamålet med donationen i början af följande år tillställas Nordiska museet, under skyldighet för museet att inför akademien redovisa för medlens behöriga användande.

På grund af djurgårdens nära förbindelse med Skansens öfriga anläggningar har någon särskild beräkning af den sammas inkomster ej kunnat göras. Några summor må dock här nämnas.

Afgifter för färder efter häst, ren och andra djur från Skansens gästgifvargård inbragte kr. 1,554: 49; inkomster för sålda djur, skinn och dylikt kr. 3,634: 54 samt hvarjehanda småinkomster, såsom bröd, såldt åt besökande, hvilka önskat mata djuren, kr. 165: 65. Sammanlagda här uppgifna inkomster belöpa sig altså till kr. 5,354: 68. Värdet af med Skansens dragare utförda hästdagsverken uppgick till kr. 7,862: 50.

Utgifterna ha varit följande:

Inköp af djur och fraktkostnader	kr.	1,351: 02
Byggnad och underhåll af djurbostäder	»	11,185: 30
Djurens föda	»	21,874: 41
Löner och arfvoden	»	9,364: 79
Anslag och etiketter	»	638: 05
Redskap och dylikt	»	297: 81
Medicin och läkarvård	»	49: 02
Stallet	»	10,650: 23
	Summa kr.	55,410: 63

Af å Skansen utförda mera betydande arbeten är att nämna vattenledningsnätets ledande från Renberget till den numera genom Tivoliområdets förvärfvande inom Skansens gränser belägna Sollidsdammen, hvarigenom Djurgårdsbrunsvikens vatten efter att ha passerat öfver Skansens höjder utfaller i Saltsjön. Jämsides med denna anläggning leddes vattnet så väl till vinterhuset för flyttfåglar som till utterburen.

Sedan K. Flottans brefdufvestation i Stockholm blifvit indragen, öfverlämnades till Skansen som gåfva det på Skeppsholmen belägna stora dufslaget. Detta öfverflyttades till Skansen på våren och inreddes däri ett flertal burar för smärre fåglar, hvarjämte å vinden inrättades ett dufslag i två afdelningar.

Det på forna Tivoliområdet, numera nedre Solliden, belägna aphuset ombygdes invändigt helt och hållet under sommaren, och inreddes däri stora burar för de Skansens djur, som ej tillhöra den nordiska faunan och ej häller uthärda vårt klimat.

Samtidigt nybygdes större hägnader för kronhjortar och jakar. Lägges därtill att kupolformigt tak af gallerjärn lades på en af de stora burarna i Björnliden samt att i två burar för mindre rofdjur golfven cementerades, torde de hufvudsakligaste arbetena blifvit omtalade.

Djurantalets tillväxt utvisas af följande siffror. Såsom framgår af den zoologiska berättelsen för 1899 och 1900, funnos vid sistnämda års slut 63 arter och afarter däggdjur och 134 arter och afarter fåglar. Vid 1901 års slut räknade djurbeståndet respektive 64 och 167 arter och afarter, hvadan altså antalet högre djurarter, sedan senaste berättelsen afgafs, stigit med 34 arter.

Af djur, som födts inom trädgården, må nämnas 7 eskimåhundar, 10 lapphundar, 11 harar, 6 renar (Rangifer tarandus), 5 dofhjortar (Cervus dama) och 1 jak (Bos grunniens). Inom fågelvärlden ha kläckts bl. a. 2 tranor (Grus cinerea) och 9 påfåglar (Pavo cristatus). Bland mera intressanta gåfvor må anföras: 1 flygande ekorre (Pteromys volans) från Finland, 2 vattensorkar (Arvicola amphibius), 1 lapphund från Norska Finnmarken, skänkt af prinsarne Gustaf Adolf och Vilhelm, 2 hermeliner (Mustela erminea), 1 gråsäl (Hali-

chœrus grypus), 2 spillkråkor (Picus martius), 1 fiskljuse (Pandion haliaëtus) och 1 jorduggla (Strix brachyotus).

Följande viktigare inköp ha blifvit gjorda: 1 vildkatt (Felis catus), 3 vikaresälar (Phoca foetida), 3 rådjur (Capreolus vulgaris), 1 rentjur (Rangifer tarandus), 2 hackspettar (Picus major), 2 bläsgäss (Anser albifrons), 2 prutgäss (A. bernicla), 2 hafregäss (A. leucopsis), 2 snatteränder (Anas strepera), 9 brunänder (Fuligula ferina) och 4 viggar (F. cristata).

Genom byte ha erhållits 2 hvita storkar (Ciconia alba), 4 skrattmåsar (Larus ridibundus) och 2 storskarfvar (Phalacrocorax carbo).

Vid förvärfvandet af Tivoliområdet öfvergick äfven Tivolis djursamling, uppgående till omkring 200 djur, i Skansens ego. Af dessa äro att nämna 2 bruna björnar (Ursus arctos), 6 isbjörnar (Ursus maritimus), 1 tornuggla (Strix flammea), 4 bärgufvar (Strix bubo) och 1 trana (Grus cinerea). Dess utom apor, papegojor, rasdufvor, påfåglar m. m.

Bland sålda djur märkas 1 björn, 4 isbjörnar och 4 hästar.

Växtafdelningen. Liksom under alla föregående år utplanterades äfven under detta ett stort antal träd och buskar, bland hvilka omkring ett tusen granar och tallar, men därjämte äfven hägg, björk, en m. fl.

Under hösten påbörjades en genomgripande utgallring dels af döda träd, dels af den underskog mestadels bestående af smårönn, som spridt sig öfveralt bland barrvegetationen.

Af växter, utplanterade i rent botaniskt syfte, äro att nämna Artemisia rupestris, Viola hirta × alba, Viola hirta × odorata, Pulsatilla vulgaris, Stachys silvatica × palustris, Melica ciliata m. fl.

Blommande under sommaren iakttogos bl. a. Mulgedium alpinum, Nymphæa alba f. purpurea, Anemone ranunculoides, Angelica archangelica, Valeriana officinalis β simplicifolia, Saxifraga cotyledon, Cypripedium calceolus, Orchis sambucina m. fl.

Flere egendomliga företeelser inom växtvärlden visade sig äfven på Skansen som en följd af sommarens och höstens ovanligt starka värme. Så iakttogos den 15 september för andra gången i riklig

blom Caltha palustris, Ribes alpinum och Prunus padus. I midten af oktober hade utvecklats nya blad på rönnen.

Den ihållande torkan har dock haft en beklaglig inverkan på barrskogen. Ett flertal af de vackra lågväxta martallarna uppe på Skansens klippiga partier har under detta år dött bort.

Utställningslokaler och förevisningstider. För att minska de dryga omkostnader museet måst vidkännas för hyra och vakthållning öfverflyttades de afdelningar af museet — farmaceutiska afdelningen, nordfrisiska rummet, marinafdelningen m. m. — som sedan den 30 nov. 1889 varit inrymda i en våning i huset nr 88 Drottninggatan, under hösten 1901 till Lejonslätten, hvarest de tills vidare magasinerats i den nya museibyggnadens förrådsrum.

Den tillfälliga grufutställningen å Skansen, om hvilken närmare nämnes ofvan (sid. 65), blef äfven detta år nedtagen och magasinerad.

Förevisningstiderna vid museets olika afdelningar voro fortfarande de samma som förut. Så har allmogeafdelningen i nr 71 A Drottninggatan varit öppen måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Handtverks- och skråafdelningen, afdelningen för de högre ständen samt norska afdelningen i nr 77 och 79 Drottninggatan hafva varit tillgängliga onsdagar och lördagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Under sommarmånaderna — från den 1 juni till den 30 sept. — ha samtliga afdelningar varit tillgängliga *alla* hvardagar kl. 11—4 och söndagar kl. 1—3.

Skansen har varit öppen för besökande alla dagar hela året från kl. 10 till skymningens inbrott eller längre.

Besöken i museets samtliga afdelningar utgjorde år 1901 559,861, af hvilka 553,770 personer besökte Skansen.

Antalet besök i och för studier eller kopiering af föremål i museets olika afdelningar utgjorde år 1901 352, af hvilka 224 gälde friluftsmuseet på Skansen.

I likhet med föregående år har äfven under år 1901 tillstånd gifvits för lärarpersonalen vid åtskilliga skolor, för tjänstemän vid

järnvägen, telegrafen, telefonanstalten m. fl. att lösa årskort till nedsatt afgift, då ett större antal i samma verk anstälda tjänstemän på samma gång antecknat sig.

En öfversikt af alla till olika pris under år 1901 köpta årskort visar, att under detta år 4,607 personer löst årskort; under år 1899 köptes dylika af 2,441 och under år 1900 af 2,907 personer.

Brandförsäkring. Samlingarna voro vid 1901 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 819,700 kr., och museets båda egendomar i staden (nr 77 och 79 Drottninggatan), byggnaden å Lejonslätten, Skansen samt Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 1,887,650 kr. Försäkringsafgifterna under samma år uppgingo till kr. 2,789: 24.

Deltagande i utställningar. Till den under januari månad 1901 i Arffurstens palats i Stockholm anordnade solfjädersutställningen, hvilken egde rum till förmån för kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn, hade ur Nordiska museets samlingar ett större antal solfjädrar utlånats.

Utgifna arbeten.[1] Under år 1901 utgåfvos följande arbeten:

Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden, af R. Steffen. Utgörande del 8 af arbetet *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifvet af A. Hazelius.

Vinterbilder från Skansen, utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi.

Sommarbilder från Skansen, utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi.

Ringlekar på Skansen. Andra upplagan.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester. 1 nr.

I enlighet med styrelsens beslut af den 30 sept. 1901 tillsattes för utgifvande af museets publikationer en redaktion, bestående af

[1] Se för öfrigt sid. 134 o. f.

intendenten doktor J. Böttiger, såsom redaktör, samt fil. licentiat G. Hazelius och amanuensen fröken V. Lewin. Ett par af ofvan nämda, under år 1901 utkomna arbeten voro utgifna före dr A. Hazelius' frånfälle, de öfriga voro dels under tryckning, dels redan af honom på förhand planlagda.

Literär förbindelse med andra museer och samfund. Literär förbindelse inleddes år 1901 med följande föreningar och museer.

Svenska fornminnesföreningen. Stockholm.

Historische Gesellschaft des Künstlervereins. Bremen.

Historischer Verein. Eichstätt.

Geschichts- und altertumsforschender Verein. Eisenberg.

Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. Greifswald.

K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. Leipzig.

Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. Münster.

Naturhistorische Gesellschaft. Nürnberg.

Gesellschaft für Völker- und Erdkunde. Stettin.

Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. Brünn.

Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). Budapest.

Bukowiner Landes-Museum. Czernowitz.

Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. Prag.

Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. Salzburg.

Historischer Verein der fünf Orte. Luzern.

Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society. Kendal.

Société archéologique. Bordeaux.

Antalet museer och samfund, med hvilka förbindelse är inledd, utgjorde år 1901 266. Se sid. 123 o. f.

Nordiska museets fonder.

1.

Byggnadsfonden.

Byggnadsfonden har uppkommit dels genom behållningen af Skandinavisk-etnografiska samlingens byggnadsfond, förut ställd under särskild nämds förvaltning, dels genom medel, som blifvit af Nordiska museets styrelse insamlade genom basarer, folkfester och lotterier, dels ock genom från olika håll till museibyggnaden lämnade gåfvor.

Såsom af föregående årsberättelse inhemtas, var byggnadsfondens behållning vid 1900 års slut

675,906 kronor 7 öre.

Under år 1901 ökades fonden dels genom från Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott öfverlämnade kr. 181: 76 och dels genom influtna lotterimedel kr. 522,455: 36, men minskades med utgifter under året kr. 383,812: 20, i följd hvaraf fondens vid 1901 års slut återstående behållning utgjorde

814,730 kronor 99 öre.

2.

Allmänna fonden.

För uppkomsten af denna fond redogöres i 1881 års meddelanden sid. 47.

Fondens kapital skall förblifva orubbadt, men räntorna äro ämnade att användas till löpande utgifter för Nordiska museets ändamål. Till den sammas förstärkning gå, enligt § 8 i stadgarna för Samfundet för Nordiska museets främjande, alla ständiga ledamöters på en gång lämnade afgifter.

Förvaltningen är enligt museets stadgar öfverlämnad åt museets styrelse.

Allmänna fonden, hvilken enligt 1900 års berättelse vid nämda års slut uppgick till 54,672 kr. 47 öre, hade under år 1901 ökats genom ständiga ledamöters afgifter med 200 kr. och utgjorde vid 1901 års slut

54,872 kronor 47 öre.

3.

Pensionsfonden.

Om uppkomsten af denna fond se sid. 58 i 1885 års meddelanden. Fondens kapital, som den 31 dec. 1900 utgjorde kr. 2,078: 90, hade vid 1901 års slut vuxit till

2,182 kronor 85 öre.

4.

Bredablicksfonden.

Denna fond, som under namn af »Belvederefonden» bildades i slutet af år 1891, afser att skaffa bidrag till gäldande af köpe-

skillingen — 100,000 kronor — för Bredablick. En närmare redogörelse för fondens uppkomst lämnas sid. 77 och följande i 1891 och 1892 års meddelanden. Summan af de vid 1901 års slut lämnade bidragen uppgick till

101,470 kronor.

Detta år slutbetalades skulden för Bredablicks inköp.

5.

Skansfonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen för så väl det år 1891 förvärfvade området öfre Skansen — 25,000 kr. — som för den år 1896 inköpta nedre Skansen — 50,000 kr. — bildades år 1894 med anledning af det först nämda köpet. Vid 1901 års slut utgjorde summan af de lämnade bidragen

16,000 kronor.

6.

Herman Frithiof Antells fond.

Genom testamente af den 1 okt. 1891 skänkte framlidne med. doktor H. F. Antell

100,000 kronor

till Nordiska museet »att af dess styrelse förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Enär, enligt testators förordnande, vissa andra legat först skulle utdelas, men »öfriga tillgångar sammanhållas och förvaltas, tills de genom tillkommande räntor nått sådant belopp, att en hvar sitt erhålla kan», blef denna fond först den 7 okt. 1896 öfverlämnad till Nordiska museet.

7.

Tivolifonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen — 225,000 kr. — för det år 1901 förvärfvade Tivoliområdet, numera Solliden, bildades nämda år med anledning af köpet. Summan af de vid 1901 års slut lämnade bidragen utgjorde

16,015 kronor.

8.

Johan August Hazelius' fond.

Genom gåfvobref af den 19 dec. 1901 öfverlämnade fil. licentiat Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till Nordiska museet

25,000 kronor,

hvilken summa under namn af Johan August Hazelius' fond skulle förräntas, tills hon nått femtiotusen kronor, hvarefter halfva räntan finge användas till inköp af för museet lämpliga föremål, under det att andra hälften skulle läggas till kapitalet, tills detta nått ett belopp af hundra tusen kronor, hvarefter hela räntan finge användas till inköp.

9.

Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.

Genom gåfvobref af den 30 november 1901 öfverlämnade en »Hazelius' vän» till Nordiska museet

500 kronor

att efter särskildt gifna bestämmelser förvaltas och förräntas till den 30 nov. 1933 och då användas till hugfästande af Artur Hazelius' minne.

10.

Artur Hazelius' monumentsfond.

Till åstadkommandet af en minnesstod öfver Nordiska museets skapare, dr Artur Hazelius, skänkte civilingeniör C. G. Norström 1901 en summa af 10,000 kr. Bankdirektör Knut Wallenberg lämnade samma år som bidrag till en byst af Artur Hazelius 1,000 kr.

Donationer till Nordiska museet.[1]

Under denna öfverskrift upptagas sådana till museet alt ifrån dess grundläggande år 1872 lämnade penningebidrag, som uppgå till ett belopp af 500 kronor eller därutöfver. Af bidragen har en del gått till museets fonder.

Ständiga ledamöters afgifter äro icke medräknade i nedanstående summor. Årtalen angifva de år, då penningebidragen lämnats.

H. M. konung Oskar II. *Samfundets skyddsherre.* 1874 (660), 1900 (500), 1901 (500). **1,660: —**

H. M. drottning Sofia. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (250), 97 (250), 98 (250), 99 (250). **1,000: —**

H. K. H. kronprins Gustaf. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.*[2] 1892—1901. **1,000: —**

H. K. H. prins Karl. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (500), 93 (500), 94 (525), 95 (500). **2,025: —**

H. K. H. prins Eugen. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894 (25); *Tiv.*[3] 1901 (500). **525: —**

Abramson, Eveline, f. **Gumpert,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Althainz, Fredrik Gerhard, grosshandlare. Stockholm. 1888. **500: —**

---

[1] I denna förteckning äro upptagna alla donationer, som lämnats till museet intill den 31 dec. 1901.

[2] *Br.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Bredablicksfonden. Se sid. 83 o. f.

[3] *Tiv.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Tivolifonden. Se sid. 85.

Anderson, John F., ingeniör. Djursholm. *Hedersledamot.* 1900 (1,000), 01 (2,500). 3,500: —

Andersson, Johan, byggmästare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1891 (1,000), 93 (10,000), 94 (2,000), 96 (1,000). 14,000: —

Antell, Herman Frithiof, medicine doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. 1884 (200), 90 (700), 91 (1,000), 92 (1,000), 93 (3,000); *Br.* 92—93 (200) och 94—96, utbet. af dödsboet (800); genom testamente af den 1 okt. 1891 100,000 kr., utbet. af dödsboet 96, samt ytterligare i ränteutdelning 5,700 kr., utbet. 98 och kr. 305: 83, utbet. 99. 112,905: 83

Appelberg, Lotten, f. **Östergren,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Arwidsson, Torsten Adolf, kommendör. Stockholm. Död 1893. 1892. 1,000: —

Astrup, Hans Rasmus, f. d. statsråd. Kristiania. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1898. 1873 (500), 82 (2,500), 84 (2,500). 5,500: —

Axell, Severin, grosshandlare. Sundsvall. Död 1892. 1877. 500: —

Axling, Hampus, bruksegare. Stockholm. 1894. 3,000: —

Benedicks, Carl, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1888. 1879. 1,000: —

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1891 (10,000), 93 (3,000), 94 (2,000), 95 (2,000), genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893 (15,000). 32,000: —

Benedicks, Gustaf, bruksegare. Gysinge. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,100: —

Berg, Helene, f. **Bligh,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (500), 95 (500), 97 (500), 99 (500), 1900 (500). 2,500: —

Berg, Nils Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. 1880 (25), 89 (100), 92 (500). 625: —

Berggren, Maria Eleonora, f. **Wickberg,** fru. Stockholm. Död 1895. *Br.* 1892—94. 1,000: —

Berggren, Robert Constantin, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1893. 1884 (500), 88 (200). 700: —

Bergstedt, Carl, fabriksidkare. Stockholm. 1876 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,100: —

Bergstedt, Erik, grosshandlare. Stockholm. 1876 (100), 87 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,200: —

Bergström, Frans Frode Theodor, f. d. kammarråd. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894. 1,000: —

Björnstjerna, Oscar Magnus, generalmajor. Stockholm. *Tiv.* 1901. 2,000: —

Bobergh, Thérèse, f. **Björklund,** enkefru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. 1873 (100); *Br.* 92—99 (800), 1900 utbet. af dödsboet (200). **1,100: —**

Boman, Emil, skeppsklarerare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Bonde, Carl Carlsson, friherre, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Bonde, Gustaf Trolle-, grefve, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1884. 1873 (200), 78 (500). **700: —**

Bondeson, August, medicine doktor. Göteborg. 1880. **709: 10**

Bonnier, Albert, bokförläggare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). **1,000: —**

Boström, Erik Gustaf, statsminister. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Brandt, Axel, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1898. 1888. **500: —**

Broms, Gustaf Emil, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1898 (500), 1900 (2,000), 01 (2,500). **5,000: —**

Burén, Carl, brukspatron. Skeda, Ryssby. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1887. 1876 (200), 84 (1,000). **1,200: —**

Bünsow, Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1877 (500), 92 (3,000), 93 (100), 94 (1,000), 95 (1,000). **5,600: —**

Bünsows, Fredrik, grosshandlare, Stockholm, **dödsbodelegare.** 1897. **20,000: —**

Bünsow, Fredrik Herman, godsegare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Bünsow, Robert, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (500); *Tiv.* 1901 (1,000). **1,500: —**

Bäckström, Johan, grosshandlare. Stockholm. 1883 (1,000), 87 (100), 96 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **2,400: —**

Carlsson, Albertina, f. **Arvin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Carnegie, David, grosshandlare. Göteborg. Död 1890. 1876 (1,000), 87 (1,000). **2,000: —**

Carnegies, David, grosshandlare, **dödsbodelegare,** Göteborg, genom konsul **O. Ekman,** Stockholm. 1890. **5,000: —**

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897. 1899. **10,000: —**

Cavalli, Gustaf, apotekare. Sköfde. *Hedersledamot.* 1888 (1,000), 96 (5,000). **6,000: —**

Cavalli, Johan Gustaf, apotekare. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1888. 1887. **10,000: —**

Cederlund, Edvard, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1883. **500: —**

v. **Celsing, Petrus Fredrik,** kapten. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Cervin, Carl Gustaf, bankir. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1899. *Br.* 1892—1898. **1,000: —**

Clason, Isak Gustaf, professor. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); 01 (1,000). **2,000: —**

Curman, Carl, professor (*ständig ledamot*), och fru **Calla Curman,** f. **Lundström.** Stockholm. 1898. **1,000: —**

Dahlberg, Johan Petter, bruksegare. Bollsta, Nyland. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Danelius, Bror August, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Davidson, Ernst, herr. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Davidson, Henrik, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1874 (100), 83 (1,000), 90 (1,500). **2,600: —**

Davidson, Vilhelm, konditor. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1883. **2,500: —**

de Laval, Gustaf, fil. doktor, civilingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Dickson, Charles, medicine doktor. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1876. **500: —**

Dickson, James Jamesson, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1885. 1876 (1,000), 83 (1,000), 84 (2,000), 85 (1,000). **5,000: —**

Dickson, Oskar, friherre, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1897. 1872 (1,000), 84 (3,000). **4,000: —**

Dickson, Robert, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot.* 1876. **600: —**

Du Rietz, Gustaf Adolf, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Dölling, Fritz, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1887 (1,000), 93 (100). **1,100: —**

Ekengren, Vilhelm Alfred Ferdinand, f. d. stadsmäklare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Ekman, Maria, f. **Lavonius,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (200), 99 (2,307: 50). **2,507: 50**

Ekman, Oskar, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1873 (100), 80 (2,500), 83 (1,000), 97 (1,000), 99 (1,000). **5,600: —**

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899. 1901. **10,000: —**

von Essen, Fredrik, friherre, riksmarskalk. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Falck, Constantin, grosshandlare. Hammar, Nyland. 1899. **1,000: —**

Falk, Vilhelm, bruksegare. Stockholm. *Tiv.* 1901. **1,000: —**

de Fontenay, Otto Ernst le Sage, professor. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1887 (2,500), 88 (2,500), 90 (5,000). **10,000: —**

Forsell, Anton Isidor, disponent. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1899. **4,000: —**

Forsgrén, Ida, fröken. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Forsgrén, Sally, f. **Wikström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Francke, Olena, f. **Hallberg,** fru. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). **1,000: —**

Fris, Carl Gustaf, bankdirektör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,400: —**

Fröberg, Christian August, borgmästare. Hernösand. *Br.* 1893—1901. **1,000: —**

Geber, Philip, bankir. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Georgii, Axel, v. generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Gilljam, Gustaf Fredrik, universitetskansler. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. **500: —**

Gustafsson, Johanna, f. **Pettersson,** fru. Stockholm. 1898. **500: —**

Göransson, Thure, apotekare. Falun. *Ständig ledamot.* 1891 (5); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,005: —**

Hafström, Adolf Valdemar, grosshandlare. *Ständig ledamot. Br.* 92—1901. **1,000: —**

Hagdahl, Charles Emil, medicine doktor. Stockholm. Död 1897. 1896 (70); *Br.* 92—97 (600). **670: —**

Hallström, Hans, byggmästare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

v. Hallwyl, Walter, grefve, bruksegare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (15,000)[1], 93 (2,000). **17,000: —**

Hammarstedt, Nils Oskar, prost. Norrby, Sala. 1891 (1,000), 92 (1,000). **2,000: —**

[1] Detta belopp utgjorde inlösen af lägenheten Framnäs på Djurgården, hvilken inköptes af grefve v. Hallwyl och omedelbart därpå öfverlämnades såsom gåfva till Nordiska museet. Se sid. 70 i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1890.*

Hassell, Carl Johan, sekreterare i Kammarkollegium. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891. **5,000: —**

Hazelius, Artur, Nordiska museets styresman. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. 1883 (500), 85 (1,000), 88 (4,500), 89 (500), 90 (2,500), 91 (1,000), 92 (6,000), 93 (2,000), 94 (4,200), 95 (1,000), 96 (1,500), 97 (2,500), 98 (2,500), 99 (500); *Br.* 92—1900 (1,000). **31,200: —**

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius). Stockholm. J. A. Hazelius' fond 1901. **25,000: —**

Hazelius, Fredrik Philip, öfverstelöjtnant. Stockholm. Död 1894. 1894. **1,000: —**

Heckscher, Edvard, bankdirektör. Stockholm. 1892. **500: —**

Hedberg, Anders Petter, grosshandlare. Sundsvall. Död 1882. 1877. **500: —**

Hedberg, Johan August, grosshandlare. Sundsvall. *Ständig ledamot.* 1894. **500: —**

Heilborn, Otto Henrik, generalkonsul. Stockholm. 1889 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100: —**

Heiss, Frans, direktör. Stockholm. Död 1898. 1890. **1,000: —**

Hellberg, Frithiof, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Hellberg, Johan Vilhelm, v. konsul. Sundsvall. Död 1887. 1877. **500: —**

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 januari 1888. 1894. **10,000: —**

Hernmarck, Carl Gustaf, justitieråd. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Hierta, Hedvig Elisabet, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1873 (100), 83 (100), 95 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). **2,200: —**

Hirsch, Isaak, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1896. **1,000: —**

Hirsch, Oskar, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Hoffman, August, f. d. slottsarkitekt. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1889. **10,000: —**

Hogner, Richard, medicine doktor. Boston. 1901. **500: —**

Holm, Anders Reinhold, godsegare. Kvibille. *Hedersledamot.* Död 1899. 1895. **1,000: —**

Höglund, Anton, konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Höglund, Otto Magnus, grosshandlare. Stockholm. 1901. **1,500: —**

Hörstadius, Gustaf Ferdinand, advokatfiskal. Stockholm. Död 1900. 1894 (1,000), 99 (300). **1,300: —**

Jacobsen, Carsten Tank, disponent. Sundsvall. 1892. **500: —**

Janson, Axel Gotthard, byggmästare. Stockholm. 1892 (250); *Br.* 92—1900 (1,000). **1,250: —**

Jeansson, Johan, grosshandlare. Kalmar. Död 1896. 1889 (500); *Br.* 92—95 (400). **900: —**

Johansson, Botvid, grosshandlare. Sundsvall. Död 1895. 1877. **500: —**

Josephsen, Niels, direktör, justitieråd. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1898. **10,000: —**

Josephson, Hjalmar S., grosshandlare. Stockholm. 1900. **1,000: —**

Kempe, Bernhard, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1876 (150), 84 (500), 92 (300), 93 (200), 94 (1,000), 99 (300). **2,450: —**

Kempe, Elias Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. Död 1890. 1876 (150), 84 (500). **650: —**

Kempe, Frans, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 97 (1,000), 99 (1,000); *Tiv.* 1901 (1,000). **3,250: —**

Kempe, Henriette, f. **Diewel,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (1,000), 99 (200), 1900 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (500). **2,900: —**

Kempe, Johanna, f. **Wallis,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (2,000), 93 (5,200), 98 (2,000). **9,200: —**

Kempe, Julie, f. **Fahlman,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Kempe, Seth, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 99 (1,000), 1900 (1,000). **2,250: —**

Kempe, Vilhelm Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1874 (500), 77 (1,180), 83 (2,500). **4,180: —**

Kempes, Vilhelm Henrik, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1883. **2,500: —**

Kjellberg, Thérèse, f. **Edgren,** fru. Stockholm. 1898 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,050: —**

Knudtzon, Harald Christian Fernando, kammarherre. Kristiania. *Hedersledamot.* 1900. **1,000: —**

Lamm, Carl Robert, ingeniör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. 1891 (400), genom testamente af den 13 febr. 1892 (10,000). **10,400: —**

Laurin, Agnes, f. **Rohtlieb,** fru. Stockholm. Död 1896. *Ständig ledamot.* 1890. **500: —**

Laurin, Carl, direktör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1890. 500: —

Lemon, Adolf, grosshandlare (död 1899), och fru **Mathilda Lemon,** f. **Lindström,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Levin, Hartvig, grosshandlare (död 1892), och fru **Fanny Levin,** f. **Labatt,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Liljedahl, August, godsegare. Uppsala. *Hedersledamot.* 1890 (1,000), 91 (3,000), 92 (1,000). 5,000: —

Liljewalch, Carl Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. 1,800: —

Liljewalch, Edvard, grosshandlare. Stockholm. 1896 (5: 70); *Br.* 92—1900 (900). 905: 70

Liljewalch, Tom, f. d. stadsmäklare. Stockholm. 1873 (100), 93 (20); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,120: —

Limnell, Carl Abraham, öfverdirektör, *ständig ledamot* (död 1882), och fru **Fredrika Limnell,** f. **Forsberg.** Död 1892. Stockholm. 1874. 1,000: —

Lindahl, Vilhelm Nils Andreas, auditör. Karlskrona. *Br.* 1892—98. 1,000: —

Lindegren, August, slottsarkitekt. Stockholm. 1892. 500: —

Lindroth, Carl Axel, grosshandlare. Stockholm. 1873. 1,500: —

Lindström, Edvard, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Ljunglöf, Knut, grosshandlare. Stockholm. 1873 (250), 82 (1,000). 1,250: —

Ljungqvist, Knut Ottonin, bruksegare. Munksjö, Jönköping. *Hedersledamot.* Död 1896. 1879 (500), 90 (50), 94 (100), 95 (350). 1,000: —

Lovén, John, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Lundberg, Louise, f. **Haak,** fru. Stockholm. Död 1899. 1894. 1,000: —

Lundberg, Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1884. 1,000: —

Lundström, Carl Franz, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1882 (200), 91 (500), 94 (2,350); *Br.* 92—1901 (1,000). 4,050: —

Lundström, Johan Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Malmsten, Emil, löjtnant. Malmö. 1892. 1,000: —

Maude, Louise, f. **Siljeström,** fru. Drottningholm. 1890. 500: —

Montan, Erik Vilhelm, professor. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Möller, Fredrik, generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Neijber, Magnus Julius, stadsmäklare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1890 (1,000), 93 (20). 1,020: —

Nisser, Betty, f. **Wettergren,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Norlund, Elisabeth, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1900. 5,000: —

Norlund, Lotten, f. **Hertzer,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (4,475); *Br.* 1893—1901 (1,000). 5,475: —

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.* 1892—1900 (1,000); 1896 (3: 58), 1901 (10,000); *Tiv.* 01 (1,000). 12,003: 58

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör (*ständig ledamot, hedersledamot*), och fru **Alma Norström,** f. **Bünsow,** *hedersledamot.* Stockholm. 1899 (1,000), 1900 (1,000). 2,000: —

Näs, Nils Olof, grosshandlare. Östersund. Död 1900. *Hedersledamot.* 1886 (5,500), 87 (5,000). 10,500: —

Odelberg, Carl Axel, kapten. Stockholm. 1893 (35), 96 (305), 99 (100); *Tiv.* 1901 (200). 640: —

Odelberg, Oskar Vilhelm, löjtnant, fabriksdisponent. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Odelberg, Theodor, statsråd. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Ohlsson, Anders, generalkonsul. Kapstaden, Sydafrika. 1892. 500: —

Oldenburg, Carl Camillus, kyrkoherde. Österby, Hammar. *Ständig ledamot.* Död 1896. 89 (510), i strödda poster (49: 50), 92 (250), 94 (100), 95 (150), 96 (150). 1,209: 50

Olrog, Thorvald, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

d'Otrante, Gustaf Armand Fouché, hertig, förste hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Palmcrantz, Susanna, f. **Vinborg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Paton, Ninian, grosshandlare. Stockholm. 1873 (100), 83 (200), 92 (100), i strödda poster (77: 33), 1901 (1,000). 1,477: 33

Pehrsson, Måns, åkare. Stockholm. Död 1895. 1893. 1,000: —

Petersen, Ingeborg, f. **Tanberg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Peterson, P. S., trädgårdsdirektör. Rosehill, Chicago, Illinois. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1885 (200), 97 (1,000). 1,200: —

Peyron, Ludvig, konsul. Stockholm. 1877. 1,200: —

Philipson, Amalia, f. **Jacobson,** fru. Stockholm. 1901. 2,000: —

Philipson, Carl David, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200), 82 (500). 700: —

Piper, Claës Gustaf Fritz, grefve, hofstallmästare. Stockholm. Död 1897. 1891. 500: —

v. **Platen, Carl,** bruksegare. Stockholm. 1894 (300), 95 (400), 98 (200); *Tiv.* 1901 (200). 1,100: —

Ramstedt, Julia, f. **Hæggström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Regnell, Anders Fredrik, medicine doktor. Minas Geraes, Caldas, Brasilien. Död 1884. 1877. 700: —

Reinhold, Alma, f. **Burmester,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Reinhold, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1889 (1,895: 01), 91 (1,500). 3,395: 01

Retzius, Magnus Gustaf, professor, och fru **Anna Retzius,** f. **Hierta.** Stockholm. *Ständiga ledamöter. Hedersledamöter.* 1894. 1,000: —

Rosén, Karl Peter, literatör. Stockholm. Död 1900. 1884 (500), 85 (500), 93 (106), 94 (1,539: 42), 95 (350). 2,995: 42

v. **Rosen, Fredrik Thomas Carl,** grefve, kammarherre. Hedenlunda, Vadsbro. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Rundström, Sofia, f. **Schwartz,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Röhss, Carl Vilhelm Christian, konsul. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1900. 1892 (1,000), 93 (10,000). 11,000: —

Sager, John Edvard Magnus, hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894. 1,000: —

Sandell, Clara, f. **Ohlson,** enkefru. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1887 (100), 91 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,150: —

Scharp, Clara, f. **Westman,** fru. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892 (1,000); 94 (100), 96 (100), 97 (100), 98 (200), 99 (100), 1900 (300), 1901 (100). 2,000: —

Scholander, Sven, herr. Stockholm. 1891. 860: —

Schumburg, Robert, v. konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

von Schwerin, Mathilda Christina, f. **Hagberg,** grefvinna. Husby, Söderköping. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1892. *Br.* 1892. 1,000: —

Selggren, Jonas, rektor. Gefle. Död 1896. 1882 (200), 84 (500). 700: —

Sellmann, Georg, disponent. Stockholm. 1897. 1,000: —

Settervall, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Sjögren, Anna, f. **Nobel,** fru. Nynäs, Ösmo. *Br.* 1892—1900. 800: —

Sjögren, Hjalmar, professor. Nynäs, Ösmo. *Hedersledamot.* 1891. 500: —

Smith, Lars Olsson, grosshandlare. Stockholm. 1891. 1,500: —

Sprinchorns, Elisabet, f. **Elfstrand,** enkefru, **arfvingar.** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Stridsberg, Ernst Viktor, ingeniör. Trollhättan. *Br.* 1892—99. **800: —**

Strömer, Hjalmar, literatör. Stockholm. Död 1886. 1880. **500: —**

Strömman, Ester, f. **Kempe,** fru. Stockholm. 1894. **1,000: —**

Sundberg, August, grosshandlare. Sundsvall. Död 1900. 1877. **500: —**

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897. 1898. **13,111: 84**

Sundström, Per, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—93 (1,000); *Tiv.* 1901 (200). **1,200: —**

Sunnerdahl, Emil, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Svanström, Frans, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Söderlund, Carl Axel, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—95 (1,000); 95 (1,500), i strödda poster (131: 66), 98 (2,500). **5,131: 66**

Söderström, Carl Christian, grosshandlare. Stockholm. 1882 (300), 83 (1,000). **1,300: —**

Sörman, Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Tamm, Hugo, bruksegare. Fånö, Grillby. 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100: —**

Thiel, Ernst, bankdirektör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Thorell, Edla, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1891 (100), 92 (100), 93 (10), 95 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,260: —**

Thorell, Reinhold, auditör. Stockholm. *Br.* 1892—1900. **600: —**

Unander, Fanny, f. **Scharin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Wachtmeister, Axel Fredrik, grefve, öfverste-kammarherre. Stockholm. Död 1899. *Br.* 1892—99. **800: —**

Wachtmeister, Axel Knut Trolle-, grefve, hofmarskalk. Trolle-Ljungby, Gualöf. *Hedersledamot.* 1892 (1,000), 93 (1,000). **2,000: —**

Wachtmeister, Fredrik Claësson, grefve, generaldirektör. Stockholm. 1892—1901 (årligen 100 kr.). **1,000: —**

Wahlund, Carl Vilhelm, professor. Uppsala. *Ständig ledamot.* 1892. **500: —**

Walldén, Vilhelm, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (150), 83 (400), 87 (1,000), 90 (1,500), 92 (200). **3,250: —**

Wallenberg, Anna, f. **von Sydow,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1888 (500), 90 (1,000), 92 (200), 93 (100), 95 (100), 96 (100), 97 (500), 98 (350), 99 (350), 1900 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **4,500: —**

Wallenberg, Knut Agathon, bankdirektör. Stockholm. 1889 (1,000), 90 (250), 1901 (1,000). **2,250: —**

Valley, August, grosshandlare. Stockholm. Död 1898. *Br.* 1892—98 (700), 1901 utbet. af dödsboet (300). **1,000: —**

Weber, Mathilda, f. **Weylandt,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Weinberg, Christian Axel, häradshöfding, och fru **Julia Weinberg,** f. **Lennmark.** *Ständiga ledamöter.* Stockholm. *Tiv.* 1901. **2,000: —**

Weinberg, Margareta Gustava, f. **Törnsten,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1892 (1,000), 93 (1,000). **2,000: —**

Weinberg, Olof David, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1884. 1874 (500), 82 (1,000), 84 (15,000). **16,500: —**

Wicander, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1891. 1890. **1,000: —**

Wijk, Caroline, f. **Dickson,** fru. Göteborg. *Hedersledamot.* 1879 (500), 90 (200), 96 (500). **1,200: —**

Wijk, Olof, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. 1876 (600), 83 (500), 87 (500). **1,600: —**

Wikström, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1897. **3,000: —**

Wikström, Hulda, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). **2,000: —**

Wikström, Nils, grosshandlare. Sundsvall. Död 1883. 1877. **500: —**

Wikströms, Per, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1882. **2,500: —**

Wikström, Per Magnus, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1893 (2,000), 97 (3,000). **5,000: —**

Wikström, Sofi, f. **Edlund,** fru. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Wrangel von Brehmer, Johan Wolmer, friherre, öfverste-kammarjunkare. Hyby, Klågerup. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Vult von Steyern, Fredrik, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Åkerhielm, Johan Gustaf Nils Samuel, friherre, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1900. 1898. **1,000: —**

Åslund, Fredrik August, konsul. Sundsvall. 1877. **500: —**

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 lotteri. 1898 (45,260), 1900 (264,292: 31). **309,552: 31**

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott. 1900 (4,000), 1901 (181: 76). **4,181: 76**

Apotekarsocieteten. Stockholm. 1887 (500), 90 (500). **1,000: —**

Norrlands gille. Stockholm. 1891. **1,500: —**

Patriotiska sällskapet. Stockholm. 1891. **500: —**

Svenska turistföreningen. Stockholm. 1901. **1,000: —**

Testamentariska förordnanden

till förmån för Nordiska museet.

Thomsen, Anna, fröken. Köpenhamn. Död 1888. Genom muntligt förordnande 1888: norskt allmogesmycke af silfver. Aflämnadt 1888.

Wallander, Josef Vilhelm, professor. Stockholm. Död 1888. Genom testamente af den 4 aug. 1887: skisser i akvarell och olja med motiv från Delsbo och Vingåkers socknar samt 3 delsbo- och 4 österåkersdräkter m. m. Aflämnadt 1888.

Eichhorn, Christofer, biblioteksamanuens. Stockholm. Död 1889. Genom testamente af den 6 nov. 1889: hela den af honom hopbragta samlingen af skråhandlingar, utgörande omkring 6,600 nummer fördelade på 100 olika skrån och omfattande en tidrymd af öfver 300 år. Aflämnadt 1890.

Hassell, Carl Johan, f. d. sekreterare. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891: ett belopp af 5,000 kronor, afsedt till inköp af för museet passande föremål. Aflämnadt 1892.

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. Genom testamente af den 13 febr. 1892: ett belopp af 10,000 kronor, afsedt till ökande af museets »Allmänna fond». Aflämnadt 1892.

Fries, Carl Leonard August, kommendörkapten. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 12 dec. 1889: minnen från fregatten Eugenies jordomsegling 1851—1853, m. m. Aflämnadt 1893.

Flygare-Carlén, Emilie, fru. Stockholm. Död 1892. Genom testamentariskt förordnande af den 22 jan. 1890: den hedersgåfva, bestående af författarinnans samtliga romaner, öfversatta till böhmiska språket, hvilken hon år 1882 erhöll från Prag, m. m. Aflämnadt 1893.

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 jan. 1888: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1894.

Antell, Herman Frithiof, med. doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. Genom testamente af den 1 okt. 1891: ett belopp af 100,000 kronor, afsedt att af museets styrelse »förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Aflämnadt 1896. Ytterligare utdelning på grund af Antells testamente: 5,700 kronor, aflämnade 1898, och kr. 305: 83, aflämnade 1899.

Lindholm, Johan August, f. d. postförvaltare. Stockholm. Död 1894. Genom skriftligt förordnande: en större samling oljemålningar, akvareller och penntecknings, alla återgifvande byggnader, gator och gränder från det gamla Stockholm. Aflämnadt 1895.

Tunelius, Johanna Charlotta Lovisa, fröken. Stockholm. Död 1894. Genom testamente, dagt. i juni 1893: en samling porslinsföremål från århundradets början m. m. Aflämnadt 1895.

Erichsson, Carl Anders, f. d. inspektor, Charlottenlund. Död 1894. Genom testamente af den 10 jan. 1894: återstoden af hans förmögenhet, sedan åtskilliga legat till andra personer utgått. Utdelningen i utredningsmannens konkurs — med 2,217 % å testamentsbeloppet kr. 17,863: 10 — kronor 387: 25, aflämnad 1897.

Adlersparre, Sophie, f. **Leijonhufvud,** friherrinna. Stockholm. Död 1895. Enligt muntligt förordnande: klagoskrift, sydd på väf, från 1805. Aflämnadt 1895.

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. Genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893: ett belopp af 15,000 kronor, hvaraf 5,000 kr. till museet och 10,000 kronor till anläggningarna på Skansen. Aflämnadt 1895.

Nisbeth, Henriette Caroline, f. **Owenius,** fru. Simrishamn. Död 1895. Genom testamente af den 16 maj 1890: ett rikt snidadt ekskåp. Aflämnadt 1897.

Schwartz, Marie Sophie, f. **Birath,** fru. Stockholm. Död 1894. Enligt muntligt förordnande: spegel med bord i kejsarstil. Aflämnadt 1896.

Crusenstolpe, Charlotta, fröken. Stockholm. Död 1896. Genom testamente af den 16 okt. 1893: chiffonier, bokskåp m. m. samt en samling familjeporträtt och föremål, som tillhört M. J. Crusenstolpe och Emilie Flygare-Carlén. Aflämnadt 1897.

Londicer, George, grosshandlare. Stockholm. Död 1897. Genom testamente af den 18 april 1896: skrifschatull af mahogni, ett dussin damastserveter tillverkade i Linköping på 1780-talet, reffelbössa, som tillhört hertig Fredrik Adolf af Östergötland, m. m. Aflämnadt 1897.

Blackstadius, Johan Zacharias, historiemålare. Stockholm. Död 1898. Genom muntligt förordnande: en af konstnären utförd större tafla: »Biskop Sigfrid döper hedningarna i Götaland». Aflämnad 1898.

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897: en åttondedel af öfverskottet af hans förmögenhet, sedan en del legat till enskilde och allmänna inrättningar utgått. Beloppet, 13,111 kronor 84 öre, aflämnadt 1898.

Malmström, Johan August, professor, historiemålare. *Hedersledamot.* Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 8 mars 1897: studier i olja och akvarell, teckningar på lösa blad eller i album framställande byggnader, klädedräkter, folktyper m. m. från Sverge, Norge och Finland, som kunna bidraga till kännedomen om folkets ståndpunkt i afseende å konstindustri och karakteristik m. m.; gamla allmogeväfnader från Skåne, Bleking och Västergötland; fornnordiska dräkter samt en del vapen m. m., som kunna vara till nytta vid fester å Skansen.

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. Genom muntligt förordnande: en samling föremål, hvilka tillhört Carl von Linné, m. m. Aflämnadt 1899.

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1899.

Gartz, Claes, bokauktionskommissarie. Stockholm. Död 1899. Genom testamente af den 21 sept. 1899: ljuskandelaber af silfver. Aflämnad 1900.

Lehnberg, Gustaf Conrad, f. d. handelsbokhållare. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 5 febr. 1899: lusthus från trädgården till huset nr 30 Bellmansgatan i Stockholm. Aflämnadt 1901.

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899: 10,000 kronor till Nordiska museets byggnadsfond. Aflämnadt 1901.

Sander, Nils Fredrik, kansliråd. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 17 maj 1898: en samling laveringar, blyertsteckningar och målningar af framstående konstnärer, utförda för illustrationerna till Sanders öfversättning af Eddan; guldmedalj m. fl. minnen af gifvaren. Aflämnadt 1900.

Segersteen, Erik Hjalmar, bibliotekarie, Linköping. Död 1901. Genom testamente af den 2 maj 1900: 7 stycken större och mindre silfverspännen, under 1600- och 1700-talen använda som prydnader å skor och knäbyxor. Aflämnadt 1901.

Personer, som under år 1901 lämnat gåfvor till Nordiska museet.

1.

I denna afdelning upptagas endast namnen på de personer, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets särskilda samlingar, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (2).

Till allmogeafdelningen:

Andersson, A., sågverksegare, Vallsta: kyrksläde, »könseåka», från Alfta socken i Helsingland.

Arbrå byamän genom herr ***G. Wengelin,*** Bjuråker: kyrkbåt med årtalet 1797, från Arbrå socken, Helsingland.

Behm, Beda, f. ***Åström,*** fru, Östersund: en samling julbröd från Jämtland. Jfr sid. 48.

Brundin, H., komminister, Bergbyn, Råhällan: kvinnodräkt från Hamrånge socken, Gästrikland.

Eneström, F. J. E., järnvägskonduktör, Halmstad: 2 hängljusstakar af smidt järn, från Östra Karups socken, Halland. Se bild 9, sid. 45.

Eriksson, A. G., arrendator, Uppsala: gräsplog från Tegelsmora socken, Uppland.

Eriksson, J., herr, Malung: fattigklubba från Vallsta by, Arbrå socken, Helsingland.

Hjelm, K., fröken, Stockholm: dräktplagg till mans- och kvinnodräkt från Toarps socken, Västergötland.

Huss, A., fröken, Stockholm: 7 lysnings- och bröllopsgratulationer, målade under tiden 1851—1861, sannolikt från Jämtland. Jfr sid. 48.

Jonsson, C. E., fabrikör, Stockholm: målad väggpanel från Dalarna.

Larsdotter, Mätta, genom förmannen ***H. Larsson,*** Malmö: åkdyna från Skytts härad, Skåne.

Mora socken genom hemmansegaren ***Bud Erik Olsson,*** Vinäs: bårkläde från 1823, från Mora socken, Dalarna.

Nilsson, A., landtbrukare, Kråkhult, Toarp: dräktplagg till folkdräkter från Toarps socken, Västergötland.

Rosander, E., nämdeman, Ekeflo, Virserum: mjölhålk, »kimma», från Virserums socken, Småland.

Svensson, A., jungfru, Stockholm: 8 bindmössor från Nyeds socken i Värmland.

Söderfors bolag genom brukspatron *P. G. Tamm*, Elfkarleö: inredning till en s. k. nystuga i Valbo socken, Gästrikland. Jfr sid. 47.

Tamm, P. G., brukspatron, Elfkarleö: 3 väggbonader, målade 1824, från Tiarps socken, Uppland. Se sid. 47.

Törnkvist, L., hemmansegare, och *Törnkvist, Greta*, hustru, Fallet, Hedesunda: husgeråd och delar till dräkter från Hedesunda socken, Gästrikland.

Wickbom, J., rektor, Kalmar: brudgumsdräkt m. m. från Högsrums socken, Öland.

Till handtverks- och skråafdelningen:

f. d. Bryggarämbetets pensionskassa genom fabrikören *A. Bjurholm*, Stockholm: 2 dryckeskannor af silfver, som tillhört Stockholms bryggarämbete, samt en sparbössa af järn. Jfr sid. 50.

Törnell, C., herr, Brockton (Mass.), och *Törnell, E.*, hofrättsnotarie, Stockholm: sigillstamp, som tillhört Norrköpings sockerbagarsocietet.

Till afdelningen för minnen från det gamla Stockholm:

Aktiebolaget Skånska cementgjuteriet, Stockholm: stenornament från huset nr 60 Norrlandsgatan.

Bergengren, C. R., bokbindare, Stockholm: två portar från huset nr 11 Köpmangatan, 1700-talets senare hälft.

Bocander, P. S., byggmästare, Stockholm: två portar jämte öfverstycke från huset nr 26 Nybrohamnen, 1700-talets senare hälft.

Bonnier, Jenny, fröken, Stockholm: fyra taflor med utsikter från Stockholm på 1850-talet, oljemålningar af Markus Larson.

Hafström, A. W., grosshandlare, Stockholm: tre räkenskapsböcker för Tjärhofvet, åren 1784—1847. Jfr sid. 52.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm: stenornament från Helgeandsholmen.

Till afdelningen för vapen och krigsväsende:

Onämd: standar från år 1751 (jfr sid. 52 och bild 15); samt fana från slutet af 1700-talet, hvilken tillhört Stockholms borgerskaps infanteri.

Stockholms frivilliga skarpskytteförenings fjärde kompani genom *kommiterade:* fana, som tillhört nämda kompani åren 1861—1881.

Till afdelningen för polis- och rättskipningsväsende:

Borgenstam, E., apotekare, Skara: vaktstafvar, patrullstafvar, bojor m. m. från Skara, 1800-talets förra hälft.

Till afdelningen för de högre ståndens:

Ajander, J., med. doktor, Värnamo: besman och måttstock.

Bergengren, C. R., bokbindare, Stockholm: 25 st. kakel från huset nr 11 Köpmangatan i Stockholm.

Bergengren, M., fru, Stockholm: tyllfischy, broderad näsduk samt ett par damskor från 1870-talet.

Bergman-Österberg, M., fru, Stockholm: kista med mässingsbeslag, från 1700-talets början.

v. Björnmarck, A. E. A., sjökapten, Stockholm: nyckel af järn; signetring, 1700-talets midt.

Bocander, P. S., byggmästare, Stockholm: två kakelugnar från f. d. källaren »Flaggen», Nybrohamnen 26 i Stockholm.

Böttiger, J., intendent för H. M. konungens konstsamlingar, Stockholm: spegellåda af mahogni, i kejsarstil.

Eriksson, J., kollega, Norrtälje: solvisare, daterad 1693.

Fægersten, A., f. *Boberg*, fru, Stockholm: tyllkragar, brudstrumpeband, broderade arbetsväskor m. m. från början och midten af 1800-talet.

Gullbransson, G., apotekare, Stockholm: två prydnadskammar af horn, från 1830-talet.

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: rokokomöbel med klädsel i »tapisserie de Beauvais». Jfr sid. 53.

Genom *Jerling, K. J.*, med. doktor, Stockholm: kista från 1600-talet.

Joulin, A., grosshandlare, Stockholm: kakel från husen nr 1 Holländargatan och nr 8 Hötorget i Stockholm (källaren »Kronan»).

Joulin, E., kassör, Stockholm: docka i fullständig dräkt från 1840-talet.

Lagerberg, S., fröken, Stockholm: klädning från 1810-talet, damskor, solfjädrar m. m.

Lindblom, K., fru, Stockholm: parasoll från 1850-talet.

Linderoth, J. G., urfabrikör, Stockholm: solfjäder af elfenben, sidenklädning från 1890-talet m. m.

Lundgren, C. P., fabrikör, Stockholm: kopparcistern, 1700-talet.

Malmström, A., förvaltare, Hjortkvarn: två järnhällar, daterade 1673 och 1742.

Nordström, Ida, fröken, Stockholm: två trymåer, 1800-talets midt.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm: etui af grönt hajskinn, från 1700-talets förra del (se sid. 56), samt silfverspets med schattersöm, 1600-talsarbete.

Pettersson, C. R., verkmästare, Stockholm: solvisare af sten, daterad 1731.

Rehbinder, H., friherre, Djursholm: eldskärm af mahogni, med broderi från 1800-talets midt. Jfr sid. 55.

Segersteen, E. H., bibliotekarie, Linköping, genom testamentariskt förordnande: 7 st. silfverspännen. Jfr sid. 102.

Silfversvärd, R., f. *Schleger*, fru, Stockholm: fem taflor broderade å hvitt siden, två daterade 1785 och 1786, m. m.

Sparre, A., fröken, Stockholm: smycken, silkesvantar från 1820-talet, m. m.

Tegnér, H., jägmästare, Björksätra, Huddinge: ett väggur från 1700-talets förra del.

Torstenson, S., f. *Stenbäck*, fru, Stockholm: täcke med sticksöm, från 1700-talet, m m

Tottie, Mårten, herr, Mariestad: spinnrock.

Tull, C., herr, Stockholm: miniatyrsolvisare från 1700-talets början, kompass från 1700-talets senare hälft och magnet, daterad 1660.

Ullrich, F. L., och *Hallquisth, E. K.*, arkitekter, Stockholm: en samling kakel från huset nr 26 Grefgatan i Stockholm.

Wallin, H., fröken, Stockholm: kuddbroderi och schal från 1800-talets midt.

Till den historiska afdelningen:

Ahlborn, Gerda, fröken, Stockholm: porträttmedaljong, självporträtt, i gips af Lea Ahlborn († 1897), m. m.

Edlund, S., fröken, Stockholm: ett par strumpor, som tillhört drottning Josefina († 1876).

Fægersten, A., f. *Boberg,* fru, Stockholm: chemisetter med lösa ärmar, silkesstrumpor, toalettdyna samt en af drottning Lovisa broderad arbetsväska, som alt tillhört prinsessan Eugenie († 1889).

Fahlgren, C. A., artist, Stockholm: palett, som tillhört målaren L. A. Masreliez († 1810).

Favre, Sophie, fru, Stockholm: autograf af bildhuggaren B. E. Fogelberg († 1854) och två diplom utfärdade för den samme.

Hazelius' Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: medaljer, diplom m. m. samt ett skrifbord, som tillhört dr A. Hazelius.

Ramström, A., notarie, Stockholm: väst, som tillhört skalden Johan Nybom († 1900).

Till tafvelsamlingen:

Kronberg, J., professor, Stockholm: konung Karl XII, af gifvaren år 1893 utförd oljemålning å duk. Jfr sid. 58.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm: oljemålning framställande tvänne morakullor, sign. »Till Stads Mäklaren Herr J. Stenberg af Fredr: Westin pinx. 1832.»

Till porträtt- och gravyrsamlingen:

Grönblad, K., amanuens, Stockholm: porträtt i akvarell. Se sid. 58.

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: omkring 500 stockar till träsnitt. Jfr sid. 59.

Nilssons bokhandel, Paris: porträtt i svartkrita, utfördt af Nils Forsberg. Se sid. 58.

Redaktionen af »Ord och Bild», Stockholm: 66 porträtt i autotypi, afdrag af klichéer, som varit publicerade i tidskriften Ord och Bild.

Till mynt- och medaljsamlingen:

Hultbom, O. F., major, Stockholm: medalj i silfver för deltagande i 1864 års danska krig.

Norström, C. G., ingeniör: två silfvermedaljer m. m.

Till bibliotek och arkiv:

Af gåfvor från utländska samfund upptagas här endast några särskildt anmärkningsvärda. Se för öfrigt förteckningen öfver de museer och vetenskapliga samfund, med hvilka Nordiska museet står i förbindelse, sid. 123 o. f.

Académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique, Brüssel: akademiens under åren 1900 och 1901 utgifna skrifter.

Bergman-Österberg, M., fru, Stockholm: F. Richardt och G. Ljunggren: Skånska herregårdar. B. 1—6. Lund 1853—1861; samt »Handbok vid den nu brukliga matlagningen. Innehållande tillika Beskrifningar på Fergningar och andra uppsatser». Handskrift från 1835—1845.

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: en större samling böcker, som tillhört A. Hazelius, samt bref och handskrifter, som tillhört dr A. Hazelius och generalmajor J. A. Hazelius. (Se sid. 60.)

Hazelius, G., fil. licentiat, Stockholm: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, udg. af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab, Köpenhamn. Årg. 1847—1853.

Historische Gesellschaft des Künstlervereins, Bremen: Bremisches Jahrbuch. Bd 10—19. Bremen 1879—1900.

Kungl. eklesiastikdepartementet, Stockholm: Svenska skriftprof. H. 1 och 2. Stockholm 1894 och 1900.

Königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften, Leipzig: Berichte über die Verhandlungen der philologisch-historischen Classe. Bd 45—53. 1893–1901.

Lind, J., f. d. guvernör, Minneapolis, Minnesota: 9 större färglagda fotografier af Sioux-, Cheyennes- och Puebloindianer.

Oxenstierna, G. G. B:son, friherre, Stockholm: en samling handlingar från 1700-talet, som tillhört medlemmar af de friherrliga ätterna Oxenstierna af Eka och Lindö samt Leijonsköld. Jfr sid. 60, 61.

Philosophical Society, Washington: Bulletin. Vol. 1—10. Washington 1874—1887.

Törnquist, A., f. ***Mineur,*** fru, Stockholm: räkenskapsbok från Sala silfvergrufva för år 1684.

Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens, Brünn: Zeitschrift. Jahrg. 1—5: 1. Brünn 1897—1901.

2.

För öfrigt hafva under år 1901 gåfvor lämnats till Nordiska museet af ytterligare följande personer:

Ahlén, A., lektor. Stockholm.
Alyhr, G., herr. Stockholm.
Alyhr, K., fröken. Stockholm.
Andersdotter, Elias Brita, hustru. Rättvik.
Andersdotter, Lasses Anna. Stockholm.
Anderson, C., herr. Stockholm.
Anrep, G., redaktör. Stockholm.
Apelbom, H., teateragent. Stockholm.
Arosenius, J., herr. Stockholm.
Aspelin, O., fru. Stockholm.

Behm, A., amanuens. Stockholm.
Bensow, J., f. *Engström*, fru. Stockholm.
Bergman, A., f. *af Klint*, fru. Stockholm.
Bergqvist, E., herr. Göteborg.
Bergstrand, J., sjökapten. Stockholm.
Björck, G. L., prost. Vinberg, Falkenberg.
Björklund, G. A., torpare. Strinne, Bjärtrå.
Bodén, A., herr. Stockholm.
Broms, A. F., herr. Stockholm.
Brunius, A. V., major. Stockholm.
Bäckgren, K. A., herr. Öfverkaliks.

Carlander, C. M., grosshandlare. Stockholm.
Carlsson, C. E., maskinist. Söderhamn.
Casparsson, E. H., herr. Saltsjöbaden.
Cavalli, H., f. *Krantz*, fru. Sköfde.
Cederblom, G., fröken. Stockholm.
Chrigström, S. D., apotekare. Backe.
Czapek, S. jr, handelsresande. Hällnäs.

Dahlberg, E., fröken. Stockholm.
Dahlerus, S., fröken. Stockholm.
De Geer, C., friherre. Leufsta.

Edlund, Helene, fotograf. Stockholm.
Ehrenborg, S., direktör. Stockholm.
Ekeblom, M., f. *Stenbäck*, fru. Stockholm.
Eklund, P. B., bokförläggare. Stockholm.
Ekman, T., fil. doktor. Linköping.
Engelhardt, M. A., f. *Schmidt*, fru. Stockholm.
Erdmann, E., statsgeolog. Stockholm.
Eriksson, E. J., vaktmästare. Stockholm.
Eriksson, G., herr. Stockholm.

Fehrnström, A., fru. Klippans järnvägsstation.
Genom *Folcker, E.*, amanuens. Stockholm.
Frödin, G., herr. Strängnäs.

Gustafsson, C. G., vaktmästare. Stockholm.

Hagander, A. G., antikvitetshandlare. Stockholm.
Hagberg, L., f. *v. Schwerin*, fru. Stockholm.
Hallberg, F., landsekreterare. Malmö.
Hallberg, L., f. *Rosenlind*, fru. Stockholm.
Hammarstedt, N. E., amanuens. Stockholm.
Hansdotter, Slars Brita. Born, Rättvik.
Hazelius, A., fröken. Stockholm.
Hazelius, A., styresman för Nordiska museet. Stockholm.
Hellberg, F., redaktör. Stockholm.
Henström, J. A., inspektör. Kaflås.
Hessler, A., fröken. Stockholm.
Hilton, A., fru. Stockholm.
Hofving, P., verkmästare. Stockholm.
Hård af Segerstad, H., fröken. Stockholm.
Hägglund, J. H., prost. Västra Karup.

Jakobson, H., jungfru. Stockholm.
Janson, A., handlande. Stockholm.
Johanson, C. V., möbelsnickare. Sala.
Jonsson, C. E. jr, herr. Stockholm.
Jäderlund, A., f. *Jonsson*, fru. Stockholm.

Kahl, C. G., herr. Stockholm.
Karlsson, K. H., fil. doktor. Stockholm.
Kjellin, C., artist. Stockholm.

Lagerberg, M., kammarherre. Stockholm.
Lagerholm, H., f. *Hamberg*, fru. Stockholm.
Lagerholm, J., typograf. Stockholm.
Lagerström, C. F., trädgårdsmästare. Stockholm.
Leijer, A., kapten. Stockholm.
Leuhusen, V., f. d. justitieråd. Säby, Ingarö.
Liebenfeld, L., grosshandlare. Stockholm.
Lindgren, J. O., lärare. Stockholm.
Lindgren, K., skomakare. Malm, Sigtuna.
Lindqvist, G., herr. Stockholm.
Lovén, C., öfverste. Stockholm.
Lundqvist, A., fröken. Stockholm.
Lunell, A., folkskolelärare. Djurås.

Malmheim, J. A., herr. Näsby gård.
Mellander, J. O., hemmansegare. Mäland, Skog.
Modin, E., pastor. Ytterhogdal.
Molander, L., f. *Wessler*, fru. Stockholm.

Nelson, C. G. A., folkskolelärare. Stockholm.
Nordgren, J. L., apotekare. Brotorp, Lindesberg.
Nordin, S., torpare. Rossvik, Skog.
Nordqvist, A., f. *Pettersson*, fru. Stockholm.
Norström, E., herr. Stockholm.
Nylund, E., fabrikör. Stockholm.
Nygvist, K., farmaceut. stud. Stockholm.
Nyström, D., f. *Weder*, fru. Djursholm.
Nyström, G., major. Gefle.
Nälsén, T., herr. Stockholm.

Palmér, C. F., målarmästare. Stockholm.
Pehrsson, M., arbetare. Stockholm.

Quiding, G., herr. Karlskrona.

Reinholdsson, V., arbetare. Öster-Våla.
Romson, C., kyrkvärd. Mora.
Roosval, J., fil. kand. Stockholm.
Rosenlind, E., direktör. Stockholm.
Rydin, E., fabrikör. Fristad.

Santesson, B. F., tenngjutare. Stockholm.
Santesson, F. A., fabrikör. Stockholm.

Scherdin, *J.*, f. *Nordström*, fru. Stockholm.
Schulthess, *F.*, professor. Stockholm.
Schultzberg, *H.*, revisor. Stockholm.
Sjöberg, *R.*, *J.* och *Z.*, fröknar. Stockholm.
Smith, *E.*, lotskapten. Stockholm.
Sprinchorn, *E.*, fröken. Stockholm.
Stigell, *A.*, fröken. Stockholm.
Storm, *G.*, fiskare. Vallbynäs, Skirö.
Svensson, *A.*, fröken. Stockholm.

Thonander, *C.*, fru. Stockholm.
Tiselius, *I.*, fröken. Stockholm.
Tottie, *C. G.*, herr. Älby, Skyttorp.
Trotz, *F. R.*, herr. Hammerstad.

Waldo, *A.*, fröken. Stockholm.
Walin, *A. O.*, herr. Skutskär.
Wancke, *F.*, kassör. Stockholm.
Wennersten, *O. V.*, studerande. Uppsala.
Werner, *E.*, herr. Stockholm.
Werner, *J. F.*, kapten. Stockholm.
Westerberg, *M.*, fru. Solö, Östanå.
Victorin, *M.*, fröken. Stockholm.
Wimmerkranz, *F.*, kyrkoherde. Ytterån.
Vistrand, *P. G.*, amanuens. Stockholm.
Wolffeldt, *E.*, fröken. Stockholm.

Zedritz, *J.*, literatör. Stockholm.

Åhman, *K. E.*, läderhandlare. Stockholm.

Folkhögskolan i Boden.
Katalogisatorn vid den kulturhistoriske Udstilling i Kristiania 1901.
Kungl. biblioteket. Stockholm.
Kungl. vetenskapsakademien. Stockholm.
Norstedt & söner, *P. A.* Stockholm.
Nykyrkliga bokförlaget. Stockholm.
Rikets allmänna kartverk. Stockholm.
S. Scholanders fotografiaffär. Stockholm.
Svenskt industri- och handelsmuseum. Stockholm.

Nutzhorn, *H.*, folkhögskolelärare. Askov, Veien.
Nyrop, *C.*, professor. Köpenhamn.
Schröder, *L.*, folkhögskoleföreståndare. Askov, Veien.

Stchoukine, *P. J.*, herr. Moskwa.
Sällskapet för Finlands geografi. Helsingfors.

Bædeker, *K.*, herr. Leipzig.
Conwentz, *H.*, professor. Danzig.
Halle, *J.*, Antiquar. München.
Helbing, *H.*, konsthandlare. München.
Hörmann, *K.*, bibliotekarie. Nürnberg.
John, *Alois*, herr. Eger.
Mittler & Sohn, *E. S.* Berlin.
Pudor, *H.*, doktor. Berlin.
Ranke, *J.*, professor. München.
Rosenthal, *J.*, herr. München.
Voss, *A.*, museumsdirektör. Berlin.
Weil, *A.*, antikvitetshandlare. München.

Subert, *Fr. Ad.*, herr. Prag.

Berg, *C. F.*, herr. Paris.
Thieullen, *A.*, herr. Paris.

Philip, J. B., herr. Aberdeen.

Kraus, A., fils. Firenze.

Ministerio de Marinha e Ultramar. Lisboa.

3.

I denna afdelning upptagas endast de personers namn, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets anläggningar på Skansen, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (4).

Till djurafdelningen:

Prinsarne Gustaf Adolf och ***Vilhelm:*** 1 finnmarkshund.
Almqvist, J., godsegare, Hanstavik, Södertälje: 1 skäggdopping.
Andersson, C., bokhållare, Stockholm: 1 morkulla.
Andersson, Richard, direktör, Stockholm: 1 åsnehingst.
Berglund, S., bruksegare, Ohs bruk, Lamhult: 1 fiskljuse.
Berndes, C. G., agronom, Mora gård, Byringe: 1 hermelin, 1 åkersork.
Ekstam, O., fil. doktor, Stockholm: 2 pilgrimsfalkar.
Ekström, A., handlande, Håbolund, Väster Tibble: 3 gräsänder.
Forsberg, F. V., grosshandlare, Stockholm: 1 hare.
Forssell, S. I., disponent, Finsta: 1 hermelin.
Grönskog, R., herr, Stockholm: 1 kricka.
Hagberg, O., målare, Stockholm: 1 jorduggla.
Hallström, G., kandidat, Stockholm: 1 hafsörnunge.
Hoffstedt, V., fil. doktor, Stockholm: 1 gröngöling.
Kempff, K., direktör, Stockholm: 1 trädlärka.
Lindgren, J. E., patron, Gräsögård, Öregrund: 1 gråsäl, 3 hafstrutar, 2 tärnor.
Lundborg, G., herr, Stockholm: 1 löfsångare.
Nordström, O., fiskhandlare, Stockholm: 1 orrtupp.
Olsson, A., bruksförvaltare, Husum: 2 korpar, 1 sädgås.
Pettersson, Anna, fru, Stockholm: 2 spillkråkungar.
Sandberg, I., stud., Jämshög: 2 pilgrimsfalkar.
Santesson, A., gravör, Stockholm: 1 tornfalk.
Segerbrand, C. F., inspektor, Tykö, Finland: 1 flygande ekorre.
Sundström, Harriet, fröken, Stockholm: 1 svan.

Teden, V., jägmästare, Älfdalen: 3 grågäss.
Unné, R., handlande, Kristianstad: 1 brockfågel.
Wahlberg, E., herr, Valje, Sölvesborg: 2 vattensorkar.
Westgren, A., apotekare, Gnesta: 1 hare.
Wingren, C., sjökapten, Oskarshamn: 1 tornfalk.

Till växtafdelningen:

Hedin, Louise, fröken, Stockholm: krukväxter.
Läffler, L. F., professor, Djursholm: en samling växter och lökar.
Nordström, R. C., f. d. grosshandlare, Stockholm: en samling sydsvenska växter.
Schröder, Ida, fröken, Stockholm: 1 Yucca.
Svenssons fröhandel, Stockholm: ett parti lökar.
Wetterqvist, Anna, fröken, Stockholm: ett parti lökar.

Till anläggningarna i öfrigt:

Bergstrand, J., sjökapten, Stockholm: en snäcksamling.
Dahlerus, G., stadskassör, Stockholm: ett parti kol, koks och bränsle.
Hörlin, A. F., byggmästare, Stockholm: ett parti ekgrenar.
Lewenhaupt, Erik, grefve, Näsby: ett parti ekgrenar.
Mogensen, Ruth, fru, Falun: 1 fågelbur.
Svenska hvaloljefabriken genom fabrikör *I. M. Knape*, Stockholm: ett parti tran.
Törner, J., pyrotekniker, Stockholm: ett parti talg.

Till underhåll, försäljning och dylikt:

Graf, Franziska, fru, Stockholm: ett parti sädesprof.
St Eriks bryggeri, Stockholm: 35 hl. draf.

4.

För öfrigt hafva under år 1901 gåfvor lämnats till museets anläggningar på Skansen af ytterligare följande personer:

Almqvist, R., herr. Svenljunga.
Amundsson, Birger. Stockholm.
Andersson, Henning. Stockholm.
Andersson, J., maskinist. Stockholm.
Andersson, Oskar. Stockholm.
Andersson, V., herr. Stockholm.
Appelgren, E., herr. Stockholm.
Appelqvist, C., fru. Stockholm.
Arbin, J. Stockholm.
Askenbeck, Ragnar. Stockholm.

Barney, B., herr. Göteborg.
Beckander, M. C., fru. Stockholm.
Beijer, V. M., fru. Stockholm.
Berg, H., notarie. Stockholm.
Bergendal, A., herr. Skafteby, Lidköping.
Berggren, C., herr. Stockholm.
Bergman, Nils. Stockholm.
Bergqvist, K., studerande. Stockholm.
Billman, A. W., ingeniör. Stockholm.
Björklund, J., djurvårdare. Stockholm.

Boman, C., fru. Stockholm.
Bouvier, A., direktör. Stockholm.
Brissman, C., studerande. Stockholm.
Bruzelius, R. M., professor. Stockholm.

Carlsson, C., herr. Stockholm.
Cassel, F. Stockholm.
Christensen, J. U., bokhållare. Stockholm.
Cohn, A., fågelhandlare. Stockholm.

Dahlberg, J., handlande. Stockholm.
Drangel, Hilma, fru. Stockholm.
Dufva, D., fru. Stockholm.
Dufva, A. V., notarie. Stockholm.
Dumrath, Anna, fru. Stockholm.

Egnell, Anna, fru. Stockholm.
Ehn, J., herr. Stockholm.
Ehnbom, E. V., herr. Göteborg.
Ekberg, J., fru. Stockholm.
Eklöf, J. F., trädgårdsmästare. Stockholm.
Engelbrekt, O., bokhållare. Bromma.
Englund, F. G., vaktmästare. Stockholm.
Eriksson, J. A., herr. Stockholm.
v. Essen, M., friherrinna. Stockholm.

Fagerberg, V., herr. Stockholm.
Fitinghoff, Laura, fru. Stockholm.
Flach, S. S:son, kammarherre. Svensksund.
Forsberg, Eva, fröken. Stockholm.
Fredriksson, A., repslagare. Vaxholm.

Gerlach, H., direktör, Varberg.
Grafström, J., operasångare. Stockholm.
Gustafsson, K., herr. Stockholm.
Gustafsson, L., grosshandlare. Stockholm.

Hallström, R., herr. Stockholm.
Hammar, Anna, fröken. Stockholm.
Hansson, M., handlande. Stockholm.
Hasselrot, E. A., byråchef. Stockholm.
v. Hedenberg, S., studerande. Stockholm.
Hedlund, K. Stockholm.
Hejdenberg, A., fru. Stockholm.
Heüman, E. D., kyrkoherde. Stockholm.
Hildenberg, A., herr. Stockholm.
Holm, Elsa, fröken. Stockholm.
Holm, Gunnar. Stockholm.
Holmgren, Johnny. Stockholm.
Hultman, G. V., eldare. Stockholm.
Högstedt, J., vinhandlare. Stockholm.

Jansén, C. Stockholm.
Jansson, Hilmer. Öfverjärfva.
Jansson, V. Stockholm.
Jarl, L. G., vaktmästare. Stockholm.
Johansson, K. G., herr. Stockholm.
Johansson, R., herr. Stockholm.
Johansson, Signe, fröken. Stockholm.
Jonsson, A., handlande. Stockholm.

Karlbeck, O. teknolog. Stockholm.
Karlsson, G., fru. Stockholm.
Karlsson, K. G., herr. Stockholm.
Konradsson, Alf. Stockholm.
Krång, A., herr. Stockholm.

Larsson, A., herr. Stockholm.
Lind, Einar. Stockholm.
Lind, J., djurvårdare. Stockholm.
Lindblom, K., teknolog. Stockholm.
Lindqvist, A., trädgårdsmästare. Stocksund.
Lindqvist, Filip. Stockholm.
Lindqvist, G., kastellan. Stockholm.
Looström, A., protokollsekreterare. Stockholm.
Lovén, J., herr. Stockholm.
Lundgren, G., herr. Stockholm.
Lundgren, K. A., herr. Stockholm.
Lundgren, Olof. Dufnäs.
Lundin, Sven. Järfva.
Löfgren, C., herr. Stockholm.

Markman, Tor. Stockholm.
Melin, Seth. Stockholm.
Molander, Lydia, fru. Stockholm.
Morsing, Th., kapten. Stockholm.

Nilsson, Eugen. Stockholm.
Nilsson, John, herr. Stockholm.
Nilsson, Nils. Stockholm.
Nilsson, V., källarmästare. Stockholm.
Norrström, C., djurvårdare. Stockholm.
Nyman, G., handlande. Stockholm.
Nyman, L., herr. Stockholm.
Nyrén, Maria, fru. Stockholm.

Olsson, A., vaktmästare. Stockholm.

Pettersson, B., djurvårdare. Stockholm.
Pettersson, C., fodermask. Stockholm.
Pott, G., direktör. Stockholm.

Reuterswärd, O., tandläkare. Boston.
Rudbäck, P., kandidat. Od.
Rydell, Gideon. Dalarö.

Sandberg, A., sergeant. Stockholm.
Sandberg, Gerda, fröken. Stockholm.
Smitt, Freja, professorska. Stockholm.

Spångberg, A., studerande. Stockholm.
Strömberg, G. A., herr. Tureberg.
Stuart, Ulla, fröken. Stockholm.
Sundqvist, Vitalis. Stockholm.
Svedin, A., tandläkare. Stockholm.
Svenström, J., djurvårdare. Stockholm.
Söderberg, A., herr. Schebo bruk.

Wadström, C. B. S., notarie. Stockholm.
Wallengren, J. S. H., sjökapten. Helsingborg.
Wallenstedt, E., herr. Hufvudsta.
Wallin, H., kontorist. Stockholm.
Wallinder, Ernst. Djursholm.
Wernstedt, F., studerande. Ingelstad.
Westheimer, N., herr. Stockholm.
Winberg, H., handlande. Stockholm.
Winberg, M., fröken. Stockholm.
Wingårdh, V., grosshandlare. Helsingborg.
Wållgren, E. J., djurvårdare. Stockholm.

Zettergren, J. F., fodermarsk. Stockholm.

Österberg, Josua. Stockholm.
Östergren, F., bokbindare. Stockholm.
Österman, E., herr. Stockholm.

5.

Följande penningebidrag hafva lämnats under år 1901: [1]

Af *H. M. konungen*	500: —
Till Bredablicksfonden enligt lämnade förbindelser	8,300: —
Till Tivolifonden enligt lämnade förbindelser	9,800: —
Af konsul *G. E. Broms*	2,500: —
Af justitierådet *C. G. Hernmarck*	100: —
Af *onämd*	500: —
Af *onämd*	500: —
Af fru *C. Scharp*, f. *Westman*	100: —
Af minister *E. Bützow*	20: —
Af ingeniör *J. F. Anderson*, Djursholm	2,500: —
Af öfverstelöjtnant *A. Cederberg*, Saltsjöbaden	100: —
Af häradshöfding *A. G. Bergsten*, Uppsala	15: —
Af fru *A. Philipson*, f. *Jacobson*	2,000: —
Af häradshöfding och fru *A. Weinberg*	2,000: —
Genom fru *S. Almquist*, f. *Hultén*	520: —
Öfverföras kr.	29,455: —

[1] Af dessa bidrag hafva kr. 181: 76 lämnats till Byggnadsfonden, kr. 8,400 till Bredablicksfonden, kr. 16,015 till Tivolifonden, kr. 25,000 till J. A. Hazelius' fond, kr. 500 till A. Hazelius' fond af 30/11 1901, kr. 11,000 till A. Hazelius' monumentsfond, kr. 4,947: 27 till anläggningarna på Skansen samt kr. 22,800 till inköp och löpande utgifter.

	Öfverföras kr.	29,455: —
Af grosshandlaren *N. Paton*		1,000: —
Af generalmajor *O. M. Björnstjerna*		2,000: —
Af *M. I.*		5: —
Af *elever i Wallinska skolan*		110: —
Af *elever i Södermalms högre läroanstalt för flickor*		51: —
Af *elever i Åhlinska skolan*		153: —
Af *elever i Sandströmska skolan*		25: —
Af *elever i Stockholms nya samskola*		37: —
Af *elever i Sofi Almquists samskola*		100: —
Af *elever i Brummerska skolan*		200: —
Af fru *M. Widman*, Uppsala		10: —
Af fru *A. Bergh*, f. *Andersson*		100: —
Af *M. L.*		15: —
Af fröken *A. Nordgren*		2: —
Af fru *A. Strandmark*, Vessigebro		10: —
Af kammarherre och fru *E. von Horn*, Stocksund		50: —
Af *T. S.*		5: —
Genom *Stockholms dagblads räkenskapskontor*		1,769: 25
Af *1897 års allmänna konst- och industriutställnings i Stockholm förvaltningsutskott*		181: 76
Af bankdirektör *K. Wallenberg*		1,000: —
Af *E. S.*		10: —
Af *Svenska turistföreningen*		1,000: —
Af grosshandlaren *O. Höglund*		1,500: —
Af professor *G. Gustafsson*, Kristiania		10: —
Af *M. F. V.*		100: —
Af professor *I. G. Clason*		1,000: —
Af med. doktor *R. Hogner*, Boston		500: —
Af *»folkdansklubben»*		65: —
Af grosshandlaren *G. Beijer*, Malmö		50: —
Genom ingeniör *C. Ramström*		2,000: —
Genom fröken *J. Lindbohm*		215: —
Af *Högre lärarinneseminariet*		230: —
Af kapten *O. Bratt*, Växjö		80: —
Af postexpeditör *N. Bergendahl*		50: —
Genom folkskoleinspektör *C. G. Bergman*		155: 02
Af *onämd*		500: —
Af grefve *F. Cl:son Wachtmeister*		100: —
Af ingeniör *C. G. Norström*		10,000: —
	Öfverföras kr.	53,844: 03

Öfverföras kr. 53,844: 03

Af bankkassör *W. F. Ekman*, Uppsala, enl. testamente af $^{18}/_{9}$ 1899 ..... 10,000: —

Af fil. licentiat *Gunnar Hazelius* ..... 25,000: —

Summa kronor **88,844**: 03

Ombud för Nordiska museet.[1]

I nedanstående förteckning upptagas äfven ombud för Samfundet för Nordiska museets främjande.

*Tecknet + utmärker ombud för museet, * ombud för samfundet.*

Stockholm.

Lektor *A. Ahlén.* + *
Major *A. V. Brunius.* + *
Fil. doktor *V. Carlheim-Gyllensköld.* +
Fröken *A. Ekermann.* *
Geologen *E. Erdmann.* +
Fru *H. Frisk*, f. *Palmborg.* *
Fru *A. M. Holmgren*, f. *Tersmeden.* + *
Fru *R. Juel*, f. *Björkman.* *
Med. doktor *J. F. Kinberg.* *
Grosshandlaren *H. Lichtenstein.* +
Med. doktor *K. Malmsten.* +
Konsthandlaren *C. U. Palm.* + *
Fröken *E. Palmborg.* + *
Fröken *H. Palmqvist.* *
Fru *A. Retzius*, f. *Hierta.* + *
Professor *G. Retzius.* + *
Direktör *E. Rosenlind.* + *
Friherrinnan *E. Rudbeck*, f. *Ulfsparre.* *

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1901.

Literatören *Helge Sandberg.* +
Professor *M. Sondén.* +
Med. doktor *P. Södermark.* + *

Skåne.

Skolläraren *J. Olsson.* + Sandby, Borrby.
Bibliotekarien *C. af Petersens.* * Lund.
Fröken *L. af Petersens.* + * Lindved, Svedala.
Kamrer *A. Pihlgren.* + Malmö.
Öfverstelöjtnant *G. Thestrup.* * Landskrona.
Bruksegaren *A. B. Wallis.* + * Dybeck, Tofthög.

Bleking.

Bokhandlaren *F. Apelqvist.* * Karlskrona.
Lektor *J. A. Gadd.* + Karlskrona.

Halland.

Literatören *C. Carlstedt.* + Falkenberg.
Konduktör *F. J. E. Eneström.* + * Gislaved.
Kapten *J. A. Lagergren.* + Halmstad.

Småland.

Stationsinspektor *J. Andersson.* + Vislanda.
Landsekreteraren *A. H. Bagge.* + * Jönköping.
Häradshöfding *G. Berg.* * Eksjö.
Fru *Anna Carlson*, f. *Kratz.* + Årset.
Med. doktor *M. v. Friesen.* * Västervik.
Hemmansegaren *M. Haraldsson.* + Vipperhult, Smålandsstenar.
Folkskoleläraren *K. A. Hultkvist.* + Vrigstad.
Kapten *A. Qvistgaard.* + * Huleviksberg, Ulfö.

Bohuslän.

Apotekaren *J. L. Lundberg.* + * Lysekil.

Dalsland.

Fru *A. Frisell*, f. *v. Sydow.* * Kasenberg, Åmål.

Västergötland.

Fröken *Gerda Anderson.* * Torsås, Ulricehamn.
Apotekaren *E. Borgenstam.* + Skara.
Apotekaren *G. Cavalli.* + Sköfde.
Med. doktor *A. Charlés.* * Borås.
Disponenten *A. I. Forsell.* * Göteborg.
Skolläraren *G. Hultgren.* Leksberg.
Rektor *S. Högman.* * Alingsås.
Fru *Greta Lilliehöök*, f. *Holmgren.* * Göteborg.
Fru *E. Nydqvist.* * Elfhög, Trollhättan.
Fröken *M. Rahmn.* * Göteborg.
Lektor *C. J. Sundström.* * Göteborg.
Fru *M. L. Svanberg*, f. *Hasselgren.* * Göteborg.
Landtbrukaren *J. Svedenborg.* + Bosgården, Broddetorp.
Provinsialläkaren *A. Söderbom.* * Ulricehamn.
Häradskrifvaren *F. Westberg.* +* Skara.
Lektor *F. Ödberg.* * Skara.

Östergötland.

Med. doktor *V. Bergsten.* + Norrköping.
Öfverstelöjtnant *F. V. Ekenstam.* * Linköping.
Veterinär *E. Eriksson.* * Motala.
Direktör *Hj. Hazelius.* +* Klakeborg, Skeninge.
Jägmästaren *E. G:son Hjort.* * Råstorp, Kisa.
Fröken *V. Löfholm.* * Norrköping.
Veterinär *F. A. Nordeman.* +* Vadstena.
Snickaren *C. A. Rosén.* + Linköping.
Fröken *D. Scherini.* +* Norrköping.

Södermanland.

Lektor *I. Fehr.* * Strängnäs.
Handlanden *C. Lennmalm.* * Malmköping.
Handlanden *L. J. Liedgren.* * Södertälje.
Handlanden *G. Nyström.* * Mariefred.
Häradshöfding *E. V. C. Planting-Gyllenbåga.* * Nyköping.

Närke.

Häradshöfding *G. Bergström.* * Örebro.
Redaktör *E. N. Söderberg.* * Örebro.
Kassör *R. Söderlindh.* * Örebro.

Uppland.

Fil. doktor *E. O. Arenander.* + Järfva.
Amanuensen *R. Arpi.* +* Uppsala.
Fil. licentiat *I. Arwidsson.* + Uppsala.
Friherre *E. Cederström.* + Krusenberg, Uppsala.
Professor *A. Erdmann.* * Uppsala.
Friherre *O. Hermelin.* +* Staby, Grillby.
Skomakarmästaren *S. A. Hägg.* + Uppsala.
Folkskoleläraren *J. E. Johansson.* + Ölsta, Sala.
Apotekaren *K. Lindblad.* * Dalarö.
Landtbrukaren *Matts Mattsson.* + Finala, Arholma.
Bruksprédikanten *P. Pehrsson.* + Österby, Dannemora.
Docenten *K. B. Wiklund.* + Uppsala.

Västmanland.

Bankdirektör *R. Gagge.* * Västerås.
Fru *Hanna Hellberg*, f. *Engström.* + Sala.
Fabrikör *A. B. Petterson.* +* Sala.

Värmland.

Pastor *C. V. Bromander.* + Karlstad.
Fröken *B. Edgren.* + Vingäng, Ransby.
T. f. landsekreteraren *F. Grafström.* * Karlstad.
Godsegaren *G. Hazelius.* * Varpnäs, Edsvalla.
Kandidat *N. Keyland.* + Magneskog.
Fröken *J. Malmstedt.* * Karlstad.
Apotekaren *C. Ölander.* + Sunne.

Dalarna.

Elias Brita Andersdotter. + Rättvik.
Apotekaren *T. Göransson.* * Falun.
Landthandlaren *A. Hansson.* + Kallmora, Orsa.

Skolläraren *L. Lunell.* + Mockfjärd.
Intendenten *S. Månsson.* * Tänger, Enviken.
Hemmansegaren *Bud Erik Olsson.* + Vinäs, Mora.
Artisten *E. Stenberg.* * Leksand.

Gästrikland.

Kronolänsman *A. Ahlström.* * Ockelbo.
Fil. doktor *K. Arnell.* * Gefle.
Folkskoleinspektör *G. Insulander.* + Gefle.
Magistratsekreteraren *A. M. Troilius.* * Gefle.

Helsingland.

Redaktionsekreteraren *O. Lagerstedt.* * Söderhamn.

Medelpad.

Fru *A. Reutervall*, f. *Arwidsson.* * Alby.
Fabrikör *P. Wide.* * Sundsvall.

Jämtland.

Lektor *S. J. Kardell.* + * Östersund.

Härjedalen.

Komminister *E. Modin.* + Ytterhogdal.

Ångermanland.

Herr *P. Edholm.* + Bålsjö, Nyland.
Inspektor *O. Edström.* * Hernösand.
Jägmästaren frih. *T. V. Hermelin.* * Björkå bruk.
Fru *A. Kaijser*, f. *Lovén.* * Hernösand.
Ingeniör *C. G. Strokirk.* * Hernösand.
Med. doktor *J. Wallmark.* * Örnsköldsvik.

Västerbotten.

Komminister *A. Ericson.* + Skellefte.
Redaktör *K. Hallman.* + Lule.
Jägmästaren *N. G. Ringstrand.* * Burträsk.
Regementsintendenten *M. Schürer v. Waldheim.* + * Ume.
Konsul *C. A. Åberg.* * Skellefte.

Norrbotten.

Jägmästaren *S. J. Cederberg.* + Pajala.
Hofkamrer *F. B. Forsström.* + Haparanda.
Direktör *A. Norberg.* + Pajala.
Jägmästaren *H. Samzelius.* + * Nederkaliks.
Kassören *A. Svanberg.* + * Nederkaliks.
Agronomen *C. Tenger.* * Boden.
Jägmästaren *P. O. Velander.* + Boden.

Lappland.

Kyrkoherden *L. Dahlstedt.* + Vilhelmina.
Jägmästaren *G. F. Holmgren.* * Arvidsjaur.
Lappfogden *O. H. J. Hultin.* + Vittangi.
Jägmästaren *K. H. Lundström.* * Gellivare.
Jägmästaren *H. Nordlund.* + * Storbacken, Murjek.

Norge.

Direktör *R. Söderbaum.* * Kristiania.
Direktör *C. Söderberg.* + Kristiania.
Gårdsbrukaren *Christian Olsen To.* + Gransherred.

Danmark.

Antikvitetshandlaren *J. M. E. Bolvig.* + Köpenhamn.
Professor *O. E. le Sage de Fontenay.* + * Köpenhamn.
Med. doktor *A. Thomsen.* + Köpenhamn.

Island.

Landfogéti *A. Thorsteinsson.* + Reykjavik.

Grönland.

Kolonibestyrer *C. Brummerstedt.* + Julianehaab.
Kolonibestyrer *R. Müller.* + Holstensborg.

Finland.

Fru *B. Hildén*, f. *Hartman*. * Tammerfors.
Handlanden *F. O. U. Nordberg*. + Torne.
Magister *E. Nordström*. * Helsingfors.
Kronolänsman *J. Rossander*. + Pudasjärvi.
Intendenten *T. Schvindt*. + Helsingfors.

Ryssland.

Konsul *N. Winkel*. * Moskwa.

Tyskland.

Friherre *T. Cederström*. +* München.
Direktor *H. Sauermann*. + Flensburg.
Riksarkivrådet *P. Wittmann*. +* München.

England.

Intendenten *Ch. Derby*. + London.

Amerika.

Pastor *P. J. O. Cornell*. * Wilcox, Pennsylvania.
Professor *C. M. Esbjörn*. * Marshfield, Oregon.
Konsul *G. G. Granfeldt*. * Coronel, Chile.
Statsekreteraren *J. W. Jochim*. * Ishpeming, Michigan.
Bibliotekarien *A. Josephson*. + Chicago, Illinois.
Sjukgymnasten *A. O. Lindström*. * San Francisco, California.
Pastor *Augustus G. Olsson*. * Chicago, Illinois.
Tandläkaren *O. Reutersvärd*. +* Boston, Massachusetts.
Pastor *M. Stolpe*. * New-York.

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse.[1]

Sverge.

Stockholm.	Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. 1888.*
»	Svenska sällskapet för antropologi och geografi. 1895. *
»	Nationalmuseum. 1890. *
»	Svenska slöjdföreningen. 1894. *
»	Svenska turistföreningen. 1895. *
»	Fredrika Bremerförbundet. 1897. *
»	Svenska fornminnesföreningen. 1901. *
Funäsdalen.	Västra Härjedalens fornminnesförening. 1894.
Gefle.	Gästriklands fornminnesförening. 1900.
Göteborg.	Göteborgs museum. 1895. *
»	Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening. 1899.
»	Göteborgs turistförening. 1899.
Halmstad.	Hallands museum. 1893.
Kalmar.	Kalmar läns fornminnesförening. 1891.
Karlskrona.	Blekinge museiförening. 1899.

[1] De museer och samfund, hvilka sändt publikationer till Nordiska museet år 1901, utmärkas med tecknet *. — Siffrorna angifva det år, då förbindelsen inleddes.

Lund. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. 1894. *
» Akademiska föreningen. 1895. *
Strängnäs. Södermanlands fornminnesförening. 1899. *
Uppsala. Svenska landsmålsföreningen. *
Visby. Gotlands fornsal.
Örebro. Närkes fornminnesförening. 1897. *
Östersund. Jämtlands läns fornminnesförening. 1898.

Norge.

Bergen. Bergens Museum. 1884. *
» Vestlandske Kunstindustrimuseum. 1891. *
Kristiania. Universitetets samling af nordiske oldsager. 1888. *
» Kunstindustrimuseum. 1894. *
» Norsk Folkemuseum. 1895. *
» Universitets-Bibliotheket. 1899.
» Det norske geografiske Selskab. 1900. *
Stavanger. Stavanger museum. 1899. *
Tromsö. Tromsö museum. 1900. *
Trondhjem. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. 1894.
» Det kongelige norske Videnskabers Selskab. 1899. *

Danmark.

Köpenhamn. Industriforeningen. 1886. *
» Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. 1888. *
» Dansk Folkemuseum. 1893.
» Genealogisk Institut. 1895.
» Universitets Jubilæets Danske Samfund. 1896.
» Det kongelige danske geografiske Selskab. 1899. *
» Det kongelige danske Videnskabernes Selskab. 1899. *
Reykjavik. Forngripasafnid. 1883.

Finland.

Helsingfors. Tekniska föreningen i Finland. 1883. *
» Föreningen för konstfliten i Finland. 1889.

Helsingfors. Svenska literatursällskapet i Finland. 1891. *
» Finsk-Ugriska sällskapet. 1894. *
» Svenska Landsmålsföreningen i Helsingfors. 1894.
» Finska fornminnesföreningen. 1896. *
» Geografiska Föreningen i Finland. 1899. *
Åbo. Åbo stads historiska museum. 1891. *

Ryssland.

Dorpat. Gelehrte estnische Gesellschaft. 1883. *
Fellin. Litterarische Gesellschaft. 1896. *
Mitau. Kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst. 1883. *
» Lettisch-Literärische Gesellschaft. 1883. *
Moskwa. Société Impériale des Amis des Sciences naturelles d'Anthropologie et d'Ethnographie. 1889.
» Musée Roumiantzoff. 1899. *
Petersburg. Société Impériale Russe de Géographie. 1889. *
» Société Impériale d'Archéologie. 1889.
Reval. Estländische literärische Gesellschaft. 1889.
Riga. Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands. 1889. *
Tobolsk. Guvernementsmuseet. 1898.

Tyskland.

Aachen. Aachener Geschichtsverein. 1889. *
Augsburg. Historischer Verein für Schwaben und Neuburg. 1883. *
Bamberg. Historischer Verein Bamberg. 1891. *
Bayreuth. Historischer Verein für Oberfranken. 1892.
Berlin. Königl. Kunstgewerbe-Museum. 1883.
» Märkisches Provinzial-Museum. 1883. *
» Verein für die Geschichte Berlins. 1883. *
» Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. 1884. *
» Gesammtverein der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine. 1889. *

Berlin. Museum für deutsche Volkstrachten und Erzeugnisse des Hausgewerbes. 1889. *
» Verein für Geschichte der Mark Brandenburg. 1892. *
» »Brandenburgia», Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg. 1896. *
» Verein für Volkskunde. 1899. *
Birkenfeld. Verein für Altertumskunde im Fürstentum Birkenfeld. 1896.
Bonn. Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande. 1891. *
Brandenburg a. d. H. Historischer Verein. 1894.
Braunsberg. Historischer Verein für Ermland. 1892. *
Braunschweig. Herzogliches Museum. 1898.
Bremen. Historische Gesellschaft des Künstlervereins. 1901.
Breslau. Museum schlesischer Alterthümer. 1890. *
» Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens. 1892.
» Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur. 1892. *
» Schlesische Gesellschaft für Volkskunde. 1899. *
Cottbus. Niederlausitzer Gesellschaft für Anthropologie und Alterthumskunde. 1889.
Crefeld. Kaiser Wilhelm Museum. 1896. *
Danzig. Westpreussischer Geschichtsverein. 1892. *
» Westpreussisches Provinzial-Museum. 1895. *
» Naturforschende Gesellschaft. 1899. *
Darmstadt. Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen. 1890. *
Dillingen. Historischer Verein für Dillingen. 1889. *
Dresden. Verein für Erdkunde. 1883.
» Königlich Sächsischer Alterthumsverein. 1896. *
» Verein für Geschichte Dresdens. 1896. *
Düsseldorf. Düsseldorfer Geschichts-Verein. 1890. *
» Künstlerverein »Malkasten». 1894.
Eichstätt. Historischer Verein. 1901. *
Eisenberg. Geschichts- und altertumsforschender Verein. 1901. *
Eisleben. Verein für Geschichte und Alterthümer der Grafschaft Mansfeld. 1889. *

Emden. Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer. 1896.

Erfurt. Verein für die Geschichte und Alterthumskunde von Erfurt. 1886. *

Flensburg. Städtisches Kunstgewerbe Museum. 1896. *

Frankfurt a. M. Verein für Geschichte und Alterthumskunde. 1889. *

» Mitteldeutscher Kunstgewerbe-Verein. 1899. *

Frankfurt a. O. Historischer Verein für Heimathkunde. 1896.

Freiburg im Breisgau. Gesellschaft für Beförderung der Geschichts- Alterthums- und Volkskunde. 1891.

Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein. 1896.

Greifswald. Geographische Gesellschaft. 1892.

» Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. 1901. *

Görlitz. Gesellschaft für Anthropologie und Urgeschichte der Oberlausitz. 1890.

» Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. 1891. *

Halle a. S. Thüringisch-Sächsischer Geschichts- und Altertums-Verein. 1896. *

Hamburg. Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung. 1883.

» Verein für Hamburgische Geschichte. 1888. *

» Museum für Kunst und Gewerbe. 1888.

» Zoologische Gesellschaft. 1894.

Hannover. Geographische Gesellschaft. 1883.

» Historischer Verein für Niedersachsen. 1891.

» Naturhistorische Gesellschaft. 1898. *

Heidelberg. Grossherzogliche Badische Universitätsbibliothek. 1891.

» Historisch Philosophischer Verein. 1891. *

Insterburg. Alterthums-Gesellschaft. 1889. *

Jena. Verein für Thüringische Geschichte u. Altertumskunde. 1892. *

Kaiserslautern. Pfälzisches Gewerbemuseum. 1891.

Karlsruhe. Grossherzogliche Badische Sammlungen für Altertums- und Völkerkunde. 1899.

Kassel. Verein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1898. *

Kiel. Schleswig-Holsteinisches Museum vaterländischer Alterthümer. 1883.

Kiel. Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. 1885. *

» Anthropologischer Verein in Schleswig-Holstein. 1891. *

Köln. Historischer Verein für den Niederrhein. 1892. *

» Städtisches Kunstgewerbe-Museum. 1894. *

Königsberg. Alterthumsgesellschaft Prussia. 1884.

Landsberg a. W. Verein für Geschichte der Neumark. 1896. *

Leipzig. Kunstgewerbe-Museum. 1883. *

» Museum für Völkerkunde. 1883. *

» Verein für die Geschichte Leipzigs. 1885.

» Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer. 1889.

» Verein für Sächsische Volkskunde. 1899.

» K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Leisnig. Geschichts- und Alterthumsverein. 1884.

Loetzen. Literarische Gesellschaft Masovia. 1900. *

Lübeck. Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. 1883.

» Museum Lübeckischer Kunst- und Kulturgeschichte. 1895. *

Lüneburg. Museumsverein für das Fürstentum Lüneburg. 1891.

Mainz. Verein zur Erforschung der rheinischen Geschichte und Alterthümer. 1893.

Mannheim. Mannheimer Alterthumsverein. 1891. *

Meiningen. Hennebergischer altertumsforschender Verein. 1896.

Metz. Gesellschaft für Lothringische Geschichte und Altertumskunde. 1890.

München. Historischer Verein von Oberbayern. 1883.

» Münchener Alterthumsverein. 1886. *

» Bayerisches Nationalmuseum. 1889.

» Königlich Bayerische Akademie der Wissenschaften. 1892. *

» Deutsche anthropologische Gesellschaft. 1892.

Münster. Verein für Geschichte und Alterthumskunde Westfalens. 1897. *

» Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1901. *

Nürnberg. Germanisches Nationalmuseum. 1883. *
» Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1891.
» Naturhistorische Gesellschaft. 1901. *
Oldenburg. Grossherzogliches Museum. 1891. *
Osnabrück. Verein für Geschichte und Landeskunde. 1883. *
Posen. Historische Gesellschaft für die Provinz Posen. 1885.
Regensburg. Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg. 1891. *
Roda. Verein für Geschichts- und Alterthumskunde. 1889. *
Rostock. Verein für Rostocks Alterthümer. 1890.
Salzwedel. Altmärkischer Verein für vaterländische Geschichte und Industrie. 1898. *
Schleiz. Geschichts- und alterthumsforschender Verein. 1897.
Schmalkalden. Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde. 1897. *
Schwerin. Verein für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. 1891. *
Speier. Historischer Verein der Pfalz. 1891.
Stade. Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln. 1883.
Stettin. Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde. 1889. *
» Blätter für Pommersche Volkskunde. 1900.
» Gesellschaft für Völker- und Erdkunde. 1901. *
Strassburg. Gesellschaft für Erhaltung der geschichtlichen Denkmäler des Elsass. 1893.
Stuttgart. Württembergischer Altertumsverein. 1891. *
Thorn. Coppernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1895.
Tilsit. Litauische-Litterarische Gesellschaft. 1883. *
Torgau. Alterthums-Verein. 1891. *
Tübingen. Württembergische Vereinigung für Volkskunde. 1900.
Ulm. Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben 1891.
Wernigerode. Harzverein für Geschichte und Alterthumskunde. 1900. *

Wiesbaden. Verein für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung. 1883. *

Worms. Altertumsverein. 1891. *

Würzburg. Historischer Verein von Unterfranken und Aschaffenburg 1890. *

» Verein für bayerische Volkskunde und Mundartforschung 1899. *

Österrike-Ungern.

Brünn. Mährisches Gewerbemuseum. 1891. *

» Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. 1901. *

Budapest. Orszàgos magyar iparmüvèszeti muzeum (Ungarisches Landes-Kunstgewerbe-Museum). 1894.

» Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). 1901. *

Czernowitz. Bukowiner Landes-Museum. 1901. *

Eger. Verein für Egerländer Volkskunde. 1899. *

Graz. Historischer Verein für Steiermark. 1892.

Hermannstadt. Verein für siebenbürgische Landeskunde. 1897. *

Innsbruck. Ferdinandeum. 1891. *

Klagenfurt. Geschichts-Verein für Kärnten. 1892. *

Krakau. Akademie der Wissenschaften. 1883. *

» Numismatische und archeologische Gesellschaft. 1892.

Laibach. Musealverein für Krain. 1892.

Lemberg. Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Linz. Oberösterreichischer Gewerbeverein. 1891. *

Prag. Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1891.

» Národopisné Museum Československé. 1895. *

» Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. 1901. *

Salzburg. Museum Carolino-Augusteum. 1889. *

» Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. 1901. *

Wien. Verein der Geographen an der K. K. Universität. 1883. *

» Anthropologische Gesellschaft. 1895. *

Wien. K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. 1896. *
» Verein für österreichische Volkskunde. 1899. *
» Kaiserl. u. königl. kunsthistorisches Hof-Museum. 1900.
» Alterthums-Verein. 1900. *

Schweiz.

Basel. Historische und antiquarische Gesellschaft. 1897. *
Bern. Historischer Verein des Kantons Bern. 1892.
» Allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz. 1892.
Frauenfeld. Historischer Verein des Kantons Thurgau. 1896. *
Luzern. Historischer Verein der fünf Orte. 1901. *
Rapperswyl. Polnisches Nationalmuseum. 1892. *
Zürich. Antiquarische Gesellschaft. 1887. *
» Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 1897. *
» Schweizerisches Landesmuseum. 1899. *

Holland.

Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen. 1889. *
» Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. 1896. *
» Koninklijk zoologisch Genootschap. 1899.
Gent. »Volkskunde». Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore. 1900.
Haarlem. Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. 1888.
» Koloniaal Museum. 1894. *
Leiden. Rijks Etnographisch Museum. 1883. *
» Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 1892.

Belgien.

Antwerpen. Société Royale de Zoologie. 1898.
Brüssel. Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. 1889.

Brüssel. Musée instrumental du conservatoire royale de musique. 1899.

» Société belge de Folklore. 1899.

» Société d'archéologie de Bruxelles. 1900. *

Namur. Société archéologique de Namur. 1896.

England.

Kendal. Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society. 1901. *

London. Society of Antiquaries of London. 1897. *

» Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. 1899. *

Skottland.

Edinburgh. Society of Antiquaries of Scotland. 1899. *

Frankrike.

Amiens. Société des antiquaires de Picardie. 1897.

» Académie des sciences, des lettres et des arts d'Amiens. 1900.

Beaune. Société d'histoire, d'archéologie et de littérature de l'arrondissement de Beaune. 1897. *

Bordeaux. Société archéologique. 1901.

Caen. Académie des sciences, arts et belles-lettres de Caen. 1900.

Dijon. Académie des sciences, arts & belles-lettres. 1897. *

» Commission des antiquités de département de la Côte d'Or. 1900.

Grenoble. Société dauphinoise d'ethnologie et d'anthropologie. 1896. *

Lyon. Société d'Anthropologie. 1892.

Montauban. Société archéologique de Tarn-et-Garonne. 1897.

Orléans. Société archéologique et historique de l'Orléanais. 1898.

Paris. Société de Géographie. 1898.

» »Mélusine». Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages. 1891.

Paris. Société des traditions populaires. (Au musée d'ethnographie du Trocadéro). 1900. *

Toulouse. Académie des sciences, inscriptions et belles-lettres de Toulouse. 1900. *

Italien.

Rom. Muzeo nazionale preistorico ed etnografico. 1889.

Portugal.

Lisboa. Sociedade de geographia. 1883. *

Amerika.

Chicago. International Folk Lore Association. 1899.

Cincinnati. Cincinnati Museum Association. 1893. *

Cleveland. Western Reserve Historical Society. 1897. *

Lincoln. The Nebraska Historical Society. 1896.

Montreal. Numismatic and antiquarian Society. 1897. *

New York. New York Zoological Society. 1899.

Rock Island. Augustana College. 1900.

Washington. Smithsonian Institution. 1886. *

Köpenhamn. Zoologisk Have. 1892.

Helsingfors. Helsingfors zoologiska trädgård. 1893.

Basel. Zoologischer Garten. 1900. *

Rotterdam. Rotterdamsche Diergaarde. 1899.

Arbeten,

som angå Nordiska museet eller utgått från det samma.

Le musée d'ethnographie scandinave à Stockholm, fondé et dirigé par le Dr Arthur Hazelius. Notice historique et descriptive par J.-H. KRAMER. Deuxième édition. 64 p. Stockholm 1879. Prix: 1 kr. 50 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. Första bandet. H. 1—12. Med 36 planscher i stentryck och 14 träsnitt. Stockholm 1880—92. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte. H. 1—4 äro utgifna i ny upplaga.

Första bandet innehåller:

Första häftet. Höstflyttning i Lule lappmark, af J.-H. KRAMER. — Praktvagn från Tureholm, af L. LOOSTRÖM. — Pedell och kursor vid Uppsala universitet, af L. LOOSTRÖM.

Andra häftet. Bålastuga i Halland, af A. BONDESON. — Broderi från 1500-talet, af L. LOOSTRÖM. — Ett skänkskåp från 1609, af G. UPMARK.

Tredje häftet. Stuga i Delsbo socken i Helsingland, af L. LANDGREN. — Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Skomakarämbetets i Västerås låda, af A. STRINDBERG.

Fjärde häftet. Drägter från Mora och Orsa socknar i Dalarna, af H. HOFBERG. — Hattmakarämbetets i Stockholm välkomst, af G. UPMARK. — Släde från Gudbrandsdalen i Norge, af P. A. GÖDECKE.

Femte häftet. Kyrkdörr från Skirö socken i Småland, af H. HILDEBRAND. — Vinkylare och flaskor af drifven och graverad koppar, af L. LOOSTRÖM. — Skyltar och skyltarmar af smidt järn, af C. EICHHORN.

Sjätte häftet. Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Kafvelbräden från södra och mellersta Sverge, af H. HÖRLIN. — Tunnbindargesällernes i Stockholm och bagargesällernes i Karlskrona välkomster, af G. UPMARK.

Sjunde häftet. Bärstol från Tureholm, af G. GÖTHE. — Allmogeväfnader från Skåne, af J. KULLE.

Åttonde häftet. Bord i barockstil, af L. LOOSTRÖM. — Allmogeväfnad från Skåne, af J. KULLE. — Vagnmakarämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Nionde häftet. Guldsmedsämbetets i Karlskrona låda, af C. EICHHORN. — Prof på krukmakartillverkning i Norden under 1600—1700-talen, af R. ALMSTRÖM. — Urfoder i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Tionde häftet. Dopfunt från Lockne socken i Jämtland, af G. STEPHENS. — Allmogesömnad från Skåne, af ANNA FLEETWOOD DERBY. — Smedsämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Elfte häftet. Bord i gustaviansk stil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Hvetlanda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Snipaskålar från Sverge, af H. HILDEBRAND.

Tolfte häftet. Kandelaber i kejsarstil, af L. LOOSTRÖM. — Kåsa från 1600-talet, af G. O. HYLTÉN-CAVALLIUS. — Ölbollar från Norge, af C. EICHHORN.

Af **andra bandet** hafva utkommit:

Första häftet. Allmogemålningar från Dalarna, af C. EICHHORN. — Broderadt paradtäcke från Salsta slott i Uppland, af ANNA FLEETWOOD DERBY.

Andra häftet. Stol i rokokostil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Moheda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Portaler från de norska stafkyrkorna i Bödalen, Veum och Tudal, af L. DIETRICHSON.

Tredje häftet. Stuga i Västra Vingåkers socken i Södermanland, af R. BERGSTRÖM. — Två norska allmogeväfnader, af J. BÖTTIGER.

Fjärde häftet. Stuga från Rättviks socken i Dalarna, af E. HAMMARSTEDT. — Flickdräkt från 1660—1670-talet, af C. A. OSSBAHR. — Soffa i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Femte häftet. Norske folkedragter fra Numedal og Telemarken, af Y. NIELSEN. — Väggur från 1600- och 1700-talen, af C. PALM.

Sjätte häftet. Orgel från 1640-talet, af K. P. Leffler. — Luta, hummel och nyckelharpa, af K. P. Leffler. — Lerfat från 1600-talet, af H. A. Ring.

Sjunde häftet. Selbågar från Norge, af H. Hildebrand. — Sadel, af H. Hildebrand. — Mässingslagarnes i Stockholm mästarlåda, af P. G. Vistrand.

Finland i Nordiska museet. Några bidrag till kännedomen om finnarnes gamla odling. Af G. Retzius. Med 95 träsnitt samt en karta öfver Finland. IV. 176 sid. Stockholm 1881. F. & G. Beijers förlag. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 1 af *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifna af A. Hazelius.

Af denna del har utkommit en tysk öfversättning:

Finnland im Nordischen Museum von Gustaf Retzius. Autorisirte Übersetzung von C. Appel. Mit 93 Illustrationen und 1 Karte von Finnland. VIII. 158 Seit. Berlin 1885. Preis: 4 Kr.

Ur de nordiska folkens lif. Skildringar, utgifna af A. Hazelius. H. 1, 2. Med 61 träsnitt. 160 sid. Stockholm 1882. F. & G. Beijers förlag. Pris 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Utgör början till afdelning 2 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af sjuttonde århundradet. Anteckningar ur häradets domböcker. Af G. Djurklou. VI. 88 sid. Stockholm 1885. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 4 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Byskomakaren Jonas Stolts minnen från 1820-talet. Anteckningar från Högsby socken i Småland. Utgifna från Nordiska museet. Med 25 träsnitt och en karta öfver trakten kring Högsby. III. 94 sid. Stockholm 1892. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 5 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Af denna handskrift har äfven utkommit en dansk bearbetning:

Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser. Frit efter et Haandskrift i Nordiska Museet. Af R. MEJBORG. Med 62 Billeder. 165 Sid. Kjöbenhavn 1890. Pris: 1 Kr.

Utgifven af *Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.* Aargangen 1890. Nr. 174.

Om nyckelharpospelet på Skansen. Anteckningar af K. P. LEFFLER. Med 4 träsnitt. 114 sid. Stockholm 1899. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 6 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Vidskepelser, vantro och huskurer i Danderyd och Lidingö i slutet af 1700-talet. Anteckningar af J. P. WALLENSTEEN. Utgifna af E. HAMMARSTEDT. IV. 22 sid. Stockholm 1899. Pris: 75 öre.

Utgör afdelning 7 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden af R. STEFFEN. Med 46 bilder. 78 sid. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 8 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden, utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm 1881—1899.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1881. Inbjudningen till allmänheten angående samfundets stiftande samt samfundets stadgar. Pris: 50 öre.

1882. Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880, Nordiska museets stadgar samt K. m:ts resolution angående plats för en byggnad åt museet. Pris: 1 kr.

1883. Program för en byggnad åt Nordiska museet samt upplysningar angående täflingen om de utfästa prisen för inlämnade ritningar till nämda byggnad. Pris: 1 kr.

1884. Ryggåsastugor i Bleking, af C. M. FÜRST. Pris: 1 kr.

1885. Hvad är på tapeten? Af R. MEJBORG. Pris: 1 kr. 25 öre.

1886. Isländska föremål i Nordiska museet, af R. ARPI. — Ellakors i Skåne, efter meddelande af PER NILSSON i Espö 1875. — Läsning för syndaförlåtelse, upptecknad af A. R. E. WATZ, meddelad af R. BERGSTRÖM. — Skrock och vidskepelse i Fryksdals härad i Värmland, af JAN MAGNUSSON i Granbäckstorp. Pris: 1 kr. 50 öre.

1887. Symbolske figurer i Nordiska museet, af R. MEJBORG. — Småländske bonadsmålare, af P. G. VISTRAND. — Fästmansgåfvor i Roslagen, af A. ENGDAHL. — Skymfebref. — »Mig för lof Ålt-Gesäll, jag ber om Reglament.» — Förlofning och bröllop hos allmogen i Bjuråkers socken i Helsingland i början af 1840-talet, af fru E. PIRA, f. SEFSTRÖM. Pris: 1 kr. 50 öre.

1888. Tunnbindarnes i Stockholm skråordning 1579. V. GRANLUND. — Iakttagelser öfver julens firande i södra Halland på 1860-talet, af M. YSENIUS. — Ett bröllop i Järna socken i Dalarna midsommardagen år 1851, af L. B. FALKMAN. — Fellingsbrodräkten af H. ATTERLING. — Liten Kersti. Folkvisa från Dalsland. — Signelse eller läsning mot »svartsjuka», af P. G. VISTRAND. — Studier i Nordiska museets rustkammare, 1, af C. A. OSSBAHR. Pris: 1 kr. 50 öre.

1889. Tvänne runstafvar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — De nedstötta andarna. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. VIGSTRÖM. — Seder och bruk i Julita socken i Södermanland. Anteckningar, gjorda år 1890 af fröken A. LUNDQUIST. — Ett och annat ur folktron i Västerbotten. Anteckningar från tiden omkring år 1880, af F. UNANDER. — Afbildningar af sigillstampar, tillhörande Nordiska museet: 1. Skråsigill från Stockholm. — Skymfebref. Pris: 1 kr. 50 öre.

1890. Studier i Nordiska museets rustkammare, 2, af C. A. OSSBAHR. — Ett blad om Vads by i Söderbärke socken i Dalarna. Anteckningar, gjorda år 1891 af V. ENGELKE. — Spöken och gastar samt Tro och sägner om foglar. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. VIGSTRÖM. — Behandling för »engelska sjukan» på 1850-talet, af E. HAMMARSTEDT. — Beretning om julens feirende i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af OVE B. STEILE. — Förteckning öfver runstafvar, tillhörande Nordiska museet: 1. Runstafvar från Dalarna, af P. G. VISTRAND. Pris: 1 kr. 50 öre.

1891 och **1892.** »Unge herr Falkenbergarnes» uppsalavistelse 1657, af J. BÖTTIGER. — Trollkonster och häxerier. Anteckningar, gjorda i Västra och Östra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. VIGSTRÖM. — Skildringer af seder og skikke i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af OVE B. STEILE. — Om smöjning och därmed befryndade bruk. Ett försök att genom jämförelse med motsvarigheter hos andra folk framvisa innebörden af en svensk fornsed, af E. HAMMARSTEDT. — Etnografiska studier från Öfverkaliks socken i Norrbottens län. Några anteckningar från den nordligaste svenskbygden, af H. SAMZELIUS. — Sked från år 1607, af P. G. VISTRAND. Pris: 2 kr.

1893 och **1894.** Thetta är Glassmestere Embetes Skråå vti Stockholms Stadh. Henricus Burschius HB. Verdensis. Af P. G. VISTRAND. — Anteckningar om handtverksämbeten i Stockholm: 1. Tunnbindarämbetet, af P. G. VISTRAND. — Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens, framställd i jämförande belysning, af E. HAMMARSTEDT. — Lapparnes renmärken. Ett etnografiskt-juridiskt bidrag af F. SVENONIUS. — Anteckningar om seder och bruk, sägner och vidskepelse i Villstads socken, Västbo härad, i Småland under 1700-talet, af M. HARALDSSON. — »Vårbundet träd», af A. P. AHLBERG. — Sägner från nordvästra Dal, af HILMA FORSELL. Pris: 2 kr.

1895 och **1896.** Om lapparnes tideräkning, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Hargs socken i Uppland på 1840-talet, af K. P. LEFFLER. — Svenska allmogedräkter: 1. En öländsk folkdräkt från 1703, af P. G. VISTRAND. — Karl den niondes tapetväfveri och tapetsamling, af J. BÖTTIGER. — Studier i Nordiska museets rustkammare: 3. Kammare till bakladdningskanon från senare hälften af 1400-talet, af C. A. OSSBAHR. — Silhuetter i Nordiska museet, af C. PALM. — En tapets historia, af J. BÖTTIGER. — Ur Johan August Hazelii och Carl Jonas Ludvig Almqvists brefväxling. 2 hittills otryckta bref i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS. Pris: 2 kr. 50 öre.

Ofvanstående arbete, *Samfundet för Nordiska museets främjande*, utgifves från och med 1897 i tvänne skilda skriftföljder, af hvilka den ena bibehållit det gamla namnet och hvarje år innehåller förteckningar öfver samfundets styrelse och ledamöter samt utdrag af dess räkenskaper. Årgångarna 1897, 1898, 1899, 1900 och 1901 hafva utkommit, de sistnämnda utgifna af fil. lic. GUNNAR HAZELIUS. Pris för hvarje årgång: 60 öre.

Den andra åter, som utgör en fortsättning å afdelningarna 1 och 2 i förut nämda arbete, bär namnet:

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899 och 1900[1] utgifna af NORDISKA MUSEET genom J. BÖTTIGER. Stockholm 1898—1902.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1897. Skansens runstenar, af E. BRATE. — Signelser från Småland, af P. G. VISTRAND. — Förklaring öfver kartan, föreställande Högestads

[1] Ehuru denna årgång af »Meddelanden» icke utkom förr än år 1902, har den samma upptagits i ofvanstående förteckning, som för öfrigt endast omfattar t. o. m. år 1901 utgifna arbeten, emedan den till större delen var färdigtryckt före detta års slut.

prästgård. Handskrift af N. H. SJÖBORG 1824. Ur Nordiska museets arkiv. Utgifven af P. G. VISTRAND. — »Skråå och Gillesreglor för Samptlige Mästrarna, Gesällar och Lärodrängiar vthi Repeslagare Ämbetet», 1656; samt »Embetz Skrå För Peruque Makare Embetet i Stockholm» och »Artiklar För Samptelige Peruqve Makare Gesällerna», 1712. Ur Nordiska museets arkiv. Af A. AHLÉN. — »Ordo vicinalis» för Hargbo by, Vätö sn, Uppland, och »Byordning vid Iärstad by», Göstrings hd, Östergötland. Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Sankt Martinsdagens firande i Nuckö-Rickholz i Estland, af J. BLEES, m. fl. uppsatser samt strödda meddelande angående Nordiska museet år 1897, m. m. Pris: 3 kr.

1898. Lussi, af E. HAMMARSTEDT. — Om lapparnes sätt att hälsa, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Danderyds socken i Uppland 1786 af J. P. Wallensteen, af E. HAMMARSTEDT. — Gotlands fårmärken, af O. V. WENNERSTEN. — »Conterfeije och Målare Skråå». Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Arkivaliska notiser, af J. BÖTTIGER, P. G. VISTRAND och A. AHLÉN. — En tobaksdosa från frihetstiden, af C. PALM. — En märklig bokstämpel i Nordiska museet, af C. M. CARLANDER. — Till Gripsholmservisens historia, af J. BÖTTIGER. — Om kopparsticksamlingar, af O. SIRÉN. — Bref ur Nordiska museets arkiv; strödda meddelanden angående Nordiska museet 1898, redogörelse för Nordiska museets tjugufemårsjubileum, m. m. Pris: 4 kr. 50 öre.

1899 och **1900.** Lapska seder och föreskrifter rörande mat och matlagning, af K. B. WIKLUND. — Gnidstenar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — Såkaka och gullhöna, af E. HAMMARSTEDT. — Skrå-Ordning uprättad Jordägarderne emellan, här i Staden Cimbrishamn Åhr efter Guds hugnerika Börd Et tusende Siuhundrade Fämtjo Fyra. Ur Nordiska museets arkiv. — Två skallordningar. Ur Nordiska museets arkiv. Pris: 3 kronor.

Symbolske figurer i Nordiska museet. Af R. MEJBORG. 20 sid. Stockholm 1889. Pris: 50 öre.

Särtryck ur *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1887.*

Program för en byggnad åt Nordiska museet i Stockholm. Med tvänne kartor. 8 sid. Stockholm 1883.

Programm zu einem beabsichtigten Gebäude für das Nordische Museum in Stockholm. Mit zwei Karten. Zweite Auflage. Stockholm 1883.

Programme pour la construction d'un édifice destiné au Musée du Nord à Stockholm. Avec deux cartes. Deuxième édition. Stockholm 1883.

Program of a designed building for the Northern Museum in Stockholm. With two maps. Stockholm 1883.

Saga. Minnesblad från Nordiska museet 1885. Under redaktion af ANN CHARLOTTE EDGREN, A. HAZELIUS, N. LINDER och B. MEIJER (för texten) samt V. ANDRÉN och C. G. HELLQVIST (för illustrationerna). Med talrika vignetter, teckningar och planscher. 2 uppl. IV. 48 sid. Stockholm 1885. Pris: 2 kr. 50 öre.

Runa. Minnesblad från Nordiska museet 1888. Utgifvet af A. HAZELIUS. Illustrationerna under öfvervakande och ledning af V. ANDRÉN. Med två kromotypier samt talrika vignetter och teckningar. IV. 69 sid. Stockholm 1888. Pris: 4 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS.

Af **första bandet** hafva utkommit:

Första häftet. **Småland.** 12 planscher med 53 träsnitt. Stockholm 1888. Pris: 1 kr. 50 öre.

Andra och tredje häftena. **Island.** 20 planscher med 108 träsnitt. Innehåll och upplysningar meddelade af R. ARPI. Stockholm 1890. Pris: 3 kr.

Fjärde och femte häftena. **Svenska byar och gårdar.** 16 planscher med 6 ljustryck, 35 etsningar och en karta. Innehåll och upplysningar meddelade af G. AMÉEN. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Sjätte och sjunde häftena. **Spetsar.** 6 planscher i ljustryck. Innehåll och upplysningar meddelade af INGEBORG PETRELLI, f. EKETRÅ. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Das Nordische Museum in Stockholm. Stimmen aus der Fremde. Als Beilage: Führer durch die Sammlungen des Museums. Mit 37 Illustrationen. 122 Seit. Stockholm 1888. Preis: 2 Kr.

Norske jordfundne oldsager i Nordiska Museet i Stockholm. Af I. UNDSET. Med 2 plancher. 43 sid. Christiania 1888.

Särtryck ur *Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1888. No. 2.*

Führer durch die Sammlungen des Nordischen Museums in Stockholm. Herausgegeben von A. HAZELIUS. Mit 89 Illustrationen. 50 Seit. Stockholm 1888. Preis: 75 Öre.

Guide au Musée du Nord à Stockholm. Publié par A. HAZELIUS. Traduit par J.-H. KRAMER. Avec 5 plans et 89 illustrations. 54 p. Stockholm 1889. Prix: 75 öre.

Guide to the collections of the Northern Museum in Stockholm. Published by A. HAZELIUS. Translated by ISABEL C. DERBY. With 5 plans and 89 illustrations. 52 p. Stockholm 1889. Price: 75 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm (1880) 1890—1900.

1. **Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 samt Nordiska museets stadgar.** 8 sid. Pris: 25 öre.

2. **Nordiska museet inför 1890 års riksdag jämte ett par samtidiga uttalanden i tidningsprässen.** 56 sid. Pris: 50 öre.

3. **Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien emot Nordiska museet 1886.** 21 sid. Pris: 25 öre.

4. **Nordiska museets tjugufemårsminne 1873—1898.** 127 sid. Pris: 2 kr.

Af detta arbete har äfven utkommit en praktupplaga. Pris: 3 kr.

5. **Nordiska museet inför 1900 års riksdag jämte några samtidiga uttalanden i tidningsprässen.** 99 sid. Pris: 1 kr.

Förslag till byggnad för Nordiska museet. 15 ljustryck efter de af arkitekten prof. I. G. CLASON utarbetade ritningarna, samt upplysande text. Stockholm 1891. Pris: 10 kr.

Skansen. Friluftsmuseet å Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. RING. Andra fullständigt omarbetade och tillökade upplagan. Med 28 illustrationer. 115 sid. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr.

Toner från Skansen. Svenska folkmelodier och dansar, för piano upptecknade af F. SUNDLING. 12 sid. Stockholm 1893. C. Gehrmans musikförlag. Pris: 1 kr.

Träsniderimönster i allmogestil, hemtade ur Nordiska Museet i Stockholm. Af V. OLDENBURG. 250 motiv från 16-, 17- och 18-hundratalen jemte deras användning å gamla föremål. Utgifvet med understöd af svenska staten och Nordiska museet. 32 planscher i ljustryck jämte text. Stockholm 1893. G. Chelius' förlag. Pris: 10 kr.

Vår. Minnesskrift från Skansens vårfest. Utgifven med anledning af vårfesten 1894 af H. O. WIESELGREN. Med vignetter, teckningar och planscher. 32 sid. Stockholm 1894. Pris: 2 kr.

Karta öfver Skansen, Bredablick, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården. Upprättad af C. E. DAHLMAN. Andra upplagan, öfversedd 1897. Med vignett af J. KRONBERG. Pris: 50 öre.

Bilder från Skansen. Skildringar af svensk natur och svenskt folklif, under medverkan af flere författare och konstnärer utgifna af A. HAZELIUS. H. 1—12. Med 35 planscher i kromotypi- och autotypitryck jämte åtföljande text. Stockholm 1896—1899. Plansch- & Litteratur-Aktiebolagets förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Första häftet. Upp till Skansen! Af F. HOLMGREN. — Bollnässtugan, af V. ENGELKE. — Kyrkhultstugan, af H. A. RING.

Andra häftet. På fäbovallen, af J. NORDLANDER. — Från Håsjöstapeln, af H. SAMZELIUS. — Bredablick, af C. LUNDIN.

Tredje häftet. Räfvar på Skansen, af E. HAMMARSTEDT. — Högstuga från Mora, af P. VISTRAND.

Fjärde häftet. Skansens vargar, af G. KOLTHOFF. — Kolarkoja från Småland, af G. SCHRÖDER.

Femte häftet. En körtur efter ren, af H. SAMZELIUS. — Lapplägret på Skansen, af F. SVENONIUS.

Sjätte häftet. Hällestadstapeln, af A. BJÖRKANDER. — Laxbrostugan, af I. ARPI.

Sjunde häftet. Från Bredablick, af J. BÖTTIGER. — Skansens renar, af A. BEHM.

Åttonde häftet. Fatburen från Björkvik, af S. AMBROSIANI. — Stenstugan från Jämshög, af C. M. FÜRST. — Jödde, af K. P. ROSÉN.

Nionde häftet. Karolinernas läger, af C. HELLSTRÖM. — Skiss från Skansen, af A. T. GELLERSTEDT. — Vinterbild från Skansen, af H. SAMZELIUS. — Ett besök i Oktorpstugan, af O. HERMELIN.

Tionde häftet. Skansens svanar, af HELENA NYBLOM.

Elfte häftet. Forsfärder, af F. SVENONIUS. — Skansens björnar, af G. SCHRÖDER.

Tolfte häftet. John Ericssons arbetsrum. — Valborgsmässoeldar, af E. HAMMARSTEDT. — Drottning Kristina såsom jägarinna, af C. U. PALM.

Das Nordische Museum und Skansen. Von L. PASSARGE. Separatabdruck von L. Passarge's Arbeit: *Schweden. Fahrten in Schweden, besonders in Nordschweden und Lappland* (Berlin 1897, Fontane & C:o). 16 Seit. Stockholm 1897. Preis: 35 Öre.

Af denna uppsats hafva utkommit en svensk och en engelsk öfversättning:

Nordiska museet och Skansen. Af L. PASSARGE. Stockholm 1897. 15 sid. Pris: 25 öre.

The Northern Museum and Skansen. By L. PASSARGE. Translated by D. O. BELL. Stockholm 1898. 16 sid. Price: 35 öre.

Ein eigenartiges Museum für Natur- und Völkerkunde. Von W. KOENIG. Separatabdruck von W. Koenig's Aufsatz in der illustrierten Familien-Zeitschrift *Universum.* (XIII. Jahrg. H. 21. Leipzig 1896, 1897. Druck und Verlag von Ph. Reclam jun.) 16 Seit. Stockholm 1898. Preis: 35 Öre.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898. 34 sid. — Andra uppl. Stockholm 1901. 52 sid. Pris: 50 öre.

Rytmiska koraler från Håsjöstapeln på Skansen. Af O. BYSTRÖM. Program 1—8. Stockholm 1900. Pris: 10 öre st.

Småtryck, utgifna i samband med basarer och fester till förmån för Nordiska museet. 1. Prolog vid Sällskaps-Spektaklen å Kungl. stora teatern den 15 och 18 mars 1879 till förmån för Skandinavisk-etnografiska samlingen, af C. D. AF WIRSÉN. — 2. Till bazaren för den Skandinavisk-etnografiska samlingen den 20 mars 1879, af F. HOLMGREN. — 3. Till Nordens qvinnor. Vid basaren till förmån för Nordiska museets byggnadsfond i Arvika den 11 augusti 1884, af F—F. Pris för 1—3: 35 öre.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester: 1. Allmän Kungörelse om Skansens Vårfest 1893. 3 uppl. — 2. Ordning vid H. M:t Konung Gustaf III:s marknadsfärd. — 3. Majsång på Skansen, af C. SNOILSKY. — 4. Sommarkväll på Skansen, af C. D. AF WIRSÉN. — 5. Vallgossens Visa,

af Z. Topelius. — 6. Gustaf Vasas krona. I Uppsala domkyrka. Af A. U. Bååth. — 7. Drottningens Juvel, af N. F. Sander. — 8. En helt ny, ganska märkelig och lustig Visa om Vårens och Sommarens Herrlighet på Skansen, af Frithiof Östgöte. — 9. Tre Gammaldags Visor, af G. Fröding. — 10. Maj-visa, af Auge Speleman. — 11. Klockor på Skansen, af M. Bolander. — 12. En splitter ny, mycket nöjsam och eftertänkelig visa, af en Smålandsgosse ifrån Brocksvik. — 13. Sverges Skans. Ett ord om och till Svenskarne, af Helene Nyblom. 16 sid. — 14. Hur tankarna komma och gå. Intryck från Skansen, af G. af Geijerstam. Med 13 teckningar af D. Ljungdahl. 12 sid. — 15. Skansen och fosterländsk geografiundervisning, af Alfr. D—n. Särtryck ur *Svensk Lärare-tidning*. — 16. Nordiska Museets frikostige donator Herman Frithiof Antell. Minnesteckning af F. Lindberg. 8 sid. — 17. En ny märkvärdig Historia om Kloka Stina i Karshult. — 18. Allmän Kungörelse om Skansens höstmarknad 1893. — 19. Majmånads visa. Efter tryckt exemplar upplagd. — 20. Skansens vårfest 1894. 2 uppl. — 21. En mycket ljufvelig och lustig Visa om Jöddes besök på Skansen. Diktad af honom sjelf. — 22. Program vid nationalfesten den 6 juni 1894. — 23. Gustaf Adolfsdagen på Skansen den 9 december 1894, af F. Holmgren. — 24. Skansens vårfest 1895. — 25. Skansen, af Nonny Lundberg. — 26. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1895. — 27. Program vid Skansens vårfest 1896. — 28. Skiss från Skansen, af A. T. Gellerstedt. — 29. Håsjöstapeln, etsning af R. Haglund. — 30. Porträtt af Emanuel Svedenborg, ljustryck efter oljemålning af P. Krafft d. y. — 31. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1896. — 32. Program vid Skansens vårfest 1897. — 33. En sannsaga på Skansen, af Lea. — 34. Brefkort med utsikter och motiv från Skansen. 15 st., utförda i färgtryck och ljustryck. — 35. Skansens vårfest 1898. — 36. E' wisa Öm kwennfölka, töcka söm di ä', dektad au en smaulandspöjk. — 37. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1898. — 38. Program vid festen till högtidlighållande af Nordiska museets tjugufemårsminne. — 39. Skansens vårfest 1899. — 40. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1899. — 41. Sagospelet på Skansen hösten 1899, af I. Arpi. — 42. Vårfesten på Skansen 1900. — 43. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1900. — 44. Midvintersfesten å Skansen den 16 februari 1901.

Priset för en hvar af dessa småskrifter är 25 öre, utom för nr 2, 18, 22, 26, 31, 34, 37, 40 och 43, för hvilka priset är dels 10, dels 15 öre.

Om alla köpas samtidigt, erhållas de för 8 kr.

Minnespenningar, präglade vid olika tillfällen.

1. Minnespenning öfver Skansens vårfest 1894. Graverad af LEA AHLBORN. 7:e storleken. Aluminium. Pris: 50 öre.

2. Minnespenning öfver Emanuel Svedenborg. Åtsidan efter en af P. H. LUNDGREN graverad stamp, tillhörig Kungl. Vetenskapsakademien; frånsidan graverad af LEA AHLBORN. 7:e storleken. Silfver (pris: 3 kr.), brons (1 kr.) och aluminium (50 öre).

3. Minnespenning öfver Artur Hazelius. Graverad af ADOLF LINDBERG. 18:e storleken. Brons. Pris: 5 kr.

Antal besökande i Nordiska museet.

Nordiska museets samlingar voro under år 1901 besökta af 559,861 personer, af hvilka 307,326 betalande och 252,535, som erhållit fritt tillträde.

De besökandes antal under årets särskilda månader har utgjort:

Januari	8,540	Juli	71,924
Februari	16,955	Augusti	86,301
Mars	13,233	September	66,982
April	69,633	Oktober	21,732
Maj	85,641	November	16,416
Juni	93,021	December	9,483

Summa **559,861**

Sedan museets öppnande har de besökandes antal varit följande:

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
1873 (från den 24 okt.)	2,042	165	2,207
1874	18,548	1,467	20,015
1875	22,012	1,483	23,495
1876	29,325	1,960	31,285
1877	19,019	1,661	20,680
1878	22,695	3,245	25,940
1879	11,833	1,335	13,168
1880	15,452	943	16,395
1881	20,862	908	21,770
Öfverföras	161,788	13,167	174,955

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
Öfverfördt	161,788	13,167	174,955
1882	18,505	515	19,020
1883	21,986	554	22,540
1884	22,970	940	23,910
1885	18,927	1,036	19,963
1886	15,992	878	16,870
1887	14,215	6,856	21,071
1888	12,754	3,441	16,195
1889	14,506	1,063	15,569
1890	19,863	1,023	20,886
1891	27,242	1,926	29,168
1892	107,731	5,914	113,645
1893	228,621	7,245	235,866
1894	236,531	17,272	253,803
1895	255,295	16,361	271,656
1896	261,010	12,804	273,814
1897	607,484	15,124	622,608
1898	429,746	16,573	446,319
1899	417,639	16,561	434,200
1900	473,480	34,402	507,882
1901	307,326	252,535	559,861
Summa	**3,673,611**	**426,190**	**4,099,801**

Ifrån museets öppnande den 24 okt. 1873 till och med den 31 dec. 1901 hade altså det samma varit besökt af 4,099,801 personer, bland hvilka 426,190 erhållit fritt tillträde.

Ur Nordiska museets räkenskaper
för år 1900.

Af Vetenskapsakademien utsågos enligt skrifvelser af den 1 januari och 11 april 1901 till revisorer att granska museets räkenskaper och förvaltning för 1900 professorerna J. E. Cederblom och K. Bohlin samt öfverdirektör G. W. Svenson.

Revisionsberättelsen lyder sålunda:

Till Kongl. Vetenskaps-Akademien.

Undertecknade, som af Kongl. Vetenskaps-Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Muséets räkenskaper för år 1900, få härmed, sedan siffergranskning af de synnerligen vidlyftiga räkenskaperna och deras verifikationer blifvit genom en af oss utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse:

Inkomsterna under år 1900 voro:

Statsanslaget	25,000:	00
Bidrag af samfundet för Nordiska Muséets främjande	12,828:	22
Årskort och inträdeskort till samlingarne i staden	3,658:	65
Gåfvor	292,047:	85
Nordiska Muséets lotteri	500,000:	00
Inträdesafgifter och öfriga inkomster å Skansen och Bredablick	200,829:	64
Afkastning af Antells fond	3,722:	00
Transport	1,038,086:	36

Transport	1,038,086: 36	
Bidrag af Bredablicksfonden	340: 41	
Bidrag af Skansfonden	3,000: 00	
Behållen afkastning af husen N:o 77 och 79 vid Drottninggatan	6,946: 52	
Räntor	9,162: 35	
Hvarjehanda inkomster	576: 08	1,058,111: 72
Ökning af bokförda värdet af:		
Museibyggnaden å Lejonslätten	407,678: 16	
Samlingar, böcker och inventarier	13,199: 43	
Ökning af kapital, nedlagdt i Skansen och Bredablick	15,000: 00	
Husen vid Drottninggatan	39,345: 33	475,222: 92
	Kronor	1,533,334: 64

Utgifterna under år 1900 voro:

Löner	29,390: 48	
Rese- och expeditionskostnader samt anslag och etiketter	4,215: 98	
Litterära arbeten	411: 04	
Inköp af samlingar, böcker och inventarier	13,199: 43	
Lagningar, underhåll och försäkringsafgifter	1,488: 38	
Hyror för samlingarna i staden	15,500: 00	
Bränsle och belysning för d:o	2,202: 43	
Museibyggnaden å Lejonslätten	408,807: 41	
Skansen och Bredablick	199,770: 43	
Hvarjehanda utgifter	1,284: 83	676,270: 41
Afbetalning å köpeskillingen för		
Skansen och Bredablick	15,000: 00	
Husen vid Drottninggatan	39,345: 33	54,345: 33
Öfverfördt till:		
Allmänna fonden	700: 00	
Pensionsfonden	99: 00	
Byggnadsfonden	344,462: 20	
Reparationsfonden för husen vid Drottninggatan	2,763: 30	348,024: 50
Brist i beräknad vinstutdelning	805: 00	
Afskrifning af inventarier	330: 42	1,135: 42
Öfverskott, utgörande årets behållning		453,558: 98
	Kronor	1,533,334: 64

Enligt ofvanstående öfversigt hafva årets kontanta inkomster utgjort kr. 1,058,111: 72 och hafva härmed varit att bestrida driftkostnader, byggnadsarbeten o. d. med kr. 676,270: 41 samt fastighetsförvärf med kr. 54,345: 33. Lägges härtill hvad som varit att afsätta till allmänna, byggnads- och reparationsfonden, eller kr. 348,024: 50, erhålles en utgiftssumma af kr. 1,078,640: 24. Utgifterna öfverstiga således inkomsterna med kr. 20,528: 52. Afdrages denna summa jemte brist i beräknad utdelning kr. 805: 00 och kr. 330: 42, som af-

skrifvits å inventarier, från det kapital, som nedlagts i museibyggnaden, Skansen, Bredablick, husen vid Drottninggatan, samlingar, böcker och inventarier, kr. 475,222: 92, så återstå, utgörande årets beräknade behållning, kr. 453,558: 98.

Hvad beträffar muséets tillväxt och utveckling under år 1900 må anföras, att inköpssumman af föremål för året uppgick till kr. 12,633: 55 fraktkostnader inberäknade.

Å friluftsmuséet på Skansen hafva flere betydande arbeten utförts. Så har vattenledningsanläggningen ansenligt utvidgats, och i samband därmed en del nya dammar blifvit anlagda. Den s. k. Baltzar Bogislaus von Platens väg har fullbordats, erbjudande flerstädes en anslående utsigt.

Antalet besökande under året utgjorde 507,882, hvaraf 487,584 kommo på Skansens andel.

Summan af penningebidrag under året utgör kr. 292,047: 85, hvaraf kr. 264,292: 31 förskjutits af Garantikonsortiet för 1897 års allmänna konst- och industriutställnings i Stockholm penningelotteri.

Tillgångarna vid 1900 års slut voro:

Husen vid Drottninggatan	291,730: 30	
Museibyggnaden å Lejonslätten	1,439,315: 14	
Skansens och Sevillas inköpsvärde	113,000: 00	
Bredablicks inköpsvärde	100,000: 00	1,944,045: 44
Samlingar inköpta efter år 1879	352,581: 89	
Böcker inköpta efter år 1880	9,680: 78	
Inventarier	32,711: 84	394,974: 51
Aktier och obligationer	106,898: 33	
Fordringar	342,320: 25	
Bankräkningar och kassa	225,873: 14	675,091: 72
	Kronor	3,014,111: 67

Skulderna vid 1900 års slut voro:

Allmänna fonden	54,672: 47	
Pensionsfonden och Hebbes testamentsmedel	2,828: 90	
Antellsfonden	100,000: 00	
Skansfonden och Bredablicksfonden	938: 96	
Byggnadsfonden	675,906: 07	
Reparationsfonden för husen vid Drottninggatan	20,048: 80	854,395: 20
Skuld i husen vid Drottninggatan	182,664: 65	
» å köpeskillingen för Skansen	40,000: 00	
» » » » Bredablick	7,500: 00	230,164: 65
Skuld till samfundet för Nordiska Muséets främjande	6,553: 21	
» » Dr A. Hazelius	169,596: 45	
» » andra personer	6,321: 81	182,471: 47
	Transport	1,267,031: 32

	Transport	1,267,031: 32
Obetalda räkningar för år 1899	910: 13	
» » » » 1900	37,038: 08	37,948: 21
Behållning (utom ofvannämnda fonder) vid 1900 års slut		1,709,132: 14
	Kronor	3,014,111: 67

Tillgångarna, som vid årets början bokfördes till kr. 2,334,295: 01 och vid dess slut till 3,014,111: 67, hafva sålunda under året ökats med kr. 679,816: 66, men då samtidigt skulderna ökats från 1,078,721: 85 till kr. 1,304,979: 53 eller med 226,257: 68, så utgör tillväxten under året i ren behållning kr. 453,558: 98, hvilken behållning sålunda ökats från kr. 1,255,573: 16 till kr. 1,709,132: 14.

Härtill kan anmärkas, att 1900 års obetalade räkningar, hvilka bokförts i 1900 års räkenskaper såsom utgift samt det oaktadt jemväl såsom skuld, uppgå till kr. 37,038: 08 och att 1899 års obetalade räkningar till ett belopp af kr. 34,639: 99 under året 1900 gäldats, men ej i 1900 års räkenskaper bokföras. Häraf framgår ett tillskott i den af räkenskaperna framgående behållningen af kontanta inkomster och utgifter af kr. 2,398: 09.

Sjelfva siffergranskningen har enligt intyg, som härjämte närslutes, icke gifvit anledning till någon anmärkning och alla utgifter hafva visat sig vara vederbörligen verificerade.

Muséets säkerhetshandlingar hafva vid denna dag verkställd granskning befunnits i vederbörlig ordning.

Stockholm den 29 oktober 1902.

Karl Bohlin. **J. E. Cederblom.** **G. W. Svenson.**

Vid siffergranskning af 1900 års räkenskaper för Nordiska Muséet och Samfundet för Nordiska Muséets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit, alla utgiftsposter hafva vid jemförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verificerade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 15 maj 1901.

Hj. Tillberg.

Ett sammandrag af 1900 års inkomster och utgifter visar följande:

Museets inkomster.

Statsanslag		25,000: —
Inträdesafgifter		3,658: 65
Gåfvor		9,830: 54
Bidrag från Samfundet för Nordiska museets främjande		12,128: 22
Öfriga inkomster:		
Herman Frithiof Antells fond, dess afkastning	3,722: —	
Egendomen nr 77 Drottninggatan, behållen afkastning	1,217: 27	
Egendomen nr 79 » » »	2,965: 95	
Bredablick » »	3,384: 21	
Hvarjehanda inkomster	[1] 33,403: 58	44,693: 01
	Summa kr.	**95,310**: 42

Museets utgifter.

Inköp och fraktkostnader		12,633: 55
Inredning		201: 68
Hyror		15,500: —
Öfriga utgifter:		
Uppvärmning	2,027: 15	
Belysning	175: 28	
Försäkringsafgifter	1,250: 93	
Lagningar och underhåll	237: 45	
Löner och arfvoden	29,390: 48	
Resekostnader	951: 55	
Expeditionskostnader	3,191: 18	
Anslag och etiketter	73: 25	
Literära arbeten	411: 04	
Hvarjehanda utgifter	2,089: 83	
Räntor	8,801: 04	48,599: 18
	Summa kr.	**76,934**: 41

Utöfver de bland inkomsterna upptagna gåfvorna till museet	9,830: 54
hade till Skansen, Bredablick samt till fonder influtit följande gåfvor:	
till Skansen	4,325: —
» Bredablicksfonden	9,600: —
» Byggnadsfonden	268,292: 31
Summa kr.	**292,047**: 85

[1] I denna summa ingå från lotterimedels räkning museet tillgodoförda 32,827 kronor 50 öre, utgörande ersättning för museets gäldande af lånen hos C. G. Norström och C. Cervin jämte å nämda lån utbetalad ränta.

Skansens inkomster.

Gåfvor	4,325: —
Inträdesafgifter	130,544: 10
Hvarjehanda inkomster	38,334: 90
Summa kr.	**173,204**: —

Skansens utgifter.

Anläggningskostnader, aflöningar m. m.	187,326: 91
Summa kr.	**187,326**: 91

Bredablicks inkomster. [1]

Inträdesafgifter	2,913: 20
Hvarjehanda inkomster	29,037: 44
Summa kr.	**31,950**: 64

Bredablicks utgifter.

Underhåll, aflöningar m. m.	14,443: 52
Summa kr.	**14,443**: 52

[1] Af Bredablicks behållning 1900, kr. 17,507: 12, äro kr. 14,122: 91 tillgodoförda Skansen.

Till jämförelse meddelas äfven följande öfversikt af inkomster och utgifter från museets grundläggning år 1872 till och med år 1900:

Museets inkomster.

	Statsanslag.	Inträdesafgifter.	Gåfvor.	Bidrag från samfundet.	Öfriga inkomster.	Summa.
1873	— —	920: 75	6,895: —	— —	116: 60	7,932: 35
1874	— —	8,490: 25	4,284: 47	— —	205: 20	12,979: 92
1875	5,000: —	10,242: 29	1,070: —	— —	124: 16	16,436: 45
1876	7,500: —	10,457: 88	3,030: —	— —	34: —	21,021: 88
1877	7,500: —	8,242: 96	7,540: 20	— —	14: —	23,297: 16
1878	7,500: —	5,939: 23	1,343: 90	— —	8,338: 84	23,121: 97
1879	11,600: —	4,440: 80	59,311: 02	— —	200: 67	75,552: 49
1880	11,600: —	5,177: 30	3,776: 10	6,549: 27	955: 55	28,058: 22
1881	11,600: —	5,262: 80	742: 64	10,910: 53	1,833: 03	30,349: —
1882	16,000: —	4,860: 95	8,687: 50	13,876: 97	1,024: 02	44,449: 44
1883	16,000: —	5,927: 85	15,543: 23	15,332: 88	168: 77	52,972: 73
1884	16,000: —	6,320: 20	6,613: 08	12,691: 87	5,813: 15	47,438: 30
1885	16,000: —	5,058: 70	1,042: 41	12,387: 40	59,056: 80	93,545: 31
1886	16,000: —	4,951: 55	5,001: 96	8,204: 95	11,950: 69	46,109: 15
1887	16,000: —	4,360: 35	23,219: —	10,533: 32	4,955: 15	59,067: 82
1888	16,000: —	4,211: 20	9,718: 60	8,640: 68	26,949: —	65,519: 48
1889	16,000: —	4,452: 85	4,470: 36	9,326: 79	8,593: 27	42,843: 27
1890	16,000: —	5,581: 05	20,113: 89	9,811: 22	6,655: 86	58,162: 02
1891	25,000: —	4,568: 10	12,255: 19	9,362: 69	7,715: 25	58,901: 23
1892	25,000: —	3,301: 70	19,046: 80	9,362: 99	8,391: 70	65,103: 19
1893	25,000: —	3,501: 90	13,561: 51	12,327: 03	7,710: 16	62,100: 60
1894	25,000: —	4,724: 35	14,322: 64	9,791: 85	6,683: 84	60,522: 68
1895	25,000: —	5,608: 80	5,347: 20	9,519: 47	14,550: 29	60,025: 76
1896	25,000: —	5,242: 05	534: —	11,443: 60	8,686: 71	50,906: 36
1897	25,000: —	11,406: 40	11,539: 72	13,847: 06	8,933: 32	70,726: 50
1898	25,000: —	12,265: 50	775: 03	14,836: 09	38,965: 18	91,841: 80
1899	25,000: —	4,158: 90	12,734: 41	18,275: 36	95,246: 99	155,415: 66
1900	25,000: —	3,658: 65	9,830: 54	12,128: 22	44,693: 01	95,310: 42
S:a kr.	**456,300**: —	**163,335**: 31	**282,350**: 40	**239,160**: 24	**378,565**: 21	**1,519,711**: 16

Museets utgifter.

	Inköp och fraktkostnader.	Inredning.	Hyror.	Öfriga utgifter.	Summa.
1873	9,250: 99	3,566: 80	2,420: —	1,876: 90	17,114: 69
1874	13,973: 56	6,592: 80	2,633: 37	5,458: 46	28,658: 19
1875	8,904: 59	4,760: 52	5,916: —	7,816: 91	27,398: 02
1876	16,595: 29	3,567: 87	9,350: —	10,949: 03	40,462: 19
1877	21,241: 83	6,462: 42	11,600: —	12,278: 16	51,582: 41
1878	5,604: 41	680: 97	11,600: —	20,935: 50	38,820: 88
1879	6,976: 85	552: 62	11,550: —	23,838: 99	42,918: 46
1880	5,603: 88	780: 35	11,275: —	14,089: 63	31,748: 86
1881	7,374: 93	797: 90	11,125: —	15,127: 56	34,425: 39
1882	15,639: 76	270: 72	11,275: —	19,960: 68	47,146: 16
1883	24,967: 06	6,954: 19	14,775: —	25,343: 41	72,039: 66
1884	20,257: 19	1,311: 20	15,200: —	22,844: 15	59,612: 54
1885	19,445: 54	496: 55	15,200: —	20,798: 11	55,940: 20
1886	26,496: 43	1,236: 51	15,200: —	22,717: 84	65,650: 78
1887	26,556: 30	1,021: 06	15,802: 08	25,854: 80	69,234: 24
1888	15,642: 67	921: 62	16,675: —	37,701: 08	70,940: 37
1889	13,755: 40	169: 60	16,631: 25	26,185: 41	56,741: 66
1890	15,045: 66	777: 12	16,500: —	29,661: 66	61,984: 44
1891	18,249: 56	960: 53	16,550: —	34,674: 83	70,434: 92
1892	14,105: 44	474: 27	16,568: 75	35,504: 18	66,652: 64
1893	23,275: 37	309: 83	16,775: —	39,464: 25	79,824: 45
1894	17,270: 22	783: 89	16,812: 50	37,352: 76	72,219: 37
1895	17,148: 82	285: 92	16,925: —	40,902: 38	75,262: 12
1896	11,433: 48	1,574: 89	16,925: —	43,698: 14	73,631: 51
1897	26,404: 86	860: 42	16,993: 75	76,018: 01	120,277: 04
1898	18,274: 28	171: 19	17,200: —	88,993: 30	124,638: 77
1899	12,692: 27	68: 65	15,925: —	63,576: 24	92,262: 16
1900	12,633: 55	201: 68	15,500: —	48,599: 18	76,934: 41
S:a kr.	**444,820**: 19	**46,612**: 09	**380,902**: 70	**852,221**: 55	**1,724,556**: 53

Skansens och Bredablicks inkomster.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,525: 66	— —	20,525: 66
1892	45,954: 33	8,156: 10	54,110: 43
1893	133,442: 73	11,931: 47	145,374: 20
1894	117,102: 36	13,400: 44	130,502: 80
1895	115,490: 15	14,394: 31	129,884: 46
1896	107,306: 72	15,771: 31	123,078: 03
1897	234,063: 64	38,029: 98	272,093: 62
1898	185,555: 21	28,990: 68	214,545: 89
1899	188,025: 89	29,540: 74	217,566: 63
1900	173,204: —	31,950: 64	205,154: 64
S:a kr.	**1,320,670**: 69	**192,165**: 67	**1,512,836**: 36

Skansens och Bredablicks utgifter.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,240: 11	— —	20,240: 11
1892	55,374: 20	12,460: 34	67,834: 54
1893	125,713: 95	16,975: 27	142,689: 22
1894	115,239: 95	12,674: 80	127,914: 75
1895	99,716: 38	11,107: 32	110,823: 70
1896	136,442: 20	10,386: 01	146,828: 21
1897	250,243: 57	16,284: 70	266,528: 27
1898	234,452: 71	15,493: 67	249,946: 38
1899	209,133: 55	17,079: 38	226,212: 93
1900	187,326: 91	14,443: 52	201,770: 43
S:a kr.	**1,433,883**: 53	**126,905**: 01	**1,560,788**: 54

Inkomster till museets byggnad.

	Gåfvor.	Basarer, lotterier m. m.	Arrendeafgifter, hyror m. m.	Räntor.	Bidrag från Skand.-etnografiska saml. byggn.-fond.	Summa.
1883	1,000: —	— —	47: 40	— —	5,000: —	6,047: 40
1884	22,882: —	5,248: 55	900: —	547: 69	10,209: 67	39,787: 91
1885	1,215: 90	206,828: 06	900: —	1,969: 16	— —	210,913: 12
1886	720: —	14,066: 87	800: —	10,515: 66	— —	26,102: 53
1887	— —	11,200: 04	868: 75	10,898: 01	— —	22,966: 80
1888	580: 84	20,785: 55	955: 50	10,424: 76	— —	32,746: 65
1889	11,100: —	— —	373: 33	8,820: —	— —	20,293: 33
1890	4,000: —	— —	422: 69	8,820: —	— —	13,242: 69
1891	— —	— —	434: 49	7,262: 50	8,300: —	15,996: 99
1892	[1] 6,875: —	— —	258: —	5,800: —	35,545: 29	48,478: 29
1893	10,000: —	— —	250: —	4,218: 17	50,000: —	64,468: 17
1894	2,000: —	— —	250: —	2,235: —	30,000: —	34,485: —
1895	1,000: —	— —	6,728: —	— —	— —	7,728: —
1896	6: 40	— —	[2] 36,513: 29	— —	— —	36,519: 69
1897	— —	— —	75: —	— —	— —	75: —
1898	58,371: 84	220,931: 13	— —	— —	— —	279,302: 97
1899	1,000: —	420,009: 99	— —	— —	— —	421,009: 99
1900	268,292: 31	484,977: 30	— —	— —	— —	753,269: 61
S:a kr.	**389,044**: 29	**1,384,047**: 49	**49,776**: 45	**71,510**: 95	**139,054**: 96	**2,033,434**: 14

[1] Häraf gåfvor i materialier kr. 5,860.

[2] Häri äro inräknade kr. 35,483: 29, motsvarande kostnaden för af allmänna konst- och industriutställningen under år 1896 nedlagdt arbete å byggnaden.

Utgifter för museets byggnad.

	Tomtens förvärf.	Förberedande o. allm. utgifter.	Byggnadskostnader.	Arkitektkostnader.	Tomtafgifter, skatter och dyl.	Hvarjeh. utgifter.	Summa.
1883...	— —	— —	— —	5,000: —	— —	1,668: 71	6,668: 71
1884...	10,209: 67	— —	— —	— —	419: 80	634: 86	11,264: 33
1885...	3,000: —	— —	— —	— —	487: 26	369: —	3,856: 26
1886...	— —	3,480: —	— —	— —	463: 34	694: 47	4,637: 81
1887...	— —	— —	— —	— —	465: 47	931: 67	1,397: 14
1888...	— —	3,000: —	137: —	— —	763: 97	199: 20	4,100: 17
1889...	— —	2,300: —	27,680: 39	— —	614: 39	734: 83	31,329: 61
1890...	— —	2,063: 13	— —	4,014: —	779: 45	— —	6,856: 58
1891...	— —	4,037: 71	7,157: 24	8,174: 02	746: 78	10: —	20,125: 75
1892...	— —	2,115: 36	83,210: 27	7,856: 92	815: 05	106: 50	94,104: 10
1893...	— —	2,043: 35	140,481: 25	7,691: 77	791: 16	51: 47	151,059: —
1894...	— —	125: —	104,658: 28	4,778: 98	1,309: 95	422: 81	111,295: 02
1895...	— —	75: —	110,391: 29	3,092: 97	1,055: 29	728: 32	115,342: 87
1896...	— —	— —	66,377: 93	479: 23	1,052: 60	367: 33	[1]68,277: 09
1897...	— —	— —	20,018: 35	611: 07	1,151: 03	198: —	21,978: 45
1898...	— —	— —	76,092: 93	4,974: 44	1,356: 40	308: 23	82,732: —
1899...	— —	— —	285,488: 74	8,183: 73	1,999: 30	940: 32	296,612: 09
1900...	— —	— —	386,455: 42	14,896: 39	3,968: 70	2,357: 65	407,678: 16
S:a kr.	**13,209**: 67	**19,239**: 55	**1,308,149**: 09	**69,753**: 52	**18,239**: 94	**10,723**: 37	**1,439,315**: 14

Utom ofvan nämda utgifter har af byggnadsfonden utbetalats för museiföremålens installation i museibyggnaden:

under 1898	381: 75
» 1899	2,398: 05
» 1900	1,129: 25
Summa kr.	**3,909**: 05

[1] Af upplånta medel utgingo häraf kr. 2,357: 30.

Summan af så väl museets som Skansens, Bredablicks och museibyggnadens inkomster under åren 1872—1900 uppgår till 5,051,702 kronor 22 öre samt utgifterna under samma tid till 4,666,337 kronor 64 öre.[1]

[1] Ofvan nämda inkomst- och utgiftsummor understiga sammanlagda beloppet af hvad i de särskilda tabellerna öfver dels museets, dels Skansens och Bredablicks samt dels museibyggnadens inkomster och utgifter upptagits. Detta förhållande är beroende därpå, att det öfverskott eller den brist i inkomster, som för de särskilda åren uppkommit enligt räkenskaperna för Skansen och Bredablick, öfverförts å museets konto och sålunda ingår så väl i museets som i Skansens och Bredablicks tabeller.

2.

Sverge.

Säg broder, säg, om du det landet känner,
som såg dig födas, såg dig växa opp,
det landet där med fränder och med vänner,
med värld af minnen och med värld af hopp —

det landet där emellan fjäll och vågor,
med sommarnatt, som kläder sig i ljus,
med vinterkväll belyst af norrskenslågor,
med skogars allvar och med älfvars brus?

O fosterland, o Sverge, väna moder!
Hur fjärran än vi dväljas från din kust,
för dina skogar, sjöar, bärg och floder
vårt hjärta slår af längtan och af lust.

Du är oss kär, du stolta mor, du sköna,
där du med glansen af en evig is
vid polens gränser vill din hjässa kröna,
och där du ler i Kvickjocks paradis.

Du är oss kär, där du i tysta dalar
med trotsigt allvar på din panna står;
och där ur Siljans öga mildt du talar
om trofast kärlek och om ljuflig vår.

Du är oss kär, där näktergalar sjunga
i bokars skygd vid Sundets fagra strand.
Vi älska dina fält, där skördar gunga,
men ock din mo, ditt karga svedjeland.

Du är oss kär i dina stora minnen
och dina bragders underfulla rad.
Med helig vördnad fylla våra sinnen
den vises tankar, och hvad skalden kvad.

Du är oss kär, där du i torftig hydda
till enkla seder ammar dina barn,
där Gud ännu skall ge dig kraft dem skydda
mot flärdens retelser och oväns garn.

O du vår vagga uti barnaåren,
vår ungdoms kärlek, våra sorgers tröst;
du gjuter balsam i de bittra såren,
dem hat och afund fräta i vårt bröst.

Och när vår ande vill mot ljuset sväfva
och vingen tynges utaf stoftets kvalm
och dagens lumpna sorger söka kväfva
vår känslas glöd och tära tankens malm —

då skall ännu med himlens hjälp ditt minne,
du hulda moder, lifva våra bröst
och tända elden i vårt matta sinne
och låta våren blomstra i vår höst.

ARTUR HAZELIUS.

Ofvanstående dikt härstammar från Artur Hazelius' studenttid, men framtogs från sin gömma och omarbetades ej många år före hans död. Det är i den form hon sålunda erhöll, som hon här återges. Förutom denna dikt finnes bland hans papper endast *ett* försök på vers, och detta till innehåll som form härledande sig från hans sista tid.

G. H.

Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet.

ὡς δ' οὐχὶ θεοὶ τοίνυν ἦρχον τῶν ἀνθρώπων τὸ παλαίον,
ἀλλ' ὄρνιθες, κἀβασίλευον, πόλλ' ἐστὶ τεκμήρια τούτων.

ARISTOFANES: *Ornites v. 480; 481.*

I näst föregående häfte af dessa »Meddelanden» har jag i uppsatsen »Såkaka och gullhöna» berört den svarta hackspettens betydelse i mytiskt hänseende.[1] Som jag emellertid insåg, att jag genom en något utförligare behandling af detta ämne skulle komma in på ett område, hvilket, för mycket aflägset från det då närmast föreliggande, dess utom förtjänade sin särskilda behandling, lämnade jag det å sido i tanke att en annan gång få återvända till det samma. Det är denna min afsikt jag vill sätta i verkställighet i följande undersökning, hvilken är att betrakta såsom på sätt och vis en fortsättning på anförda afhandling.

Först vill jag emellertid i korthet, men dock med några tillägg, erinra om hvad jag i den nämda uppsatsen i här ifrågavarande hänseende yttrat. Tuppen tillhör såsom attribut, utom Petrus, egentligen två helgon i vår kalender, nämligen Nikolaus och Vitus, hvilken senare dock fått dela det samma med Johannes eller dennes onda alter ego »Junker Hans». För så väl förvinterhelgonet som de båda sommarhelgonen, till hvilka i följande fall äfven bör räknas

[1] *Såkaka och gullhöna*, sid. 37, 38, i *Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900.* Stockholm 1902.

den helige Kristofer, är ock den underbara stafven eller grenen ett utmärkelsetecken. Jag ser af dessa och andra skäl i alla dessa helgon kristna efterträdare af en hednisk växtlighets- och alstringsgud, en hednisk lifs- och dödsgud, hvilkens väsen en gång närmast torde hafva sammanfallit med värmen i naturen. Denna gud hade en kvinlig motsvarighet i en gudinna, för hvilken bland andra den heliga Gertrud blifvit en kristen representant, och denna gudinna har, såsom jag sökt visa, haft hönan samt äfven den svarta hackspetten (*Picus martius*) såsom sina symboler.

Efter denna korta rekapitulation må jag gå direkt på mitt ämne. I taken i våra allmogehus fäster man eller har man särskildt till vissa års- eller familjehögtider upphängt åtskilliga egendomliga föremål, hvilka sakna all praktisk betydelse, och som icke häller gärna kunna anses hafva endast dekorativt syfte. Sålunda omtalar Olof Rudbeck i Atland, att man på hans tid under julen upphängde en träklubba, och från senare tid kan jag efter andras och egna iakttagelser anföra halmstrån med ax, kronor af halm och svinborst, kransar, kronor eller stänglar af åtskilliga midsommarörter, stänglar af johannesört (*Sedum telephium*), slagrutan, s. k. trollknutar (tyska: *teufelsknoten*) af trä samt fågelfigurer, likaledes af trä. Det är egentligen med de sistnämda jag ber att här i det följande få sysselsätta läsaren.

Dessa fågelbilder, hvilka åtminstone i regel framställas med utbredda vingar och stjärt, hängas vanligen framme i stugan öfver matbordet, men i orter, hvarest järnugnar användas, sättas de också öfver dessa, där den utströmmande värmen håller dem i oafbruten rörelse. I Danmark lär man äfven på ett eller annat håll hänga dem öfver vaggan.[1] Inom vårt land förekomma de från Skåne till Västerbotten, och utom vårt land når deras spridningsområde, så vidt mig är bekant, åt ena hållet åtminstone in i de finska och norska gränstrakterna och åt andra hållet till Danmark och Schleswig-Holstein, men sannolikt äro gränserna betydligt vidare. Så torde de i Lausitz och Galizien förekommande, af påskäggskal framställda

[1] Meddeladt af museidirektör BERNHARD OLSEN i Köpenhamn, för hvilkens upplysningar jag står i stor tacksamhetsskuld.

takfåglarna äfven höra hit. Oftast kallas dessa bilder i vårt land helt enkelt *träfåglar;* ej sällan nämnas de — så t. ex. i Dalarna och Skåne — *dufvor;* stundom — i Västerbotten — *spångökar;*[1] och någon gång — i Dalarna — *trätuppar.* Dessa benämningar upplysa, åtminstone i och för sig sedda, så godt som intet, undantagandes möjligen benämningen dufvor, hvilken ju synes häntyda på kyrkligt inflytande. Att sådant i samband med anförda benämning också verkligen gjort sig gällande, framgår af en underrättelse, som jag under sistförflutna sommar erhöll af en bland deltagarna i sommarkurserna i Stockholm. Denne min okände sagesman meddelade, att man i Skåne plägade till jul upphänga en dylik »dufva» i taket »för att den helige andes frid skulle hvila öfver huset». *Juldufva* finnes ock antecknadt i Nordiska museets inventarieförteckning såsom benämning på en med de skånska likartad träfågel från Småland. Hvarför den heliga andes frid särskildt kommit i åtanke vid jul och ej hällre vid pingsten, som ju är den helige andes fest, är svårt att från kyrklig synpunkt förklara. I folkloristisk belysning antager seden däremot lättfattligare drag.

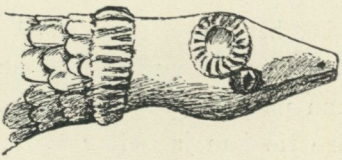

19. Hufvud af »dufva» från Orsa socken i Dalarna. 4/9 af nat. storl. Detalj af origin. i Nordiska museet.[2]

Af benämningen dufvor skulle man naturligtvis vilja sluta, att dessa träfåglar liknade eller åtminstone voro ämnade att likna t. ex. de dufbilder, som stundom finnas i våra kyrkor. Detta är dock alldeles icke förhållandet, undantagandes må hända ett eller annat enstaka exemplar, hvilka emellertid äfven de, så vidt jag känner, te helt egendomliga kännetecken, som ej tillhöra någon dufart, men mer eller mindre antydningsvis hänvisa på drag hos andra, icke dufliknande träfåglar. Sålunda bär den så kallade dufva, hvars hufvud här återgifves (bild 19) å hjässan ett *rödt* tecken — den eviga rörelsens och lifsverksamhetens sinnebild — och omkring halsen en

[1] Enligt jägmästaren H. Samzelius, hvilken jag härmed tackar för flere värdefulla meddelanden.

[2] Nr 14,473.

röd ring. För öfrigt är den till gestalten långsträckta fågeln målad gråaktigt grönblå.

I ögonen fallande hos de vanligast förekommande, jag vill säga typiska takfåglarna är, att hufvudet prydes af en kam, antingen strålformigt anbragt tvärs öfver hjässan eller ock löpande längs efter denna, i hvilket senare fall han ofta går mer eller mindre ner längs halsens öfversida. Fåglarna med tvärkam, hvilken typ finnes representerad i Nordiska museet genom ett par exemplar från Skåne (bild 20), äro, så vidt jag funnit, i Sverge i regel omålade och te då furuvirkets naturliga, starkt gula färg. Ett liknande omåladt exemplar, hvilket från Ore socken i Dalarna kommit till Nordiska museet under benämningen »trätupp», är tyvärr bristfälligt, men visar i öfrigt så stor öfverensstämmelse med de skånska, att man torde vara fullt berättigad till det antagandet, att äfven den nu bortbrutna kammen varit likartad. Det torde förtjäna omnämnas, att i Nordiska museets handteckningssamling finnes en skiss af en majstång i Leksand, i hvars topp i stället för den vanliga tuppen ses en dylik fågelfigur med utbredda vingar och stjärt. Genom muntliga uppgifter på ort och ställe har jag ock inhemtat, att slika takfåglar varit rätt allmänna i socknarna vid Siljan. De lära äfven förekommit i södra Dalarna och i Värmland samt väl sannolikt också i åtskilliga andra våra landskap. De i Västerbotten förekommande så kallade spån-

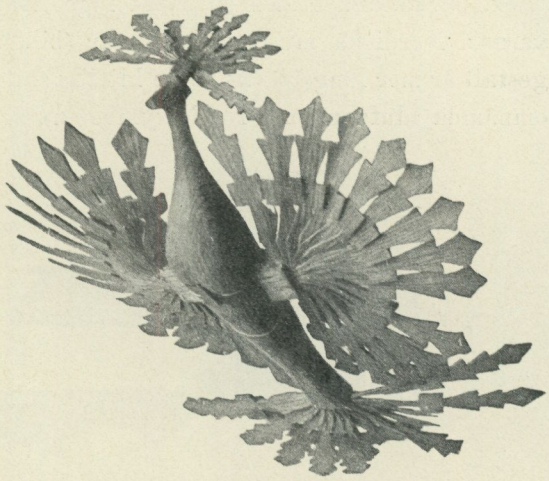

20. Takfågel från Skåne.
Järrestads eller Ingelstads härad.
Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet. [1]

[1] Nr 6,171.

gökarna tyckas ock vara att hänföra till denna typ, ehuru de ofta äro målade, vanligen i rödt. Det samma gäller den redan omnämda s. k. juldufvan från Småland. I Folkemuseum i Köpenhamn finnes likaledes ett par träfåglar, »uroer», af denna grundform — den ena från Samsö, den andra från Sjælland, båda målade i öfvervägande gult och rödt, men med tillsatser af grönt och blått.

Stundom förefaller det, som om med målningen förenades en mer naturalistisk uppfattning af fågelns art och utseende. Så är t. ex. förhållandet med en dylik fågel från Jämtland, hvilken förvaras i Nordiska museets samlingar (bild 21). Denna, som till sin gestalt är mer långsträckt än de hittills skildrade (undantagandes den omnämda »dufvan» med rörelsesymbolen), är hållen i blågrå färg med röda punkter på ändarna af stjärtfjädrarna och vingpennorna samt med bjärtröd färg å det inemot bröstet böjda hufvudet. Såsom ses af bilden, har denna fågel en längs hjässan löpande kam; emellertid förekommer också en tvärkam, men denna har sin plats å främre delen af ryggen och döljes å bilden nästan helt och hållet af den vänstra vingen. Att sluta af frånvaron af ben och en å dessas plats varande öppning är exemplaret något bristfälligt. Såsom vi längre fram skola se, har fågeln här otvifvelaktigt burit sina ungar. Enligt i Leksand i Dalarna af mig erhållen underrättelse plägade ock de träfåglar man där hade stundom bära tvänne (?) ungar under buken.

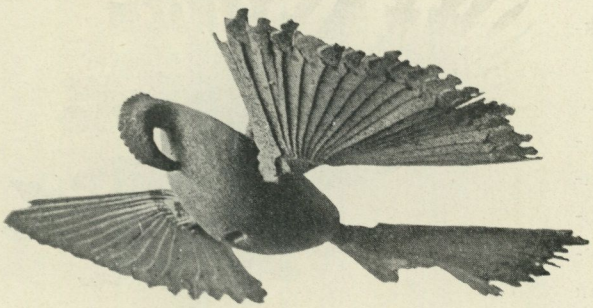

21. Takfågel från Jämtland.
Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Jämför man den jämtländska fågeln med den här i bild 22 återgifna, i Folkemuseum i Köpenhamn förvarade takfågeln från Glückstadt i Holstein, måste man genast se grundlikheten, äfven om den

[1] Nr 87,220.

holsteinska fågeln blifvit vida mer stiliserad och prydliggjord. Såsom bilden visar, bär denna under buken trenne ungar. Hvad man däremot här tyvärr icke kan se är färgerna. Dessa äro, i likhet med hvad förhållandet var med den jämtländska fågeln, rödt å hufvudet, men för öfrigt är kammen gul, hals och ofvansida svarta, undersidan gulröd, vingar och stjärt på ofvansidan röd- och grönflammiga. Ungarna äro gulröda med svarta vingar och stjärt. Fågelns klor utgöras af naturliga tuppfötter.[1] En fågel från Ostenfeld i Schleswig i samma museum, hvilken likaledes på ett karakteristiskt och i ögonen fallande sätt bär näbben riktad inemot bröstet, är målad med gula, röda och svarta strimmor.

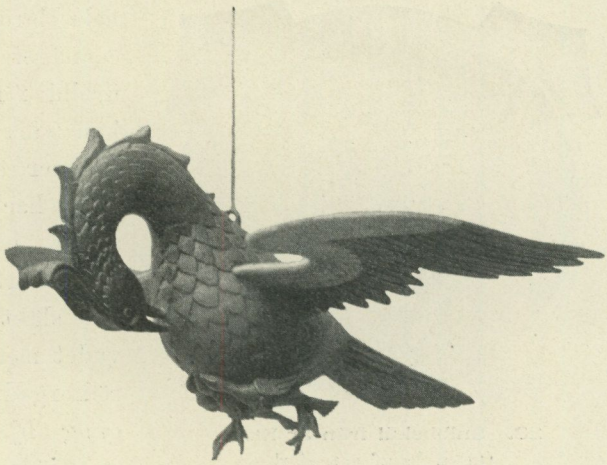

22. Takfågel från Glückstadt i Holstein.
Omkr. 1/6 af nat. storl.
Origin. i Dansk Folkemuseum i Köpenhamn.

Efter denna beskrifvande sammanställning af dessa fågelbilder torde det icke vara svårt för läsaren att efter en blick på bilderna i denna uppsats i åtminstone de senares gemensamma urtyp igenkänna den sinnebildliga sagofågel, hvilken under benämningen *pelikan* alt sedan den äldre medeltiden till inemot 1700-talet i synnerhet såsom symbol af Kristus och af det eviga lifvet spelat en så betydande rol inom den kyrkliga konstens område, men som ganska ofta, särskildt såsom det vill synas under 1500- och 1600-talen, äfven uppenbarar sig på rent profana föremål. Så förekommer pelikanen i Nordiska museets samlingar afbildad på bland

[1] Meddeladt af museidirektör Bernhard Olsen.

annat ett snidadt skrin, inköpt från Vadstena, på ett stengodskärl från Raeren och i bottnen af en snibbskål med årtalet 1660 (bild 23). Från sistnämda århundrade föreskrifver sig påtagligen ock en i museet förvarad oljemålning framställande ett dödt barn, hvilket på sitt bröst bär en i något hvitt ämne utförd bild af en pelikan.

Sedan jag nu för träfåglarna konstaterat ett allmänt kändt namn — pelikan, må vi något närmare fästa oss vid ett redan i det föregående framhållet drag hos de samma, nämligen att hufvudet är kamprydt och ofta måladt rödt. Söka vi bland våra inhemska fåglar och för öfrigt bland hela Europas fågelfauna efter en något så när motsvarande urbild för denna fågelfigur, kan vårt val omöjligt falla på mer än ett släkte nämligen hackspettarnas. Ingen annan europeisk fågel än några arter af hackspettarnas släkt har nämligen hufvudet mer eller mindre bjärt rödfärgadt och på samma gång hjässan försedd med en fjäderbeklädnad, som i någon mån liknar en längslöpande kam, och hvilken, såsom man t. ex. finner af bilder hos Olaus Magni, också uppfattats såsom en sådan. Mest torde den af allmogen så väl i Sverge som i Norge med religiös vördnad skyddade[2] svarta hackspetten (*Picus martius*) hafva varit egnad att väcka denna föreställning, och på honom häntyder också den, såsom vi sett, å fågelns kropp ofta förekommande svarta eller blågrå färgen. Skulle en annan art i några fall kunna anses åsyftad, vore det den gröna hackspetten (*Picus viridis*).

23. Snibbskål från år 1660.
Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

[1] Nr 74,558.

[2] Gaslander: *Beskrifning Om Allmogens Sinnelag, Seder o. s. v.* Stockholm 1774. S. 45. — *Tre i Norge.* Stockholm 1888. S. 43.

I själfva verket öfverensstämmer ofvannämda från zoologiens område dragna slutsats fullkomligt med språkliga förhållanden. Ordet pelikan är ett låneord från grekiskan och betyder där hackspett. — Benämningen pelikan för det kända sjöfågelsläktet har först senare uppkommit. — Redan våra benämningar hackspett och spillkråka, det är kråka, som gör spillror, spill,[1] angifva, att man hos oss sen gamla tider särskildt fäst sig vid den i ögonen fallande egenskapen hos fågeln att hacka i och urhålka trädstammar. Samma egenskap hade ock ådragit sig de gamla grekernas uppmärksamhet. Pelikan (grekiska *πελεκάν* eller *πελεκᾶς*) måste härledas från eller åtminstone hafva sammanstälts med orden *pelekys* (*πέλεκυς*), bila, yxa, och *pelekao* (*πελεκάω*), bearbeta trä med yxa. En annan forngrekisk benämning på hackspett *dryokolaptes* (*δρυοκολάπτης*), hvilket ord bildats af *dory*, *drys* (*δόρυ*, *δρῦς*), träd, och *kolapto* (*κολάπτω*), hugga med mäjsel, (*kolaptér* [*κολαπτήρ*], mäjsel, vigg) företer en parallel till den förra. På litauiska heter hackspett *genỹs*, på fornpreussiska *genix*, det är grenhuggaren.[2] Hvad däremot den latinska benämningen *picus*, hvilken A. Fick sammanställer med ett »urindogermanskt» *spika*, sanskrit *pika* (indisk gök), latin *pica* (skata), fornhögtyska *spëh*, *spëht*, tyska *specht*,[3] och altså äfven med vårt *spett* i ordet hackspett, i sig innebär, dristar jag ej på egen hand utreda. Kan den ej helt enkelt afse fågelns skarpa näbb? Ditåt synas mig det franska *pic*, hackspett, hacka, spets, egg (jfr *piquer* samt *bec*, ital. *becco*), likasom det engelska *woodpecker*, hackspett, trähackare (jfr *peck* samt *beak*), och äfven de svenska *hackspett*, *hackspik* (jfr *spets*, *spett*, *spik*) visa hän. Skulle ordet stå i förbindelse med en rot *spak*, se skarpt, spana, vore i så fall denna frändskap af sekundär natur.

Om den i hackspetten sig uppenbarande eller, såsom det senare hette, till denna fågel förvandlade guden förekommo hos romarne

[1] Den i åtskilliga zoologiska arbeten, i likhet med talltrast och andra »förbättringar», förkommande benämningen spelkråka är förkastlig.

[2] O. Schrader: *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde.* Strassburg 1901. S. 782.

[3] A. Fick: *Vergleichendes Wörterbuch der Indogermanischen Sprachen.* B. 1. 3. Aufl. Göttingen 1874. S. 254 och 831.

många sagor och myter. Enligt dessa var han eller hans sonson Latinus den förste herskaren öfver Latium. I likhet med Jupiter var Pikus en son af jord-underjordsguden Saturnus — titanen, som slukar sin egen afkomma. Vidare var han, sannolikt med den dryad[1], som kallades *Bona dea*, senare Pomona, fader till växtlighets- och fruktsamhetsguden Faunus och dennes syster och maka naturgudinnan Fauna. Faunus var i sin tur fader till den nyss nämde Latinus, hvilken var den, som hos sitt folk införde åkerbruk och lagar. Pikus dyrkades i likhet med sonen Faunus i heliga lunder. Hans idol framställdes såsom en trästaf eller träpelare med en hackspett i toppen eller ock, senare, såsom en yngling med en hackspett på hufvudet, eller ock stundom såsom en augur med augurstaf, hvilket sistnämda värdighetstecken altså måste från honom leda sin härkomst.[2] Men ej endast Latium ville från honom härleda sina första konungar. Enligt sägen var han äfven fosterfader för Roms första herskare, Romulus och Remus, åt hvilka han under deras öfvergifna tillstånd såsom barn skall hafva bragt födoämne. Äfven Romulus nämnes såsom innehafvare af den underbara stafven, hvilken han altså må hafva ärft efter sin fosterfader. Såsom hans latinska namn *Picus martius* angifver och gamla författare meddela, egnades den svarta hackspetten emellertid ock åt Romulus' och Remus' fader, Mars, likasom en annan hackspettart egnades den Mars otvifvelaktigt nära stående äringsgudinnan Feronia. Men Mars var ursprungligen, äfven han, en växtlighets- och fruktsamhetsgud[3] och torde väl egentligen en gång hafva helt sammanfallit med Pikus-Faunus, likasom han, såsom namnet Mars Silvanus angifver, varit identisk med skogsguden. Å andra sidan stodo både Picus och Mars i mycket nära frändskap till Jupiter: den förre var enligt myternas framställning hans broder, den senare hans son. Hvad Mars beträffar, gjorde han äfven i historisk tid öfverguden rangen stridig såsom allfader. Båda kallades nämligen fader, *pater: Ju-piter*, *Mars-piter*.

[1] Jfr PLUTARCHOS: *Julius Cæsar*, kap. 9.

[2] Jfr förf:s upps. *Om fastlagsriset och andra lifsstänglar och gudaspön*, företrädesvis sid. 269 och 273, i *Nordisk tidskrift 1902*.

[3] Jfr W. MANNHARDT: *Wald- und Feldkulte*. D. 2. Berlin 1877. S. 334. — J. G. FRAZER: *The golden bough*. D. 2. London 1890. S. 208.

Ehuru man inom den forngrekiska literaturen ej anträffar så många uppgifter om hackspetten — Pikus — såsom mytisk fågel som inom den romerska, förefinnas emellertid intyg om, att han äfven hos grekerna innehaft en mer betydelsefull rol, och dessa vitnesbörd äro, såsom vi skola se, af synnerlig vikt och betydelse. Enligt en enstaka utsaga (Suidas) är sålunda gudahärolden Hermes — den underbara stafvens bärare, öppnaren, lifs- och dödsguden — en son af Pikus (*Πῖκος*), hvilken afträdt sitt välde och väl därjämte maktinsigniet, stafven, åt sonen.[1] Men då Hermes eljest vanligen framställes såsom Zevs' son med allmodern växtlighetsgudinnan Maja[2], sammanfaller här ännu närmare, än vi förut sett inom den romerska literaturen, hackspettguden med öfverguden själf. Samme författare, som meddelar, att Hermes är Pikus' son, gör ock det uttryckliga uttalandet, att Zevs och Pikus äro en och samma gud[3]. I Aristofanes' på 400-talet före vår tidräkning författade komedi *Ornites* (Fåglarna), hvilken förutsätter en hel del sägner och myter om fåglar såsom för publiken allmänt bekanta, och hvarifrån mottot till denna uppsats, att före gudarna herskade fåglar öfver människorna[4], är hemtadt, förekommer ett mycket beaktansvärdt yttrande om hackspetten. Där antydes (vers 479), att Zevs snart åt denna fågel, som här kallas trädmäjslaren, skall afstå sin spira (*οὐκ ἀποδώσει ταχέως ὁ Ζεὺς τὸ σκῆπτρον τῷ δρυκολάπτῃ*). Det är att märka, att nämda fågel eljest icke spelar någon rol i det anförda skådespelet, hvadan det alldeles icke kan bero på någon slump, att just han ställes i förbindelse med Zevs' skepter. Såsom jag påpekade, kallas hos den grekiske komediförfattaren hackspetten mäjselfågeln (*δρυοκολάπτης*), men denna fågel benämnes, såsom i det föregående omtalats, på grekiska också yxfågeln (*πελεκάν*). Detta språkliga förhållande torde fullt berättiga till följande slutsats, särskildt då denna af andra skäl vinner bekräftelse. Innan guden öfver gudar erhållit den, såsom vi sett, äfven åt Pikus och af denne

[1] J. Grimm: *Deutsche mythologie*. 3 aufl. Göttingen 1854. S. 228.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka*, sid. 30 o. a.

[3] F. Nork: *Etymologisch-symbolisch-mythologisches Real-Wörterbuch*. B. 4. Stuttgart 1845. S. 302.

[4] Aristofanes: *Ornites*, v. 480, 481. Jfr därmed v. 476, 477.

i sin tur åt Hermes öfverlåtna spiran, maktstafven, såsom utmärkelsetecken, bar han såsom insignium yxan eller viggen, och detta var förhållandet redan under stenåldern [1]. Man har därför anledning att förmoda, att hackspetten, hvilken, såsom vi sett, visat sig i själfva verket vara en Zevs-Jupiters fågel, innan han erhöll gudens spira, innehaft hans yxa eller vigg. Bevis för detta antagande kunna, så vidt jag vet, ej anföras från den gamla tidens författare, men anteckningar om senare tiders folktro äro egnade att till fasthet stöda nyss framstälda förmodan. Enligt germansk och svensk folksägen är nämligen den svarta hackspetten innehafvare icke allenast af den underbara grenen, »sprängörten» eller »låsörten» [2], utan ock af den underbara stenen, »segerstenen». Jag vill intyga detta hufvudsakligen med uppgifter från vårt eget land.

Om spillkråkan, svarta hackspetten, såsom innehafvare af den öppnande grenen, »låsgräset», finnes från Södermanland [3] följande anteckning. För att erhålla låsörten uppsöker man en dylik fågels bo, hvilket finnes i trädstammar, och sätter, medan fågeln är ute, en propp i boets öppning. Därefter utbreder man ett rödt skynke på marken nedanför trädet. Då fågeln återkommer och ej slipper in, flyger han bort och vänder om en stund till baka med låsgräset, hvilket han håller mot proppen, då så väl denna som låsgräset falla ned på det röda skynket. Enligt andra uppgifter bör man uppgifva ett plötsligt skri för att få fågeln att i förskräckelsen släppa den underbara örten. Håller man ett sådant gräs mot ett stängdt lås, springer detta genast upp [4]. Tyska författare från så väl senare som äldre tid hafva antecknat, huru önskegrenen, *die wünschelrute*, sprängroten, *die springwurzel*, eller hackspettörten, *»daz Bömheckelkrut»*, på anförda sätt erhålles. Dock angifves den ut-

[1] O. Montelius: *Solgudens yxa och Tors hammare*, sid. 277 o. f., i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 10. Stockholm 1900.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Om fastlagsriset*, sid. 268.

[3] Den svarta hackspetten kallas där, liksom i Närke, Östergötland och Österbotten, *tillkråka*, *tilkråka* (täljkråka). På andra håll nämnes han *tyrkråka* (tändvedskråka). Det torde förtjäna undersökas, om ej folketymologien här varit med i spelet.

[4] J. Wahlfisk: *Fåglarna i folkets tro och diktning*, sid. 104, i *Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria VII*. Upsala 1889.

bredda duken äfven kunna vara hvit.[1] Denna saga om hackspetten var för öfrigt känd redan af Plinius, hvilken i sin Historia naturalis (X, 18) berättar ungefär det samma, som här anförts, med det tillägg dock, att den inslagna pluggen far ut med brak (*cum crepitu arboris*).

Men det är, såsom sagdt, icke endast den alt motstånd besegrande, den alt öppnande grenen, som den svarta hackspetten besitter: han innehar också den därmed mycket likartade, alt besegrande stenen. Enligt en anteckning från Skåne bär spillkråkan i sin mage tvänne stenar, den ena gul, den andra röd. Den senare afvärjer, om man bär honom i en linnepåse under vänstra armen, all trolldom — han håller altså de onda makterna fjärran; den förra har kraft att väcka häftig kärlek — att såsom Skirnirs trollstaf öppna hjärtan[2]. Visserligen känner jag ej någon mer uppgift om hackspetten såsom innehafvare af segerstenen, men likasom han under århundradens eller rättare årtusendens lopp fått dela med sig gudagrenen till åtskilliga andra fåglar: skatan[3], svalan[4], och tuppen[5], har han äfven åt några fått så godt som helt afstå segerstenen. Dessa hans arftagare äro korpen, svalan, vipan, tuppen samt äfven tjädern och örnen.

Korpstenen, hvilken uppgifves vara röd, möter inom folksägnen och folktron så väl inom vårt land[6] som i Finland[7] och på Färöarna.[8] Enligt de vanliga svenska uppgifterna har han egenskapen att göra bäraren däraf osynlig, men enligt den södermanländska likasom den färöiska anteckningen förmår han dess utom i likhet

[1] J. Grimm: anf. arb. sid. 925. — A. Kuhn: *Die herabkunft des feuers und des göttertranks.* Berlin 1859. S. 214. — Hvit var ock enligt Plinius den duk, hvari druiderna upphemtade den heliga misteln, likasom enligt Tacitus den duk, hvarpå den germanske prästen kastade lotterna af den heliga trädgrenen.

[2] Eva Wigström: *Djurlifvet i folkets tro och sägner*, sid. 177, i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift.* B. 10. Stockholm 1900.

[3] A. Kuhn: anf. arb. sid. 216.

[4] Eva Wigström: anf. upps. sid. 175.

[5] Jfr förf:s anf. upps. *Om fastlagsriset*, sid. 272, 273.

[6] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 104. — G. O. Hyltén-Cavallius: *Wärend och Wirdarne.* D. 2. Stockholm 1868. Tillägget sid. xxxv. — Eva Wigström: anf. upps. sid. 176.

[7] Z. S.: *Folktro och plägseder i mellersta Österbotten.* Separat. S. 112.

[8] H. Petersen: *Om Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro i Hedenold.* Kjøbenhavn 1876. S. 87, 88. — *Antiquarisk Tidskrift.* Kristiania 1850. S. 205.

med gudagrenen öppna det slutna: ägget, som icke vill låta kläcka sig; låset, som är stängdt. På Färöarna betraktas de af hafsströmmarna stundom på kusten uppkastade stora bönorna af den amerikanska baljväxten *Entada gigalobium* såsom segerstenar (*sigursteinur*), och det samma synes ock hafva varit förhållandet i Norge, där de under benämningen *bu-stene* användts mot kreatursssjukdomar (trolldom, förgöring).[1] Beträffande korpen är att märka, att han ock anses hafva en fjäder, hvilken besitter likartade underbara egenskaper som korpstenen. Denna fjäder är i olikhet med korpens öfriga dräkt hvit.[2]

Om svalstenen förmäles, att han skyddar mot trolldom och sjukdom, att han gör omotståndlig så väl i strid som kärlek, och att han gör osynlig. Vanligen uppgifves, att svalan eger tre stenar — en röd, en hvit och en svart — af hvilka hvar och en besitter en af ofvannämda egenskaper. Att märka är, att det egentligen endast är den genom sitt röda framhufvud kännetecknade ladusvalan (*Hirundo rustica*), som innehar segerstenen.[3] Här må ock erinras om den allmänna, djupt rotade svenska folktron, att svalan mot vintern sänker sig till sjöbottnen och där dväljes till våren, med andra ord, att hon då gästar underjorden.

Häri liknar svalan en annan fågel, som äfven han innehar segerstenen. Denna fågel är den tofsprydda vipan (*Vanellus cristatus*). Om henne förtäljes nämligen, att hon under vintern ligger dold nere i mossen, å hvilken hon om sommaren uppehållit sig. Hon håller härvid ett grässtrå i näbben. Beröfvas hon detta, dör hon.[4] Det säges ock, att man i hennes bo kan finna en mångfärgad sten, som gör innehafvaren osynlig samt äfven förmår för denne yppa andra personers innersta hemligheter.[5]

[1] E. Sundt: *Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge.* 2 uppl. Christiania 1852. S. 153, 154. Jfr härmed G. F. Black: *Scottish charms and amulets*, sid. 479 och 506, i *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland.* D. 27. Edinburgh 1893.

[2] Eva Wigström: anf. upps. sid. 176. — J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 106.

[3] Jfr *Albertus Magnus redivivus eller Hemligheternas Bok.* Götheborg 1843. S. 70. — J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 104—105. — Eva Wigström: anf. upps. sid. 175.

[4] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 96.

[5] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 105.

Här bör påpekas, att alla dessa anförda fåglar, undantagandes den sist omtalade, hvars sten uppgifves vara brokig, alltid sägas ega *en* röd sten. Vi torde nämligen däraf kunna draga den slutsatsen, att segerstenen egentligen och ursprungligen bär denna färg.

Det bör ej förvåna, om segerstenen vidare ansetts finnas i den fågels besittning, som i den historiska tidens myter framför andra tillägges Zevs-Jupiter. Redan klassiska skriftställare i början af vår tidräkning såsom Plutarkos, Dioskorides, Plinius m. fl. veta att förmäla om örnstenen, och medeltida och senare författare följa dem i spåren. Denna sten, hvilken möter inom skotsk och isländsk folktro, anses kunna påträffas i örnens näste, dit fågeln bringar honom för att befordra äggens kläckning och afhålla ormar. Stenen tros främja och gagna vid barnsbörd. På Island kallas den *lausnarstein* och synes där utgöras af i land drifna frön af någon tropisk baljväxt.[1]

Egendomligt nog möter en fågel såsom innehafvare af segerstenen äfven inom den judiska sägnens område. En rabbinsk saga förmäler nämligen, att Salomo förskaffade sig den bärg splittrande och klyfvande understenen *schamir* på det sättet, att han lät uppsöka en tjäders (eller orres?) näste och tillsluta detta med ofärgad kristall. Då den återkomne tjäderhanen nu icke förmådde komma till sina ungar, flög han bort och hemtade stenen schamir, hvilken han satte mot kristallen för att sönderspränga denna. Men med det samma upphofvo Salomos sändebud ett skri, så att fågeln i förskräckelsen släpte kraftstenen, hvilken de oförtöfvadt bemäktigade sig.[2] Man märke, att så väl tjäder- som orrtuppen — hvilkendera nu afses är svårt att afgöra; man vore mer benägen att på grund af hans svarta färg och klufna stjärt tänka på den senare — utmärkas genom sina högröda ögonbryn, till hvilka således den för segerfågelns hufvud utmärkande röda färgen i detta fall fått inskränka sig. Sagan är, såsom ses, för öfrigt i hufvudsak fullkomligt lik dem, som förtäljas om den svarta hackspetten.

---

[1] G. F. Black: anf. upps. sid. 505—506.
[2] J. Grimm: anf. arb. sid. 925.

Mer än andra fåglar har dock tamtuppen, om hvilken redan Julius Cæsar antyder, att han var helig för britterna (han fick ej ätas), tagit arf efter den svarta hackspetten, ja tamhönset öfvertog hos romarne till och med dennes värdighet såsom orakelfågel. Tuppen, hvilken att sluta af bland annat Aristofanes' bekanta yttrande, att han var herskare öfver perserna långt innan de hade några mänskliga konungar[1], redan i en aflägsen forntid hos de asiatiska arierna var en hackspettens, Pikus', motsvarighet, innehar icke allenast den underbara grenen utan ock den underbara stenen samt i likhet med korpen äfven den underbara fjädern. Beträffande undergrenen, »mäster Erik», inskränker jag mig att hänvisa till min här förut anförda undersökning Om fastlagsriset, företrädesvis sid. 272, 273, samt i samband därmed äfven erinra om sid. 29 i den likaledes redan anförda uppsatsen Såkaka och gullhöna. Jag må endast i förbigående påpeka, att, likasom Pikus dyrkades såsom en i toppen af en stång eller staf sittande hackspett, har Fjalars fågel, tuppen, ännu sin plats i spetsen af majstången och väderflöjelspiran, och enligt de fornnordiska myterna (Fjölsvinnsmål, Völuspá) sitter han i världslifsträdet Mimameids topp. Rörande den underbara fjädern må jag däremot tala utförligare. Att sägnen därom fans i Norden vid hednatidens slut, därom bär den i Sæmunds edda ingående dikten Fjölsvinnsmál vitne. Denna sång förtäljer, huru ljushjälten Svipdag okänd kommer till den mäktige tursens borg för att vinna den där i dvala sänkta gudamön Menglöds kärlek. Han råkar i samtal med portväktaren, hvilken bland annat upplyser honom om, att den, som skall kunna komma in, måste medföra den en skära liknande fjäder, som bäres af den i världsträdets krona sittande glänsande tuppen Vidofnir. För att komma i besittning af denna måste han emellertid först skaffa sig den i underjorden befintliga *hævatein*. Jämför man den anförda dikten med Skírnismál, finner man Vidofnirs lieformiga fjäder och *hævatein* å ena sidan motsvaras af Frös svärd och *gambantein*, *tamsvöndr* å den andra. Föreställningen, att de skärformiga fjädrarna i tuppens

[1] ARISTOFANES: anf. arb. v. 482—484.

stjärt besitta en öppnande egenskap, samt att de betvinga de onda, innelyckande, makterna, är ännu ej alldeles försvunnen hos vår allmoge. Ett par drastiska exempel på det förra finnas antecknade från Skåne,[1] och ett intyg om det senare är, att man i Värmland till skydd mot sjukdom hos kreaturen, »förtrollning», öfver fähusdörren förr uppsatt ett par tuppstjärtfjädrar.[2] Märkligt nog möter inom literaturen den åsikten, att den ena — den högra — af de två långa, krumböjda fjädrarna i Hermes-fågelns stjärt förmår lås att springa upp, redan under det andra århundradet af vår tidräkning, nämligen i Lukianos' dialog Alektor (Tuppen).

Men äfven segerstenen återfinnes, såsom sagdt, hos tuppen och omnämnes sålunda redan af Plinius (Historia naturalis XXVII, 144), hvilken framställer tron på en dylik i tuppens mage förekommande amulett såsom till och med på hans tid flere århundraden gammal.[3] Enligt senare författare, hvilka angifva, att stenen finnes i fågelns hufvud, gör den innehafvaren icke allenast oöfvervinnelig utan skyddar ock mot eller botar sjukdom, ja han är till och med en önskesten, hvarmed man kan nå alt, hvad man åtrår.[4]

Vi må här kasta en återblick på det föregående. Såsom vi sett, framstår så väl hos den grekiske författaren Lukianos som i senare svensk folktro tuppfjädern såsom till sitt väsen identisk med lifsgrenen, »sprängörten». Af den ofvan gjorda jämförelsen mellan Fjölsvinnsmål och Skírnismál finna vi emellertid, att här i Norden ännu under den senare hednatiden någon skilnad dem emellan måste hafva ingått i åtminstone de mer invigdes kunskap. Medan den segersälla lifsgrenen i bägge dikterna möter, ehuru under skilda namn, träder i den förstnämda dikten tuppfjädern i stället för världsherskarens svärd i den sistnämda. Den skärformiga fjädern likställes altså med ett skärande vapen. Nu är förhållandet det, att äfven ett par andra af de fåglar, med hvilka vi förut gjort bekantskap såsom innehafvare af segerstenen och lifsstängeln, enligt

[1] Eva Wigström: *Folkdiktning.* (Första samlingen.) Köbenhavn 1880. S. 122.
[2] Meddeladt af fil. kandidat N. Keyland.
[3] Jfr V. Hehn: *Kulturpflanzen und Hausthiere.* 7 uppl. Berlin 1902. S. 324.
[4] J. Grimm: anf. arb. sid. 1169, 1170.

svensk folksägen i sina stjärtpennor ega ett skärande redskap — en sax. Dessa fåglar äro svalan och vipan. Om båda dessa förtäljes,[1] att de en gång från »vår fru», jungfru Maria eller någon gudinna stulit en sax och till straff härför förvandlats till fåglar med saxformig stjärt. Men likasom ordet hammare än i dag är en gengångare från stenåldern och egentligen betyder sten, forngermanska *hamar*, har enligt språkforskares mening ordet sax, hvilket i det fornnordiska och det forntyska språket betecknar ett kort svärd och dessförinnan eller samtidigt måste hafva betecknat saxens föregångare den korta knifven, äfven det sin härledning från stenåldern. Det skulle nämligen egentligen vara samma ord, som det, hvilket vi möta i det latinska *saxum*, sten, och skulle således ursprungligen varit benämning på stenålderns flintknifvar eller hvilket eggverktyg som hälst af sten, således äfven mäjsel, vigg.[2] Taga vi nu ordet sax i betydelse tvåeggad knif, möter det ingen svårighet att äfven i hackspettens två mellersta, egendomligt danade och med ovanligt starkt fan försedda stjärtfjädrar se motbilder till skärande redskap, ja dessa torde mer än någon af de andra fåglarnas stjärtpennor lämpat sig för en dylik föreställning. Då jag nu anser, att alla de segerstenen och lifsstängeln egande fåglarna ärft dessa efter hackspetten, dristar jag i öfverensstämmelse därmed, på grund af hvad jag sist anfört, draga den förslagsslutsatsen, att äfven den skärande stjärtfjädern till följd af något jämförelsevis yngre religionsinflytande först tillagts nyssnämda fågel; att saxen-knifven till sitt ursprung och sitt egentliga väsen är samma sak som yxanmäjseln; samt att tuppens skärformiga stjärtfjäder, hvilken de nordiska fornsångerna sammanställa med världsherskarens svärd, står i nära frändskap med sädguden Saturnus' skära, men att guden Pikus äfven innehaft ett af jordgudinnan erhållet skärande redskap, hvarmed han för naturguden afskurit lifsstängeln. Såsom en ome-

[1] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 96. — A. A. Afzelius: *Swenska Folkets Sago-Häfder*. D. 3. Stockholm 1841. S. 116.

[2] Se R. Meringer: *Indogermanische Sprachwissenschaft*. Leipzig 1897. S. 126. — A. Fick: anf. arb., bd 2, 3 uppl., Göttingen 1876, sid. 252, och bd 3, 3 uppl., Göttingen 1874, sid. 314. En parallel bildar det grekiska ordet *ἀχμή*, spets, egg, hvartill en ursprungligare betydelse möter i sanskrit *acman*, sten.

delbar konsekvens häraf följer, att likasom hackspetten såsom en mytisk fågel är äldre än tuppen, äfven Pikus, skogsguden, är äldre än Saturnus, sädesguden, och i själfva verket fastmer dennes fader än tvärtom.

Det återstår att undersöka, huru hustuppen hos de europeiska folken, för hvilka han näppeligen före medlet af 500-talet före vår tidräkning började blifva känd[1], kommit att spela denna betydande mytiska rol. Vi finna då genast, att han till sitt yttre har åtminstone en likhet med hackspetten: den röda kammen. Men detta förhållande har, om det ock i det gamla hemlandet förmodligen varit det ursprungliga, dock helt visst icke varit den i längden och hos de europeiska folken verksammaste orsaken. När hustuppen en gång, väl hufvudsakligen genom persiskt inflytande, öfverfördes till Europa, hade han redan i sin fädernevärldsdel fått sin mytiska rol åt sig utskrifven. Han var redan då den återvändande daggudens bebådare, de lifshämmande, innelyckande mörkermakternas fördrifvare. Hos kretenser och hellener hade hackspetten varit dödsrikesdomaren Zevs Ktonios' fågel; hos perserna blef tuppen dödsrikesdomaren Çraoshas tillhörighet, för att sedermera, en invandrande inkräktare, äfven hos grekerna såsom dödsguden Hermes Ktonios' attribut utränga sin mytiske anfader hackspetten från denna värdighet.[2] Till och med i det senare Fornägypten blef enligt Plutarkos tuppen en dödsgudens, Anubis', fågel.[3] Dessa på österländsk grund utbildade föreställningar hafva otvifvelaktigt med mer eller mindre omdaning följt den ursprungligen indiska fågeln på hans färd genom hans nya världsdel och föranledt hans helighållande. När senare påfågeln (*Pavo cristatus*), äfven han af indisk härkomst, blef de ariska folkens egendom, gjorde han i sin tur tamtuppen hans rang stridig. Hos parserna, de så kallade elds- eller

[1] V. Hehn: anf. arb. sid. 323.

[2] Märkligt nog vet Lukianos att förmäla om tuppen, Alektryon, äfven såsom Mars' tjänare.

[3] Jfr ock förf:s upps. *Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens*, sid. 26—28, i *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1893 och 1894*. Stockholm 1895; samt anf. upps. *Såkaka*, sid. 29. Om tamhönset se för öfrigt utförligare V. Hehn: anf. arb. sid. 321 o. f.

djäfvulsdyrkarne, blef sålunda »konung påfågel», *melek taus*, en bild af deras gudomlighet eldfursten, den fallne ängeln.[1]

Ännu mer än vid ljuset torde människor i land med kallare klimat hafva fäst sig vid värmen såsom något för dem viktigt och välgörande. Att jordens fruktbarhet och i samband därmed existensvilkoren berodde på ljusets till- och aftagande, insågs icke så omedelbart som det förhållandet, att de bero på värme. Lyste ej solen äfven på vintern, och dock rådde då köld! Dagsljusets återvändande var dess utom — man må med skäl säga — en alldaglig företeelse; den varma årstiden återkom däremot såsom icke endast en frälsare från mörker utan ock från köld och hunger med långa mellantider, hvilka för kalender och sannolikt äfven någon mer utvecklad räkneförmåga saknande människor voro omöjliga att mäta. Man lade därför, något som vår allmoge för öfrigt efter fornärfd sed gärna gör än i dag, noga märke till vissa naturens företeelser såsom hans förebud. Det är må hända utom genom sitt egendomliga yttre mest i egenskap af vårbådande fågel den svarta hackspetten förskaffat sig sin mytiska rang. För att en fågel skall tjänstgöra såsom årstidstecken är det nämligen ej ovilkorligen nödigt, att han skall vara en flytt- eller sträckfågel. Det kan ock vara vissa årstidsväxlingarna medföljande förändringar i hans läte eller lefnadssätt och uppförande, som äro nog märkliga att tjäna människorna som årstidstecken.

Låtom oss nu än en gång hänvända oss till zoologien för att se, hvad den kan meddela i här ifrågavarande hänseende. Den kolsvarta skogsfågeln med det skarpa, mäjselartade näbbet och den eldröda hufvan är Mars' fågel äfven så till vida, att hans parningstid infaller i Mars' månad, samma månad, som i Norden otvifvelaktigt en gång egnades Tor.[2] Under denna tid har hanen den

[1] Jfr V. Hehn: anf. arb. sid. 358. — Skulle möjligen denna fågelidol genom en ordlek dölja den kaldeiske lifsguden Tammuz, Tauz (jfr J. G. Frazer: anf. arb., del 1, sid. 283)?!

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka*, sid. 36; samt A. Svensson: *Sammansmältning af äldre och nyare gudsbegrepp i vår folkföreställning*, sid. 229, i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 11. Stockholm 1902.

egendomliga seden att sätta sig i toppen af upptill förtorkade träd och med näbben hamra eller trumma mot dessa för att sålunda locka honan. Han bultar härvid, säger Brehm, »så ifrigt med näbben mot trädet, att det låter som ett oafbrutet »errr», och den snabba rörelsen af hans röda hufvud kommer det att nästan se ut, som då man hastigt för ett glödande kol fram och åter». I en eller annan ort i Småland kallas fågeln med anledning af detta sitt egendomliga sätt att förebåda en blidare väderlek för *blidten*.[1] Något senare, men ännu inom den gamla Torsmånadens förlopp, begynner arbetet på boet, hvilket såsom bekant lägges i en djup öppning, som fågeln själf urhålkar i en trädstam. Härvid kan han enligt nyss anförde naturforskare uthacka spåner af ända till 15 centimeters längd och 3 centimeters bredd, något som genast bör vara egnadt att väcka beundran hos människor på en mindre utvecklad ståndpunkt. För vårt ämne särskildt viktigt är, att hackspetten, äfven när han ej har ungar, stadigt återvänder till det träd, i hvars stam han valt sin boning, för att däruti tillbringa natten. Behöfver jag påpeka, att de heliga lunderna, dessa de ariska folkens älsta tempel, med sina af människohand aldrig rörda, mossbelupna träd, där misteln dolde sig i de åldriga trädkronorna, böra hafva varit för hackspettar högst lockande hemvist? I denna naturhistoriska karakteristik må, enär vi i det följande skola beröra en härtill svarande myt, också nämnas, att särskildt grönspetten, men väl äfven svartspetten, plägar angripa bisamhällen, hvadan han en gång torde varit människorna en vägvisare vid uppsökande af vildhonung i urskogarna. Det är, såsom jag menar, dessa för naturmänniskan vida mer än för oss välbekanta drag hos fågeln, som förskaffat honom hans gudomliga rang. Han blef en uppenbarelse af den naturvärmens gudom, hvilken enligt ett, såsom det synes, uråldrigt och vida kring världen spridt uppfattnings- och framställningssätt stångar, rister eller hackar hål på den frusna jordens skal eller världsträdets stam. Så födes t. ex. enligt myterna om Tammuz-Adonis den i det stora trädet vid jordens medelpunkt dolda växtlighets- och lifsguden till världen därigenom att en vildgalt

[1] Meddeladt af hofintendenten dr J. Böttiger.

med sina betar rister hål på trädets bark.[1] När hackspetten kom med sin från det eviga lifvets ängder hemtade sprängört, då foro bommarna från och isdörrarna öppnades, så att trädets löf och frukter, så att sommarens örter och varelser, så att vågor och varma vindar kunde återvända till människornas värld. Men ursprungligen var han endast en ham för anden i det träd, i hvars stam han bodde, eller för gudomligheten i den heliga lund, i hvilken han dvaldes, eller för den djupaste skogens med bäfvan dyrkade gud.[2] Det är i hackspettens egenskap af trädgudomlighet vi hafva att söka första förklaringen till hans rang af orakelfågel. Likasom själfva det heliga trädet meddelade gudasvar — eken i Dodona, germanernas »*arbores frugiferæ*» (»bärande träd») — så gjorde ock trädets i fågelgestalt sig uppenbarande ande eller själ. Men båda hemtade de — det trodde man sig snart förstå — sin visdom, sin gudakraft, från underjorden, dit trädet, »det med foten drickande», nedträngde med sina rötter[3] och dit, — må hända genom trädets håliga stam? — äfven trädfågeln ansågs nedstiga. Senare blef hackspetten därför en uppenbarelseform för eller ett bud från den enligt älsta föreställning icke himmelska utan underjordiska gud — hos grekerna: Zevs Ktonios, Hades-Hefaistos, hos nordborna: Mimir, Ivalde-Völund — lifskraftens, visdomens och konstfärdighetens gud, hvarifrån alt lif och således äfven människornas har sitt ursprung. Enligt Julius Cæsar[4] ansågo sig gallerna såsom underjordsgudens ättlingar; enligt den fornnordiska uppfattningen spirar hela det kosmiska lifsträdet, *Yggdrasil-Mimameid*, från Mimirs värld, och från detta träd, asken-eken, härstamma människorna. Det var ju från underjorden man såg alt lif och ljus spira eller stiga upp, och det var dit det vände åter. Det var underjordsguden, som var lifsvärmens gud, som var driftens gud så väl hos

[1] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 288 och 281.

[2] Om trädandar se vidare J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 56 o. f. — Om trädguden, lundguden i fågelgestalt märk särskildt W. Mannhardt: anf. arb. del 1. Berlin 1875, sid. 52—53. Det synes mig vara från trädsjälen i fågelham som den åldriga föreställningen om människosjälen i fågelham först utgått.

[3] Jfr Vergilius: *Georgica II*, v. 290—295.

[4] *Commentarii de bello gallico VI*, kap. 18.

naturen som hos människan; det var hans makt, som uppenbarade sig i den från underjorden framvällande källan, i det därifrån uppväxande trädet, i de om våren stigande växtsafterna, i blomma och frukt, i människans blod, ja i den ur trädets virke genom gnidning framkallade elden[1], i den vid horisonten uppstigande solen eller det uppgående rägnbringande åskmolnet. Det var han, som var siarförmågans och visdomens, den renaste lifssubstansens, andelifvets gud. Ur hans brunn måste själfva Oden dricka, och till och med solgudsoraklet i Delfi var tydligtvis ursprungligen en underjordsgudens helgedom. Det var ock han, rikedomarnas gud, som senare, när dessa begrepp utbildat sig, blef de himmelska gudarnes leverantör, utan hvars bistånd de vordo kraftlösa och vanmäktiga, så vida de ej genom andlig öfverlägsenhet eller oftare slughet och list lyckades afvinna honom hans skatter. Och det var han, som omsider blef gudars och människors värste fiende.

Såsom jag sökt visa, ansågs en gång den svarta hackspetten vara innehafvare af lifsgudens spira och väl sedan ännu aflägsnare tid af hans stenyxa eller vigg. Men den förmodan ligger altför nära till hands för att icke uttalas, att den rödhufvade men i öfrigt likasom svartbrända fågeln, träd-anden, en gång ansetts vara innehafvare af själfva naturvärmen, världselden,[2] vare sig han nu betraktats såsom dennas egentliga vårdare, eller af värmeguden erhållit en tändande flamma såsom gåfva, eller ock, enligt i så fall jämförelsevis yngre men dock högst åldrig mytbildning, stulit ett glöd, en gnista från den enligt då rådande mening mot människorna afvogt sinnade världseldsherskarens härd.[3] Eld och lif äro emellertid sen uråldrig tid för arisk folkföreställning på ett mystiskt sätt med hvar andra sammanfallande. Än i dag tala vi ju om lifsvärme, om lifslåga som tändes eller släckes. En eldbringande

[1] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 292 o. f.

[2] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 367 o. f.

[3] Äfven den med högröd hjässa prydda tranan säges vara en ljusbringare — »tranan bär ljus i bondens hus», säger ett svenskt ordspråk — och å en relief från romersk tid, anträffad i Paris och nu förvarad i Musée Cluny, ser man tre tranor och tre växtstänglar på ryggen af en tjur. I *Dyalogus Creaturarum* finnes (blad 70) en fabel om huru tranan täflat med örnen att flyga mot solen. Jfr sid. 199 i denna uppsats.

fågel blir därför en lifsbringande fågel och vice versa. Storken (*Ciconia alba*), hvilken ju, såsom ännu allmänt säges, är en lifsbringare, är på sina håll enligt folkföreställningen också en eldbringare.[1]

För den kosmiska värmen och ljuset, naturens alstringskrafter, finnes emellertid, må hända genom anpassning för nordligare förhållanden af en ursprungligen orientalisk rägnsymbol, åtminstone sedan bronsåldern en sinnebildlig omskrifning. De framställas såsom en dryck, lifsdrycken.[2] Hackspetten torde därför också hafva ansetts såsom en lifsdryckbringare, om han ock i detta hänseende snart fått vika för någon annan fågel. Å de från medlet af bronsåldern härstammande små bronsvagnarna med lifsdryckkärl äro i regel små fågelfigurer anbragta. Enligt en senare forngrekisk författare (Antigonos från Karystos) skola dessa fågelbilder hafva förestält korpar,[3] hvilken fågelart vi redan sett äfven i andra hänseenden hafva rivaliserat med hackspetten. Än i dag afbilda slovakerna i Mähren korpar å sina barnvaggor, emedan dessa fåglar anses, likasom storken hos oss, bringa barn.[4] En kamprydd fågel, ofta försedd med två märkligt uttecknade stjärtpennor, sattes dock äfven, och vida tidigare än hvad den grekiske författaren kan känna till, i förbindelse med de symboliska kärlen.[5] Såsom redan nämts, bragte hackspetten, Pikus, föda åt Romulus och Remus, och denna näring var helt visst af gudomligt slag. En antikens författare (Antoninus Liberalis) vet ock att förtälja en

[1] A. KUHN: anf. arb. sid. 106. — Om urfäderna såsom eldbringare jfr förf:s upps. *Lussi*, sid. 32, i *Meddelanden från Nordiska museet 1898*. Stockholm 1900.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, företrädesvis sid. 35—36, samt äfven förf:s upps. *Kärlvagnar från forntiden* i tidskriften *Ljus*, årg. 2, nr 46. Stockholm 1900. — Därmed må sammanställas det nyligen vid Trundholm på Sjælland gjorda bronsålderfyndet af en liten vagn med en bild af solskifvan.

[3] A. FURTWÄNGLER: *Ueber ein auf Cypern gefundenes Bronzegerät*, sid. 430, i *Sitzungsberichte der philos.-philol. und historischen Classe der Königl. bayer. Akademie der Wissenschaften*. B. 2. H. 3. München 1899.

[4] Enligt meddelande af museidirektor M. HABERLANDT i Wien. Jfr M. HABERLANDT: *Katalog der Sammlungen des Museums für österreichische Volkskunde*. Wien 1897. S. 161.

[5] Jfr O. MONTELIUS: *Ett i Sverige funnet fornitaliskt bronskärl*, bilderna sid. 18, 53 m. fl., i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 11. Stockholm 1902.

egendomlig sägen, om huru grönspetten, κέλεος, en gång nedträngt i den håla, där Zevs födes och hvarur hvarje år eld upplågar, för att röfva honung från de där varande heliga bien. Han var förut en man, men blef då till straff af Zevs förvandlad till en fågel, hvilken emellertid, emedan han skådat Zevs' blod,[1] erhöll förutsägelseförmåga.[2] Vi finna här en oförtydbar framställning af lifskraftens upphemtande från underjorden, från Zevs Ktonios' boning. Honung ansågs, väl alt sedan människorna lärde känna denna naturprodukt, såsom en af bien samlad underbar naturens kvintessens, såsom ett lifs- och oförgänglighetsämne,[3] hvilket meddelade sin gudomliga kraft äfven åt det däraf brygda mjödet, Kvasirs-Ods blod, som därför ock blef en helig dryck.[4] Äfven inom den fornhinduiska mytologien möter en lifsdrycken, *soma*, bringande fågel. Denna angifves vanligen vara en örn,[5] men en örn blef ock Zevs' fågel, och i örnham var det som himmelsguden bortröfvade lifsmjödförvararen Ganymedes. I örngestalt var det ock som Oden från underjordsgudinnans boning, dit Rati banat honom väg, bragte Kvasir-Suttungs-mjödet till himmelsgudarnes hem. Örnen har således icke allenast inom grekernas och nordbornas utan ock inom arisk-asiatiska folks myter efterträdt hackspetten, och det torde näppeligen vara för djärft att antaga, att denna förändring skett mer eller mindre samtidigt med en dualistisk världsåskådnings inträde genom den gamla värmekultens öfvergång till utpräglad himmels- och solkult. Men lifsdrycken var för naturen icke allenast värme och ljus utan äfven rägn, och såsom en rägnbebådare, det är fornmässigt sedt en rägnbringare, har spillkråkan allmänt till våra dagar i det svenska folkets föreställning bibehållit sitt anseende. Svartspetten ställes härvid

[1] Jfr sid. 186, 187 i denna afhandling.

[2] F. Nork: anf. arb. bd 4, sid. 302—303. Jfr samma arbete bd 1, Stuttgart 1843, sid. 330 (*Celeus*).

[3] Jfr F. Nork: anf. arb. bd 2. Stuttgart 1844, sid. 137—239.

[4] Jfr förf:s upps.: *Om julnötterna, julhalmen, julgröten, julbullarna och julölet*, spalt 6, i tidningen *Jul 1902*. Stockholm 1902.

[5] H. S. Vodskov: *Sjœledyrkelse og Naturdyrkelse*. B. 1. Kjøbenhavn 1897. S. 264. Den somahemtande fågeln säges ock vara en falk, hvilket åter erinrar om Loke, som i falkham återför den i en nöt inneslutna Idun. Prometeus medförde på härom erinrande sätt elden i ett nartexrör.

tydligen nära ljungelden, hvilken ju föregår och bebådar rägnskuren. I Holland liknar man ock det första åskdundret vid galandet af en tupp,[1] och flere folktro- och mytforskare hafva kommit till den slutsatsen, att tuppen varit Tors, åskgudens, fågel. Men tuppen är, såsom vi sett, i sin egenskap af mytisk fågel en efterträdare till hackspetten — liksom denne var det fruktbärande trädets, blef tuppen sädesfältets själsham[2] — och Tor, fruktsamhetsguden, äringsguden, är sannolikt till sitt ursprungliga och egentliga väsen den samme som Ty, hvilken motsvarar Zevs, hvars egenskap af trädgud vid Dodona vi känna.

Såsom jag i min denna undersökning föranledande uppsats Såkaka och gullhöna, sid. 35 o. f. påvisat, var det i Norden under senare järnåldern mer en gudinna än en gud, som ansågs innehafva lifsdrycken.[3] Denna växtlighets-, äringss- och lifsgudinna, hvilken i likhet med den gamla lifsguden samtidigt äfven var dödsgudinna, kristnades under namnet Gertrud, och åt henne egnades så väl i Sverge som i Norge svartspetten, hvilken ock därför kallas *Gertrudsfågel*. Till undvikande af vidare upprepning vill jag med erinran om, att Gertrud ock är den samma som skogsgudinnan, *skogsrån*, och att man plägade offra åt spillkråkan såsom skogsråns fågel, inskränka mig att hänvisa till hvad jag i anförda uppsats i föregående häfte af dessa Meddelanden (sid. 35 o. f.) anfört. Härtill må dock fogas det tillägget, att så väl lifs- och dödshelgonet Gertruds som drakdödaren, lifs- och dödsängeln Mikaels dagar en gång i den kristna kalendern nästan i omedelbart samband med hvar andra förlagts till midten af Mars' (Tors) månad, hvilken, såsom vi sett, ock med skäl kunnat egnas hackspetten, likasom den följande egnades göken, Örvandils fågel. Den 15 mars blef dock senare, efter år 813, lifsstaf- och Kristusbäraren Kristoforos' dag, under det ärkeängeln Mikaels dag förlades till tiden för Johan-

[1] J. Schrijnen i *Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore.* 13 Jaarg. Gent 1900—1901. S. 104.

[2] Jfr t. ex. förf:s anf. upps. *Fastlagsriset*, sid. 266 och 273 m. fl.

[3] Jfr ock förf:s anf. upps. *Lussi*, företrädesvis sid. 35—36, samt äfven förf:s anf. upps. *Kärlvagnar från forntiden.*

nes döparens aflelse.[1] Att en hackspettart, grönspetten, äfven hos romarne tillagts en växtlighetsgudinna, Feronia, har jag redan omtalat, och äfven med äringsgudinnan Ceres synes han hafva stått i något samband.[2]

I den sist anförda föreställningen om hackspetten såsom lifsdryckbringare är det jag ser en anknytning till den, så vidt jag känner, först af kristna författare omtalade sagan, att pelikanen-hackspetten med näbbet upprister sitt eget bröst för att med sitt blod nära eller till lifvet återväcka sin afkomma. Den skriftställare, som först omnämner detta, är den helige Augustinus (död 430), hvilken i sina kommentarier till psalmen 102 förtäljer, att pelikanhanen hackar i hjäl sina ungar, hvarefter han sörjer dem i tre dagar. Honan tillfogar sig då själf ett djupt sår i bröstet och låter sitt blod flöda öfver afkomman, som härigenom åter väckes till lif.[3] Denna Augustinus' berättelse afviker från de vanliga bildliga föreställningarna så till vida, att det å dem tydligen är för att nära ungarna som fågeln upprister sitt bröst (se bild 23). Om pelikanens kyrkliga betydelse har jag redan (sid. 171) yttrat mig tillräckligt för här föreliggande undersökning.

Man frågar sig nu: När uppstod denna föreställning, som inom den kristna symboliken spelat en så betydande rol? Att hon till sitt väsen ej kan vara kristen är uppenbart: därtill är hennes inpassning på kristna förhållanden, särskildt i den form Augustinus anför henne, och denna är ju för oss den älsta kända, alt för litet träffande. Öfverföra vi sagans symbolik från den kristne till den hedniske frälsare, hvilkens mantel företrädesvis Johannes — bebådaren, vägberedaren och martyren — inom den kristna kalendern fick upptaga,[4] erhåller däremot myten om pelikanen sin fulla betydelse. Att årets växtlighetsgud, ja lifskraften såsom helhet

[1] Jfr förf:s upps. *Såkaka*, sid. 35 och 36.

[2] F. Nork: anf. arb. bd. 1, sid. 330. — *Celeus*, *κέλεος*, grönspetten (jfr sid. 189) synes hafva varit den, som gaf Ceres-Demeter näring, under det hon sökte Proserpina-Persefone.

[3] E. P. Evans: *Animal symbolism in ecclesiastical architecture*. London 1896. S. 128.

[4] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka*, sid. 34—36.

sedd, offrar sig själf för sig själf i sin afkomma är nämligen en åskådning, som vid en något djupare spekulation direkt nog uppstår ur iakttagelser af naturförhållandena, och som för öfrigt hade sin motsvarighet så väl i solens lopp, naivt uppfattadt, som i det af blixten uppristade, sig i regn uttömmande molnet. Den var äfven för ett flertal asiatiska och europeiska religionsformer ingalunda främmande, och icke häller för nordbornas gudatro. Nio dygn hang Oden (Od, driftguden) genomborrad med spjut själf offrande sig åt sig själf i världsträdet, säger Hávamál, och tränga vi till mytens kärna, möta vi samma föreställning i berättelsen om Balder. Det omotståndliga »segersvärd», mistelgrenen, som dödar den eljest osårbare växtlighetsguden, är nämligen till sitt innersta väsen intet annat än växtlighetsguden själf i en annan uppenbarelseform.[1] Sagan om pelikanen, som upphackar sitt eget bröst, är således endast en annan form af samma myt, som möter i den frygiska gudasagan om Attis, i hvars belysning äfven den italiska myten om Saturnus förhållande till Uranus egentligen erhåller sin förklaring. Att en hednisk föreställning om att svartspetten af någon anledning gjutit sitt blod en gång i vårt land förefunnits, synes antydas af det från norra Småland antecknade bruket, att när denna fågels läte kunde tydas »spill, spill», svara: »spill ditt hjärteblod i helvetet!» Lät hans skri åter såsom »kri, kri», svarade man: »kri hos Gud i himmelen».[2]

I det föregående har jag egentligen endast talat om en art hackspett, den i Italien åt fruktsamhetsguden Mars och i Skandinavien påtagligen en gång åt Njärd eller må hända ännu åt Od-Oden och Fröja-Frigga helgade svartspetten. Att emellertid äfven grönspetten betraktats såsom en gudomlig fågel, har i förbigående framgått, och otvifvelaktigt hafva äfven andra arter af släktet *picus* haft denna ära, om ock svartspetten i stort sedt kommit att intaga det främsta rummet. En hvar art, som kännetecknas af en högröd eller höggul hjässa, har påtagligen varit berättigad till gudavär-

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Fastlagsriset*. I detta förhållande torde ock uppgiften i *Skáldskaparmál*, 8, om Heimdalls hufvud finna en förklaring.

[2] G. O. Hyltén-Cavallius: anf. arb. del 1, Stockholm 1863, sid. 324.

digheten. På någon annan hackspettart än den svarta eller gröna hackspetten såsom närmaste föregångare torde möjligen ock den anförda sagan om tuppens stjärtfjädrar häntyda. Denna föregångare skulle i så fall hafva varit någon af de arter, som utmärkas icke allenast af en röd hjässa utan ock af röda undre stjärttäckfjädrar. Att äfven andra hackspettar än den svarta tillagts Mars synes för öfrigt framgå däraf, att medeltida författare med uttrycket *St Martins* — den till helgon vordne Mars' — *fåglar* tyckas hafva betecknat alla med röd hjässa utmärkta hattspettarter. Äfven kungsfågeln, rödhaken, kärrhöken m. fl. voro dess utom egnade detta helgon.[1] Sällsamt är, att också hos de gamla mexikanarne, i hvilkas religion så många egendomliga likheter möta med företeelser från just det religionsskede i den gamla världen, hvarinom denna uppsats egentligen rör sig, hackspetten uppträder såsom en representant för stamheroen, den odling och lag bringande guden Quetzalkoatl, af hvilken hvarje öfverstepräst ansågs vara en reinkarnation.[2] Hos finska folk ansågs hackspetten vara en himmelsguden Ukkos eller Tarans fågel och en hjordarnas och markernas beskyddare. Hos votjakerna offrades hackspettar i slutet af sommaren.[3]

Men lifsgudens väsen har, såsom jag redan visat, uppenbarat sig äfven i andra fåglar. Hvad beträffar korpen, hvilken otvifvelaktigt ganska långt till baka i tiden ansågs såsom en guds sändebud (märk Första konungaboken kap. 17, v. 4 och 6 samt därjämte kap. 19, v. 5—8), kan jag ej framlägga andra skäl till förklaring än det, att han i likhet med svartspetten är kolsvart, samt den förmodan, att han, valplatsernas gäst, ej såsom en den vegetativa utan en den animala lifskraftens bärare tillagts den själarna hos sig samlande guden på grund af ungefär samma tankegång, som schakalen tilllades Anubis, ägypternas dödsgud. Detta förklarar ock, hvarför

[1] L. Hopf: *Thierorakel und Orakelthiere in alter und neuer Zeit.* Stuttgart 1888. S. 146—147.

[2] J. G. Müller: *Geschichte der amerikanischen Urreligion.* Basel 1885. S. 594. Anf. i L. Hopf: nyssn. arb. sid. 148. — Jfr därmed K. Bahnson: *Etnografien.* B. 1. København 1900. S. 421 o. f.

[3] Finn Magnusen: *Den første November og Den første August.* Kjøbenhavn 1829. S. 229 och 120.

korpar i vårt land anses såsom dödsbud — de komma för att hemta själar — samt hvarför parserna utsätta sina döda åt korparna. Såsom jag i det föregående (sid. 188) nämt, anses korpen emellertid på ett eller annat håll också såsom en själsbringande, en barn till världen förande, fågel. Den gud, som tager lifvet bort från jorden, ger det ock åter dit. Till Oden bragte korpar visdom — andens föda (jämför Elias), men visdomens källa ligger i underjorden, i Mimirs rike. Det är hos Utgårdaloke som Hugi (Hugin, Odens korp) egentligen är hemma.[1] Korpen var ock den deliske orakelgudens fågel.[2]

Angående de andra fåglarna finner jag tvänne af deras utseende beroende grundsatser hafva gjort sig gällande. Den ena har egentligen beaktat den högröda färgen, hvilken man tillskref stor betydelse. Den var eldens, morgon- och aftonrodnadens samt blodets färg; den var, hvar hälst den uppenbarade sig, lifsgudens färg. Den andra grundsatsen, hvilken utöfvat det vidsträcktaste inflytandet, har fäst sig vid hjässkammen.

Hos ladusvalan, på engelska *Martin* (jfr sid. 193), har man särskildt uppmärksammat det röda framhufvudet, hvari nordisk folktro sett ett från något kvinligt väsen (en gudinna) eller den heliga jungfrun (»vår fru») stulet rödt nystan, en sinnrik, väl närmast från nornans slända utgången sinnebild af en potens, af ett litet, som kan sträcka ut sig till det oberäkneliga. Såsom vi förut sett, innehar svalan också saxen. Hon eger altså de tre ödesgudinnornas — parcernas, moirornas, nornornas — det är den gamla jord- och underjordsgudinnans båda redskap.[3] Hos rödhakesångaren (*Luscinia rubecula*) har man lagt märke till den röda strupen och bröstet. Hos storken, i hvilken vi i det föregående lärt känna en lif- och eldbringare, har man i den röda näbben och de likaledes röda benen sett gudens insegel.[4]

---

[1] *Gylfaginning*, 45 (46).

[2] Ovidius *Metamorphoseon V*, 329.

[3] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 10.

[4] Enligt V. Rydberg är storken Hönirs fågel. Se *Undersökningar i germanisk mythologi*, del 1, Göteborg 1886, sid. 552; och del 2, Göteborg 1889, sid. 35.

Rörande den andra i ordningen af de sistnämda tre fågelarterna må jag anföra, att den lilla fågeln med det brandröda bröstet, hvilket, då han lifligt hoppar omkring bland grenarna, liknar ett lefvande kol, i England kallas *Robin*[1] eller *Robin Redbreast*. Detta namn Robin är det samma som vårt Robert, tyska Ruprecht, forntyska Hruodpert, hvilket betyder den vidtfräjdadt lysande, och eger motsvarigheter i gudanamnen Perchter eller Berchter, femin. Perchta, Bärta (Lucia, Lucien),[2] det fornindiska Bhrigu samt åtskilliga andra namn på gudomliga urstamfäder. I England möter ordet Robin ock såsom namn på sagogestalten *Robin Hood*, den vilde jägaren och röfvaren, samt äfven såsom namn på hustomten, »nissen» eller skogsanden *Robin fellow*, *Robin good fellow*. Den tyske Ruprecht-Bercht och hans kvinliga motsvarighet Perchta-Lucia uppträda åter jämte Martin (märk ofvan St Martins fåglar samt ladusvalans engelska namn) och Nikolaus vid vinterns inträde eller under julen såsom gudomliga eller dämoniska gestalter.[3] I Sverge ersättas de af den såsom förste martyr med Johannes döparen täflande Staffan och af julbocken. Om rödhaken och en annan i här ifrågavarande hänseende vida märkligare fågel, kungsfågeln (*Regulus cristatus*), finnes ett gammalt engelskt folkrim:

The Robin and the Wren
are God Almighty's cock and hen,

hvilket för i minnet insekten gullhönan (*Coccinella septempunctata*), som ju också är ett Guds utkorade kreatur.[4]

Hos kungsfågeln har man tydligen fäst sig vid hufvudets gullgula kam eller hufva. Denna den minsta af Europas fåglar, hvilken, såsom äfven den svenska benämningen angifver, satts såsom en konung bland fåglarna, heter på grekiska utom τροχίλος[5] äfven

[1] Detta ord lär ock beteckna lärkfalkhanen; jfr not sid. 189.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, företrädesvis sid. 7 och 32 samt 5 och 6.

[3] Jfr J. Grimm: anf. arb. del. 1, sid. 472; — förf:s upps. *Om julens härkomst* i tidskriften *Ljus*, årg. 2, nr 12. Stockholm 1899.

[4] Jfr förf:s anf. uppsats *Såkaka*, företrädesvis sid. 31—33.

[5] Af τρέχω. Τρόχιλος väl egentligen liktydigt med löparen, sändebudet. Jfr dock äfven τροχός, τροχάω, τροχίζω.

βασιλίσκος, på latin: *regulus*, *rex avium*, på italienska: *re di siepe*, på spanska: *reyezuelo*, på franska bland annat: *roitelet*, *roi des oiseaux*, på engelska: *wren*, på walesiska: *bren*, på holländska: *konije*, på tyska: *zaunkönig*, hvilka namn alla beteckna honom såsom konung, liten konung eller snårens konung. Han är altså för att använda den framstående engelske folktroforskaren J. G. Frazers uttryck en »King of the wood» (Rex nemorensis).[1] Hvad beträffar hackspetten, vet den hinduiska folksägnen förmäla, att äfven han varit en konung (*raja*), och att det är från den tiden han ännu har kvar sin hjässprydnad.[2] Men kungsfågeln har i det af ej endast keltiska utan ock germanska folkelement bebodda Frankrike erhållit åtskilliga andra namn än det anförda. Sålunda kallas han *le roi Berthauld* och *Berichot*, i hvilka båda namn vi återfinna det gamla germanska gudanamnet Berchter. Vidare nämnes han *poulette au bon Dieu*, *oiseau de Dieu*, likasom han i Skottland kallas *The Lady of Heaven's hen*.[3] Om denna till sina namn så märkliga fågel, hvilkens rivalitet med örnen om konungavärdigheten bland fåglarna redan synes hafva varit bekant för Aristoteles, således i fjärde århundradet före vår tidräkning, likasom den var känd af Plinius,[4] finnas i de land, som bebotts eller bebos af kelter, åtskilliga märkliga sägner och med dem förenade sedvänjor. Då dessa äro i hög grad egnade att fullkomna den bild af den i fågelham sig uppenbarande lifsgudens kult, som jag sökt teckna, må vi här något utförligare sysselsätta oss med dem.

Medan kungsfågeln i vissa orter i England, Skottland, Bretagne o. s. v. noga skyddas, emedan man anser skadandet af fågeln eller hans näste medföra någon större olycka, är han på andra håll vid vissa tider utsatt för en ifrig förföljelse. På den af keltisk befolkning bebodda, mellan England och Irland belägna ön Man, for-

[1] J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 4 m. fl.

[2] W. Crooke: *The popular religion and folklore of Northern India*. D. 2. London 1896. S. 250.

[3] J. Brand and H. Ellis: *Observations on popular antiquities*. D. 3. London 1842. S. 103. — A. Kuhn: anf. arb. sid. 109. — J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 141.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 109—110.

dom druidismens hufvudsäte, vet man förmäla, att han är en förvandlad skön men illasinnad fé eller gudinna, hvilken genom sin fägring lockade människor ned i hafvet.[1] På grund af dessa sina antecedentia jagas fågeln vid hvarje nytt års ingång af öns hela manliga befolkning, och så många exemplar som möjligt dödas. Dessas fjädrar bevaras sedan med religiös andakt såsom ett säkert skydd mot skeppsbrott.[2] En annan till samma ö förlagd uppgift meddelar en härtill motsvarig sed. På julaftonen vakade man, och när kyrkklockorna ringde till midnattsmässa, samlades man i kyrkan. Därefter gick man på jagt efter kungsfåglar. När man lyckats döda en, fäste man honom med utslagna vingar vid spetsen af en stång och vandrade med denna från hus till hus. Omsider lades fågeln med stor högtidlighet på en bår och fördes till kyrkogården, där man begrof honom under afsjungande af sånger på manska språket. Först nu ansågs julen hafva ingått, och dennas begynnelse firades med dans utanför kyrkogården.[3]

Om irländarne berättas, att de jaga kungsfågeln, emedan en dylik en gång genom att hoppa och picka på trummorna väckt en trupp sofvande protestantiska soldater, hvilka de katolska irländarne eljest skulle lyckats öfverrumpla. På grund af detta pseudohistoriska skäl kalla irländarne denna fågel djäfvulens dräng (»*the Devil's servant*») och döda honom, när hälst de finna honom, ja de lämna fåglarna åt sina barn med tillsägelse att genomborra dem med törnen. Man kan stundom å helgdagar se hela sockenmenigheter ute på kungsfågeljakt.[4] Denna framställning, hvilken i åtskilliga hänseenden förefaller tämligen ytlig och delvis till och med oriktig, kompletteras af en annan, hvilken emellertid äfven hon söker prestera en i tiden rätt närliggande historisk grund till det egendomliga bruket. Författaren till denna anteckning förstår väl, att fågelns anseende måste förskrifva sig från druidismens dagar, men

[1] Jfr Ovidius: anf. arb. V, sid. 551 o. f. (sirener-harpyor).

[2] A. Kuhn: anf. arb. sid. 107—108.

[3] J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 141—142. — I E. M. Arndt: *Julfesten* (Öfvers. Falun 1820.) sid. 30 finnes denna sed ock omtalad, men är där missuppfattad och misstydd.

[4] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del, sid. 104.

menar, att förföljandet föranledts af de kristna missionärerna, hvilka velat utrota det af hedningarna dyrkade djuret. Han berättar, att de irländska bönderna på juldagen döda en kungsfågel, hvarefter de på annandag jul, Stefani dag, högtidligt köra honom omkring hängande vid ena benet midt i tvänne rätvinkligt hvar andra korsande tunnband. Vagnen följes därvid i hvarje by af en procession män, kvinnor och barn, hvilka sjunga iriska visor, i hvilka de kalla honom alla fåglars konung. Enligt annan uppgift egde äfven jakten rum på den förste martyrens dag, annandagen.[1]

Denna anförda sed, hvilken tyckes hafva hos kelterna antagit sin egen utpräglade karaktär, förekommer äfven i Frankrike. Sålunda förtäljer en resande, att i trakten af Marseilles i slutet af december en hel skara af med svärd och pistoler väpnade män plägade draga ut för att jaga den lilla fågeln. När de funnit en, något som ej är svårt, enär de alltid förut styrt om att hafva en i beredskap, upphänges denna vid midten af en stång, hvilken två män sedan bära på sina axlar, såsom vore det en tung börda. Det besynnerliga tåget går nu staden rundt, och fågeln väges omsider på en stor våg. Därefter slår man sig ned vid ett stort bord och gör sig lustig.[2] Från annat håll i Sydfrankrike meddelas, att man plägade kringföra sitt byte fäst vid en med oliv, ek och mistel omvirad staf. Den, som dödade fågeln, ärfde därmed dennes kungavärdighet, kallades *roi* och ifördes krona och blå mantel samt erhöll ett slags spira.[3]

Hvad har då denna lilla vackra fågel gjort för att ådraga sig all denna förföljelse? En normandisk saga ger svaret. Han har en gång åtagit sig att hemta himmelens eld till jorden.[4] Han har i likhet med hackspetten varit en värme, ljus och lifskraft bringande fågel; han har varit en uppenbarelseform för växtlighets- och

[1] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del sid. 103 och 104. — J. G. Frazer: anf. arb. del 2. sid. 142.

[2] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del, sid. 103.

[3] A. Kuhn: anf. arb. sid. 108—109, samt J. G. Frazers anf. anf. arb. del 2, sid. 143—144. Om seden att vid årsskiftet döda en kungsfågel se utförligare sist anförda arb. och del, sid. 140—144.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 109.

lifsguden. Den bekanta fabeln, att kungsfågeln öfverträffat örnen i förmåga att stiga mot höjden genom att oförmärkt sätta sig på dennes rygg, har således sin fornärfda anledning. Men han har ock trängt djupare ned i jorden än någon annan fågel.[1]

Men är då detta ett skäl! Kan det ligga någon tankegång till grund för att alla på jorden lefvande varelsers välgörare sålunda dödas? — Såsom jag redan (sid. 191—192) påvisat, har det varit en tro, att växtlighetsguden dödar sig själf. Detta skedde, när han fann sina krafter aftaga. Det måste hafva varit vid vintern, som Oden offrade sig själf åt sig själf, och det måste hafva varit vid det gamla årsskiftet, som lifvets mjöd åter räcktes honom. Men likasom Oden genom att offras vann lifvets dryck, så kunde ock hvarje annan dödlig — äfven gudarna voro dödliga — genom att nedstiga till underjorden erhålla den samma. Man hyste därför intet hvad vi kalla medlidande med svaga eller åldriga personer, när dessa blefvo familjen eller stammen för besvärliga i kampen för tillvaron. Förde ej omständigheterna eller deras egen hand dem snabt nog till dödsriket med dess kraft- och föryngringskälla, tvekade ej någon af deras anhöriga att sända dem dit.[2] Detta var ej någon förbrytelse mot den som dödades utan tvärtom en hjälp, en frigörelse. Det var ursprungligen denna hjälp man ville räcka åt den afmattade, af ålderdomskrämpor hemsökte växtlighetsguden. Man ville befordra honom till underjordsgudens eld för att hemta ny lifsglöd, till hans brunn för att hemta ny lifsdryck åt sig själf och därmed samtidigt åt den tvinande naturen. Hackspettens efterträdare tuppen blef därför, äfven han, ett årsskiftesoffer, en julrätt, i England och Spanien i verklighet, i Sverge i efterbildning i bröd. Enligt de gamla staffansvisorna vaknar tuppen på konung Herodes' bord, i likhet med julbocken (Torsbocken), galten i Valhall (Frös-Fröjas galt) och andra växtlighetsguden företrädande djursymboler, åter upp ifrån de döda.

Hvad de rituela ceremonierna vid växtlighetsgudens dödande beträffar, måste dessa i viss mån hafva växlat alt efter arten af

[1] Jfr *Bröderna Grimms sagor*. Öfvers. Saml. 2. Stockholm 1883. S. 247 o. f.
[2] Jfr G. O. Hyltén-Cavallius: anf. arb. del 2, sid. 294—295.(?)

det föremål, som ansågs i sig innesluta gudens väsen. Detta föremål kunde nämligen vara så väl ett djur som en växt eller en människa, det kunde vara en ört, en gren, några sädesstånd, och det kunde vara själfva landets konung.[1] Var det ett husdjur, synes man i regel hafva iakttagit att vid offermåltiden ej skada eller förkasta något af benen samt att äfven bevara huden hel; var det en fågel, behöll man ofta hela fågelkroppen kvar eller ock skinnet eller fjädrarna. Det sistnämda var, såsom vi sett, bruket på ön Man.[2]

Det är efter alt att döma från dylika naturliga förvarade fågelkroppar som de i taken af våra bondstugor hängande fågelbilderna leda sitt upphof. Man har här, likasom på så många andra håll inom religionskultens område, låtit en afbild träda i stället för verkligheten. Kroppen, bilden, ja till och med själfva benämningen bär enligt fornfolklig åskådning alltid inom sig något af själfva väsendet. Den af mig anförda förklaringen stödes däraf, att det än i dag är en ganska vanlig svensk sed att — numera dock egentligen endast öfver stalldörrar eller i stalltak — upphänga skjutna hökar eller skator.[3] Beträffande de förra torde jag, af hvad redan (sid. 179 och 189 not) sagts om örnen och falken, vara berättigad att till här ifrågavarande kategori också föra dem. I det gamla hednatemplet vid Leire på Sjælland offrades så väl hökar som tuppar, och Yggdrasils krona hyser ej endast en tupp utan äfven en örn och en hök. Hvad skatan åter angår, så förråder hennes latinska namn *pica*, femininum af *picus*, att hon af någon anledning kommit att redan före vår tidräkning räknas till hithöriga fåglar. I Sverge likasom i England säges allmänt, att skatan är Satans fågel, och i flere andra land sättes hon på ett eller annat sätt i förbindelse och blodsgemenskap med djäfvulen.[4] Hon är »den ondes följeslagare»; hon har en droppe af djäfvulens blod i sin tunga; hon

[1] Se härom utförligt J. G. FRAZERS samt W. MANNHARDTS i det föregående flere gånger anförda, för religionsforskningen viktiga arbeten.

[2] Jfr ock W. CROOKE: anf. arb. del 2, sid. 249 o. 252, samt J. G. FRAZER: anf. arb. del 2, sid. 93—94.

[3] Jfr sid. 181 i det föregående (om tuppfjädrar öfver fähusdörr).

[4] Se t. ex. ANNA HJELMSTRÖM: *Från Delsbo* (Stockholm 1896) sid. 31, i *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif.* H. 58.

har sju af djäfvulens hår på sitt hufvud; hon är skapad af djäfvulens spott eller ock af hans stjärtfjäder.[1] Skatan var onekligen egnad att för landtbefolkningen blifva en hackspettens efterträdare, när de uråldriga lundarna stupat för yxan, och deras gamla gudomlighet hackspetten dragit bort till de aflägsna skogarnas enslighet för att i templens parker efterföljas af från Orienten nyinförda praktfåglar. I det heliga vård- eller boträdet redde hon sitt egendomliga, nästan om en mistelbuske erinrande näste, och bonden utsåg nu henne till sin järteckenfågel. Redan på julaftonen anses hon af vår allmoge begynna bygga sitt bo, och af dettas beskaffenhet sluter man till det ingående årets kynne. I Poitou upphänges på ett högt träd blår och lager till offer åt henne;[2] i Sverge erhåller hon å vissa håll jul-, nyårs- och trettondagsafton offer af matvaror.[3] Det saknas icke häller alldeles uppgifter om skatan såsom innehafvare af den underbara grenen, sprängörten,[4] och hon tyckes äfven innehafva den underbara fjädern. Skatan säges nämligen på skärtorsdagen fara till Blåkulla och, när hon återvänder därifrån, vara beröfvad sina stjärtpennor, hvilka hon måst lämna i underjordsherskarens våld, påtagligen för att få tillträde till hans rike.[5] Enligt Linnés anteckning är det åter halsdunen hon vid sin återkomst saknar, detta, emedan hon under sin bortvaro varit djäfvulens vagndragare och därvid blifvit skafd af oket.[6] Det är särdeles märkligt detta, att vi om skatan ega i behåll en ännu allmänt spridd sägen, att hon en gång, eller enligt andras uppgift två gånger om året — vid påsk och vid olsmässa — besöker helvetesfursten, det är underjordsherskaren, den urgamle eld- och lifsguden.[7] Äfven trollpackorna, häxorna, sägas för denna

[1] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 99.

[2] J. Grimm: anf. arb. sid. 640.

[3] Eva Wigström: *Folktro och sägner*, sid. 33, i *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen*. H. 61. Stockholm 1898.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 216.

[5] Eva Wigström: sist anf. upps. sid. 33.

[6] *C. Linnæi Wästgöta-Resa 1746*. Stockholm 1747. S. 171. — Märk fåglarna å kärlvagnarna.

[7] Om Satan-Lucifer såsom den gamle lifsgudens efterträdare samt om häxorna såsom lifsgudens prästinnor se förf:s anförda uppsatser *Fastlagsriset*, sid. 273 o. f. samt *Såkaka*, sid. 36.

resa, när de ej färdas på den svartbrända ugnsrakan, antaga skatham. Enligt Ovidius'[1] tydligen från grekisk källa hemtade uppgift är skatan niofaldigt född af sin moder Euippe och dotter till den rike Pieros, i hvilken man torde ha rätt att se en sent inom den klassiska forntidsliteraturen framträdande fruktsamhetsgud.[2] Skatan spelar enligt Ovidius' framställning gent emot de nio muserna ungefär samma rol som den frygiske skogsguden Marsyas gent emot Apollo. Sålunda blef ock skatans kult en karrikatyr af den urgamla hackspettkulten, likasom den under medeltiden uppdykande djäfvulskulten blef en vrångbild af den urgamla lifsgudens religion.

Det skulle må hända anses såsom en alt för stor brist i denna uppsats, om jag icke också yttrade några ord om den fågel, som hos många af Orientens folk motsvarade pelikanen (hackspetten) hos Europas, och som dess utom inom den kristna symboliken vunnit ett kanske till och med större anseende än pelikanen. Den fågel jag åsyftar är sagofågeln Fönix. Sägnen om honom, huru han förbränner sig själf för att uppstå ur sin egen aska, torde jag få betrakta såsom så allmänt känd, att jag ej här för den samma behöfver vidare redogöra. Denna från Orienten inkomna mytiska saga, hvilken under kejsartiden blef mycket populär inom det romerska riket, upptogs af de kristna såsom en sinnebildlig profetia om Kristus, hvilken ock »hade makt att låta sitt lif och att återtaga det». Redan Clemens Romanus (död omkring år 103) använder i sitt första bref[3] utförligt denna liknelse och visar sig därvid ega indirekt kännedom om Herodotos' framställning.[4] Senare skref kyrkofadern Lactantius (död omkring år 330) ett poem *De Phoenice*, i hvilket en halft kristen, halft hednisk mysticism träder i dagen.[5] Se vi nu på den af Herodotos gjorda skildringen, hvilken nog mer eller

[1] *Metamorphoseon V*, 302 o. f.

[2] Jfr Homeros: *Odysseia IX*, 135.

[3] Kap. 12, v. 1—9. Se *Det Apokryfiska Nya Testamentet*. Stockholm 1850. Sid. 70.

[4] Herodotos II, kap. 73.

[5] Lactantius: *Opera* II, 214—219, enligt E. P. Evans anf. arb. sid. 68—69. — Den kristne skalden Aurelius Prudentius författade ej långt därefter sin kristligt mystiska hymn till tuppen: *Hymnus ad Galli cantum*.

mindre direkt legat till grund för alla de kristne författarnes uppfattning af fönixfågeln, framgår däraf tydligt, att den ägyptiske sagesman, som någon gång omkring medlet af 400-talet före vår tidräkning meddelade den grekiske historieskrifvaren fönixsagan, därvid framstält ett fullkomligt fantasifoster, hvari vi emellertid kunna urskilja tvänne element, nämligen å ena sidan en fågel af obestämbar art,[1] å andra sidan den heliga mumiebaggen (*Ateuchus sacer*), hvilken för ägypterna var på en gång en bild af det vegetativa och det animala (mänskliga) lifvets fortfarande existens och uppståndelse. På en i ägyptologiska museet i Berlin förvarad bild af en mumiebagge (nr 3,455) — sådana bilder nedlades allmänt hos den döde — finnes på undersidan en teckning af den ägyptiska Fönix jämte inskriften »förvandla sig». Det var denna skalbagge, som på grund af fullkomligt reel, om ock naiv, naturiakttagelse blef en symbol af den gud, »som var, är och skall vara», det oinskränkta varandets gud, fornägypternas Chepera, ebreernas Jave-Adonai,[2] hvilken emellertid i Zevs, om hvilken de dodoniska prästinnorna sjöngo: »Zevs var, är och skall vara», hos de europeiska folken redan i en okänd forntid haft en like, om ej en föregångare. Det må i förbigående påpekas, att äfven jord-underjordsgudinnan (parcen, nornan) i sig förenar det förflutna, det varande och det stundande. På grund af hvad hittills anförts skulle noga taget fönixsagan icke falla inom ramen af denna uppsats. Att fönixmyten från början afsett växtlighetens aftagande och återuppspirande, torde emellertid för den, som genomläst det föregående, vara så godt som bevisadt. Likasom hackspetten är den europeiska, är Fönix den orientaliska lifs- och växtlighetsgudens symbol. Enligt några är han den sig själf förbrännande semitiske Herkules: Melkart.[3] Ett

[1] Enligt G. Maspero: *Histoire ancienne des peuples de l'Orient*, 3 uppl., Paris 1878, sid. 48, var den ägyptiske Fönix, Bennu, en genom sina hjässfjädrar märklig vip-art.

[2] Jfr J. Lieblein: *Egypten i dess minnesmärken och i dess förhållande till Palestina och Grekland*, Stockholm 1877, sid. 109 o. f., hvarmed bör till jämförelse sammanställas t. ex. A. E. Brehm: *Djurens lif*. B. 3. Afd. 2. Stockholm 1876. S. 18.

[3] F. Nork: anf. arb. del 4, sid. 63, hvartill jag för vidare kännedom om fönixmyten och dess betydelse torde få hänvisa. Märkligt är, att den isländska Physiologus säger, att Fönix »kommer med fruktbarhet». (Se V. Dahlerup: *Physiologus i to*

af de attribut, som tillagts den europeiska lifsfågeln, må ock hafva tillhört Fönix. Detta attribut är lifsstängeln, lifsträdet. Det var nämligen icke allenast på grekiska som sagofågeln och dadelpalmen, Österlandets ur öknens glödande sand uppspirande lifsträd, buro samma namn, φοίνιξ, utan detta var ock förhållandet inom västsemitiska språk. På ebreiska betecknar ordet *chul*, *chol* på en gång dadelpalm och Fönix, och är den bibeltolkning, som öfversätter Jobs bok kap. 29, v. 18—19 i den förra versen med Fönix och i den senare anspelar på en dadelpalm, riktig,[1] måste kännedomen om fönixsagan och om Fönix såsom en dadelpalmens fågel eller ande redan omkring 600 år före vår tidräkning hafva varit allmänt känd för ebreerna. Författaren till den ebreiska dikten skulle eljest icke hafva dristat en dylik djärf och oförmedlad tankeöfvergång i sin liknelse. Men denna ålder lägger intet hinder för möjligheten, att den asiatiska trädfågeln skulle kunna vara en ättelägg af den europeiska. Den tid, inom hvilken den europeiska hackspettkulten uppstått och utvecklat sig, är helt visst att förlägga många århundraden, att ej räkna i årtusental, bakom den tid, då författaren till boken om Job nedskref sitt storslagna epos. Emellertid ligger det må hända närmare att antaga, att fönixmyten är en självständigt utbildad parallel till pelikan-hackspettmyten. Åsikten, att åtminstone de näringsbringande träden äro besjälade, och att deras trädandar uppenbara sig i fågelgestalt, bär nämligen prägel af en tid så aflägsen och af en världsuppfattning så ursprunglig, att hvarken för uppskattande af dess ålder någon föreliggande historiens måttstock kan användas eller för beräkning af dess spridningsvägar vår nuvarande folkkännedom kan anses tillräcklig. »Ehemals war der Baumdienst über die ganze Erde verbreitet, so weit sie Bäume trug», säger O. Peschel.[2]

Kan Fönix således på grund af hvad vi känna om honom näppeligen göra hackspetten åldersvärdigheten stridig såsom en växtlig-

islandske bearbeidelser, sid. 256, i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1889*. Kjøbenhavn.)

[1] Så t. ex. H. M. Melins bibelöfversättning.

[2] *Völkerkunde*. 6 Aufl. Leipzig 1885. S. 262.

hetsgudomens fågel, är detta däremot förhållandet med klippdufvan, tamdufvan (*Columba livia*), hvilken, man känner ej sedan hvilken tid, hos kaldeerna helgades åt Istar och senare, må hända föga före medlet af första årtusendet af vår tidräkning, därifrån såsom en Astartes fågel spred sig till de västsemitiska folken.[1] Men Istar-Astarte var i likhet med den dodoniske Zevs påtagligen i älsta tider en trädgudomlighet[2], och det är följaktligen högst antagligt, att de dufvor, som ursprungligen egnats gudinnan, tillhört en art, som i likhet med hackspetten häckar i håligheter i trädens stammar och därför kunnat anses såsom en trädgudomens inkarnation. En sådan art är blådufvan (*Columba œnas*). Vilda voro ock de dufvor, som funnos vid oraklet i Dodona och från den heliga ekens krona tillkännagåfvo Zevs' vilja och råd.[3] Dufvor innehade således här hackspettens rol, och likasom de italiska siarne (*augures, auspices*, det är fågelskådare) ledde sitt ämbete från hackspetten (*Picus*), härledde prästinnorna i Dodona sitt ämbete från en vilddufva (*πέλεια*) och kallades därför pelejader (*πελειάδες*).[4] Tvänne dufvor var det ock, som enligt Vergilius vägledde Aeneas till den gyllene misteln (*aurea virga*) i den i skogens djup dolda ekens krona.[5]

Men dufvan betraktades i mycket aflägsen tid äfven såsom en lifsämnebringerska. Redan i Homeros' Odysseia (XII, 63) omtalas, att dufvor bringa ambrosia åt Zevs, lifsfadern. På samma sätt bragte, såsom vi sett (sid. 189), äfven bien den store lifsguden näring, när han såsom barn dvaldes i den underjordiska grottan, en omständighet, som äfven Vergilius känner till.[6] Men deras rival om gudafödan, hackspetten, har, såsom vi ock sett, i förhållande till Romulus haft samma funktion. Om Istar-Astarte, dufgudinnan, den stora lifsgudinnan själf, veta vi, att hon nedsteg till under-

[1] Om tamdufvans historia se V. Hehn: anf. arb. sid. 335 o. f. Enligt denne författare skulle tamdufvans första införande till Europa kunna till och med bestämmas på året, nämligen till år 492 före vår tidräkning.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 30.

[3] V. Hehn: anf. arb. sid. 337.

[4] Jfr Herodotos II, 55, hvarest tvänne andra duforakel, ett i Ägypten (Tebe) och ett i Libyen, äfven omtalas.

[5] Vergilius: *Aeneis VI*, 190 o. f.

[6] *Georgica IV*, 149—152.

jorden för att därifrån bringa lifvets dryck åt växtlighetsguden,[1] ett drag som, äfven det, är egnadt att kännetecknа henne såsom en trädgudinna, ty enligt en vida utbredd folkuppfattning äro träden, hvilka med sina rötter väl först af alla lefvande varelser nedstigit till underjorden och druckit af dess lifsbrunn, i likhet med de i dem inneslutna trädgudomligheterna äfven rägnbringande.[2] På en vid Larnaka på Cypern anträffad tempelvagn med kärl, hvilken är af samma art som de kärlvagnar, som funnos i det salomonska templet i Jerusalem, och hvilken anses förskrifva sig från slutet af andra årtusendet före vår tidräkning, finnas bilder af dufvor.[3] På de kärlvagnar och heliga kärl från bronsåldern, hvilka anträffats i flere land i Europa, finnas ock i regel fågelbilder, men dessa af en gestalt, som ej häntyder på dufvor utan genom sin långa näbb och i några fall kamprydda hjässa[4] fastmer torde kunna gifva anledning att tänka på den fågel, hvarom denna uppsats hufvudsakligen handlat.

För bättre öfverskådlighets skull tillåter jag mig till sist i största korthet sammanfatta de slutsatser, till hvilka jag genom den föregående undersökningen kommit.

Trädkulten är en bland de urälsta religionsföreteelser vi kunna spåra hos de ariska folken. Men bland träden dyrkades egentligen sådana, som underhöllo lifvet hos människorna, de träd, som skänkte närande frukter, och såsom sådana hafva i Europa ekarterna sen aflägsen forntid intagit hedersrummet. Eken (δρῦς) var trädet framför andra. Hon var ock det träd, hvarur den heliga elden framgneds; hon var det egentliga eldträdet. Denna trädkult är äldre än boskapsskötselns och åkerbrukets införande i vår världsdel och har, rotad i en tidig stenålder, ej minst i den skandinaviska norden lifskraftigt skjutit nya grenar under hela hednatiden. I samband med denna trädkult uppstod, också redan i en aflägsen

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 35.

[2] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 66—67.

[3] A. Furtwängler: anf. upps. — Förf:s anf. upps. *Om kärlvagnar.*

[4] Jfr bilderna i O. Montelius anf. upps.: *Ett i Sverige funnet fornitaliskt bronskärl.*

stenålder, dyrkan af en fågel, företrädesvis hackspetten, såsom en frigjord, förkroppsligad uppenbarelse af det heliga trädets ande; och samma värdighet af eld- och lifskraftbringare, af människornas anfader, af siare och vis, som man förut tillskrifvit det sekelgamla, heliga trädet, tillade man nu dettas fågel.

Men den enskilde trädguden blef småningom en gud för alla träd, en skogsgud, och skogsguden blef senare en gud för all växtlighet, ja alt lif, en gud, från hvilken all lifskraft utflödade och till hvilken den vände åter. När man så genom fortgående iakttagelse och spekulation omsider vunnit insikt om, att äfven träd och växter genom sina rötter hemta sin lifs- och näringskraft från utom dem liggande håll, förlade man lifsgudens egentliga hemvist till jordens innandöme. Den gamle träd- och skogsguden blef en underjordens gudom, en herskare öfver den där nere förborgade lifskällan, den där dolda elden och lifsvärmen, hvarmed hans innersta väsen egentligen var sammanfallande. Han offrade sig själf åt sig själf, och han uppväckte sig själf med sig själf. Hackspetten blef denne värmeguds representant, dennes sändebud till människornas värld, dit han från den eviga eldens, det eviga lifvets och den eviga sommarens område bragte det våren tändande glödet, den vederkvickande lifsdrycken, den växtlighets- och lifsandarna frigörande krafttelningen, hvilken i en senare mytbildning blef det alt öfvervinnande segersvärd, hvarom ännu Saxo vet att förtälja, att det befunnit sig i skogsjätten Mimings, det är underjordsguden Mimirs, våld.[1] Hackspetten egde detta omotståndliga redskap eller vapen. Han egde den yxa eller mäjsel, det trollspö, hvarmed lifsträdets och underjordens omhölje kunde öppnas; han innehade det eggverktyg, hvarmed lifstelningen kunde afskäras. Det förra redskapet hade han på ett eller annat sätt fått af allfadern själf, det senare, hvilket egentligen torde tillhöra en jämförelsevis yngre, under orientaliskt inflytande uppkommen mytbildning, erhöll han af allmodern. Såsom sommarbringande fågel blef hackspetten icke allenast en representant för allguden i underjorden, den grekiske

[1] *Saxo Grammaticus Danmarks Krønike*, fordansket ved N. F. S. Grundtvig, D. 1. Kjøbenhavn 1818. S. 140, 141.

Zevs Ktonios, utan ock af allguden såsom frälsare från nöd och lidande, den grekiske Zevs Sotér. Ända till detta mytiska utvecklingsstadium synes han hafva hunnit redan vid en så aflägsen tid, att de asiatiska arierna då ännu icke hunnit skilja sig från de europeiska. — Och dock möter han, såsom jag sökt visa, än i dag med denna aflägsna tids prägel i den nordiske bondens hem!

Ännu hade dock mänskligheten ett viktigt religionsstadium att genomgå, innan hon var mogen att höja sig från sin ursprungligen i mycket materialistiska världsuppfattning till den andliga åskådning, som det var kristendomen förbehållet att utdana och inplanta hos människorna. Underjordsguden måste först vika för en himmelsgud, värmeguden för en ljusgud. Från den dikteiska grottan uppsteg allfadern till Olympos' skyiga spets. Samtidigt upplågade den redan förut genom århundraden alt mer framträdande tvedräkten mellan himmelsherskaren och hans gamle alter ego, mellan gudar och titaner, äser och jättar, Ormusd och Ahriman. Men höjdens gud gick segrande ur striden. Då måste den oansenliga svarta skogsfågeln fly bort till vildmarkerna för höjdgudens fågel, den nye konungen i fåglarnas rike, örnen. Endast dvärgen bland fåglar, den lille gullhufvade kungsfågeln, han som nedträngt i jorden djupare än någon bland sina likar, förmådde genom att listigt sätta sig på den uppflygande örnens rygg stiga segrande äfven mot solen. Men ej under hans, utan under örnens tecken blef det dock som Roms legioner senare eröfrade världen, och ännu sväfvar detta maktens emblem öfver de stora världsrikenas härar. I de kristna templens arkitektur möter oss emellertid än i dag stundom den gamla bortglömda lifsgudens fågel, men han är där ej längre en sinnebild af det fysiska lifvets eller ens siarskapets och den djupa visdomens gudom utan af den sig själf uppoffrande kärlekens gud.

EDVARD HAMMARSTEDT.

Studier

rörande

Storkyrkans Sankt Jöransgrupp.

Af den konst, som lefde inom Stockholms murar före reformationen, finnes numera föga i behåll. St Nicolaus och Riddarholmskyrkan visa visserligen delvis sin gamla gotiska arkitektur, men huru mycket af deras medeltida inredning återstår? Det är endast i den förra, som vi ännu ega några rester af dylik inredning — kanske de mest betydande, men ändå huru litet mot det som var! Där stod, som bekant, »den store Örjanen»; och för Storkyrkans räkning arbetades äfven det präktigaste lübska altarskåp, som införts till Sverge, det, som sedermera flyttades till Österåkers kyrka och nu i likhet med det förstnämda monumentet förvaras i Statens historiska museum. Att Stockholm jämfördt med provinsstäderna och landsbygden bevarat så ringa del af sina från den katolska tiden härstammande konstverk, bör knappast förundra: i Storkyrkan var reformationens första predikstol här i landet; och äfven om Sverges reformatorer voro alt annat än fanatici, så lade de dock intet särskildt nit i dagen för bevarandet af katolska minnesmärken. Storkyrkan var dess utom genom vederdöparne en gång rent af utsatt för bildstormning. Messenius rimmar därom drastiskt:

> then galne hop kring staden far
> medh belätena krig föhra,

för rop och skrik kan en knapt höra
grymmeligen ståckar lugga
öron och näsor afhugga — —

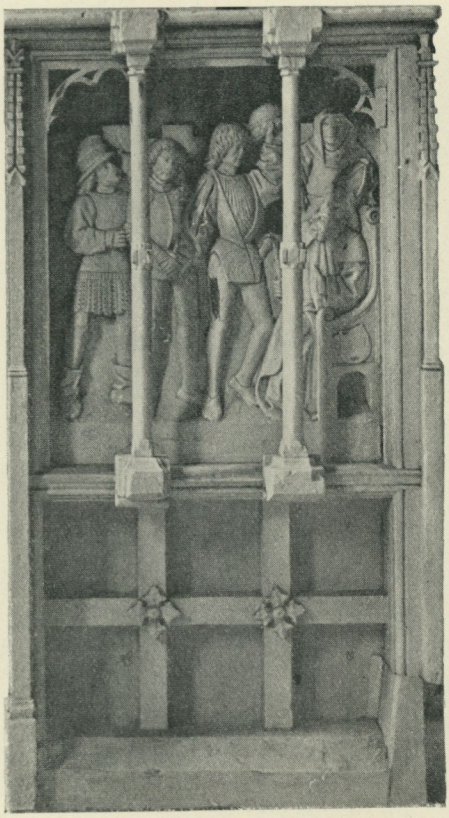

24. St Jöran inför kejsaren af Rom.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

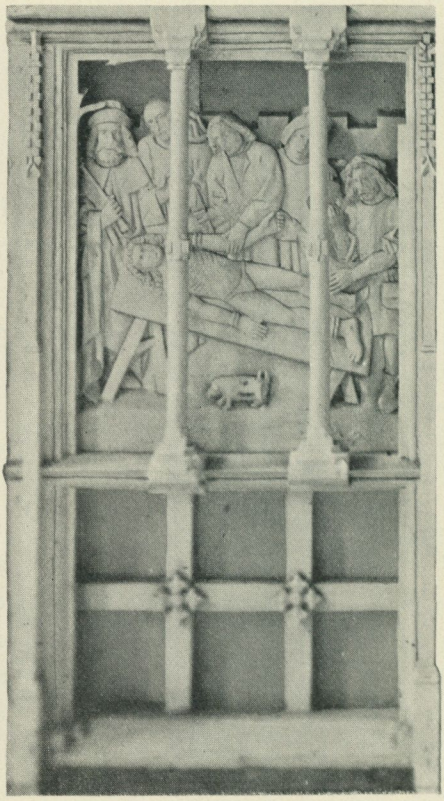

25. St Jörans martyrium.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

Men ju mera som gått förloradt, desto viktigare är det att uppmärksamma de spillror, som äro kvar. Och det finnes verkligen ännu i själfva Storkyrkan *ett medeltida konstverk*, ur många synpunkter värdt att studera. Det är den rad af sex reliefer, som ännu för ett halft år sedan hängde ofvan dörren till stora sakristian i kyrkans sydvästra hörn. De voro hvitmenade liksom väggen och svår-

tillgängliga. Det var få, som hade sett dem. De troddes utgöra resterna af ett gotiskt altarskåp och sågo också nedifrån sedda så ut. Hvad de förestälde var obekant. Men å ömse sidor om dem hängde två plattor med snidade vapensköldar och namnen **ſten ſture. ridd'** och **vrove. ingeborch.** Man har med rätta ansett dessa höra till sammans med relieferna, och de antydde sålunda, att dessa utgjorde en donation af riksföreståndaren Sten Sture och hans gemål, fru Ingeborg Tott.

En af relieferna (bild 24) framställer en anklagelsescen: en ung man i gotisk riddarrustning ledes af knektar inför en kejsare, som sitter på sin tron.

Å en annan platta (bild 25) ses samme unge man, fastbunden naken på en bänk. Därinvid stå kejsaren och hans bödlar. En af dem är väpnad med en väldig knif, en annan håller en saltbinge i beredskap.

Den lockige unge mannen saknas icke på någon af de öfriga fyra plattorna. Han är således berättelsens hufvudperson. Men hvilken berättelse? Ridderliga martyrer känner legendariet många: St Sebastian, St Mauritius, St Gereon o. s. v. Skall man gissa, måste dock tankarna först falla på den populäraste af dem alla: St Georg. Hos *kejsaren* (jfr bild 24) af Rom led han sitt martyrium, och där blef han bland andra pinor underkastad hudflängning, hvarpå såren ingnedos med salt[1] (jfr bild 25). Men dessa marter ha andra helgon också utstått. Låt oss tillse, om de fyra öfriga plattorna hafva ännu tydligare motsvarigheter i georgslegenden, än de nyss beskrifna?

Afb. 26 visar den lockige riddaren, fasthållen af knektar, vid sidan af en i de lärdes dräkt klädd man, hvilken med en staf synes röra om innehållet i en bägare. Martyren lyfter handen mot sitt bröst. Förklaringen till bilden å denna platta återfinnes verkligen i georgslegenden. Då bödlarne uttömt sin skicklighet på helgonet, tar kejsaren sin tillflykt till sin *magus*, sin doktor och giftblandare, och denne »blandade gift och vin och gaf St Georg att

[1] *Legenda aurea.* Ed. Græsse. Dresdæ et Lipsiæ MDCCCXLVI. Pag. 262 (»sale plagas fricari»). — Referat af georgslegenden i H. Hildebrand's: *Herr Stens Sankt Jöran* i *Antiqvarisk Tidskrift.* Del. VII, h. 4. Stockholm 1885.

dricka, men guds man gjorde korsets tecken, drack, och led ingen skada». [1]

Det berättas också, att kejsaren till slut med hycklande faderlig ömhet sökte beveka helgonet att tillbedja dessa gudar, som trots

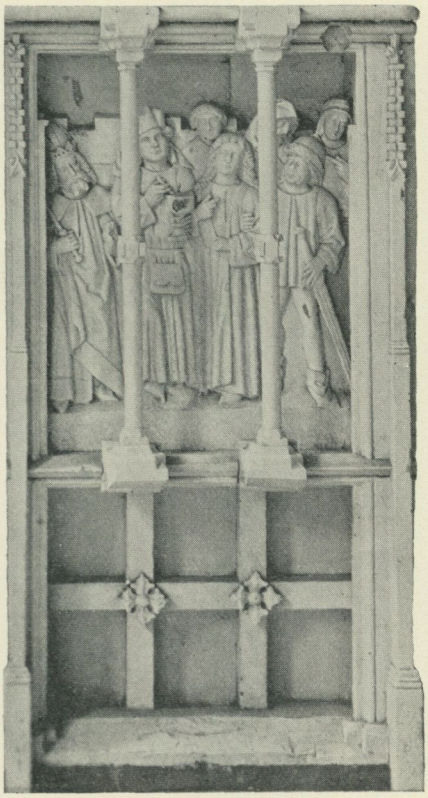

26. St Jöran och kejsarens magus med giftbägaren.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

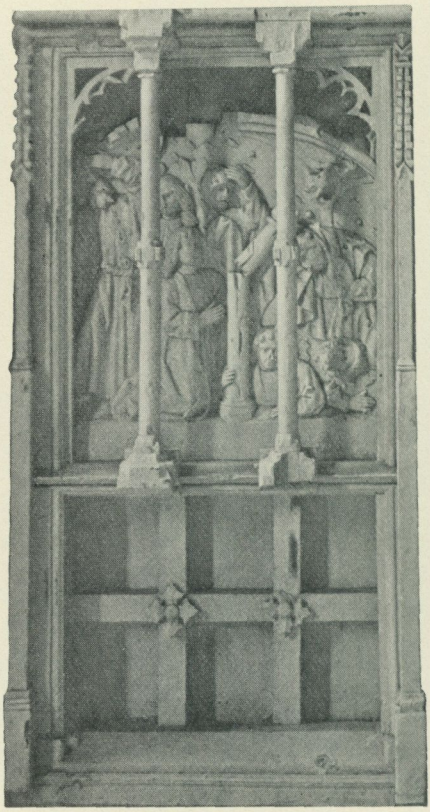

27. Apollotemplet instörtar.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

hans motsträfvighet altjämt voro villiga att mottaga hans dyrkan. Låtsande gifva vika för kejsarens böner följer St Jöran honom till apollotemplet, som snart fylles af åskådare, hvilka vilja bevitna,

[1] *Legenda aurea.* Pag. 262.

huru den berömde riddaren högtidligen öfvergår till den hedniska tron. Men deras hopp gäckas på det grymmaste. När allas förväntan blifvit spänd, faller St Jöran på knä och tillbedjer — icke apollostoden, utan *sin* osynlige Gud och anropar honom om att låta templet instörta, hvilket också sker.[1] Vi se detta moment i berättelsen återgifvet å plattan bild 27. De nedstörtande stenarna döda alla hedningarne. Otroligt förefaller det må hända läsaren, att den lilla djäfvulsbilden på kolonnen skall föreställa en Apollo. Dock är det möjligt, att konstnären tänkt sig den hedniska gudabilden under denna skepnad. Medeltidens konst afbildar ofta antikens gudar under en form analog med den ande, hvilken ansågs bo i dem, nämligen den onde. En annan tydning, som vi ock böra anföra, är den som gifves af en med konstverket samtida version af legenden,[2] i hvilken det berättas, att helgonet besvor bilden att visa sig i sin verkliga skepnad. Då sågs där strax en ful djäfvul i stället för Apollo, kolonnen brast, och djäfvulen flög under ett skri af vrede och sorg till helvetet.

Tvänne gånger berättas i den förut citerade incunabeln Summertheil der heyligen leben, att St Jöran delade ut sin förmögenhet åt de fattiga; ena gången sitt ärfda gods, andra gången hvad den från draken räddade prinsessans fader gifvit honom. En af dessa utdelningar framställes på den platta, som reproduceras i bild 28.

Riddar St Jörans första bragder bestodo i lyckosamma strider mot de otrogna. Han var den förste korsriddaren. Lycka i striden hade madonnan gifvit honom. »Hon sände mig», låter den nyss anlitade versionen af legenden helgonet berätta, »sitt banér, det var långt och hade ett rödt kors».[3] I ett samtida kyrkligt skådespel omtalas en fullständig utrustning, som änglarna bragte honom på samma gång som fanan; sägande:

> Geori, werder ritter milt
> enpfanch von mir des siges schilt.

[1] *Legenda aurea.* Pag. 263.

[2] *Summertheil der heyligen leben.* Augsburg 1472. (Incunabel i Königl. Bibliothek i Berlin.)

[3] *Summertheil* o. s. v., se föreg. not.

mit dem creutz hat dir got gesant
da mit er der hell fürsten überwant.[1]

Det är tydligen på detta, som den sista reliefen (bild 29) syftar.

Som af det föregående framgår, synes det höjdt öfver alt tvifvel, att de ifrågavarande relieferna framställa scener ur den helige

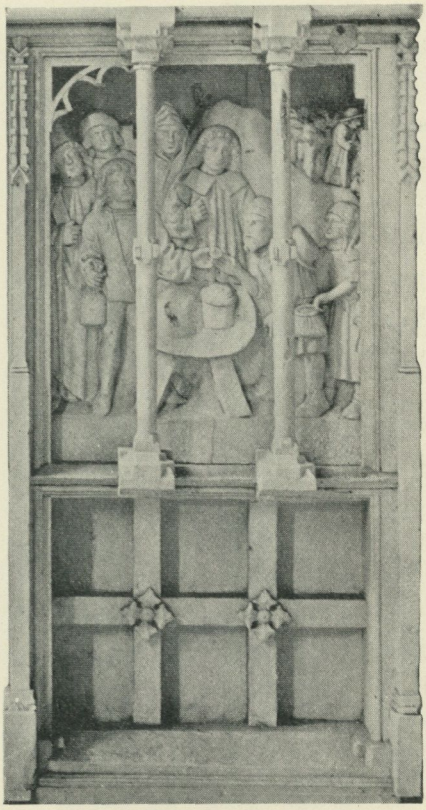

28. St Jöran utdelar sin förmögenhet åt de fattiga.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

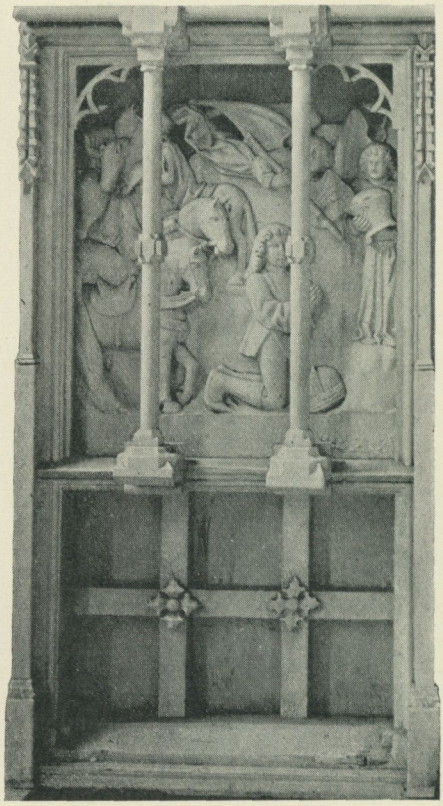

29. St Jöran mottager korsfanan.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

Georgs historia. Tidpunkten för konstverkens utförande hjälpa oss dräkterna att åtminstone ungefärligen bestämma. Helgonets gotiska

[1] *Ein Spiel von S. Georg.* Hrsg. von B. Greiff. Se *Germania*, hrsg. von Pfeiffer. I. S. 171. Stuttgart 1856.

rustning visar sålunda på åren före 1500. De uppslitsade ärmarna, som bland annat bäras af en soldat i anklagelsescenen (bild 24), uppträda knappast förrän efter 1480, o. s. v. De sålunda vunna gränserna stämma också med det gamla antagandet, att Sten Stures och fru Ingeborgs båda vapensköldar höra till sammans med de sex relieferna.

På grund af det föregående synes det mig tämligen gifvet, att vi inom Storkyrkan ega ett konstverk med ämne hemtadt ur St Jörans legend, stiftadt inom 1400-talets två sista årtionden antagligen af Sten Sture och Ingeborg Tott. Om detta antagande — såsom jag, tills motsatsen ådagalägges, känner mig böjd att tro — är riktigt, framställer sig nödvändigtvis frågan, i hvilket förhållande stod detta verk till det stora St Jöransmonument, som vid samma tid (1489) och af samma donatorer uppstäldes i samma kyrka?

Till den stora St Jöransstatyn i Statens historiska museum hör äfven en reliefplatta, infäld å framsidan af den sockel, på hvilken prinsessan knäböjer. Denna platta framställer, huru St Jöran efter striden med draken låter bygga en kyrka i den räddade prinsessans stad.[1] Helgonet har här samma drag och bär samma rustning som på de ofvan omtalade storkyrkobilderna. Stilen är den samma, måtten ungefär lika och plattan liksom de sex i Storkyrkan upptill krenelerad. Det förefaller sålunda som gifvet, att de senare måste vara arbetade i anslutning till de förra eller tvärtom. Och då det knappast är troligt, att samma personer låta utföra två votivbilder åt samma helgon i olika delar af samma kyrka, synes det i högsta grad antagligt, att våra sex reliefer stått i något slags samband med den stora statyn. Kanske hafva de varit placerade som figural ornering öfver St Jörans altare och afsett att återgifva scener ur hans martyrium, under det att den stora ryttargruppen och hans reliefer (ty på prinsessans sockel finnes plats för flere, nu förlorade) skildrade drakstriden och därmed förknippade händelser? Kanske ornerade våra plattor ett skrank, som afskilt ett möjligen befintligt St Jöranskor från den öfriga kyrkan? Intet af detta är möjligt. Ett altarskåp kunna de svårligen tillhört. Virket i reliefernas omramning är därtill för groft. Och då reliefraden för ett halft

[1] *Legenda aurea.* Pag. 261.

år sedan nedtogs från väggen, visade sig därjämte, att den mot väggen vända sidan icke var afsedd att ses. Om ett skrank, synligt från båda sidor, kan således ej häller vara fråga.

Men en jämförelse med den nämda reliefen på *prinsessans sockel* lämnar oss en antydan om, hvar vi måste tänka oss platsen för storkyrkoplattorna.

Att den kolossala ryttarbilden icke kunnat stå direkt på kyrkgolfvet behöfver knappast påpekas. Han har sålunda haft ett underlag, en sockel, och det är som ornerande element å denna vi hafva all anledning att tänka oss reliefplattorna placerade — ett antagande, som i sin mån bekräftas äfven af den omständigheten, att det bland till St Jöransstatyn hörande lösa delar, förvarade i Historiska museet, äfven finnes *en fial af samma utseende och storlek* som fialerna på Storkyrkans reliefrad.

För att täcka sidorna af en sockel, på hvilken St Jöransgruppen skulle fått plats, räcker likväl ej denna reliefserie till, icke ens om de båda vapensköldarna tagas med i räkningen. Därför måste man antaga, att åtminstone ytterligare två plattor af samma mått funnits. En jämförelse med tidigare och samtida cykliska framställningar af St Georgslegenden [1] visar också, att den ifrågavarande serien är ofullständig. Hon saknar nämligen flere af de eljest regelbundet återkommande scenerna, särskildt berättelsens viktigaste moment: framställningen af helgonets död, som man knappast kunnat utlämna.

Trots denna ofullständighet tillåta storkyrkorelieferna en i sina grunddrag säker rekonstruktion af St Jöransgruppens sockel. Fyra af de här afbildade styckena, ställda bredvid hvar andra, bilda en sockelsida, sedan de kompletterats med en enkel, något framsprin-

[1] Exempel på dylika cykler:

Väggmålningar i Burg Neuhaus i Österrike från 1338. Afb. i WOCEL: *Die Wandgemälde* etc. i *Denkschriften der Wiener Akademie*. Bd 10. — Fresker af Altichiero da Zevio i Padua, S. Giorgio, från 1377. — Altartafla af Stephan Lochners skola från omkr. 1460 i Köln, Museum Wallraf-Richartz (katalog-nr 125). — Altarflyglar från senare hälften af 1400-talet i Brügge, Akademien. — Snidadt altarskåp af Jan Bormann från 1493 i Brüssel, Musée des arts décoratifs. Afb. i MÜNZENBERGER und BEISSEL: *Zur Kentniss der Mittelalterlichen Altäre*. Lief. 9. Frankfurt a. M. 1895.

gande fot och erhållit en afslutande bekröning, som kan rekonstrueras efter motsvarande del på prinsessans sockel. Å ena kortsidan, eller kanske fördelade på båda sidorna, voro donators och donatrix sköldar infälda i en inramning motsvarande reliefernas. Prinsessans sockel var möjligen försedd med högre underbyggnad än hufvudgruppens, för att icke den lilla jungfrun alldeles skulle försvinna bredvid den kolossala ryttarstatyn. Då analoga fall inom tidens konst äro svårfunna, och då den ursprungliga uppställningen säkert rättade sig efter lokalens dåvarande utseende, som vi numera icke känna, vore det naturligtvis alldeles ofruktbart att inlåta sig på gissningar angående förhållandet mellan kompositionens båda delar: prinsessan med lammet och helgonet i strid med draken; om den förra stod framför eller bakom riddaren o. s. v.

Beträffande konstverkets ideela innebörd må nämnas, att man i denna grupp velat se en allegorisk framställning af slaget vid Brunkeberg. St Jöran skulle vara Sten Sture, draken kung Kristian, prinsessan Sverge, påminnande, där hon ligger i bön på sin kastellartade sockel, om kvinnorna som »under växlande hopp och ängslan åskådade striden från stadsmurarna».[1]

Det är ganska antagligt, att samtiden med konstverket förband liknande föreställningar. Sten Sture stiftade bilden till tack för helgonets bistånd i slaget vid Brunkeberg, och hans undersåtar bidrogo till de 4,000 mark silfver, som verket uppgifves hafva kostat, säkert minst lika mycket af nationel som af religiös hänförelse.[2] Sedan den tiden är Brunkebergsslaget, Sten Sture och St Jöran förknippade med hvar andra, och denna omständighet har kanske lika mycket som St Jöransgruppens eget konstvärde bidragit att göra denna till Sverges må hända mest kända och mest populära konstverk.

Jämte St Jöran (bild 30) har jag afbildat en figur, som vid jämförelse visar så stort släkttycke med den förra, att man nästan känner sig frestad att utropa: Det är far och son! Nu är det väl

[1] C. T. Odhner: *Lärobok i fäderneslandets historia.* Stockholm 1899. S. 105.
[2] Jfr *Historisk tidskrift 1901.* S. 76.

icke St Jörans fader den knäböjande bilden framställer, men han står dock på sätt och vis i släktskap med helgonet. Han återgifver nämligen Sten Stures morbroder och företrädare som Sverges styres-

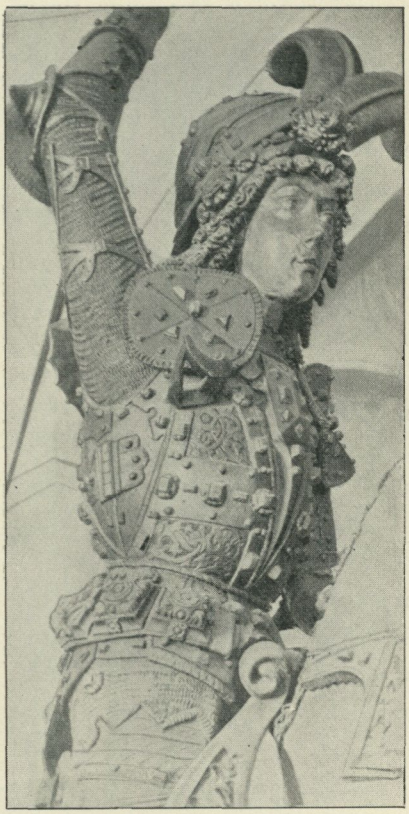

30. Sankt Jöran.
Detalj af gruppen i Statens historiska museum.

31. Karl Knutsson.
Statyett å Gripsholm.
Omkr. 1/6 af nat. storl.

man, Karl Knutsson. Bild 31 återgifver den välbekanta lilla trästatyett, som finnes å Gripsholms slott, och hvilken genom riksvapnet med bondebåten i hjärtskölden kännetecknas såsom framställande konung

Karl VIII. Likheten i ansiktstypen ledde mig till antagandet, att St Jörans mästare äfven vore Karl Knutssons. En närmare undersökning bekräftar denna förmodan.[1]

Statyetten är snidad i ek; krona, rustning och dräkt (brokad) förgylda; på brokaden äro mönster, bårder och foder svarta, på harneskbröstet rankornament i blått; ansiktsfärgen är omsorgsfullt återgifven; håret grått; vapenskölden i guld, blått och rödt. Färgen är något sliten, men den benhårda krederingen har stått emot tidens angrepp och är ingenstädes affallen eller ens sprucken. Däremot har bilden, som det synes, genom någon olyckshändelse förlorat båda

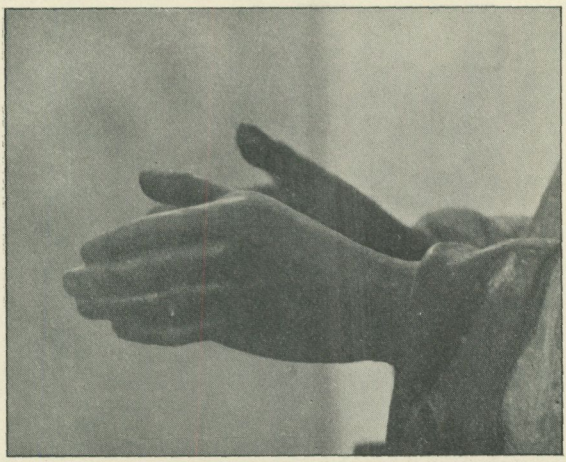

32. Händerna
å den i Spånga kyrka förvarade gipsafgjutningen af Karl Knutssonstatyetten.

sina händer, hvilkas utseende dock en gynsam tillfällighet sätter oss i stånd att visa. I det bondeska grafkoret i Spånga kyrka i Uppland finnes nämligen en gipsafgjutning af gripsholmsbilden. Hon tyckes vara tagen under början af 1800-talet, väl i sammanhang med öfverlämnandet af originalbilden till gripsholmsamlingen.[2]

[1] Karl Knutssonstatyetten har förut stälts i sammanhang med St Jöran af K. Madsen i *Studier fra Sverig*. Kjöbenhavn 1892. S. 20 o. f.

[2] Af »Hans Excellence, En af Rikets Herrar Öfverste Kammarjunkaren m. m. Friherre Carl Bonde» (inskrift på ett vid gripsholmsfigurens fotplatta påklistradt papper).

33. Prinsessan.
Detalj af St Jöransgruppen i Statens historiska museum.

Denna gipsafgjutning har, som bild 32 visar, händer och till och med mycket karakteristiska händer. Modelleringens hela karaktär och äfven den omständigheten, att några fingrar på yttersta fingerleden äro försedda med ringar — ett medeltidsbruk, som återfinnes äfven hos St Jörans prinssessa — tala emot antagandet, att händerna af någon restauratör på excellensen Bondes tid (1757–1840) blifvit med modern arkeologisk noggranhet återställda. Det är därför i högsta grad sannolikt, att afgjutningen är tagen på en tid, då originalet ännu egde sina händer i behåll.

Jag anser mig ock med fog kunna tänka mig gripsholmstatyetten kompletterad efter mönstret af gipsafgjutningen i Spånga och öfvergår till en närmare granskning af statyetten. Hufvudet visar grått hår, som ordnar sig öfver pannan i en rad spiralformade lockar och från tinningen nedfaller åt skuldrorna i parallela valkar. Uppnäsan må bero på trohet mot originalet, men det bör observeras, att konstnären kanske nog starkt framhållit hennes form. Å ömse sidor om munnen iakttages ett par upphöjda ränder, som man vore frestad tyda på en viss beskhet i humöret. Jämföras dessa detaljer med motsvarande hos St Jöran, återfinner man samma behandling af håret, samma uppnäsa, fastän yngre och graciösare, samma allvarliga munvinklar.

Veckbehandlingen är hos gripsholmstatyetten godtycklig och orolig. Studeras den samma å de punkter, där manteln brytes mot marken, visa sig veckryggarna ha formen af breda halfsferiska lister, som i oberäkneliga krökar äro fästa på ett platt underlag. Vända vi oss till St Jöransbilden, återfinna vi samma manér i den brokadrobe, som omsluter prinsessan (bild 33). Se vi på figurernas händer, visa Karl Knutssons (bild 32) äfven stor likhet med den knäböjande jungfruns. Karakteristiskt för båda är det krokiga lillfingret. Dess form är ingen tillfällighet, utan synes verkligen vara egendomlig för St Jörans mästare. Samma bildning visar nämligen den å bild 34 återgifna handen, som tillhör de på den stora gruppens fotplatta, med stor naturalism återgifna resterna af drakens måltider.

Frågar man sig sist efter dessa arbetens konstnärliga hemort, blir svaret beträffande relieferna i Storkyrkan liksom angående reliefen å prinsessans sockel — Nordtyskland. Att däraf draga den slutsatsen, att hela St Jöransgruppens mästare vore nordtysk, torde dock vara förhastadt. Den enda oemotsägliga slutsatsen är väl denna: i den verkstad, där St Jöransgruppen arbetades, fans en nordtysk bildhuggare — ett faktum, som för öfrigt redan riksantikvarien Hildebrand meddelat.[1] En målare i Lübeck undertecknar nämligen ett bref till en stockholmsborgare: »Henrik Wylsynck, de den Joryen help maken toe dem Holm». Om nu denne Wylsynck hulpit till vid gruppens polykromering eller modellerande — ty många af tidens målare voro samtidigt bildhuggare — om han t. ex. snidat våra sex reliefer, är för närvarande omöjligt att afgöra, då icke ett enda verk af hans hand för öfrigt är bekant.

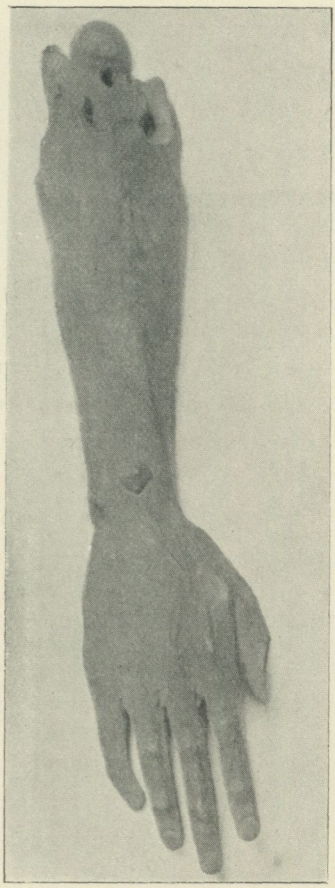

34. Underarm med hand.
Detalj från St Jöransgruppen i Statens historiska museum.

I frågan om St Jörans mästares nationalitet ega endast St Jöran själf, hans prinsessa samt den förut nämda statyetten af Karl Knutsson något vitsord. Hildebrand har sedan länge[2] hänfört de förstnämda till nordtysk skola. Däremot har Karl Madsen[3] återupptagit Messenius gamla notis[4]

[1] På den konsthistoriska kongressen i Lübeck 1898 och sedermera publiceradt i *Historisk Tidskrift* 1901. S. 761.

[2] *Herr Stens Sankt Jöran.*

[3] K. Madsen: ofvan anf. arb.

[4] Messenius: *Sueopentaprotopolis.* Holmiæ MDCXI.

om en mästare från Antwerpen, sammanstält dem med tillvaron af nederländska skulpturer i Strängnäs och framkastat tanken om en flämisk bildhuggarverkstad i Sverge vid 1400-talets slut. Mig synes dock, att en jämförelse med altarskåpen i strängnäsdomens kor tydligt visar skilnaden mellan flämiskt arbete och den konstskola, som representeras af St Jöransgruppen. Denna lider nämligen, trots sin oerhördt liffulla totalverkan, i många enskildheter af en arkaisk stelhet, som i Flandern omkring 1489 redan var en öfvervunnen ståndpunkt. Så exempelvis den schematiska behandlingen af lockarna, som icke blott återfinnes hos prinsessan, där den kunde skrifvas på en medhjälpares räkning, utan äfven hos helgonet själf (och hos Karl Knutsson), där man, om någonstädes, måste förmoda mästarens egen mejsel. Så den ofvan beskrifna veckbehandlingen, som i nederländska skulpturer är okänd o. s. v. Däremot är denna behandling karakteristisk för några lübeckverkstäder under senare delen af 1400-talet.[1] Detta och annat, såsom ansiktstyper och dräkter, visa enligt min mening, att mästaren liksom hans medhjälpare Wylsynck äfvensom reliefernas skulptör voro nordtyskar.

Det torde nog altså vara inom den nordtyska konstens område de forskningar böra anställas, hvilka sätta till sitt mål att uppdaga St Jöransgruppens mästare, och det är mot bakgrunden af lübska och dem närstående skolor hans verk en gång bör skildras för att framstå i sin rätta storlek.

[1] Jfr GOLDSCHMIDT: *Lübecker Malerei und Plastik.* Tafel 26 o. 23, text sid. 18, spalt 1.

I februari 1902.

JOHNNY ROOSVAL.

Et norsk billedteppe fra Båhuslen.

På den stilfulde teppeudstilling, som Nordiska museet i sine pragtfulde nye lokaler iåres foranstaltede, var blandt de mange udmerkede og unike norske vævninger et stort billedteppe fra Båhuslen, tilhörende Gustafsbergs barnhus, Uddevalla.[1] Teppet, der efter alt at dömme er et norsk billedteppe fra reformationsårhundredet, har allerede derved sin store betydning, da det ikke er så særlig mange man kjender af den slags her i landet.[2] Desuden er dette teppe det mest slående bevis for bogillustrationens betydning for vor teppeindustri.

I en mindre afhandling over vor teppevævning[3] har jeg for denne gren af vor folkekunst sögt at påvise den store indflydelse reformationsårhundredets tyske bogkunst har havt. I det hele taget har dette århundredes tyske bogkunst havt den störste indflydelse på de nordiske folks billeddannende fantasi. De kunstneriske tanker var i denne tid kanske i endnu höiere grad end nutildags almeneje, der som nyheder forplantede sig og overförtes til nyt materiale. Jeg har blandt tidligere kjendte billedtepper fundet enkelte spredte exempler på sådanne overförelser; men intet kan måle sig med dette båhuslenske teppe, der giver et bevis for denne antagelse, der i tydelighed intet lader tilbage at önske.

Teppet fremstiller en række scener fra det gamle og nye testamente. (Se fig. 35). Midt på teppet en stor træstamme. På venstre side scenerne fra det gamle testamente: överst rækker Jehova lovens

[1] J. Böttiger: *Nordiska museets utställning af väfda tapeter 1902.* Stockholm 1902. Katalog-nr 278.

[2] H. Grosch: *Gammel norsk billedvævning.* Berlin 1901.

[3] H. Fett: *Gammel norsk billedvævning,* sid. 330 o. f., i *Foreningens til norske fortidsmindesmærkers Bevaring Årsberetning for 1901.* Kristiania 1902.

tavler til Moses, derunder syndefaldet, nedenunder sidder en benrad på en grav. I baggrunden jödernes leir og kobberslangen. På höire side scenerne fra det nye testamente: den knæböiende Maria överst, derunder Kristus på korset med lammet ved dets fod, nedenunder frelseren, der træder ud af graven, trampende på döden

35. Scener fra det gamle og nye testamente.
Norsk teppe fra Båhuslen. H. m. 2,42. Br. m. 2,04.
Gustafsbergs barnhus. Uddevalla.

og djævelen. I baggrunden englenes forkyndelse. Ved træets fod en mand angstfuld vridende sine hænder, antageligvis Adam som representant for den syndige menneskehed, en representation, som Adam i kunst og teologi i særlig grad har måttet påtage sig. Ved hans side står to mænd, begge med venstre hånd pegende på den korsfæstede. Manden til venstre er Johannes den döber, medens den anden vel nærmest er en pendantfigur fra det gamle testamente, antageligvis en af profeterne. Spredt over hele teppet ofte temmelig umotiveret: fugle, blomster, småbusker, engle og överst tilhöire en strålende sol mod blå skyer. Selve bården har udpræget renaissanceornamentik. Under övre horisontalbård står: NADE - ER - GIEVEN - VID - CHRISTUM - OG - LOFVEN - ER - GIFVEN - VID - MOSE. Desuden fem mindre indskriftstavler.

Med enkelte små forandringer forekommer fuldstændig samme motiv og samme anordning på titelbladet til Kristian III:s bibel fra 1550. (Se fig. 36). Motiverne på teppet kan altså med sikkerhed siges at være hentet herfra eller fra en nær beslegtet bibel f. ex. Lübeckerbibelen fra 1534, som jeg desværre ikke har havt anledning til at se. Forskjellen mellem vort teppe og titelbladet i Kristian III:s bibel er, at Adam på teppet i fremstillingen af syndefaldet er siddende, medens bibelen har ham stående, og döden her fremstilles liggende, medens teppet har den siddende, foruden en del andre mindre væsentlige forandringer. Kristian III:s bibel blev i 1550 trykket i Kjöbenhavn af den udmerkede tyske bogtrykker Ludvig Dietz. Han arbeidede i Rostock og Lübeck og havde som datidens bogtrykkere sands og smag for kunst. Den lübeckske bibel, der udförtes paa hans bogtrykkeri (1533—1534) udmerker sig ikke blot ved sit smukke tryk, men også ved det rige udstyr med titelbilleder, træsnit i texten og kunstnerisk udförte initialer. Alle disse forsiringer er benyttede i den danske bibel, som hvad udstyret angår, er en kopi af den lübeckske. Træsnitene til denne bibel er udfört af Erhard Altdorfer, hofmaler hos hertug Henrik den fredsommelige af Mecklenborg. Altdorfers arbeider vidner om stærk indflydelse fra Lucas Cranach. Det er hans træsnit, der ligeledes er gået over i den danske bibel.

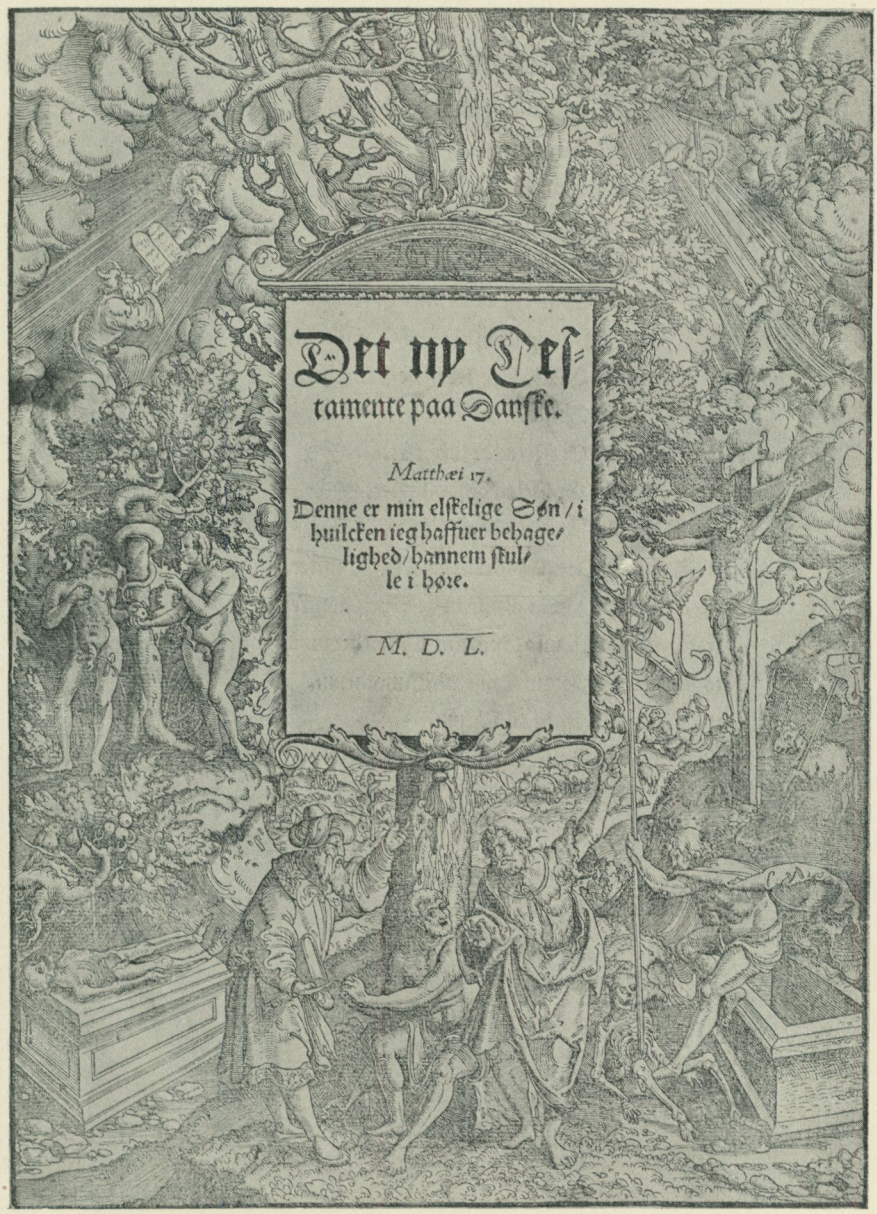

36. Titelblad til Kristian III:s bibel.
Trykt Kjöbenhavn 1550.

Vort teppes motiv har altså sit udspring fra Wittenberg, der ikke alene er arnestedet for reformationen, men også for den kunst der fulgte reformationen. Det er vistnok så, at reformationen der i meget var kunstfiensk, stillede sig i bestemt opposition mod hele sengotikens muntre og strålende kunst. Ligeledes ansåes den gamle middelalderske höitidlighed med de fjerne idealistiske og livlöse statuer for djævelsk og papistisk afguderi. Reformationens kunst var som reformationen selv demokratisk og folkelig. Billedbiblerne, der vel er reformationens betydeligste kunstneriske frembringelser, er fyldt af folkelige genrefremstillinger med pudsige indfald, fornöielige fortællinger og spændende handlinger. Og det var under Lucas Cranach i Wittenberg at denne kunst fik sin autoriserede form, idet sikkert Luther selv på flere steder har givet direkte vink og råd. Derved er fremkommet på den ene side denne merkelige blandning af folkelig naivitet med al dens fortællertrang og fortællerlyst; på den anden side spidsfindig teologi med symboler og paralelscener fra det nye og gamle testamente, der kunstnerisk skal belyse modsætningsforholdet mellem loven og evangeliet, hvilket som bekjendt danner et af midtpunkterne i den protestantiske dogmatik. Især i de cranachske altertavler får denne reformationsdogmatik sit udprægede kunstneriske udtryk, ligesom den i billedteppet kommer tydelig frem. Allerede mottoet: »Nåde er given ved Christum og loven ved Mose» viser jo den gamle og nye pagt, hvis modsætninger kunstnerisk fremstilles i teppet. Der findes i Kristiania Kunstindustrimuseum et teppe,[1] der kaldes Korsfæstelsen og opstandelsen, som har den samme wittenbergsk-dogmatiske karakter. (Se fig. 37.) Det fremstiller korsfæstelsen og ved siden heraf som tilsvarende paralelscene fra det gamle testamente Abrahams ofring af sin sön. Ved siden af ham Johannes, der peger på Christi forsoningsoffer. Desuden som på båhuslensteppet Christus trampende på döden og djævelen samt Eva med figenblad, vistnok en del af en syndefaldsfremstilling. Teppet er fra Numedal, mindre end båhuslensteppet og ikke fuldt

[1] Se Grosch forannævnte bog, pl. IV.

så godt i tegningen. Jeg antager, at begge disse tepper har været ophængt i kirker, og man kan således kalde disse med den gamle middelalderske benævnelse: »kirkjubunadhr» eller »kirkjutjald». Det er ikke tvil om, at reformationsårhundredet, der tillige hos os er renaissanceårhundredet, havde trang til at erstatte den middelalderske pragt, der for en stor del blev kastet ud af kirkerne, med kunst, der förte den nye tids tale. Hvad kunde da være naturligere end at væve ind protestantisk teologi i den gamle middelalderske teppekunst og dermed smykke kirkens vægge.

37. Korsfæstelsen og opstandelsen.
Teppe fra Numedal. H. m. 1,23. Br. m. 2,24.
Kunstindustrimuseet. Kristiania.

I denne reformationsårhundredets merkelige norske billedvævning indtager dette teppe en fremskudt plads. Her som i de övrige tepper finder man ved siden af renaissancens sikre stil en egenarted blandning af primitiv kunst. Man finder de samme dekorative lyster, den samme brogede behandling af trær, buske og blomster, den samme umotiverede plasering af dyr — i dette tilfælde fugle — og de samme oftere forekommende svævende engle, hvilket alt på en karakteristisk måde röber den primitive fantasi. Den

dekorative rand omkring teppet er holdt i mere udpræget renaissance end på noget andet af de norske vævninger, hvilket skulde tyde på en tidlig alder. Jeg antager også at teppets alder ikke falder mange tiår efter billedbibelen. Desuden er dette båhuslensteppe det mest slående bevis på, hvorledes fremmede elementer ligesom væver sig ind i et folks billeddannende fantasi, thi utallige er de veie disse trænger ind for så mere eller mindre orginalt at optages og bearbeides. Stilbevægelser er som alle kulturbevægelser internationale magter. Det er nyancerne der bliver nationale.

HARRY FETT.

Svenska allmogedräkter.[1]

2.

En småländsk folkdräkt
från 1830-talet.

Liksom Sverges öfriga landskap har Småland sedan gammalt haft sina särskilda härads- och sockendräkter, af hvilka åtminstone fyra redan på 1700-talet blifvit uppmärksammade och mer eller mindre noggrant beskrifna. Så hafva C. Linné[2] och Samuel Krok[3] samtidigt 1749 i ovanligt detaljerade redogörelser behandlat värendsdräkten; för kännedomen om västbodräkten har Gaslander[4] på 1770-talet lämnat värdefulla uppgifter och afbildningar; genom Crælius[5] få vi veta, huru allmogen i Tuna läns, Sevedes och Aspelands härad klädde sig på 1760-talet, och från samma tid ega vi en god redogörelse för Södra Möre härads folkdräkt, sådan den samma bars i Halltorps pastorat.[6] Härtill komma Sunnerbo och Östra härads

[1] Se *Samfundet för Nordiska museets främjande 1895 och 1896.* Stockholm 1897. S. 36.

[2] Carl Linnæi *Skånska Resa. Förrättad År 1749.* Stockholm 1751. S. 41 o. f.

[3] *Tal, Om Urshults Pastorats Inbyggares Seder, Hållit, På Smålandska Nationens Sammankomst, I Novembr månad, År 1749, Uti Upsala.* Stockholm 1768. S. 14 o. f.

[4] *Beskrifning, Om Swenska Allmogens Sinnelag, Seder wid de årliga Högtider, Frierier, Bröllop, Barndop, Begrafningar, Widskeppelser, Lefnadssätt i Mate och Dryck, Klädedrägt, Sjukdomar och Läkemedel, Orternas Läge och beskaffenhet m. m.* Utg. af F. Westerdahl. Stockholm 1774. S. 66 o. f.

[5] M. G. Crælius: *Försök till Ett Landskaps Beskrifning, uti en Berättelse om Tuna Läns, Sefwedes och Aspelands Häraders Fögderie, uti Calmar Höfdinge Döme.* Calmar 1774. S. 410 o. f.

[6] A. Modeer: *Oeconomisk Beskrifning öfver Halltorps och Voxtorps Socknar.* Införd i *Vetenskaps academiens handlingar för År 1767.* Vol. xxviii. Stockholm 1767. S. 148 o. f.

allmogedräkter, som äro jämförelsevis väl företrädda i Nordiska museets klädkammare. Af dessa två sistnämda torde östrahäradsdräkten vara den vackraste och hittills minst kända, hvarför vi, i all synnerhet som vi om henne ega en hel del muntliga uppgifter af äldre pålitliga personer med godt minne och stort intresse för hembygdens folkliga odling till vårt förfogande, hafva trott, att en redogörelse för den samma skulle förtjäna att offentliggöras.

I sina detaljer egde hon rätt många drag, som erinra om våra borgerliga dräkter på 1750-talet; men någon kopia af dessa var hon dock icke. En stor del af de dräktplagg, som ingingo i henne, voro nämligen fullkomligt främmande för stadsbefolkningens klädsel, och där lån föreligga, hafva dessa under sockenskräddarens konsterfarna händer erhållit en så karakteristisk prägel, att hon med alt fog kan inregistreras bland våra svenska folkdräkter.

Så vidt vi nu känna, bars hon allmänt utan några större skiljaktigheter inom häradet och får altså betraktas såsom en häradsdräkt.

Några sockendräkter i samma betydelse som t. ex. Dalarnas hafva antagligen icke förekommit inom detta område; men mycket troligt är, att smärre växlingar i snitt och material gjort sig gällande inom skilda socknar, så pass stora, att en kännare af häradets befolkning kunnat på dräkten åtskilja sockenborna, då de varit samlade. Enstaka uppgifter gifva åtminstone skäl för en sådan förmodan. Så berättar Samuel Rogberg i sin Smålands beskrifning,[1] att Bäckseda sockens manliga befolkning på 1760-talet »något slösa i klädedrägt. Drängen måste nödwändigt hafwa kläder af finaste kläde, emedan sådane plagg af walmar och hemagjorde tyger hållas för mindre hederlige.» Däremot berömmas näshults- och stenbergaboarna enhälligt för sin allvarsamma och enkla klädsel.

Mansdräkten karakteriserades enligt Crælius[2] redan på 1760-talet af en egendomligt skuren långrock, som vid nämda tid bars nästan öfveralt inom häradet. Om hans snitt och färg föreligga dock inga närmare uppgifter. Af en oljemålning (bild 38), som är

[1] *Historisk Beskrifning Om Småland I gemen.* Carlscrona 1770. S. 726.
[2] M. G. Crælius: anf. arb. S. 411.

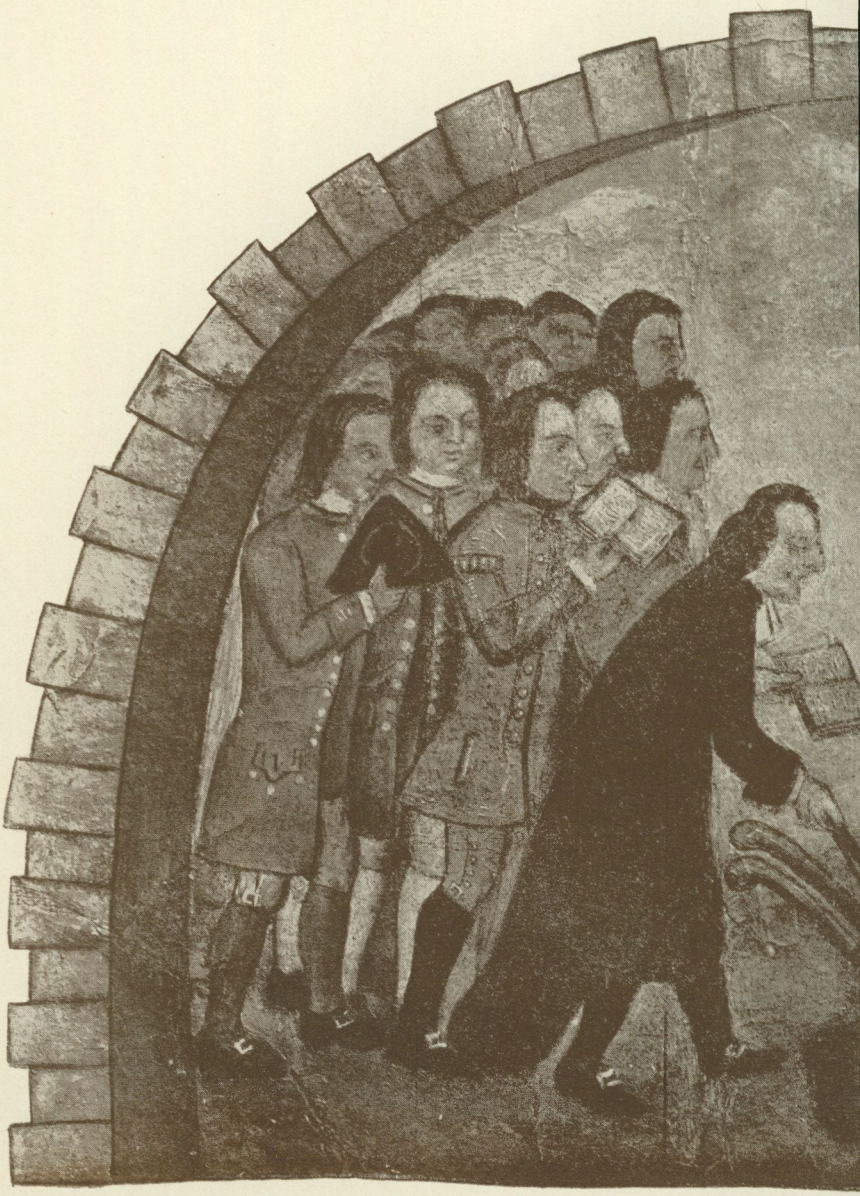

38. F

målad 1782. Från Skirö s
Origin. i Nordisk

lklifsbild,

cken. Omkr. 3/5 af nat. storl.
museet. Nr 11,954.

utförd 1782 af klockaren i Skirö Karl Henrik Ehrenberg,[1] och från hvilken närstående begrafningscen är lånad, synes framgå, att mannens kyrkrock varit blå eller äfven grå, att han räckt till knävecken, och att han nedom axlarna stundom haft en tvärgående list, hvilken bildade en kort hålk kring öfverärmen. Denna senare anordning erinrar onekligen om Gustaf III:s s. k. svenska dräkt, men förekommer i så väl södra Sverges som Dalarnas folkdräkter, långt innan den svenska dräkten var påtänkt, och torde vara en kvarlefva från förra delen af 1600-talet.

Med obetydliga förändringar bibehölls den gamla långrocken inpå 1830-talet och var på denna tid i helg blå eller svart, i hvardagslag grå, utan krage eller i ett senare stadium försedd med ståndkrage samt fodrad. Till rockfoder användes randigt och brokigt ylletyg, om det skulle vara riktigt fint, och det lär ej varit ovanligt, att »kära mor» för detta ändamål fick släppa till en af sina aflagda randiga kjortlar, då »hosbonnen» skulle hafva en ny rock. Han hopfästes framtill från halsen till lifvet än med hakar och märlor och kallades då *hakarock*, än med knappar af samma slags tyg som rocken, men med stommar af trä, hvilka borrades af skräddaren, då han sydde plagget.

Jämte långrocken brukades korta blå eller svarta tröjor med skört baktill och sprund med knappar vid händerna; men detta plagg användes näppeligen till den stora högtidsdräkten, d. v. s. i sorg- eller böndagsutstyrseln.

Benkläderna voro i regel af hemberedt bockskinn, färgadt med gulockra, och tämligen snäfva samt slöto vid knäna, där de å benens utsida nedtill hade sprund, som knäptes med kullriga eller flata fyrkantiga mässingsknappar; kring benen fasthöllos de dess utom medelst en linning, som hopfästes med ett mässing- eller silfverspänne, *knäspännet*, och kring veka lifvet af byxgjorden. som hvilade

[1] Han var född 1728 och lefde ännu 1796. Jämte den nämda målningen eger museet en af honom målad eldskärm, som tillhört norlinska prästhuset i Skirö, och en genrebild, framställande »Bonde-lyckan». Äfven i egenskap af träsnidare omtalades han af de gamle såsom en märklig man, och ett par ännu bevarade arbeten af honom (en käppkrycka i Nordiska museets samlingar och en mansbild i dräkt från Gustaf III:s dagar, i enskild ego) visa, att berömmet icke var oförtjänt.

på höfterna — däraf namnet *ledbankaböxer* — och hopknäptes öfver magen. Hängslen voro ännu en okänd lyx i bondens dräkt. Framtill hade byxorna en så kallad läm, hvilken gaf anledning till benämningen *lämmaböxer*, och som knäptes i sidorna och vid gjorden med stora blanka mässingsknappar, ju större ju hedersammare.

Fickor förekommo ej, men på byxgjordens insida fans understundom en liten skinnväska, i hvilken byxsäcksuret förvarades.

Knäbyxorna höllo sig länge i bruk, och ännu på 1860-talet fick man här och där vid kyrkorna om söndagarna se en eller annan »hårdvallsgubbe» bära dylika plagg, men på sista tiden så godt som alltid af mörkt kläde eller vadmal.

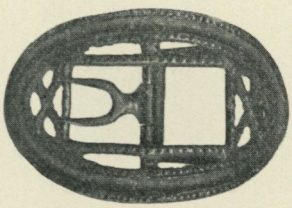

39. Skospänne af klockmetall, från Stenberga socken. Omkr. 1/2 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet[1].

Vid högtidliga tillfällen brukades en röd eller blå väst med hög ståndkrage, sidofickor och två knapprader samt så kort, att skjortan syntes och pöste ut emellan västen och byxgjorden. Mellanrummet kallades skämtsamt *savemånen;* det hände nämligen emellanåt, att byxorna förlorade fästet på höfterna och åkte ner ett stycke, hvilket gjorde, att bäraren hade rätt mycket bryderi med att som det hette »sava», såga, upp dem igen.

Till en äldre dräkt hörde ett slags västar, som närmast liknade en ärmlös tröja och hade ryggstycke af samma slags tyg som framstyckena. I likhet med de ofvan nämda västarna hade de två knapprader och ståndkrage; men saknade fickor och räckte ner om höfterna. Ännu på 1820-talet fick man se en eller annan af de gamle gubbarne bruka dylika plagg, som på folkspråket kallades *lifstycken.*

Strumporna — *hosorna* — voro hvita och svicklade, d. v. s. stickade afvigt och rätt, samt fasthöllos under knäskålarna medelst brokiga tofsprydda *hoseband*, som knötos i ögla på benens utsida.

Den vanliga fotbeklädnaden utgjordes vintertiden och i hvardagslag af becksömskor med breda »näsor» och spikbeslagna klackar.

[1] Nr 21,120.

De knötos öfver vristen med långa skinnremmar och påminde för öfrigt rätt mycket om barocktidens skodon. I högtidslag brukades däremot s. k. vändskor och till dessa hörde *sinkor*, häljärn, och stora gjutna metallspännen (bild 39). Silfverspännen i skorna förekommo emellanåt äfven bland bönderna, men ansågos vara höjden af lyx och antyda, att egaren var en storbonde.

40. »Urvädershätta»
från Skirö sn, Östra hd.
Omkr. 1/3 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

»Menar du ja krusar dej,
för du har silfverspänne i skoa,
för inna kväller denna da,
så har du supit upp dem på kroa»

kunde det stundom låta, erinrande om att högfärd går för fall, och att allting är förgängligt under solen.

Vintertiden förstärktes benklädseln med snösockor af vadmal eller stickade af getragg, i senare fallet kallade *raggsockor*, och försedda med hällor af fina stålkedjor.

[1] Nr 8,680.

Inomhus och i gästabudslag brukades en s. k. *pickelufva*, toppmössa, stickad af rödt eller hvitt ullgarn, stundom enfärgad, stundom randig på tvären; men eljest svarta bredskyggade och rundkulliga filthattar, som dock rätt tidigt på 1800-talet utbyttes mot ett slags cylinderhattar af långhårig felb. För öfrigt nytjades bredkulliga hättor med skärm, stundom kaschetter och vintertiden s. k. *urvädershättor* af rödt vadmal med bräm af ludet skinn (bild 40), kända under benämningen *karpuser* redan i 1600-talets folkdräkter.

Till den gifte mannens kyrkdräkt hörde äfven ett långt spanskt rör med silfverknapp och, om det skulle vara riktigt bra, ett fladdrande silkeband, knutet kring käppen eller i en liten silfverbygel å den samma.

Tillägga vi, att bonden i hvardagslag hela året om brukade förskinn, att han sommartiden drog en kolt af grof linneväf, *bussaron*, på öfverkroppen och att han emellanåt, särskildt höst och vår nytjade träskor, samt att han bar håret benadt i pannan och nedkammadt åt sidorna, torde vi i det väsentligaste hafva redogjort för en östrahäradsbondes yttre människa vid slutet af 1700-talet och början af följande sekel inpå 1830-talet.

Kvinnornas klädsel (bild 41) var här som öfveralt, där särskilda folkdräkter brukats, i hufvudsak ålderdomligare än mannens och väsentligt mindre än denna påverkad af samtidens herrskapsdräkter. I sina hufvuddrag var kvinnodräkten minst hundra år efter sin tid. Vi skola i det följande påpeka några i denna dräkt ingående beståndsdelar, som torde vara att anse som kvarlefvor från till och med 1500-talets dräkter för högborna fruar och fröknar.

En intressant bild af östrahäradskvinnornas äldre högtidsklädsel lämnar den förut i sammanhang med vår redogörelse för mansdräkten omnämda målningen af klockaren Ehrenberg. Hvad som särskildt karakteriserade henne, voro de starka färgerna och de egendomliga hvita hilkorna.

Ett par årtionden senare hade dock dessa hvita mössor försvunnit; men i öfrigt bibehölls samma dräkt utan några större förändringar till inpå 1830-talet. Hon utgjordes af de ännu bland

41. Kyrkdräkt
från Alseda socken.
Origin. i Nordiska museet.

allmogen vanliga kvinnoplaggen: kjol, tröja, förkläde, hufvud- och halsduk, mössor af olika slag samt strumpor och skor.

Kjolen var på gammalt vis lös, ej fastsydd vid ett öfverlif, och så kort, att strumpor och skor syntes. Öfver höfterna och baktill var han lagd i djupa veck, under det att framvåden, som af sparsamhetsskäl ej sällan bestod af enklare tyg än kjolen i öfrigt, var slät. Detta berodde därpå, att man aldrig, då man var »grannklädd», gick utan förkläde. Af skäl, som vi ej känna, ansågs det nämligen knapt förenligt med skick och goda seder att uppträda utan detta plagg, en uppfattning, som, i förbigående nämdt, spåras inom vidt skilda bygder af vårt land. Omkring veka lifvet slöt kjolen så, att han hvilade på höfterna och fasthölls där medelst en linning, *kjortlajora*, som med hake och märla knäptes i vänstra sidan öfver kjortelsprundet.

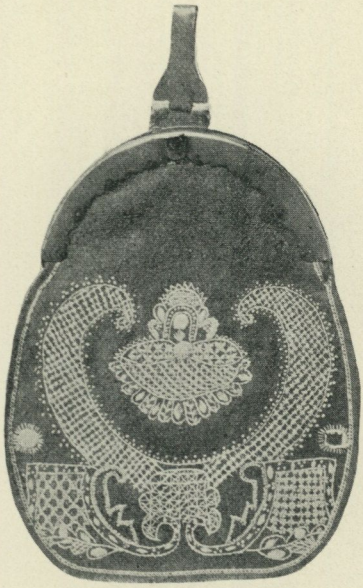

42. Lomme
från Nye sn. Medlet af 1700-talet.
Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.

Till skilnad från de kjolar, som alt igenom voro sydda af likartadt tyg, kallades de nyssnämda med framvåd af enklare material för *lämmakjortlar*.

I likhet med dräktskicket under gamla tider, saknade kjolen i de flesta fall ficka. Denna ersattes emellertid af en väska (bild 42), som omväxlande hette *lomme*, *lösfåkk* eller karakteristiskt nog *snappsäkk*. Hon var prydd med applikationsbroderier eller annan konstsöm och bars medelst en metallhake, *lommahaken*, fäst i kjortelgjorden på högra eller vänstra sidan samt till hälften skyld af förklädet. Emellanåt brukades tvänne sådana väskor, som då voro fastsydda vid ett band på så sätt, att, då bandet knöts kring lifvet, väskorna kommo att hänga en i hvardera sidan.

I fråga om kjolarnas färg tillät man sig stor omväxling. Sålunda brukades svarta eller blå kjolar i högtidslag och om vintern, under äldre tid äfven röda, men dessa hade kommit ur bruk långt före den nu lefvande gamla generationens minne; vidare hade man hvita och framför alt storrandiga kjolar i brokiga färger; dessa två senare tillhörde dock sommartidens kyrk- och heldagsstass. Hvardagskjolarna voro ytterligt enkla. Vintertiden gick man klädd i yllekjolar, till hvilka garnet var spunnet af grof fårull, blandad än med nöthår än med valsull (affall, som köptes vid pappersbruken) och färgadt dels svart, dels färnbocksrödt. Tyget till dessa väfdes treskäft med randningen på inslaget. Sommartiden brukades randade linnekjolar af rostgult och hvitt blångarn.

Till så väl vinter- som högtidsdräkten hörde en kring halsen djupt ringad vadmalströja med långa skört, snäfva krokärmar och slag med sprund vid händerna. Under sorg, vid nattvardsgång och i högtidslag var hon svart, eljest omväxlande grön, röd och blå. Vintertiden buros ännu i mannaminne allmänt skörttröjor af fällberedt fårskinn, dock endast till arbetsdräkten. Under den varma årstiden brukades ofta tröjor af linne- eller bomullstyg, i förra fallet gärna bredrandiga med tuskäftad hvit botten och upphöjda ränder af rödt, blått och flammigt garn, i senare fallet än helt hvita, än småblommiga med tryckt mönster. Då tyget var randigt, kliptes ärmarna så, att ränderna kommo på tvären.

Ännu vid 1820-talets början nytjades dylika långtröjor allmänt, men mot årtiondets slut ändrades snitten: skörten gjordes kortare, och tröjorna fingo små veck, *öron*, vid ryggsömmens slut samt öfver dessa ett par kulörta glasknappar. I bästa fall hopfästes tröjorna med hakar och hyskor, eljest med knappnålar.

Vid kyrkbesök eller gillen om sommaren, då man från och med Kristi himmelsfärdsdag gick utan tröja och i linneärmarna, brukades ett vanligen rödt *lifstycke* (bild 43) af kläde, rask, satin, damast eller hemväfdt tyg, med små rottingspröt eller fiskben och prydt med stickning och kedjesöm i hvitt eller svart, stundom med plattstyngsbroderier i flere färger. Karakteristiskt för detta plagg var en rad uppvikta flikar, kallade *flakkar*, som voro fästa vid lif-

styckets skinnskodda kant och bildade ett slags bälte kring veka lifvet. Äfven till hvardagsdräkten hörde ett dylikt lifstycke, men af lärft, blått — »potteblått» — eller gult — rostgult —, i förra fallet färgadt med indigo, som måste genomgå en för luktsinnet ytterst plågsam beredning i urin, i senare fallet med järnvitriol löst i vatten och asklut i två olika lösningar, i hvilka tyget växelvis arbetades, till dess man erhöll den önskade färgstyrkan.

Liksom tröjan var lifstycket djupt urringadt kring halsen och öfver bröstet, men hopsnördes framtill med en skinnrem eller ett kulört silkesband, som drogs genom blå- eller hvittrensade snörhål — vanligen fem på hvardera sidan — i kors öfver bröstet. Snörmärlor af metall omtalas ej.

43. Lifstycke
från Alseda sn, Östra hd. 1/5 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Till detta lifstycke hörde *manschettesärken*, ett långt linne med utsydda linningsärmar och veckade remsor vid handlederna, eller, då man ej hade manschettsärk eller ville slippa besväret att byta linne, en *öfverdel*, som drogs utanpå särken och slutade strax nedom bröstet. Ärmremsorna knötos till sammans vid handlederna med gröna silkesband — ärmknappar förekommo sällan — och voro för öfrigt prydda med hvarjehanda slags konstsöm. I en visa, antecknad i Skirö socken, berättar en gammal ungmö vid tanken på sin ungdomstid:

[1] Nr 8,673.

När jag var flicka, då var jag så grann,
hade lintyg af slissing med utsydda ärmar,
strumporna va färgade i rödan konsionell,
och skorna hade krusiga karmar.

I hvardagslag och för öfrigt, när man ej ståtade i lifstycken, brukades grofva lintyg med halflånga hålkärmar samt liksom manschettsärken bestående af *upplöt* och *nerdel*, den förra af lärft, den senare af »enträning», tunn väfnad med blångarns varp och skäktefalls inslag, eller af blånväf med blångarn till både varp och inslag; i båda fallen grof och hvass som en tagelskjorta. Något särskildt nattlinne hade allmogen icke. Det berättas med anspråk på sanning, att till och med rikt bondfolk på gammalt medeltidsvis stundom sof utan linneplagg.

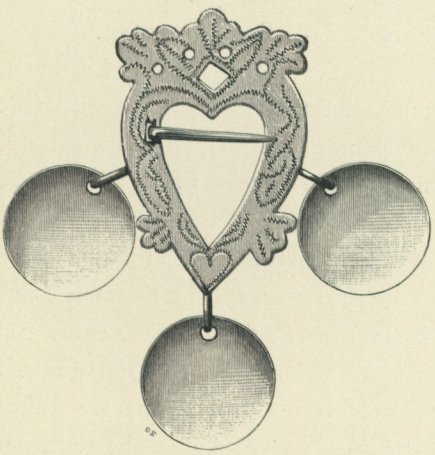

44. Löffäste af silfver, från Ökna socken. Nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Kring halsen bars under lifstycket ett halskläde af kattun, »slissing», damast, skirduk eller en silkesduk, vanligen den s. k. *bruaschalen*, som på bröstet hopfästes med ett större eller mindre spänne, med anledning af sina skålformiga hängen kalladt *skålaspänne* eller *lövafäste* (bild 44). Då tröjan nytjades, tillkom ännu ett halskläde, som utbreddes öfver axlarna, nedstoppades öfver bröstet under tröjan, dock så, att det andra halskrädet med sitt spänne syntes, men fick hänga löst på ryggen med en snibb, ju längre dess bättre och hedersammare.

Förkrädet borde vara mycket bredt och synes ännu vid 1800-talets början liksom under 1600- och 1700-talen burits lika långt som kjolen. I högtidslag brukades alltid hvita förkläden af slissing eller hemväfd nettelduk; men till den vanliga kyrk- och helgdagsdräkten hade man omväxlande kattunförkläden och förkläden af

[1] Nr 14,871.

konstväfdt tyg, utfördt i »kroka- och plattamönster» med åtta solf och sex trampor. Till kattunsförklädena användes vanligen silkesband såsom knytband. De hemväfda förklädena åter knötos med hemgjorda band, så långa, att de kunde tagas ett slag öfver tröjans »öron» och knytas i vänstra sidan med öglor och hängande ändar. Detta ansågs tyda på förmögenhet; men om en tjänstepiga eller torpargumma tillät sig ett dylikt öfverdåd, gick hon ej gärna fri för klander. Hon »broja som en rusthållarmor», hette det då om henne.

De hemväfda förklädesbanden voro antingen *plattaband*, utförda i rosengång, eller *plockeband*, med upphöjda mönster af timglas »gaflar» och liggande åttor, väfda af rödt och hvitt eller blått och hvitt ylle- eller linnegarn.

Hufvudbonaden för kvinnorna utgjordes dels af en mössa närmast hufvudet, dels af en hufvudduk, som lades i tresnibb och knöts öfver mössan med en lös knut under hakan. Skulle det vara riktigt fint, borde klädet brytas i en spetsig vinkel — tipp — öfver pannan, så att mössan och pannlinet kommo till synes.

På 1820-talet och äfven under följande årtionde klädde sig de unga hustrurna och flickorna om söndagarna i tunna hvita hufvudkläden med dels väfda, dels broderade mönster, och som på grund af väfnadsarten och mönstren kallades *brocherade kläen* och *blakläen*. Särskildt omtyckta voro de dukar, som hade mönster sydda i kedjesöm på genombruten botten, och som på grund af dessa mönsters förmenta likhet med en knytnäfve buro det egendomliga namnet »örfilakläen».

De äldre hustrurna och enkorna åter buro gärna en brokig silkeduk, *bruakläet*, som de en gång fått såsom »begåfning» af sina män, öfver det hvita klädet och uppveko sedan en kant af detta framtill öfver silkesduken.

Vid nattvardsgång, sorg, på böndagar och stora högtider, som hade annandagar, voro alla gifta och ogifta iklädda mycket stora hvita *sockerdukskläen*, så att kyrkan vid dylika tillfällen »på kvinfolkasia var hvit som en snö». Dessa dukar knötos med långa snibbar under hakan och hade två fållar, en bred och en smal, kring ansiktet samt neddrogos ett stycke i pannan.

Bar man sorg efter någon nära anhörig, tillkom en bred hvit remsa eller en hoplagd duk, *pannekläet*, som knöts öfver hårfästet i pannan med en knut i nacken. Enligt en uppgift, hvars tillförlitlighet vi dock ej varit i tillfälle att kontrollera, lär man vid djup sorg någon gång burit *munnakläe*, en hvit duk, som täckte mun och haka samt knöts i ögla öfver hjässan. Säkert är emellertid, att ett dylikt sorgplagg användts långt in på 1800-talet i Unnaryds socken i Västbo härad.[1] Det är intressant att se, huru på 1540-talet samhällets mest uppsatta och högättade damer klädde sig i liknande dukar. Troels Lund berättar exempelvis, att den danska prinsessan Anna i hemgift fick sexton sådana mundukar af fint lärft, då hon 1548 flyttade till Sachsen.[2] Som en allmän regel gälde, att den sörjande kvinnan skulle visa så litet som möjligt af sitt ansikte.

Så vidt vi känna, aflades pannkläde redan på 1820-talet, må hända något tidigare, men de stora sorgklädena hafva bibehållits långt inemot vår tid.

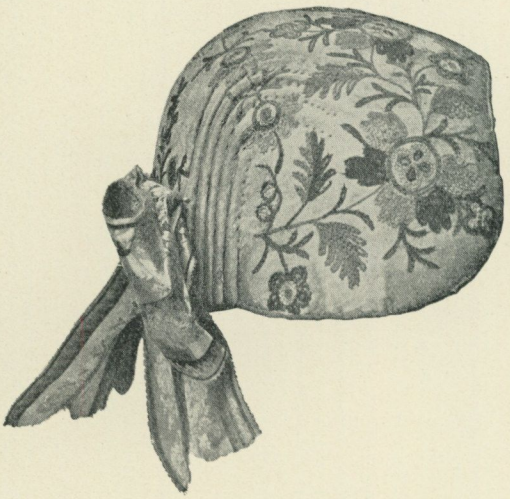

45. Bindmössa
från Skede sn, Östra hd. Omkr. 1/3 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[3]

Alla dessa slags hufvuddukar köptes af »västgötaknallarne» och voro mycket dyrbara. Sålunda kunde ett vackert bladkläde kosta 15 daler, i vårt mynt kr. 2,50, och ett stort sockerdukskläde ända till 18 daler (3 kr.), hvilket på en tid, då en ordentlig piglön utgick med högst 10 kr., måste betraktas som mycket penningar.

[1] Jfr G. Djurklou: *Unnarsboarnes Seder och Lif efter Lasses i Lassaberg anteckningar*. Stockholm 1874. S. 16.

[2] T. Lund: *Danmarks og Norges Historie i Slutningen af det 16:de Aarhundrede*. I. B. 4. Kjøbenhavn 1882. S. 180.

[3] Nr 33,648.

I hvardagslag brukades, då som ännu, rutiga hufvudkläden, kallade näsdukar, antingen af ylle eller linne, beroende af årstiden, och under skördetiden ett slags nackhattar af halmflätor, med breda brätten, ej olika dem, som bäras af frälsningsarméens kvinliga soldater.

Under hufvudduken buro de gifta kvinnorna en mössa af växlande form, ämne och färg, hvilken i likhet med 1500-talets hufvor slöt tätt till hufvudet och skylde håret. Sålunda brukades hvita mössor af linneväf eller »slissing», brokiga mössor af siden eller tryckt bomullstyg, stickade yllemössor, kallade *lurkor*, samt knutna och trädda, ja stundom knypplade mössor. I Nordiska museets samlingar förvaras en blå linnemössa från Skirö socken, som är utförd i hålsöm och prydd å hvardera sidan med blommor i olika bottnar, ett plagg, som utan tvifvel kostat ett otroligt arbete. Af jämförelsevis sent datum är bindmössan (bild 45). Å Ehrenbergs målning förekomma visserligen tvänne kvinnor bärande denna hufvudbonad, men enligt en tämligen säker uppgift föreställa de prästfrun och klockarmadamen. Alla bondgummorna framställas däremot klädda i hvita hilkor, ej olika dem som intill våra dagar brukats inom en eller annan dalsocken.

Af strödda uppgifter framgår emellertid, att bindmössan vid 1790-talets slut började användas som annandagsmössa för rika bondbrudar. Och härmed var gärdet uppgifvet. Af brudmössorna blefvo heldagsmössor, och det dröjde icke länge, förr än till och med flickorna började lägga sig till med denna hufvudbonad. Redan på 1830-talet brukade nattvardsflickorna bindmössor, »då de stodo på gången», såsom konfirmationsakten kallades. Till sist blefvo bindmössorna så omtyckta, att gummorna ej ens i hvardagslag kunde vara dem förutan. Men då man ej hade råd att slita dyrbara mössor af silke, skaffade man sig sådana af enklare material med målad botten och målade blommor, och dessa gingo i bruk under namnet *målemösser* (bild 46).

Om bindmössans form och utstyrsel torde vi ej behöfva säga många ord. Som bekant utgjordes hon af en halfklotformig stomme af papp, klädd med siden eller annat dyrbarare tyg och prydd i nacken med en bandros, på östrahäradsmål *bånnaros*, af sidenband.

Till hustrurnas bindmössor hörde slutligen *mösselinet* eller *stycket*, hvilket däremot snart sagdt aldrig ingick i flickornas hufvudbonad. Ett sådant stycke utgjordes dels af en efter mössans kant konturerad linneremsa, kallad *linet*, dels af *stycket*, som var fastsydt vid linet och bestod af en mer eller mindre dyrbar spets eller ock af en tyllremsa, prydd med trädda stjärnmönster, uddar, blommor och dylikt. Under århundradets två första tiotal var stycket alltid goffreradt; men mot 1830-talet blef det modernt att bära det slätt och stramt efter hufvudet.

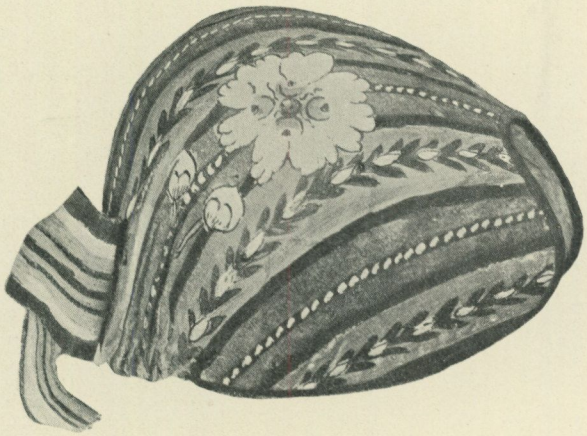

46. »Målemössa»
från Pelarne sn, Sevedes hd. Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Goffreringen skedde för hand, vanligen öfver strumpstickor och fordrade en särskild öfning, som ej alla egde eller hade tillfälle att skaffa sig. Oftast fans dock inom hvarje socken åtminstone en bondkvinna, som satt inne med konsten att, som det hette, krusa lin; i värsta fall fick man vända sig till mössmakerskan i orten eller till »prestamamsellera», där sådana funnos.

Ungefär samtidigt med styckets omdaning inträdde äfven förändringar i fråga om mössans utstyrsel och form. Till en början var hon rikt prydd med broderier i kedjesöm, stundom äfven med påsydda paljetter och guldspetsar — i en skämtvisa från 1800-

[1] Nr 37,561.

talets början omtalas en »binnemössa me' gulan trens i kring», hvarmed väl en guldspets åsyftas — och så stor, att hon omslöt ungefär halfva hufvudet; men så småningom försvunno broderierna, och mössans omfång minskades, under det att bandrosetternas ändar ökades i längd. Såsom något synnerligen märkligt omtalas, att ortens riksdagsman vid midten af 1830-talet, då han kom hem från riksdagen, medförde åt sina »kvinfolk» bindmössor, som ej voro större än insidan af en liten hand, men försedda med halfalnslånga nackband.

47. »Mössestock» från Karlstorps sn. Omkr. 1/10 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Såsom antydts, syddes bindmössorna inom häradet på beställning, men kunde äfven erhållas färdiggjorda i städerna. Då ett ungt par kommit öfverens att bilda hjonelag, och far gifvit sitt löfte till förbindelsen, styrdes kosan till någon närliggande stad för att köpa »begåfning», och i denna ingick äfven »bruamössan». Men hade man ej tillfälle att göra en dylik långresa, fans råd på närmare håll. I Alseda socken lefde redan på 1820-talet en kvinna, man och man emellan känd under namnet »mösseramsa», som stod högt i ropet för sina konstfärdiga arbeten i mössväg, och som under en längre tid var östrahäradskvinnornas mössleverant. Då hon dog, upptogs yrket af en hennes dotter, som sedan stod till tjänst med sin konst, så länge bindmössorna voro i bruk. Af henne ega vi följande beskrifning på huru en sådan mössa gjordes. Tyget, som tillsläptes af beställaren, spändes i en sybåge, omkring 3/4 aln i fyrkant, hvarefter mössans konturer och broderimönster uppritades. Broderierna utfördes med tamburnål och i brokigt silke. Då detta arbete var undanstökadt, fästes tyget öfver en fodrad och å utsidan vadderad kalottliknande stomme af papper, som formats öfver en mösstock (bild 47), hvarefter mössan monterades med smala kantband och en nackrosett, den förut nämda »bånnarosa». Priset å en bindmössa växlade mellan 1,50 och 3 kr., men kunde uppgå

[1] Nr 16,030.

ända till 4 kronor, hvilket dock ansågs oerhördt dyrt och öfverdådigt.

Hvad håret angick, buro bondkvinnorna det på samma sätt som 1500-talets matronor och höllo strängt på den gamla seden att dölja det så mycket som möjligt. En god hjälp härutinnan hade de i sina mössor, som gingo långt fram i pannan och obarmhertigt slöto sig efter nacken. Ej ens brudarna tillätos att bära utslaget hår. Den enda frihet man i detta hänseende tillät sig var, att, sedan bindmössorna kommit i allmänt bruk, upplägga håret i en liten buckla i nacken under bandrosetten.

Så långt man kunde minnas till baka, hade kvinnorna burit uppstruket hår, d. v. s. uppkammadt öfver hjässan från pannan. För att hålla det slätt och stramt användes ett band, *hårstryken*, som lades under det bakåt kammade hårfallet, lindades hårdt omkring hufvudet och ströks sakta från pannans hårfäste bakåt till nacken, där det slutligen knöts intill hufvudet kring hårsamlingen.

På 1830-talet inträdde emellertid en förändring i hårläggningen, bestående däri, att en och annan bland »däkera», flickorna, då tog till att fläta och »skeda», bena, håret. Till en början väckte denna »högfärd» naturligtvis mycken förargelse och gaf anledning till upptuktelse, som emellanåt kunde vara ganska handgriplig. En ungmö, som en söndag sin moder ovetande kammat sig på det nymodiga viset, blef, då hon kom fram till kyrkan, och modern fick syn på »otyget», af denna förd bakom kyrkväggen och efter en hårdhändt tillrättavisning tvungen att ordna håret på »folkavis»; förr än detta skett, fick hon ej med sin fot träda öfver kyrkans trösklar. Händelsen lär gjort så djupt intryck på henne, att hon sedan i all sin tid bar uppkammadt hår. Förföljelsen mot det nya hårmodet hade dock en alldeles motsatt verkan än den afsedda, ty innan man visste ordet af, uppträdde den kvinliga ungdomen allmänt med håret benadt i pannan och flätadt i nacken. De äldre höllo dock fast vid bruket från sin ungdom, och ännu vid slutet af 1860-talet kunde man vid kyrkorna om söndagarna få se kvinnor med uppstruket hår.

Kvinnornas ben- och fotbeklädnad utgjordes liksom männens af hosor och lågskor, och härvid förblef det till inemot 1840-talet, då sockenskomakarne började sy snörkängor. Hosorna voro stickade af ullgarn, till färgen hvita, mera sällan röda, men i båda fallen svicklade och valkade. Sydda strumpor af vadmal och skinn, som eljest långt inpå 1800-talet ingingo i en del svenska folkdräkter —

48. Handskar af hvitt skinn,
från Nye socken. Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

vi kunna exempelvis nämna delsbo- och vingåkersdräkterna — torde icke i mannaminne brukats i Östra härad, däremot omtalas ett slags helgdagsstrumpor, afsedda för den varmare årstiden, hvilka hade skaft, sydda af hvitt lärft, och fötter, *föten*, stickade af hemspunnet bomullsgarn. Hosorna sparades dock så mycket som möjligt, och

[1] Nr 52,902.

att gå kippskodd var, då årstiden medgaf det, ganska vanligt äfven i helg. Vintertiden klädde kvinnorna sig i *becksömskor*, äfven kallade *svenskskor* af hembarkadt läder, med låga spikbeslagna klackar och tjocka bottnar med mellanlägg af näfver. Äfven träskor förekommo i dagligt bruk, men användes endast vid gröfre arbete såsom vid sysslor i ladugården, o. s. v. Under sommaren och i gilleslag utbyttes becksömskorna mot vändskor, som voro af skinn med afrundade tåspetsar och mera urringade öfver vristen än becksömskorna. I regel voro skodonen ytterst enkla. Vi hafva i det föregående omnämt skor med krusiga »karmar», kappor, men för öfrigt synes det i Östra härad icke varit brukligt att slösa någon konst på skornas utstyrsel.

Voro skodonen enkla, utvecklades så mycket större prakt i fråga om händernas beklädnad. Handskarna hörde, som bekant, bland annat till de fästegåfvor, som en ung man förärade sin utkorade och synas i denna egenskap spelat en ej obetydlig rol. En antydning åt det hållet torde ligga i den gamla kända dansleken:

Handskarna du gaf mig,
de gick icke på mig.
Vill du icke ha mig,
får du låta va mig, o. s. v.

Under sommaren buros grant utsydda handskar af hvitt eller blått skinn med silkesbroderier i plattsöm, framställande stiliserade fåglar och växter, den regerande konungens monogram m. m. Någon gång lånade man, såsom närstående afbildning (bild 48) af ett par handskar med Adam och Eva vid hvar sin sida om kunskapens träd visar, bilder ur den heliga historien till mönstermotiv för sina broderier. För öfrigt brukades broderade svarta halfhandskar med ett trekantigt, vanligen rödt uppslag öfver handen (bild 49). Till sorgdräkten hörde hvita fingervantar och äfven halfvantar, stickade af bomullsgarn, och till vinterdräkten mulvantar, äfven kallade bälgvantar, i stor omväxling så väl med hänsyn till material som utstyrsel. De dyrbaraste bland detta senare slag af handbeklädnad voro *muddera* (bild 50), af rödt skinn eller kläde, fodrade med pälsverk och liksom handskarna prydda med brokig

silkessöm. Anmärkningsvärdt nog är, att de å handens och tummens insida hade en smal springa, så att den, som var klädd i dylika muddar, kunde, utan att draga af dem, betjäna sig af fingrarna, då så var af nöden.

Till en välbärgad bondkvinnas utstyrsel hörde vidare *hånnakläet*, *kryddadosan* och en del silfversmycken.

49. Halfhandskar af svart skinn,
från Skirö sn, Östra hd. Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Handklädet, som till namnet men ej till gagnet motsvarade en senare tids näsduk, ingick i kyrkdräkten och bars lindadt kring psalmboken, men endast för ståtens skull. Att bruka handklädet såsom näsduk föll ingen in. Behöfde näsan ans, betjänade man sig på gammaldagsvis af tummen och långfingret eller af kjolskoningen.

[1] Nr 8,681.

Ett snart sagdt oumbärligt bihang till handklädet och psalmboken var om sommartiden *kryddakvasten*, en bukett af hvita »däsmerosor» (Malva moscata), »kammelablomster» (Matricaria chamomilla), salvia, »tyska nätler» (citronmeliss), åbrodd, lavendel m. fl. starkt luktande örter från »roselannet» utanför stugväggen, hvilken bukett under de vanligtvis långa predikningarna fick tjänstgöra som stimulerande medel. För detta ändamål brukades äfven *kryddadosan*,

50. »Mudder» af rödt skinn,
från Hvetlandatrakten. Med Gustaf IV Adolfs monogram.
1/4 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

som fyld med sockergryn, kanderad kummin, ingefära, kryddnejlikor m. m. under gudstjänsten kretsade mellan kvinnorna i kyrkbänkarna. De, som hade god råd, bestodo sig med kryddosor af silfver (bild 51), vanligen ovala och å lockets öfversida prydda med färgade glasstenar i filigransomfattning; eljest nöjde man sig med mer eller mindre rikt utstyrda lackerade pappdosor. En kryddosa skulle man nödvändigt hafva. Tydligen är det rokokotidens bonbonnièrer, som i denna form gingo igen bland allmogebefolkningen.

[1] Nr 58,539.

Ett lån från de högre folkklasserna voro äfven *svampedosera*, i hvilka man förvarade en liten svamp, fuktad med »låktevatten», eau de cologne, den enda parfym allmogen vid denna tid kände till. Liksom kryddosorna voro svampdosorna ofta af silfver, än runda eller ovala, än etuiformiga och ej sällan små praktstycken i barock- och rokokotidens konstsmak.

Jämte handklädet brukade kvinnorna vid sina kyrkbesök medföra ett hemväfdt kläde, hvilket anmärkningsvärdt nog kallades *näsduk*, men användes såsom skydd för det hvita hufvudklädet mot damm och regn under färden till och från kyrkan.

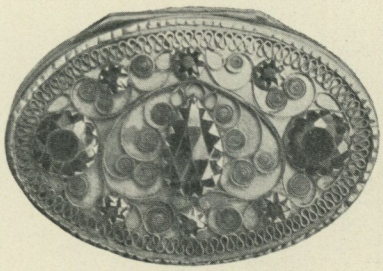

51. Kryddosa af silfver, från Skede sn, Östra hd. Omkr. 3/5 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Hvad slutligen utstyrseln med smyckeföremål angår, utmärkte sig östrahäradskvinnornas dräkt vid den tid, hvarom nu är fråga, genom en påfallande torftighet. Huru förhållandet gestaltat sig under en ännu äldre tid känna vi ej. Några fynd, som kunna belysa föregående århundradens silfverprydnader, hörande till denna bygdedräkt, hafva icke påträffats, trots det att Östra härad hör till de noggrannast undersökta områdena i Småland.

I ett annat sammanhang hafva vi förut omtalat *löffästet;* tillägga vi *låsalänken*, *pärlbandet* och *örringarna*, torde alla de smycketyper, som i mannaminne förekommit härstädes, vara uppräknade.

Löffästet (bild 44 och 53), som antagligen hade de älsta anorna — dess förekomst i så vidt skilda bygder som Schweiz, Tyskland, Danmark, Norge och Sverge peka häråt — bestod af en gjuten eller uthuggen sköldkant med spännborn, ett kronliknande öfverstycke och små skålformiga hängen, »löv», alltid udda till antalet, i växlande mängd från 3 till 15, beroende på fästets storlek. Egde man ett par sådana fästen, buros de samtidigt, det ena i barmklädet, det andra i

[1] Nr 63,111. Arbetad af D. Hedberg i Eksjö 1824.

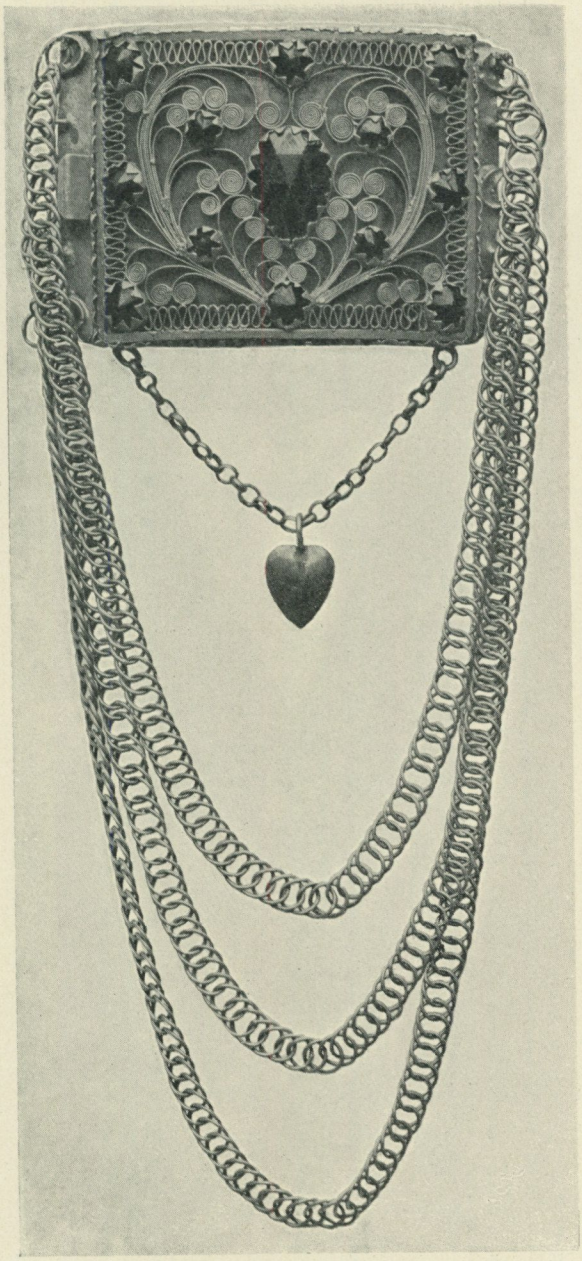

52. »Låsalänk» med pansarkedjor af silfver, från Småland. Omkr. 4/5 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

[1] Nr 8,756. Guldsmedsarbete från Växjö med guldsmedsmärket L. T. = L. Tenggren.

halsklädet utanpå tröjan, naturligtvis så, att de båda föllo i ögonen.

Låslänken (bild 52) var ett halssmycke, bestående af en långsmalt fyrkantig silfverplatta, »låsen», prydd antingen med gravering eller ett nätverk i filigran med facetterade kulörta glasstenar, samt af

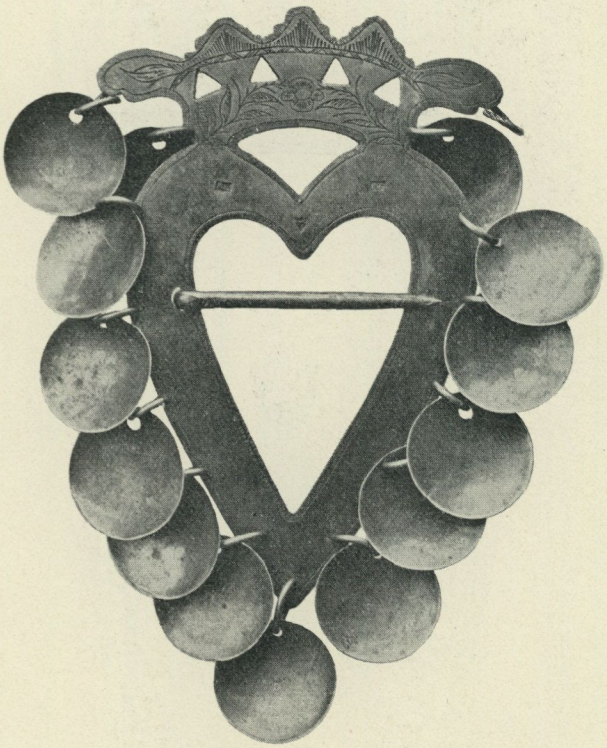

53. Löffäste af silfver,
antagl. från Kråkhults sn. 4/5 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

länkar, som på grund af olika arbetssätt buro namn af pansar- och ringlänkar. Dessa länkar voro fastgjorda dels vid låsens ena smalsida, dels vid en tunn platta med en tryckfjäder, som insköts i en öppning å den motsatta kanten. Fingerringar nytjades endast af

[1] Nr 24,489. Svagt förgyldt; guldsmedsmärke A. T. = Adam Tillström, f. 1770, d. 1846, guldsmed i Växjö.

de gifta kvinnorna och sällan mer än en i sänder. Förnämligast var *vigslaringen*, stundom af guld, och då han var riktigt »fin», prydd med en snedvinklig plåt, hvari en flusspärla satt infattad. Af jämförelsevis sent datum voro örringarna, som på 30-talet hade fått mycket stora dimensioner, ofta sirade med filigransarbete och färgade stenar.

Alla dessa smycken buros endast vid högtidliga tillfällen och kallades med ett gemensamt namn för »gåveselver», emedan de tillhörde fästegåfvorna.

Flickorna hade sällan några silfversmycken. I bästa fall prydde de sig med pärlband med ett hjärta af bernsten, glas eller silfver.

Att uppgifva någon bestämd tidpunkt, då denna folkdräkt kan sägas hafva kommit ur bruk, är naturligtvis omöjligt, helt enkelt emedan detta skedde så småningom. Det ena plagget moderniserades eller utbyttes mot lån från herrskapsdräkterna då, det andra då. Såsom en vändpunkt i dräktens historia angifves emellertid 1830-talet, hvilket skildras såsom synnerligen »nymodigt». Ännu på 1860-talet lefde dock både män och kvinnor af gamla stammen, som klädde sig på gammalt vis. Nu mera är dräkten med undantag af »näsduken» fullständigt ur bruk, och den nämda sista återstoden på god väg att utbytas mot hatten. Och länge dröjer det nog icke, förr än Östra härads allmogekvinnor, för att använda ett uttryck, som vi hörde förliden sommar, äro »hattamennisker, fruer och frökner hvar eveli e».

PER GUSTAF VISTRAND.

Meddelanden

om

skråafdelningens i Nordiska museet arkiv.

Sverges kommersiela historia är ännu icke skrifven och framför alt är den del af henne, som berör handtverk och yrken, mycket ofullständigt behandlad. I äldre och yngre beskrifningar öfver landskap och städer brukar ofta ett kapitel vara egnadt åt handtverket och skråväsendet, men de omnämnas i de flesta fall blott flyktigt och i allmänna drag. De på noggranna källstudier hvilande monografierna öfver enskilda yrken äro ännu mycket fåtaliga, och dock måste det blifva på dylika undersökningar en mera allmän framställning af ämnet skall byggas. — Materialet till en dylik de svenska handtverkens historia är också och måste vara synnerligen vidsträckt, måste sökas på många håll. Det är ej nog med en mer eller mindre fullständig, torr sifferkunskap och namnuppräkning af det eller det yrkets utöfvare under olika tider och å olika orter, utan man måste äfven taga i betraktande de yttre ekonomiska vilkor, under hvilka yrkesmännen arbetade. Ingalunda minst viktig är vidare en viss kännedom om hvart och ett yrkes alster under olika tider, särskildt i deras förhållande till hvad som annorstädes tillverkades.

Att en forskning, som har att röra sig med ett så väldigt material, måste bli synnerligen tidsödande och mödosam ligger i öppen dag. Det är för att i någon mån underlätta arbetet på detta område, som nedanstående förteckning öfver innehållet i Nordiska museets skråarkiv offentliggöres. Detta arkiv, som hittills i altför ringa grad beaktats, har tillkommit genom öfverlämnande till museet af de gamla »ämbets»- och »gesällådorna», hvilka i många fall inneslutit de handlingar m. m., för hvilkas bevarande de varit afsedda; ett icke obetydligt antal handlingar har skänkts till museet af äldre yrkesidkare, hvilka, när skråförfattningarna på 1840-talet upphäfdes, räddat de gamla dokumenten. Betydelsen af dessa såsom källmaterial för en framställning af handtverkets historia ligger i öppen dag.

Därjämte torde förtjäna att framhållas en annan synpunkt, ur hvilken detta arkiv är af stort värde och intresse, nämligen den genealogiska. I många fall torde man här kunna finna ganska fullständiga personuppgifter om yrkesidkarne. Ofta nog kan man följa de yttre konturerna af de enskildes lif. När en gosse inskrefs i läran, finnes hans fullständiga namn och ej sällan uppgift om födelseåret och föräldrarna införd i in- och utskrifningsboken; när han blef gesäll, har ämbetet utfärdat gesällbref, hvarom anteckning gjorts i protokollet. Passbevisen o. dyl. handlingar lämna uppgift om in- och utländska resor, och när gesällen efter tilländalupen konditionstid utför sitt mästerprof och någonstädes slår sig ner som borgare, finnes därom uppgift i protokollen. Dessa innehålla vidare förteckning på de vid hvarje sammanträde närvarande mästarne, anteckningar om val af bisittare och åldermän samt om dödsfall, utbetalad begrafningshjälp, understöd åt enkor och minderåriga barn o. s. v.

Jämte de handlingar, som röra de egentliga handtverksämbetena och gesällskapen, hafva i nedanstående förteckning öfver arkivets innehåll äfven upptagits vissa andra papper, härrörande från korporationer o. dyl., hvilka på ett eller annat sätt stodo det handtverkande borgerskapet nära. Dessa handlingar (rörande t. ex. apotekare, åtskilliga handlande, fabriker o. s. v.) hafva i museet införlifvats med dess skråarkiv och synas därför lämpligen böra förteckna tillsammans med detta.

Tryckta handlingar såsom skråordningar, plakat, reglementen för kassor, kungörelser m. m. hafva däremot här ej medtagits.

De handlingar, som förekomma i skråafdelningens arkiv, äro af följande slag:

1. Stadgar och reglementen, vanligen kallade: »Ordning och Skrå», »Artiklar» eller något dylikt. De från äldre tider, 1500—1600-talen, härstammande äro handskrifna, ofta på pergament. — Den första tryckta skråordningen är af år 1669 och efterföljes af 1720 års förnyade skråordning med dess många upplagor under 1700-talet (1741, 1773, 1786, 1808). Dess utom må nämnas hela raden af plakat, kungörelser, resolutioner m. m. och slutligen 1840-talets tryckta förordningar samt åtskilliga reglementen för då nybildade handtverksföreningar, pensionskassor och begrafningskassor m. m.
2. Protokollsböcker, innehållande protokoll hållna vid ämbetenas och gesällskapens sammankomster; de förra ofta mycket utförliga och noggranna, de senare däremot vanligen ganska fragmentariska och oregelbundet förda.
3. Räkenskapsböcker, innehållande ämbetenas och gesällskapens räkenskaper af flere olika slag: dels hufvudräkenskaper öfver inkomst och utgift i allmänhet, dels specialräkenskaper öfver särskilda »lådors» inkomst och utgift, såsom t. ex. »dödlådans» (begrafningskassan), »sjuklådans», »fattigbössans» o. s. v.
4. In- och utskrifningsböcker, i hvilka infördes namnen på nyantagne och af sina resp. mästare anmälde lärgossar (»inskrifning») samt dessas »utskrifning», när de ansågos utlärda och blefvo gesäller. Dessa längder förekomma under växlande benämningar: »Lärepoikars in- och utskrifning» o. s. v.
5. Lösa handlingar, bland hvilka mästarbref och burskapsbref, gesällbref, rekommendationsbref, attester, passbevis, betyg, kvittenser och räkningar m. m.

Förteckning.

Bagare.

Karlskrona. Bagargesällskapet.
Räkenskapsbok, 1777—1798; folio, pb.

Kristianstad. Bagarämbetet.
Protokollsbok, 1681—1750; 4:o, häft.

Lidköping. Bagarämbetet.
Salu-accis-sedlar, 1801.

Stockholm. Bagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1833.

Ystad. Bagarämbetet.
Gesällbref, 1687; pg.

Bleckslagare.

Stockholm. Bleckslagarämbetet.
Kvartalsbok för under ämbetet lydande uppstadsmästare, 1700-talets slut; häft.
Handlingar, lösa, 1695—1853.

Bokbindare.

Göteborg. Bokbindarämbetet.
Gesällbref, 1814, 1817.

Jönköping. Bokbindarämbetet.
Protokolls- och räkenskapsbok, 1809—1851; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1809; 4:o, skb.
»Ordning» mellan ämbetet och gesällhärbärget, 1814—1827, häft., samt 1827—1834, 8:o, pb.
Handlingar, lösa, 1815—1849.

Linköping. Bokbindarämbetet.
Protokollsbok, 1786—1847; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1759—1864.

Bokbindargesällskapet.
Anteckningsbok, 1827—1840; 4:o, skb.

Lund. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1795—1842.

Norrköping. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1811—1820.

Stockholm. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1542—1880.
Bokbindargesällskapet.
»Rese-stamm-Bok», 1745; 8:o, pgb.

Uppsala. Bokbindarämbetet.
Protokollsbok, 1778—1847; folio, skb.

Örebro. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1844—1877.

Borstbindare.

Stockholm. Borstbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1719—1846.

Bryggare.

Norrköping. Bryggarämbetet.
Artiklar, 1664—1721; folio, pgb.
Protokoll, 1664—1715; folio, ob.
» , 1664—1822; folio, ob.
Protokollsbok, 1827—1851; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1668—1847.

Stockholm. Bryggarämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1855.

Vadstena. Bryggarämbetet.
Räkningar, 1836—1855.

Ystad. Bryggarsocieteten.
Intyg, 1822.

Byggmästare. (Jfr murare.)

Stockholm. Handlingar, lösa, 1696—1866.

Fiskare.

Hernösand. Fiskarsocieteten.
Handlingar, lösa, 1767—1819.

Stockholm. Fiskköparämbetet.
Protokollsbok, 1668—1691; folio, pgb.
» , 1710—1757; folio, pgb.
» , 1758—1805; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1833—1860.
Notfiskarämbetet.
Handlingar, lösa, 1722—1788.

Färgare.

Borås. Mästarbref, 1843.

Eksjö. Mästarbref, 1837 och 1843.

Helsingborg. Mästarbref, 1803.

Hernösand. Gesällbref, 1833.

Malmö. Gesällbref, 1820 och 1835.

Stockholm. Färgerisocieteten.
Protokoll, 1749—1772; folio, ob.
Räkenskapsbok, 1757—1773; folio, pb.
» öfver fattigmedel, 1764—1769; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1669—1855.

Varberg. Resolution, 1758.

Vimmerby. Gesällbref, 1794.

Ystad. Gesällbref, 1837.

Östhammar. Gesällbref, 1837.

Förgyllare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1700—1866.

Garfvare. (Logarfvare.)

Askersund. Garfvarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Gefle. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1815.

Logarfvargesällskapet.
Reglemente, odat.
Protokoll, 1843—1864; folio, ob.
»Brenvins-bok», 1838—1871.

Kalmar. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1800; mästarbref, 1827.

Karlshamn. Logarfvarämbetet.
Protokollsbok, 1795—1866; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1776—1852.

Karlskrona. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1765—1842.

Kristianstad. Garfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1794—1846.

Linköping. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1775—1848.

Malmö. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1824.

Norrköping. Logarfvarämbetet.
Protokoll, 1747—1796; folio, ob.
» , 1777—1826; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1747—1860.

Stockholm. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1698—1852.

Logarfvargesällskapet.
Protokoll, 1843—1853; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1822—1869.

Sundsvall. Logarfvarämbetet.
Betyg, 1778.

Vadstena. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1756—1834.

Varberg. Logarfvarämbetet.
Burskapsbref, 1844.

Växjö. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1779—1844.

Ystad. Garfvarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Örebro. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1799.

Gelbgjutare. (Se äfven klockgjutare.)

Stockholm. Gelbgjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1707—1845.

Glasmästare.

Arboga. Glasmästarämbetet.
Burskapsbref, 1834.

Falun. Glasmästarämbetet.
Protokoll, 1781—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1781—1846.

Göteborg. Glasmästarämbetet.
Gesällbref, 1839 och 1845.

Stockholm. Glasmästarämbetet.
Artiklar, 1585 och 1608; 8:o, skb.
» , 1622; 4:o, pgb.
Protokoll, 1754—1811; folio, pgb.
» , 1820—1836; folio, häft.
Handlingar, lösa, 1695—1833.

Västerås. Glasmästarämbetet.
Handlingar, lösa, 1797—1848.

Grofsmeder, se **smeder.**

Gulddragare.

Stockholm. Gulddragarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1843.

Guldsmeder.

Arboga. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1824—1845; folio, häft.
Räkenskaper, 1676—1777; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1676—1845.

Falun. Guldsmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1792—1862.

Göteborg. Guldsmedsämbetet.
Gesällbref, 1793.
Mästarbref, 1834.

Hernösand. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1805—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1804—1860.

Jönköping. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1738—1798; folio, pgb.
» , 1798—1848, folio, pgb.
Räkenskaper, 1738—1851; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1770—1853.

Karlskrona. Guldsmedsämbetet.
Artiklar, 1691; folio, häft.
Protokoll, 1695—1812; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1685—1842.

Lule. Guldsmedsämbetet.
Mästarbref, 1817.

Malmö. Guldsmedsämbetet.
Gesällbref, 1830.

Norrköping. Guldsmedsämbetet.
Räkenskapsbok, 1654—1685; folio, skb.
In- och utskrifningsbok, 1652—1693; folio, skb.

Stockholm. Guldsmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1581—1869.

Gördelmakare.

Jönköping. Gördelmakarämbetet.
Protokoll, 1785; folio, pb.
Räkenskaper, 1785—1844; 4:o, pb.

Kristianstad. Gördelmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1824—1845.

Malmö. Gördelmakarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Nyköping. Gördelmakarämbetet.
Gesällbref, 1816.

Stockholm. Gördelmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1818.

Uddevalla. Gördelmakarämbetet.
Burskapsbref, 1845.

Handskmakare.

Alingsås. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1831.

Eksjö. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1807—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1807—1822.

Grenna. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1816.

Göteborg. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1705—1785; folio, häft.
Räkenskaper, 1693—1785; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1714—1826.

Halmstad. Handskmakarämbetet.
Rekommendationsbref, 1838.

Helsingborg. Handskmakarämbetet.
Räkenskaper, 1777—1811; 4:o, pb.
» , 1813—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1776—1844.

Handskmakargesällskapet.
»Ordning», 1777; 4:o, häft.
Protokoll, 1777—1850; folio, skb.
» , 1777—1809; 4:o, häft.
» , 1797—1831; 4:o, häft.

Hjo. Handskmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1810—1846.

Jönköping. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1793—1847; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1840-talet.

Kalmar. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1810.

Karlskrona. Handskmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1806.

Lund. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1741—1847; folio, pgb.

Norrköping. Handskmakarämbetet.
»Turbok», 1841—1864; 8:o, pb.
Handlingar, lösa, 1761—1779.

Handskmakargesällskapet.
Artiklar, 1816; 4:o, häft.

Stockholm. Handskmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1789.

Västervik. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1817.

Växjö. Handskmakarämbetet.
Gesällbref, 1800.

Harneskmakare, se **smeder.**

Hattmakare.

Falun. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1804.

Gefle. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1797—1804.

Göteborg. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1811—1834.

Jönköping. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1802.

Kalmar. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1801.

Karlskrona. Hattmakarämbetet.
Protokoll, 1735—1781; folio, pb.

Kristianstad. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1751—1850.

Lidköping. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1801, 1813.

Norrköping. Hattmakarämbetet.
Artiklar, 1688 (afskrift af 1622 års d:o); 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1692—1798.

Hattmakargesällskapet.
Protokoll, 1721—1851; 4:o, skb.

Stockholm. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1668—1834.

Uppsala. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1800—1811.

Vadstena. Hattmakarämbetet.
Protokoll, 1735—1791; folio, häft.
Bördsbref, 1749.

Hattstofferare.

Stockholm. Hattstofferarämbetet.
Artiklar, 1654.
Protokoll, 1638—1697; folio, skb.
» , 1697—1845; folio, skb.
Räkenskaper, 1638—1660; 4:o, häft.
» , 1661—1668; folio, häft.
» , 1668—1673; folio, häft.
» , 1673—1853; lång folio, pgb.
Handlingar, 1600-talet; folio, pb.
» , lösa, 1638—1847.

Hjulmakare.

Stockholm. Kvitto, 1685.

Hofslagare, se **smeder.**

Instrumentmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1696—1848.

Järnbärare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1732—1795.

Kakelugnsmakare. (Krukmakare.)

Falkenberg. Kakelugns- och krukmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1810—1847.

Göteborg. Kakelugnsmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1814—1840.

Jönköping. Kakelugnsmakarämbetet.
Gesällbref, 1811.

Lidköping. Kakelugns- och krukmakargesällskapet.
Protokoll, 1795—1846; 8:o, pb.

Linköping. Krukmakarämbetet.
Gesällbref, 1820.

Stockholm. Kakelugnsmakarämbetet.
Protokoll, 1754—1796; folio, pgb.
Räkenskaper, 1684—1818; 4:o, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1751—1802; lång folio, pgb.
» » , 1798—1846; lång folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1729—1858.

Krukmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1697—1844.

Varberg. Kakelugns- och krukmakarämbetet.
Protokoll, 1799—1836; 4:o, pb.

Kammakare.

Göteborg. Kammakarämbetet.
Gesällbref, 1832.

Stockholm. Kammakarämbetet.
Protokoll, 1768—1860; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1842.

Karduansmakare.

Alingsås. Karduansmakargesällskapet.
Protokoll, 1803—1825; 4:o, pb.

Borås. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1830.

Falun. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1676—1846.

Hedemora. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1795—1817.

Jönköping. Karduansmakarämbetet.
Protokoll, 1808—1847; folio, skb.
Mästarbref, 1765.

Kalmar. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1828.

Norrköping. Karduansmakarämbetet.
»Artiklar», 1622, 1639; 8:o, skb.
» , 1639; liten folio, skb.
Protokoll, 1636—1670; 4:o, skb.
» , 1670—1733; folio, pgb.
» , 1735—1777; folio, skb.
» , 1777—1856; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1659—1852.

Karduansmakargesällskapet.
Protokoll, 1733—1797; folio, pb.
» , 1795—1863; folio, pb.
Respass, 1828.

Sala. Karduansmakarämbetet.
Räkenskaper, 1789—1851; folio, pb.
»Fattigmedels bok», 1789—1886; smal folio, pb.
»Journal», 1827—1849; 4:o, pb.

Karduansmakargesällskapet.
Räkenskaper, 1790—1858; folio, pb.
In- och utskrifningsbok, 1789; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1785—1854.

Stockholm. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1834.

Säter. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1788—1852.

Söderhamn. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, 1800.

Uppsala. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1782, 1789.

Klensmeder, se **smeder.**

Klockgjutare. (Jfr gelbgjutare.)

Stockholm. Klock- och styckgjutarämbetet.
Protokoll, 1626—1844; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1696—1860.

Knappmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1796.

Knifsmeder, se **smeder.**

Kopparslagare.

Eksjö. Kopparslagarämbetet.
Bördsbref, 1705.

Gefle. Kopparslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1814—1834.

Helsingborg. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1826—1849; folio, skb.
Räkenskaper, 1828—1847; 4:o, pb.

Karlshamn. Kopparslagarämbetet.
Betyg, 1809—1812.

Karlskrona. Kopparslagarämbetet.
Annotationsbok, 1774—1849; folio, pb.
Annotationsbok, odat.; 4:o, pb.
Betyg, 1811.

Malmö. Kopparslagarämbetet.
Mästarbref, 1785, 1822.

Norrköping. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1739—1762; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1718—1845.

Kopparslagargesällskapet.
Protokoll, 1727—1777; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1816—1834; 8:o, pb.
» , 1834—1847; 4:o, pb.
Kontrakt, 1851.

Stockholm. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1759—1798; folio, pgb.
» , 1798—1884; folio, pb.
Räkenskaper, 1741—1758; folio, häft.
» , 1789—1849; folio, pb.
» («Dödlådans»), 1784—1859; folio, pb.
» , » , 1784—1884; folio, pb.
In- och utskrifningsbok, 1705—1755; folio, pgb.
» , 1751—1793; folio, pgb.
» , 1780—1846; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1836.

Sölvesborg. Kopparslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1810—1843.

Växjö. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1762—1807; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1806—1809.

Örebro. Kopparslagarämbetet.
Gesällbref, 1804.

Korgmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1707—1745.

Krukmakare, se **kakelugnsmakare.**

Körsnärer.

Jönköping. Körsnärsämbetet.
Burskapsbref, 1832.

Stockholm. Körsnärsämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1843.

Logarfvare, se **garfvare.**

Mjölnare.

Stockholm. Mjölnarämbetet.
Handlingar, lösa, 1707—1788.

Murare. (Jfr byggmästare.)

Helsingborg. Murargesällskapet.
Protokoll, 1767—1852; 4:o, häft.

Jönköping. Murarämbetet.
Protokoll, 1814—1847; folio, pb.
Räkenskaper, 1814—1845; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1811—1849.

Landskrona. Murarämbetet.
Protokoll, 1757—1846; 4:o, skb.
In- och utskrifningsbok, 1757—1846; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1756—1846.

Lidköping. Murargesällskapet. (Byggmästare-.)
Protokoll, 1779—1847; folio, pb.

Norrköping. Murargesällskapet. (Byggmästare-.)
Protokoll, 1824—1874; smal folio, pb.

Stockholm. Murarämbetet.
Handlingar, lösa, 1699—1796.

Murargesällskapet.
»Ordning», 1744; folio, pb.
Instruktion, 1768; folio, pb.
» , 1818; folio, pb.
Matrikel (äfven öfver ämbetet), 1699—1821; stor folio, pb.
Matrikel, 1744—1830; folio, pgb.
Protokoll, 1699—1736; folio, pgb.
» , 1736—1758; folio, pgb.
» , 1759—1788; folio, pgb.
» vid »Norra sjuklådan», 1728—1787; folio, pgb.
Räkenskaper, 1787—1820; folio, pb.
» , 1821—1849; folio, pb.
» (Södra brödraskapet), 1744—1789; folio, pb.
» , 1790—1849; folio, pb.

Räkenskaper, 1744—1780; folio, pb.
» , 1780—1819; folio, pgb.
» (begrafn.-kassa), 1797—1819; folio, häft.
» , 1812—1850; folio, pb.
» (hustrulådan), 1782—1826; folio, pb.
» , 1799—1854; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1731—1875.

Uppsala. Murarämbetet.
Protokoll, 1764—1778; folio, pb.
» , 1778—1845; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1764—1853.

Murargesällskapet.
Protokoll, 1764—1771; folio, pb.
» , 1778—1840; folio, pb.

Målare.

Göteborg. Målarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Jönköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1832—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1846—1847.

Kristianstad. Målarämbetet.
Gesällbref, 1828.

Linköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1798—1847 (-63); folio, skb.

Lund. Målarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Norrköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1759—1806; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1756—1848.

Stockholm. Målarämbetet.
Artiklar, 1622; 4:o, skb.

Protokollsbok, 1663—1683; folio, pb.
» , 1702—1768; folio, pgb.
» , 1769—1803; folio, pgb.
» , 1803—1839; folio, pgb.
» , 1839—1877; folio, pgb.
Räkenskapsbok, 1801—1832; folio, pb.
» , 1832—1866; folio, pb.
» («Dödlådan»), 1788—1853; folio, pb.
» , 1854—1870; folio, pb.
» , 1833—1855; folio, pb.
» , 1833—1854; folio, pb.
» , 1854—1873; folio, pb.
In och utskrifningsbok, 1773—1847; lång folio, pgb.
» , 1837—1846; folio, pgb.
Förteckning på gesäller, 1800-talets början; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1680—1877.

Målargesällskapet.
Protokollsbok, 1708—1761; folio, skb.
» , 1761—1798; folio, skb.
Protokollsbok, 1798—1829; folio, pb.
Räkenskapsbok, 1783—1833; folio, pb.

Västervik. Målarämbetet.
Burskapsbref, 1844.

Mässingsslagare.

Stockholm. Mässingsslagarämbetet.
Protokoll, 1678—1794; lång folio, pgb.
» , 1691—1824; folio, skb.
» , 1815—1847; folio, pgb.
Räkenskaper, 1691—1844; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1667—1840.

Mätare.

Göteborg. Mätarämbetet.
Räkenskaper, 1767—1859; folio, pgb.

Räkenskaper, 1784—1789; folio, häft.
» , 1828—1861; folio, tygb.
Handlingar, lösa, 1676—1870.

Stockholm. Mätarämbetet.
Handlingar, lösa, 1700—1747.

Notfiskare, se **fiskare.**

Nålmakare.

Stockholm. Nålmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1719—1788.

Pergamentsmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1704—1786.

Perukmakare.

Stockholm. Perukmakarämbetet.
Artiklar, 1714; 8:o, skb.
Handlingar, lösa, 1695—1844.

Plåtslagare, se **smeder.**

Pumpmakare.

Stockholm. Pumpmakarämbetet.
Protokoll, 1791—1843; folio, pb.

Pärlstickare.

Stockholm. Pärlstickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1699—1850.

Repslagare.

Gefle. Repslagarämbetet.
Gesällbref, 1799.

Stockholm. Repslagarämbetet.
Artiklar, 1656; folio, skb.

Protokollsbok, 1695—1708; folio, pgb.
» , 1708—1756: folio, pgb.
» , 1756—1778; folio, pgb.
Räkenskapsbok, 1761—1780; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1697—1847.

Repslagargesällskapet.
Stadgar och protokollsbok, 1655—1681; 4:o, pgb.
Protokollsbok, 1688; folio, pgb.
» , 1753—1809; folio, pb.
Räkenskapsbok, 1808; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1703—1872.

Sadelmakare.

Jönköping. Sadelmakarämbetet.
Ordning, 1695; folio, pgb.
Protokoll, 1687—1713; 4:o, pgb.
» , 1687—1705; folio, ob.
» , 1714—1746; folio, pb.
» , 1746—1847; folio, skb.

Räkenskaper, 1706—1746; 4:o, pgb.
» , 1746—1845; 4:o, skb.
Anteckningsbok, 1711—1741; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1660—1857.

Karlskrona. Sadelmakarämbetet.
Räkenskaper, 1791—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1788—1846.

Sadelmakargesällskapet.
»Härbergsbok», 1805—1847; 4:o, pb.

Linköping. Sadelmakarämbetet.
Bördsbref, 1684.

Lund. Sadelmakarämbetet.
Gesällbref, 1827.

Norrköping. Sadelmakarämbetet.
Protokoll, 1706 (1720)—1764; folio, pb.
» , 1761—1787; folio, ob.
Handlingar, lösa, 1690—1838.

Sadelmakargesällskapet.
Artiklar, 1706, 1726, 1737; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1771—1791; 4:o, häft.
» , 1771—1793; 4:o, häft.
Anteckningsbok, 1743—1801; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1802—1827; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1726—1847.

Stockholm. Sadelmakarämbetet.
Artiklar, 1621, och protokoll, 1639—1699; 4:o, pgb.
» , 1636, 1676; 4:o, skb.
»Register-buch», 1621—1650; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1705—1721; folio, ob.
Handlingar, lösa, 1647—1851.

Sadelmakargesällskapet.
Reglemente, 1744; 4:o, ob.
»Ordning på Herberget», 1772; lång folio.

Segelmakare.

Stockholm. Segelmakarämbetet.
Intyg, 1782.

Sejlare.

Stockholm. Sejlarämbetet.
Protokoll, 1761—1854; lång folio, pb.
Handlingar, lösa, 1704—1845.

Sejlargesällskapet.
Räkenskaper, 1752—1849.

Sillpackare.

Stockholm. Sillpackarämbetet.
Handlingar, lösa, 1669—1855.

Skomakare.

Arboga. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1817.

Borås. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1680—1847; folio, pb.
Räkenskaper, 1679—1847; folio, pb.
Gesällbref, 1825.

Eksjö. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; afskrift; folio, pgb.
Protokoll, 1682—1761; folio, ob.
» , 1762—1824; 4:o, pb.
» , 1828—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1682—1849.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1756; folio, häft.
Protokoll, 1756—1847; 4:o, pb.

Enköping. Skomakarämbetet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1833; 4:o, häft.
Protokoll, 1683—1725; folio, ob.
» , 1773—1797; folio, pb.
» , 1797—1849; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1673—1842.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1813; 4:o, häft.
Protokoll, 1756—1833; folio, pb.

Eskilstuna. Skomakarämbetet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1686; 4:o, häft.

Artiklar, 1675; folio, häft.
Protokoll, 1676—1775; folio, pgb.
» , 1686—1826; smal folio, pgb.
» , 1695—1768; folio, ob.
» , 1768—1805; folio, häft.
» , 1806—1848; folio, pb.
Räkenskaper, 1791—1805; folio, häft.
» , 1806—1844; folio, pb.
» , 1800—1833; 4:o, häft.
Journal, 1832—1847; 4:o, pb.
Räkenskaper (»Dödlådans»), 1788—1806; folio, häft.
» , 1806; folio, pb.
»Intresse-kladd», 1806; folio, pb.
»Omskådningsbok», 1832—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1684—1848.
Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1686; 4:o, häft.
Inventarium, 1806; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1826—1848; folio, pb.
» , 1832—1849; 4:o, pb.
» , 1844—1849; folio, häft.

Falun. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1830—1836.

Gefle. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1813.

Grenna. Skomakarämbetet.
Räkenskaper, 1775; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1809—1845.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1783—1804; 4:o, ob.

Göteborg. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1767—1848; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1820—1824.

Halmstad. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1807.

Hedemora. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1837.

Helsingborg. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1806—1847; folio, häft.
Räkenskaper, 1725—1847; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1653—1839.

Hernösand. Skomakargesällskapet.
Räkenskaper, odat.; folio, pb.

Jönköping. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1666—1751; 12:o, pgb.
» , 1693—1708; 8:o, häft.
» , 1755—1774; folio, pgb.
Räkenskaper, 1751—1854; 4:o, pb.
» , 1755—1813; 4:o, pb.
»Sterb-bok», odat.; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1682—1826.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1710—1756; 4:o, skb.
Räkenskaper, 1765—1855; 4:o, skb.

Kalmar. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1799.

Karlshamn. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1820—1832.

Karlskrona. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1708—1861.

Karlstad. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1830—1834.

Kristianstad. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1834.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1681; folio, häft.
Artiklar, 1716; 4:o, häft.
Reglemente, 1757; 4:o, pb. (2 ex.)
Protokoll, 1682—1779; 4:o, pb.
» , 1780—1880; folio, skb.
Räkenskaper, 1853—1868; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1698—1868.

Kristinehamn. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1813.
Mästarbref, 1841.

Landskrona. Skomakarämbetet.
In- och utskrifningsbok, 1794—1822; 4:o, skb.
Gesällbref, 1824, 1829.

Linköping. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; folio, skb.
Protokoll, 1732—1776; folio, pb.
Räkenskaper, 1663—1757; folio, pgb.
Matrikel, 1725—1795; 4:o, häft.
Gesällbref, 1836.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1661—1802; 4:o, pgb.
» , 1668—1697, 1737—1743; folio, pb.
Bouppteckning, 1765; 4:o, ob.

Malmö. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1674—1801; 4:o, pgb.
» , 1702—1835; folio, pgb.
» , 1731—1847; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1802—1868.

Norrköping. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; 4:o, pgb.
Protokoll, 1629—1846; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1644—1812.

Ronneby. Skomakarämbetet.
Betyg, 1811.

Simrishamn. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1788—1847; folio, pb.
Gesällbref, 1831.

Stockholm. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1867.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638; folio, häft. (3 ex.)
Protokoll, 1666—1691; 4:o, pgb.
» , 1679—1726; 4:o, pgb.
» , 1697—1819; folio, ob.
» , 1726—1741; 4:o, pgb.
» , 1742—1765; folio, pgb.
» , 1858—1886; folio, pb.
» , 1887—1896; folio, pb.
Räkenskaper, 1769—1813; folio, pb.
» , 1815—1823; folio, pb.
» , 1824—1831; folio, pb.
» , 1831—1841; folio, pb.
»Hufvudbok», 1813—1856; folio, pb.
»Fattig-cassabok», 1830—1857; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1848—1858; folio, pb.
» , 1858—1893; folio, pb.
» , 1893—1896; folio, pb.
» (»Kontroll-lista»), 1862—1892; folio, pb.
» , 1841—1863; folio, pb.
» , 1863—1877; folio, pb.
» , 1877—1885; folio, pb.
» , 1886—1894; folio, pb.
» , 1894—1896; folio, pb.
Förteckning öfver å sjukhuset döda gesäller, 1763—1848; 4:o, pb.

Sjukjournal, odat.; lång folio, pb.
» , 1855—1895; folio, pb.
» , 1868—1894; folio, pb.
Matrikel, 1862—1891; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1743—1887.

Strömstad. Skomakargesällskapet.
Skymfbref, 1837.

Säter. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1744—1869; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1751—1854.

Söderhamn. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1758—1846; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1747—1842.

Sölvesborg. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1817.

Uppsala. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1815.

Vadstena. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1771—1845; folio, pb.

Visby. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1807—1837.

Vänersborg. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1817—1838.

Västervik. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1664; folio, pgb.
Protokoll, 1662—1729; folio, pgb.
» , 1729—1754; folio, skb.
» , 1755—1762; folio, häft.
» , 1763—1773; folio, häft.
» , 1773—1789; folio, pb.
» , 1790—1849; folio, pb.

Räkenskaper, 1755—1808; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1620—1847.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1783—1864; folio, pb.

Västerås. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1735—1778; folio, pb.
» , 1781—1845; folio, pb.
Räkenskaper, 1667—1812; 4:o, pgb.
» , 1757—1808; 4:o, pb.
Mästarbref, 1819.

Växjö. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621, afskrift; folio, häft.
Protokoll, 1716—1754; folio, häft.
» , 1755—1809; folio, pb.
» , 1810—1854; folio, pb.
Räkenskaper, 1725—1816; folio, pb.
» , 1818—1836; 4:o, häft.
» , 1836—1853; 4:o, häft.
» , 1854—1862; folio, pb.
Motböcker, 1854—1865; 8:o, pb. (8 st.)
Handlingar, lösa, 1703—1860.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1769; 4:o, häft.
Protokoll, 1723—1754; 8:o, pb.
» , 1754—1778; 8:o, häft.
» , 1778—1801; 8:o, häft.
» , 1801—1827; 8:o, pgb.
» , 1828—1859; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1845—1854; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1707—1867.

Ystad. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1655, 1668, 1816.

Örebro. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1791—1821.

Skräddare.

Arboga. Skräddarämbetet.
In- och utskrifningsbok, 1638—1804; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1735—1746.

Askersund. Skräddarämbetet.
Skråbref, 1792.
Protokoll, 1800—1833; folio, pb.

Göteborg. Skräddarämbetet.
Respass, 1810.

Halmstad. Skräddarämbetet.
Burskapsbref, 1835.

Helsingborg. Skräddargesällskapet.
Protokoll, 1731—1772; 4:o, häft.
» , 1772—1806; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1772—1788; 4:o, häft.
» , 1808—1831; 4:o, skb.
» , 1831—1854; folio, pb.
Anteckningar, 1804; 8:o, häft.
Handlingar, lösa, 1840—1846.

Jönköping. Skräddarämbetet.
Artiklar, 1621, 1636; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1683—1758; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1805—1848.

Karlshamn. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1769—1838; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1725—1846.

Skräddargesällskapet.
Artiklar, 1686; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1693—1831; 4:o, häft.
»Annotationsbok», 1747—1795; 4:o, häft.

Kristianstad. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1670—1703; 4:o, pgb.
» , 1703—1745; 4:o, pgb.
» , 1745—1847; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1646—1846.

Köping. Skräddarämbetet.
Artiklar, 1621; 4:o, häft.
Protokoll, 1778—1845; folio, pb.

Skräddargesällskapet.
Räkenskaper, 1656—1794; folio, pb.
» (äfven protokoll), 1753—1760; folio, häft.
» » , 1793—1846; folio, pb.

Linköping. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1839.

Lund. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1802, 1837.

Malmö. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1803.

Nora. Skräddarämbetet.
Handlingar, lösa, 1821—1826.

Norrköping. Skräddarämbetet.
Matriklar, 1629—1846; folio, skb.
Räkenskaper, 1733—1831; folio, pb.
» , 1824—1856; folio, pb.

Skara. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1801.

Stockholm. Skräddarämbetet.
Handlingar, lösa, 1689—1859.

Uddevalla. Skräddargesällskapet.
Räkenskaper, 1759—1853; 4:o, pgb.
Gesällbref, 1838.

Uppsala. Skräddarämbetet.
Gesällbok, 1842—1848; 8:o, pb.

Vadstena. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1733—1847; folio, pb.

Varberg. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1796—1857; 4:o, pgb.

Västerås. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1643—1701; 4:o, pb.
» , 1728—1739; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1714—1795.

Växjö. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Örebro. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1638—1680; 4:o, häft. (antagl. fr. Örebro).
» , 1834—1845; folio, pb.

Skärslipare.

Stockholm. Skärsliparämbetet.
Intyg, 1743.

Slaktare.

Karlskrona. Slaktarämbetet.
Protokoll, 1698—1705; folio, häft.
» , 1699—1739; folio, pgb.
Räkenskaper, 1699—1846; 4:o, skb.
» , 1753—1781; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1699—1841.

Malmö. Slaktarämbetet.
Gesällbref, 1761.

Norrköping. Slaktarämbetet.
Gesällbref, 1782.

Stockholm. Slaktarämbetet.
Handlingar, lösa, 1716—1833.

Smeder.

(Grofsmeder, harneskmakare, hofslagare, klensmeder, knifsmeder, plåtslagare, sporrmakare, svärdfejare.)

Eskilstuna. Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1841—1858.

Göteborg. Grofsmedsämbetet.
Artiklar, 1682 (confirmation af 1622 års d:o); 4:o, pgb.
Protokoll, 1708—1762; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1708—1846; 4:o, pgb.

Klensmedsämbetet.
Gesällbref, 1830.

Helsingborg. Smedsämbetet.
Artiklar, 1622; 4:o, häft.

Smedsgesällskapet.
Räkenskaper, 1693—1817; 4:o, skb.
Inskrifningsbok, 1695—1847; 4:o, skb.

Jönköping. Hofslagarämbetet.
Protokoll, 1808—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1823—1847.
Klensmedsämbetet.
Protokoll, 1813—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1845—1847.

Laholm. Smedsämbetet.
Protokoll, 1754—1836; 4:o, häft.

Linköping. Klen- och grofsmedsämbetet.
Artiklar, 1665; folio, skb.
Gesällbref, 1804.

Klensmedsgesällskapet.
Protokoll, 1763—1835; 4:o, häft.
»Omskådningsbok», 1845—1868; 8:o, pb.

Lund. Smedsämbetet.
Protokoll, 1778—1847; 4:o, pgb.
Gesällbref, 1832.

Malmö. Klensmedsämbetet.
Protokoll, 1657—1714; folio, pgb.
» , 1658—1727; folio, pgb.
» , 1729—1764; folio, pgb.
» , 1765—1866; folio, pb.
» , 1733—1846; 4:o, pb.

Klensmedsgesällskapet.
Artiklar, 1733; 4:o, häft.
Protokoll, 1752—1848; folio, pgb.

Norrköping. Hofslagarämbetet.
Protokoll, 1765—1788; folio, ob.
» , 1765—1785; folio, pb.
» , 1786—1839; folio, pb.
Räkenskaper, 1769—1816; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1748—1849.

Sala. Klensmedsämbetet.
Gesällbref, 1795.

Stockholm. Hofslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1837.

Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1671—1855.

Knifsmeder.
Handlingar, lösa, 1695—1747.

Plåtslagar- och harneskmakarämbetet.
Protokoll, 1698—1739; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1799—1814; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1753—1788.

Sporrmakarämbetet.
Artiklar, 1656; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1698—1782.

Svärdfejare.
Handlingar, lösa, 1695—1843.

Säter. Plåtslagar- och harneskmakargesällskapet.
Artiklar, odat.; 4:o, häft.

Uppsala. Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1621—1843.

Klensmedsgesällskapet.
Räkenskaper, 1712—1805; 4:o, pgb.

Snickare.

Enköping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1758—1835; folio, pb.

Eskilstuna. Snickarämbetet.
Protokoll, 1773—1843; folio, häft.
Handlingar, lösa, 1773—1809.

Snickargesällskapet.
»Handtverksreglor», odat.; 8:o, häft.
Protokoll, 1774—1845; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1774—1845.

Göteborg. Snickarämbetet.
Gesällbref, 1721.

Helsingborg. Snickargesällskapet.
Artiklar, 1776; 4:o, häft.

Jönköping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1830—1846; folio, pb.

Karlskrona. Snickarämbetet.
Artiklar, 1689; 4:o, häft.
Protokoll, 1689—1734; folio, pgb.
» , 1734—1791; folio, pb.
» , 1690—1836; folio, pb.
» , 1698—1824; folio, pb.
Räkenskaper, 1690—1816; 4:o, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1735—1827; 4:o, pgb.
Anteckningsbok, 1690—1738; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1689—1845.

Snickargesällskapet.
Artiklar, 1662, 1686, 1691, 1782; 4:o, häft.

Kristianstad. Snickarämbetet.
Artiklar, 1674; folio, häft.
Protokoll, 1674—1827; 4:o, skb.
Räkenskaper, 1775—1822; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1674—1845.

Snickargesällskapet.
Protokoll, 1735—1848; 4:o, skb.

Köping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1777—1851; folio, pgb.
Skråbref, 1777.

Snickargesällskapet.
Protokoll, 1796—1847; 4:o, pb.
» , 1841—1848; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1796—1840; 8:o, pb.

Laholm. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1731—1850.

Malmö. Snickarämbetet.
Gesällbref, 1798.

Norrköping. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1722—1776.
»Turbok», odat.

Snickargesällskapet.
»Ordning», 1662; 4:o, häft.
Anteckningsbok, 1721—1726; 4:o, häft.
» , 1739—1768; 4:o, häft.
» , 1724—1814; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1815—1847; 4:o, pb.

Simrishamn. Snickarämbetet.
Protokoll, 1838—1847; folio, pgb.

Stockholm. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1824.

Sundsvall. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1765—1845.

Sölvesborg. Snickarämbetet.
Protokoll, 1840—1846; folio, ob.

Uddevalla. Snickarämbetet.
Protokoll, 1761—1847; folio, pb.

Uppsala. Snickarämbetet.
Protokoll, 1844—1857; folio, pb.

Snickargesällskapet.
»Handtverksreglor», odat.; 8:o, häft.

Vadstena. Snickarämbetet.
Protokoll, 1829—1846; folio, pb.

Västerås. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1839.

Snörmakare.

Stockholm. Snörmakarämbetet.
Protokoll, 1722—1811; folio, pgb.
» , 1811—1849; folio, pb.
»Klädboock», 1653—1824; lång folio, pgb.
Räkenskapsbok, 1742—1848; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1657—1749; folio, pgb.
» , 1732—1845; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1657—1833.

Sockerbagare.

Stockholm. Sockerbagarsocieteten.
Protokoll, 1767—1798; folio, pgb.
» , 1798—1836; folio, skb.
» , 1837—1851; folio, skb.

Räkenskaper, 1782—1852; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1700—1860.

Sockerbagargesällskapet.
Protokoll, 1772—1852; folio, pb.
Räkenskaper, 1772—1852; folio, pb.
»Pliktbok», 1772; 4:o, pb.

Spannmålsbärare.

Stockholm Spannmålsbärarämbetet.
Intyg, 1844—1845.

Sporrmakare, se **smeder.**

Stenhuggare.

Stockholm. Stenhuggarämbetet.
Handlingar, lösa, 1644—1870.

Stenhuggargesällskapet.
Räkenskaper, 1779—1857; folio, pb.

Stenslipare.

Stockholm. Gesällbref, 1785.

Stockmakare.

Jönköping. Stockmakargesällskapet.
»Wålltaffel», odat.

Stockholm. Stockmakarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Stolmakare.

Norrköping. Stolmakarämbetet.
Gesällbref, 1835.

Stockholm. Stolmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1698—1788.

Svarfvare.

Kalmar. Svarfvarämbetet.
Protokoll, 1793—1846; folio, pb.
Mästarbref, 1822.

Svarfvargesällskapet.
Protokoll, 1752—1848; smal folio, pb.

Karlshamn. Svarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1800—1860.

Svarfvargesällskapet.
Protokoll, 1773—1846; folio, pb.

Norrköping. Svarfvarämbetet.
Protokoll, 1786—1828; folio, pgb.
Inskrifningsbok, 1695—1828; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1792—1854.

Svarfvargesällskapet.
Anteckningsbok, 1798—1836; 4:o, häft.
» , 1807—1850; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1743—1804.

Stockholm. Svarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1855.

Svärdfejare, se **smeder.**

Sämskmakare.

Jönköping. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1724—1846; folio, pgb.

Malmö. Sämskmakarämbetet.
Gesällbref, 1821.

Skeninge. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1736—1834; folio, pgb.
Räkenskaper, 1736—1826; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1734—1799.

Stockholm. Sämskmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1791.

Uppsala. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1756—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1745—1845.

Tenngjutare.

Norrköping. Tenngjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1859.

Stockholm. Tenngjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1860.

Tenngjutargesällskapet.
Artiklar, 1749; 4:o, pb.
Protokoll, 1650—1749; 4:o, skb.
» , 1750—1854; 4:o, pb.
» , 1735—1760; 4:o, skb.
» , 1761—1773; 4:o, pb.
» , 1773—1792; 4:o, skb.
» , 1792—1826; 4:o, pb.
» , 1826—1837; 4:o, pb.
Matrikel, 1754; 8:o, pb.

Timmermän.

(Se äfven byggmästare och snickare.)

Jönköping. Timmermansämbetet.
Protokoll, 1794—1835; folio, pb.

Lund. Timmermansgesällskapet.
Artiklar, 1755; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1755—1859.

Stockholm. Timmermansämbetet.
Handlingar, lösa, 1715—1759.

Trädgårdsmästare.

Stockholm. Trädgårdsmästarämbetet.
Protokoll, 1735—1757; folio, skb.
» , 1758—1774; folio, pgb.
» , 1758—1807; folio, pgb.
» , 1808—1870; folio, skb.
Räkenskaper, 1735—1860; lång folio, pb.
» , 1759—1799; lång folio, pb.
» , 1800—1868; lång folio, pb.
Inventarium, 1776; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1710—1870.

Uppsala. Trädgårdsmästarämbetet.
Protokoll, 1773—1833; folio, pb.

Tunnbindare.

Göteborg. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1771—1847; folio, pgb.

Karlshamn. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1751—1847; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1683—1837.

Tunnbindargesällskapet.
Protokoll och räkenskaper, 1707—1751; folio, ob.

Karlskrona. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1692—1716; 4:o, häft.
» , 1717—1746; folio, pb.
» , 1746—1847; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1743—1802; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1805—1847; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1671—1844.

Tunnbindargesällskapet.
Ordning, 1696; liten folio, häft.
» , 1745; 4:o, skb.

Protokoll, 1697—1707; 4:o, häft.
» , 1708—1739; 4:o, pgb.
» , 1741; 4:o, pgb.
» , 1741—1767; 4:o, häft.

Kristianstad. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1660—1708; 4:o, pgb.
» , 1661—1686; 4:o, häft.
» , 1782—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1730—1846.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1701; 4:o, häft. (2 ex.)
Protokoll, 1795—1847; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1675—1841.

Norrköping. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1721—1806; folio, ob.
» , 1775—1852; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1725—1844.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1660, afskrift dat. 1729; 4:o, pgb.
Protokollsutdrag 1773.

Stockholm. Tunnbindarämbetet.
Stadgar, 1569; 4:o, skb.
Artiklar, 1641, 1660; 4:o, pgb.
Protokoll, 1638—1666; 4:o, pgb.
» , 1759—1819; folio, pb.
Räkenskaper, 1697—1704; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1639—1667; 4:o, pgb.
» , 1749—1834; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1798.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1660; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1741—1745.

Varberg. Tunnbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1750—1840.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1662, afskrift från 1700-talet; 4:o, häft.
» , 1662, afskrift 1819; 4:o, häft.
Reglemente, 1834; 4:o, häft.

Ystad. Tunnbindargesällskapet.
Protokoll, 1760—1843; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1761—1848.

Tygsmeder.

Stockholm. Intyg 1724.

Urmakare.

Enköping. Gesällbref, 1827.

Göteborg. Gesällbref, 1822.

Kristianstad. Gesällbref, 1823.

Sala. Gesällbref, 1832.

Stockholm. Urmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1883.

Västerås. Gesällbref, 1818.

Växjö. Resolution, 1805.

Vagnmakare.

Göteborg. Vagnmakarämbetet.
In- och utskrifningsbok, 1781—1846; folio, tygb.
Handlingar, lösa, 1772—1797.

Jönköping. Vagnmakarämbetet.
Protokoll, 1749—1846; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1805—1847.

Norrköping. Vagnmakarämbetet.
Protokoll, 1767—1841; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1762—1851.

Stockholm. Vagnmakarämbetet.
Protokoll, 1804—1847; folio, pgb.
» , 1848—1864; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1846—1870; 4:o, pb.
»Annotationsbok», odat.; 8:o, pb.
Matrikel, 1848—1864; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1697—1878.

Vagnmakargesällskapet.
Protokoll, 1769—1847; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1769—1848; 4:o, pgb.
» (sjuklådans), 1794—1848; 4:o, pb.

Vindragare.

Stockholm. Vindragarämbetet.
Handlingar, lösa, 1736—1761.

Väfvare.

(Bomulls-, damast-, dräll-, linne-, klädes-, siden-, strumpväfvare.)

Norrköping. Klädesväfvarämbetet.
Stadgar, 1768.
» , 1794.
Räkenskaper, 1788—1829; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1718—1838.

Stockholm. Bomullsväfvare.
Gesällbref, 1796.

Damastväfvare.
Handlingar, lösa, 1697—1729.

Dräll- och linneväfvare.
Handlingar, lösa, 1699—1830.

Klädesväfvare.
Handlingar, lösa, 1695—1809.

Sidenväfvare.
Handlingar, lösa, 1701—1857.

Strumpväfvare.
Handlingar, lösa, 1700—1814.

Åkare.

Stockholm. Åkarämbetet.
Handlingar, lösa, 1763—1826.

Öfverskärare. (Jfr skräddare.)

Stockholm. Öfverskärarämbetet.
Handlingar, lösa, 1697—1814.

Apotekare.

Eksjö. Privilegiebref, 1739; pg.

Falköping. Visitationsprotokoll, 1859.

Hofva. Inventarium, odat.

Hörby. Handlingar, lösa, 1878—1886.

Kristinehamn. Handlingar, lösa, 1795—1847.

Köping. Handlingar, lösa, 1784—1836.

Skara. Privilegiebref, 1872.

Skeninge. Privilegiebref, 1777 och 1795.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1864, rörande apoteken »Engelen», »Enhörningen», »Fenix», »Förgyllda Korpen», »Gripen», »Hjorten», »Hvita Björn», »Kronan», »Lejonet», »Markattan», »Morianen», »Nordstjärnan», »Svanen», »Ugglan».

Uppsala. Provisorsbetyg, 1818.

Visby. Handlingar, 1804—1818.

Växjö. Handlingar, 1768—1828.

Bokhandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1875.

Boktryckare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1670—1878.

Bomullsfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1741—1785.

Filtfabriker.

Stockholm. Resolution, 1761.

Fältskärer.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1784.

Glasbruk.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1803.

Handlande.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1827.

Handtverksföreningar.

Helsingborg. Rekommendationsbref, 1853.

Hernösand. Protokoll, 1768—1788; folio, häft.
» , 1788—1852; folio, häft.
Räkenskaper, 1785—1830; smal folio, häft.
» , 1788; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1772—1853.

Norrköping. Reglemente, 1790.

Stockholm. Gesällbref, 1848.

Uddevalla. Protokoll, 1847—1886; folio, pb.

Ulricehamn. Protokoll, 1857—1864; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1825—1846.

Järn- och metallfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1733—1858.

Järnkramhandlare.

Stockholm. Järnkramhandlarsocieteten.
Protokoll, 1710—1778; folio, skb.
» , 1779—1873; folio, skb.
Räkenskaper, 1848—1874; folio, pb.
Handlingar, 1651—1799; folio, pb.
» , lösa, 1854—1873.

Järnvägen.

Stockholm. Stämpelbok, 1778; folio, häft.
» , 1783; 8:o, pb.
» , 1791; 8:o, pb.
» , 1795; 4:o, pb.
» , 1821; 4:o, pb.

Kattuns-tryckeri.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1707—1819.

Kemiska fabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1744—1860.

Klädesfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1697—1763

Konsthandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1857—1865

Likbärare.

Sölvesborg. Likbärarlaget.
Artiklar och protokoll, 1801—1860; smal folio, skb.

Musikhandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1855—1868.

Mässingsbruk.

Norrköping. Relation och Inventarium, 1739—1746; folio, pb.

Orgelbyggare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1845.

Pappersbruk.

Kristianstad. Resolution, 1759.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1779.

Västervik. Resolution, 1756.

Porslinsfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1729—1803.

Salpetersjuderier.

Stockholm m. fl. st. Handlingar, 1694.

Sidenfabriker.

Stockholm. Resolution, 1740.

Skeppare.

Stockholm. Skepparämbetet.
Handlingar, lösa, 1788.

Torshälla. Skepparsocieteten.
Artiklar, 1787; folio, häft.

Skeppsbyggmästare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1756—1857.

Skorstensfejare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1737—1845.

Sockerbruk.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1730—1779.

Spegelfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1727—1868.

Tapetfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1701—1860.

Tapetmålare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1716—1833.

Tapetserare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1756—1844.

Tekniska fabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1777—1857.

Tobaksfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1723—1766.

Traktörer. (Krögare.)

Stockholm. Traktörsocieteten.
Handlingar, lösa, 1723—1795.

Vaxgjutare.

Stockholm. Intyg. 1699.

Vinskänkar. (Jfr traktörer.)

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1861.

GUSTAF UPMARK.

INNEHÅLL.

1.

Sid.

Artur Hazelius. Med porträtt . . . . . 1.

Nordiska museets styrelse och tjänstemän . . . . . 30.

Strödda meddelanden angående Nordiska museet år 1901 . . . . . 34.

Styrelse . . . . . »

Tjänstemän och öfrig personal . . . . . 36.

Resor för museets främjande . . . . . 37.

Museibyggnaden å Lejonslätten . . . . . 38.

Ekonomiska förhållanden . . . . . 40.

Förvärf . . . . . 43.

Deposition . . . . . 61.

Skansens utveckling . . . . . »

Skansens fester m. m. . . . . 68.

Skansens klädkammare . . . . . 75.

De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen . . . . . »

Utställningslokaler och förevisningstider . . . . . 79.

Besök . . . . . »

Brandförsäkring . . . . . 80.

Deltagande i utställningar . . . . . »

Utgifna arbeten . . . . . »

Literär förbindelse med andra museer och samfund . . . . . 81.

Nordiska museets fonder.

1. Byggnadsfonden . . . . . 82.
2. Allmänna fonden . . . . . 83.
3. Pensionsfonden . . . . . »
4. Bredablicksfonden . . . . . »
5. Skansfonden . . . . . 84.
6. Herman Frithiof Antells fond . . . . . »
7. Tivolifonden . . . . . 85.
8. Johan August Hazelius' fond . . . . . »
9. Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne . »
10. Artur Hazelius' monumentsfond . . . . . 86.

Donationer till Nordiska museet . . . . . 87.

Sid.

Testamentariska förordnanden till förmån för Nordiska museet . . . . 100.

Personer, som under år 1901 lämnat gåfvor till Nordiska museet . . 103.

Ombud för Nordiska museet . . . . . 116.

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse . . . . . 123.

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma . . 134.

Antal besökande i Nordiska museet . . . . . 147.

Ur Nordiska museets räkenskaper för år 1900 . . . . . 149.

2.

Sverge. Dikt af A. Hazelius . . . . . 163.

Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet. Af E. Hammarstedt . . . . . 166.

Studier rörande Storkyrkans Sankt Jöransgrupp. Af J. Roosval . . . 209.

Et norsk billedteppe fra Båhuslen. Af H. Fett . . . . . 224.

Svenska allmogedräkter. 2. En småländsk folkdräkt från 1830-talet. Af P. G. Vistrand . . . . . 231.

Meddelanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv. Af G. Upmark . . . . . 256.

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma (se för öfrigt sid. 134 o. f.):

Samfundet för Nordiska museets främjande. Årg. 1881—1899 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1900 och 1901 af G. HAZELIUS. Stockholm 1881—1902. Pris: från 60 öre till 2 kr. 50 öre.

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899 och 1900 utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898—1902. Pris: 3 kr. och 4 kr. 50 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. HAZELIUS. 1—5. Stockholm 1890—1900. Pris: från 25 öre till 2 kr. 25 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. B. 1 och 2. Stockholm 1880—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 24 kr. bandet.

Bidrag till vår odlings häfder. Utgifna af ARTUR HAZELIUS. Afdelning 1—8. Stockholm 1881—1901. F. & G. Beijers och Nordiska museets förlag. Pris: från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet, äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS. B. I. H. 1—7. Stockholm 1888—1892. Pris: 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. 2 uppl. Stockholm 1901. Pris 50 öre.

Skansen. Friluftsmuseet å Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. RING. 2 uppl. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr. 50 öre.

Vinterbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Sommarbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

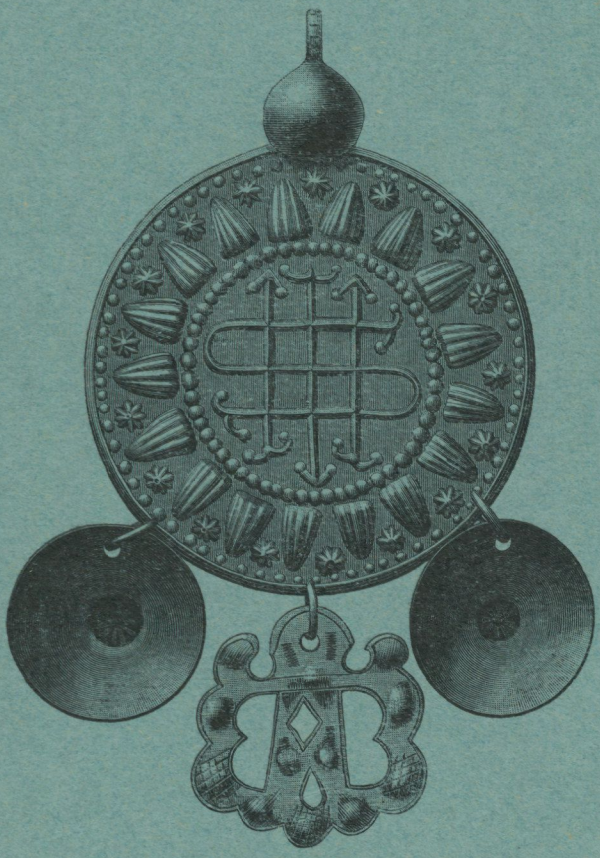

Trillekors från Skåne.

Pris: 4 kronor.